วารสารพุทธมัคค์

JOURNAL OF BUDDHAMAGGA

ISSN 2630-0788 ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2564

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ราคาเล่มละ 100 บาท

วารสารพุทธมัคค์

JOURNAL OF BUDDHAMAGGA

ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)

Vol. 6 No. 2 (July – December 2021)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อจัดทำวารสารพุทธมัคค์ให้เกิดขึ้นในสำนักเรียน
2. เพื่อปรับปรุงและพัฒนาวารสารพุทธมัคค์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI
3. เพื่อให้มีวารสารที่ได้มาตรฐานสำหรับตีพิมพ์ผลงานของบุคลากรภายในและภายนอกสำนักเรียน

เจ้าของ

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม (RESEARCH CENTER FOR DHAMMSUKSA PHRAPARIYATTIDHAMMA OF WATAWUTWIKASITARAM SCHOOL) สำนักงานวารสารพุทธมัคค์ กุฏิคุณแม่ขาลั้ง ห้อง 305 เลขที่ 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถนนจรัญสนิทวงศ์ 71 บางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร 0860864258

ที่ปรึกษา

พระเทพปัญญามุนี เจ้าอาวาส/เจ้าสำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
พระราชดิลก, ดร. ประธานกรรมการบริหารการศึกษา
พระศรีวินยาภรณ์, ดร. เจ้าคณะแขวงบางพลัด
พระมหาสมาน ธมฺมวชิโร อาจารย์ใหญ่สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
พระมหาฉัตรชัย สุฉตฺตชโย, ผศ.ดร. รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาบุญนา ฐานวีโร, ผศ.ดร. คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พระมหาพรชัย สิริวโร, ผศ.ดร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.เนตร หงษ์ไกรเลิศ มหาวิทยาลัยสยาม
นาวาเอก ดร.นพดล บงกชกาญจน์ กรมยุทธศึกษาทหารเรือ
ดร.วิลาสินี วัฒนมงคล ผู้พิพากษาสมทบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัดสมุทรสงคราม

บรรณาธิการวารสาร

พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร.

กองบรรณาธิการวารสาร

พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.มนัสวี ศรีนนท์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ธเนศ เกษศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม โรงเรียนนายร้อยตำรวจ
นายครรชิต มีซอง โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ

พระครูปลัดสุรวุฒิ จนฺทธมฺโม, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
พระมหาอดิเดช สติวโร, ดร. คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาขวัญชัย กิตฺติเมธี, ดร. คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ, ดร. วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุขุม สุขวฑฺฒโก, ผศ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร พนักงานเกษียณอายุ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตนะ ปัญญาภา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.พิเศษ ดร.สุกิจ ชัยมุสิก คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.สุชาติ บุษย์ชญานนท์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ประทีป พืชทองหลาง คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผศ.ดร.ณัฐธพงษ์ มะลิซ้อน วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผศ.ดร.ภาษิต สุขวรรณดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ผศ.ดร.ปัณณพงศ์ วงศ์นาศรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาโศกราช

ผศ.ดร.บารมี อริยะเลิศเมตตา	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ดร.ชวลิต ไหลรินทร์	พนักงานเกษียณอายุ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.กฤตสุชิน พลเสน	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน
ดร.มนัสวี ศรีนนท์	สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.ธเนศ เกษศิลป์	คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.สุเนตร ธนศิลปะพิชิต	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.พูนศักดิ์ กมล	วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย	วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์
ดร.ธานี สุวรรณประทีป	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส
ดร.เมธา หริมเทพาธิป	สาขาวิชาปรัชญาและจริยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์	คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร.ธารินี กิตติกาญจนโสภณ	มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
ดร.ศรุตานนท์ ชอบประดิษฐ์	วิทยาลัยทองสุข
ดร.อรพรรณ สุชาติกุลวิทย์	นักวิชาการอิสระ ด้านศาสนาและปรัชญา
ดร.สมเจต หลวงกัน	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ดร.กัญญาภัค แม๊กกี้	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ดร.บัวบุษรา อัครศรุติพงศ์	ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ฝ่ายจัดรูปเล่ม/สมาชิกวารสาร

นายอริย์ธัช เลิศอมรไชยกิจ	นางคมนภัค กฤดากร ณ อยุธยา
นางสาวพรทิพย์ พฤทธ์กิตติวงศ์	นางสาวณัฐปรียา วิจิตรฐะพันธุ์

พิมพ์ที่

จี คลาส (G CLASS) เลขที่ 26/19 ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม 73170

โทร 028892223 โทรสาร 028893204 อีเมลล์ g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

วารสารพุทธมัคค์ ฉบับที่ 2 ปีที่ 6 พ.ศ. 2564 นี้ ยังคงมีเข้มข้นด้วยเนื้อหาสาระจากบทความวิจัย บทความวิชาการ และบทความวิจารณ์หนังสือ ที่มาจากนักวิชาการหลากหลายสถาบัน แม้กระนั้น ทางกองบรรณาธิการก็ยังคงให้ความสำคัญกับมาตรฐานคุณภาพวารสารวิชาการตามเกณฑ์มาตรฐาน TCI เช่นเดิม ดังนั้น หากผู้ใดประสงค์จะส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารพุทธมัคค์ ทางกองบรรณาธิการก็ยินดีรับพิมพ์ให้ โดยอยู่ในเงื่อนไขที่ไม่ละเมิดจริยธรรมการตีพิมพ์และมีคุณภาพทั้งในเชิงเนื้อหาและรูปแบบ

วารสารพุทธมัคค์ฉบับนี้ได้นำเสนอผลงานของนักวิชาการจากสถาบันต่างๆ ที่น่าสนใจดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (The Self-Care Management Model for Monks Receiving Hemodialysis) โดย สกุณ พานิชเจริญนาน บุญทิพย์ สิริธรังสี จอนผะจง เพ็งจาด และรัชนี นามจันทรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผลการวิจัย พบว่า 1) พระภิกษุมีความรู้และสามารถจัดการการดูแลตนเองได้ตามหลักพระธรรมวินัย โดยมีผู้ดูแลให้การสนับสนุน และ 2) รูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การได้รับความรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล (2) การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ของตนเอง (3) การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล และ (4) การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 7-องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การเรียนรู้การเลือกอาหารและผลไม้ (2) การควบคุมปริมาณน้ำต่อวัน (3) การเรียนรู้วิธีการป้องกันภาวะแทรกซ้อน 4) การดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพในการฟอกเลือด (5) การบริหารร่างกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย (6) การจัดการการดูแลตนเองตามธรรมวินัย (7) การมาฟอกเลือดสม่ำเสมอ ซึ่งรูปแบบการจัดการดูแลตนเองนี้สามารถนำไปใช้ในการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุรูปอื่นที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมได้ แต่ควรคำนึงถึงความแตกต่างและความเหมาะสมกับพระภิกษุแต่ละรูป

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province) โดย วิชาญ เหรียญวิไลรัตน์ วิทยาลัยทองสุข ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมศูนย์ของพัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า แรงจูงใจใน การปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ นโยบายและการบริหารงาน และน้อยที่สุด ความมั่นคงในงาน

3. วัฒนธรรมไทย-จีนกับการบูรณาการเพื่อจัดการเรียนการสอน ศูนย์ไร่ขิงวิทยาลัยทองสุข (Thai-Chinese culture and integration for educational management in Raikhig Center, Thong Sook College) โดย ปิ่นปินัทธ์ บุตรมั่น มนัญชญา สำเภาทิพย์ และกรเอก บุตรมั่น วิทยาลัยทองสุข ผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีน นักเรียนส่วนใหญ่ร้อยละ90 เห็นว่าอาจารย์สอนโดยมีการบูรณาการวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอนทำให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างมาก นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจในวัฒนธรรมทั้ง ไทยและจีน มีความสนุกสนานในการเรียน

4. การพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้านเพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (Development of Blended e-Learning Courseware in Flipped Classroom to encourage Self-directed Learning for Bachelor's Degree Private Higher Education Institutions in Thailand) โดย อชิตพล มีมุ้ย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ผลการศึกษา พบว่า 1) อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งได้เท่ากับ 81.17/83.67 2) คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับสูง (= 4.27, S.D.= 0.43) โดยนักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์อย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์เมื่อมีข้อสงสัย มีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์และสามารถค้นหาความรู้ด้วยตนเอง

5. การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู (IMPLEMENTATION ON PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY FOR PEOPLE OF BANKOK SUB-DISTRICT MUNICIPALITY IN SUWANNAKHUHA DISTRICT NONGBUA LAMPHU PROVINCE) โดย จีระนันท์ พันธุ์โพธิ์ และชาญยุทธ หาญชนะ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลจากการวิจัย พบวา การศึกษาผลการวิจัยพบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$=3.36, S.D.=0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.46) รองลงมา คือด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$=3.69, S.D.=0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$=3.13, S.D.=0.44) ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษาแตกต่างกันมีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม ไปใช้ไม่แตกต่างกันและพบว่าในภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง พึ่งตนเองเป็นหลัก ควรตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งจำเป็น ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็น และควรจัดทำบัญชีครัวเรือนและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น ด้านความมีเหตุผล ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล คุ้มค่าและมีความจำเป็น และใจกว้าง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้าครัวเรือนเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน อดทนและอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ด้านเงื่อนไขความรู้ นำความรู้ใหม่ๆในการประกอบอาชีพมาใช้ ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติม อยู่เสมอและเข้าอบรมและศึกษาดูงานอยู่เสมอ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดีถูกกฎหมาย ประพฤติตนตามหลักศาสนา

6. การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ (THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO DEVELOP POLITICAL ETHICS OF THE POLITICAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE) โดย พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์) หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) ยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยการรู้คุณค่าของสถาบันหลัก การเข้าร่วมในงานรัฐพิธีเนื่องในวโรกาสสำคัญ การน้อมนำเอาแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงความเคารพสถาบันโดยการติดธงชาติ และธงตราสัญลักษณ์บริเวณหน้าบ้าน 2) ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยการเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง 3) กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยการติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา 4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ โดยการเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคม การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน 5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยการติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา และการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณหรือไม่โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผล และส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงาน 6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ โดยการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ ระเบียบกติกามารยาทของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน และ 7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ โดยการเป็นผู้นำที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ สนับสนุนและส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 2. มาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.56, S.D.=0.72) 3. การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.64, S.D.=0.71)

7. กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล (The development of the desired political science curriculum Paradigm in the context of digital society in Thailand) โดย สุกิจ ชัยมุสิก เสนีย์ คำสุข และอารดา ฉิมมากูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1. ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ทันสมัย และสามารถให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้จากระบบออนไลน์ หรือมีหลักสูตรใหม่ที่มีกระบวนการเรียนการสอนตลอดหลักสูตรให้กับผู้ที่มีความต้องการเรียนทางไกล และเมื่อศึกษาจบแล้วสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ตลอดการประกอบอาชีพที่มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน หรือผู้นำองค์กรได้อย่างแท้จริง 2. ด้านการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร มีข้อค้นพบว่า ต้องปรับโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งจำนวนหน่วยกิตเนื้อหาสาระ และรายวิชาให้เหมาะสมกับยุคสมัย เน้นการศึกษาค้นคว้าให้เกิดองค์ความรู้ด้านการปกครองที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการทางการปกครองใช้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครองเมื่อเรียนจบไปแล้ว 3. ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร มีข้อค้นพบว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรต้องมี

เนื้อหาสาระที่ครอบคลุมความคิด ความต้องการของสังคมดิจิตอล ตอบโจทย์วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานได้ ส่งเสริมพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการเรียนการสอน การคิดอย่างมีระบบ รู้จักวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดจนผู้เรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. ด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่ ๆ มีข้อค้นพบว่า หลักสูตรต้องมีเนื้อสาระรายวิชาที่ผสมผสานหลาย ๆ ศาสตร์ เพื่อให้เป็นหลักวิชาการแบบสหวิทยาการสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับศาสตร์วิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะใหม่ ๆ ที่เข้ากับยุคสังคมดิจิตอลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8. การพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (THE DEVELOPMENT OF RECREATIONAL ACTIVITIES TO BUILD MENTAL AND PHYSICAL ABILITIES OF THE ELDERLY SCHOOL IN NORTHEASTERN REGION) โดย บรรจง ลาวะลี พระครูชัยรัตนากร สุเทพ เมยไธสง จิราภรณ์ ผันสว่าง อดิศักดิ์ ทุมอนันต์ และฉัตรชัย ชมชารี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ผลการวิจัย 1. ระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 54.67 จำแนกตามโรคกระดูกและข้อ ส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า คิดเป็นร้อยละ 12.67 จำแนกตามการใช้ยา ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่ง คิดเป็นร้อยละ 39.33 จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 86.44 และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 82.67 จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกาย คิดเป็นร้อยละ 84.00 จำแนกตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 37.11 2. รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ กิจกรรมการเดินจงกรม และกิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ 3. ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 4.10, S.D.= .50)

9. วัฏสงสารในพระพุทธศาสนามหายานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน (Vāttā sòngsăăn in Mahayana with Practice in Daily Life) โดย ภัสสรรัชต์ กฤษณะโลม นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการศึกษา พบว่า วัฏฏะสงสารในพระพุทธศาสนามหายานนั้น กล่าวถึง สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เวียนตายเวียนเกิด คือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่ แล้วตายอีก แล้วเกิดใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้อย่างไม่มีวันจบสิ้น นี่คือการท่องเที่ยวไปเป็นวงกลม ปรากฏในพระสูตรวัชรปรัชญาปารมิตา โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นวงกลมของวัฏสงสาร การพัฒนาทางลักษณะจิตใจของพระโพธิสัตว์ที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปเพราะธรรมะที่บำเพ็ญควบคู่กันไปเสมอ ลักษณะของภูมิจึงคล้ายกับการอยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “วิหาร” และคล้ายกับทางบำเพ็ญธรรมะในพุทธศาสนามหายานที่เรียกว่า “มรรคา” หรือหนทางแห่งมรรค เป็นที่ชำระจิตใจตนเองจนได้บรรลุความหลุดพ้น ส่วนการปฏิบัติธรรม คือการเมตตาต่อผู้อื่นก็เช่นกัน ให้ผลดีต่อคุณภาพชีวิตอย่างยิ่ง เพราะหมายถึงการขจัดความโกรธและความพยาบาทออกจากจิตใจ ช่วยบรรเทาความเครียด และมีชีวิตอย่างผาสุก ผลลัพธ์คือบุคลิกภาพอันสงบเยือกเย็นของผู้มีคุณธรรมข้อนี้ แต่มหายานได้ทำให้คุณธรรมข้อนี้มีลักษณะทางสังคมด้วยหลักมหากรุณา ได้ ฉะนั้น หลักบารมีธรรมของพระโพธิสัตว์จึงเป็นหลักเชื่อมวิถีชีวิตแบบฆราวาส และแบบบรรพชิตเข้าด้วยกัน และทำให้พระพุทธศาสนาไม่เป็นกิจกรรมของบรรพชิตแต่อย่างเดียว แต่เป็นของฆราวาสด้วย ตัวอย่างนี้สามารถหาดูได้จากมหายานในจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และไต้หวันในปัจจุบัน หรือในประเทศไทย เช่นกิจกรรมขององค์กรการกุศลของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่นมูลนิธิร่วมกตัญญูและป่อเต็กตึ๊ง

10. การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป (The Curriculum Development and the Learning and Teaching Media Production of Dhamma Scholar Householders for Tertiary Students and General People) โดย พระครูสุวัฒนธรรมาภรณ์ (ภัทร เสนวรรณกุล) พระจักรพัชร์ จกฺกภทฺโท ครรชิต มีซอง และแมนมิตร อาจหาญ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยภาพรวมทั้ง 3 ชั้น มีประสิทธิภาพ 84.73/85.80 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก หลังการเรียนรู้โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปโดยภาพรวม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

11. การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา (The Curriculum Development and the Production of Leaning and Teaching Media for Dhamma Scholar Householders in Primary Education) โดย พระมหาสมศักดิ์ ธนปญฺโญ พระครูปลัดประพันธ์ สุรกโร พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ พระบุญส่ง อโนมปญฺโญ พระมหาเอกสิทธิ์ อคฺคปญฺโญ พระวรวิทย์ วชิรปญฺโญ สมชัย ศรีนอก และนุชรี บุญศรีงาม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ 84.73/85.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ที่เรียนด้วยหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยการใช้ภาษาอธิบายเนื้อหาให้เข้าใจง่าย นักเรียนสามารถอ่านแล้วเข้าใจเองได้ แล้วดำเนินการสร้างสื่อดิจิทัล ชุดแบบฝึกหัด และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนทั้ง 3 ชั้น

12. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี (PARTICIPATION IN ACTIVITIES OF PEOPLE IN BAN PHUE MUNICIPALITY BAN PHUE DISTRICT UDON THANI PROVINCE) โดย นราศักดิ์ ทองเกตุ และโกศล สอดส่อง วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.33) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.37) รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ การปรับนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

13. คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม (QUALITY SERVICE OF LAND OFFICE NAKHON PHANOM PROVINCIAL) โดย วิลาสิณี เจริญ และโกศล สอดส่อง วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีคุณภาพในการใหบริการในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.48) รองลงมาคือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.39) ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ($\overline{X}$ = 4.38) และด้านช่องทางการให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.36) ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนพบว่าไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ได้แก่ 1) ควรพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความรวดเร็วทันต่อกำหนดเวลาพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้รับบริการทราบอย่างชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ 2) ควรจัดเจ้าหน้าที่บริการตอบคำถามหรือให้คำปรึกษาไว้โดยเฉพาะเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและออกหน่วยบริการให้คำปรึกษาในพื้นที่ 3) เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ให้บริการควรมีระบบสำรองการทำงานกรณีไฟฟ้าดับ 4) ควรปรับปรุงด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำประชาชน และที่จอดรถ

14. การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล (The Development of Cultural Tourist Site in the Periphery Central Region) โดย พระมหาบุญไทย ปุญญมโน (ด้วงวงศ์) พระสุทธิสารเมธี บุญร่วม คำเมืองแสน และกฤตสุชิน พลเสน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) สภาพของแหล่งท่องเที่ยว[ขาด]การดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู ปล่อยให้เสื่อมโทรมไปตามสภาพ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนในท้องที่ จะมาในเวลาที่มีงานเทศกาล อีกปัญหาหนึ่งที่มักจะประสบในลักษณะเดียวกันคือ ด้านการจัดการเรื่องขยะซึ่งแต่ละแห่งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวมักจะทิ้งขยะไว้ให้เป็นปัญหาของชุมชน 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งไม่ค่อยสะดวกเพราะอยู่ห่างไกลจากชุมชน การเดินทางลำบาก 3) สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล บางแห่งไม่ค่อยมีความน่าสนใจมากนัก นอกจากจะมีงานเทศกาล พองานสิ้นสุดก็ไม่มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป 4) สิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลมีน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการค้า ที่พักก็มีน้อย แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มักจะเน้นที่การเดินทางไปกลับในวันเดียว สรุปสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล คือ ขาดการดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่ค่อยสะดวก สิ่งดึงดูดความสนใจยังมีน้อย 2. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เป็นการสังเคราะห์จากเอกสาร การลงพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงได้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ **“LAMIC : MODEL”** มีที่มาและคำอธิบายดังต่อไปนี้ 1. L มาจากคำว่า Gracefulness Location สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความสะอาดเรียบร้อยมีความเหมาะสม มีความงดงาม และต้องถูกกาลเทศะตามสมควรแก่สถานที่นั้นๆ 2. A มาจากคำว่า Picturesque Attraction สิ่งดึงดูดในในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความน่าดูน่าศึกษาน่าค้นหา มีความสละสลวยสวยงามน่าเพลิดเพลิน 3. M มาจากคำว่า Good Governance Management การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 4. I มาจากคำว่า Sustainable Impression หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างความประทับใจ สร้างความซาบซึ้ง ความตรึงใจให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยว

อย่างยั่งยืน 5. C มาจากคำว่า Cultural Heritage หมายถึงแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม ต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของประเทศในโอกาสต่อไป

15. สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (OFFICIALS COMPETENCY IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR) โดย พอนไซ กุนละวง และชาญยุทธ หาญชนะ วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลการศึกษา พบว่า ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.85, σ = 0.37) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร (μ = 4.57, σ = 0.65) รองลงมาคือด้านแรงจูงใจในการทำงาน (μ = 4.50, σ = 0.52) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านทักษะ (μ = 3.13, σ = 0.60) การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ 1. ควรจัดให้มีการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นก่อนเข้าปฏิบัติงานตามหน้าที่ และ 2. ควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานให้มีความรวดเร็วและถูกต้อง

16. คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว(QUALITY OF WORKING LIFE OF OFFICIALS IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR) โดย สอนไช บุญมีชัย และโกศล สอดส่อง วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลการศึกษา พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.60, S.D.= 0.40) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.16, S.D.= 0.33) รองลงมาคือด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 3.68, S.D.= 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความก้าวหน้า ($\bar{X}$ =3.31, S.D.= 0.85) การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมพบว่า อายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ในการพิจารณาตำแหน่งควรใช้ความสามารถและผลงานของพนักงานเป็นเกณฑ์หลักสำหรับการตัดสินใจ และองค์กรควรมีการสนับสนุนให้พนักงานทุกคน ทุกตำแหน่ง มีโอกาสได้ทุนเพื่อไปศึกษาต่อยังระดับที่สูงขึ้นตามความต้องการของพนักงานอย่างเสอมภาค และเท่าเทียมกันทั้งองค์การ

17. กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (The Strategies to Enhancing Public Mind for Primary Schools In Eastern Economic Corridor) โดย ณิชชา สิทธิมาลิก เกรียงไกร สัจจะหฤทัย และชารี มณีศรี มหาวิทยาลัยศรีปทุม ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก และกลยุทธ์รอง มี 4 กลยุทธ์

ภายใต้กลยุทธ์หลักแต่ละกลยุทธ์หลัก ดังนี้ 1) กลยุทธ์หลัก บริหารเข้มแข็ง เพื่อจิตสาธารณะนักเรียนเพิ่มพูน กลยุทธ์รอง คือ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะและ คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) กลยุทธ์หลัก สร้างเครือข่ายจิตสาธารณะ กลยุทธ์รองคือ ขยายโอกาสการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนและ สร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการมีจิตสาธารณะ

18. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Participation of People in Development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province) โดย โกศล สอดส่อง วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลจากการศึกษา พบว่า1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานในเทศบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 รอง ลงมาการมีส่วนร่วมของประชาชนค่าเฉลี่ย 4.15 การจัดหารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 การพัฒนาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 3.94 2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาล พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลที่ไม่แตกต่างกัน คือไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

19. การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Application of Sufficiency Economy Philosophy in People's Daily Life Samphao Lom Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province) โดย โกศล สอดส่อง วิทยาลัยพิชญบัณฑิต ผลการศึกษา พบว่า 1. ระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.67และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความมีเหตุผลค่าเฉลี่ยที่สูงสุด 4.74 รองลงมาด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.67 ตามด้วยด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.63 และ ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีค่าเฉลี่ย 4.63 2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชีวิตประจำวัน พบว่าประชาชนที่มี เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนประชาชนที่มี อายุ สถานภาพ และรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน

20. ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร (AN ANALYTICAL STUDY ON THE DOCTRINE OF THE THREE CHARACTERISTICS IN ANATTALAKKHANA SUTTA) โดย พระมหาภาคภูมิ ภทฺทเมธี (สันหลง) พระราชปริยัติมุนี พระมหาอดิเดช สติวโร และสุเทพ พรมเลิศ คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผลการศึกษา พบว่า กฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์นั้น เป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีปรากฏอยู่ในหลายพระสูตรซึ่งมีความหมายที่กว้างและแคบต่างกันด้วยเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น อนัตตลักขณสูตร ธัมมจักกัปปวัตนสูตร อุปปาทาสูตร จูฬสัจจกสูตร อานันทสูตร อนิจจสูตร ทุกขสูตร อนัตตสูตร และอนิจจตากถา ซึ่งพระสูตรเหล่านี้ กล่าวถึงความเป็นจริงของสังขารอันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ตั้งอยู่ในกฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว พระสูตรทั้งหมดต้องการสื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงของสังขารขันธ์ที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งบุคคลพึงนำมาพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเพื่อละความยึดมั่นถือมั่นแล้วจะบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือความหมดสิ้นจากกิเลสทั้งปวง

21. วิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ(ANALITICAL OF GOOD-KARMA IN VIMANAVATTHU) โดย สิรีรัศมิ์ สิงห์สนธิ และพระมหาอดิเดช สติวโร คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผล การศึกษามีดังนี้ “ดินแดนชั้นวิมาน” กล่าวถึง ดินแดนเป็นที่อยู่ที่ตั้งของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งถือว่า เป็นสถานที่อันประเสริฐ วิมานเหล่านั้นมีรัศมีรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ พร้อมด้วยสีและทรวดทรงอันงดงาม ทั้งมีขนาดพิเศษ คือ 1 โยชน์บ้าง 2 โยชน์บ้าง 12 โยชน์บ้าง มากกว่า12 โยชน์บ้าง เรียกว่า ดินแดนชั้นวิมานมีความพรั่งพร้อมด้วยความงดงามและนับโดยวิธีเศษความแตกต่างของวิมานเหล่านั้น บ้างก็เป็นวิมานทองคำ เป็นวิมานเงินวิมานแก้วผลึก วิมานแก้วมณี วิมานแก้วไพรฑูรย์ ทั้งมีขนาดต่างกัน คือ วัดโดยรอบ 1 โยชน์ 2 โยชน์ 12 โยชน์ มีความงามเป็นเลิศ และที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ เป็นโลกที่เพียบพร้อมด้วยสิ่งที่ดี เป็นเขตแดนของเหล่าเทวดา 105 ดังนั้น สวรรค์จึงเป็นเขตแดนที่อยู่ร่วมกันของเหล่าเทวดา ที่อุบัติขึ้นด้วยอำนาจผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาและตัวของมนุษย์ก็เปรียบเสมือนดินแดนวิมานชั้นเดียวกัน เพราะจะต้องมีคุณธรรมอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันด้วย ทั้งนี้ วิมานอาจบังเกิดก่อนก็ได้ หรือเกิดเมื่อเจ้าของตายไปแล้ว วิมานจะหายไปเมื่อเจ้าของจุติ การที่มนุษย์แสดงออกในประเด็น“ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม” หมายถึง ทนายความ ตำรวจ ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม แล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ความไม่ปกติของบ้านเมือง หรือสังคมย่อมเกิดจากการขาดศีลธรรม แต่ส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่น โทษเศรษฐกิจบ้าง การเมืองบ้าง แต่ไม่มองว่าต้นเหตุแท้จริงคือการขาดศีลธรรม แม้แต่คำว่า ศีลธรรมก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไร เรื่องนี้จึงสับสนไปหมด โดยให้ยึดความหมาย ตามภาษาบาลีเป็นการดีที่สุด โดยคำว่า สี-ละ แปลว่า ปกติ ดังนั้นการทำให้บ้านเมือง สังคม และชีวิตมีความปกติ จึงเป็นการรักษาระบบศีลธรรมเอาไว้โดยตรง ในชีวิตคนเรานั้น ความปกติมี 2 ความหมายคือ การทำให้ชีวิตเป็นปกติตามธรรมชาติ คือการรักษาร่างกายให้ปกติ เช่น การกิน ยืน เดิน นอน นี่อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อรักษาความปกติของสังคมเอาไว้ อย่างไรก็ตามแม้ศีลธรรมจะเป็นหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ แต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนั้นน้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่ง ด้วยเหตุนี้กฎธรรมชาติในหนังสือดังกล่าว ยังต้องคงเดิมไว้เสมอ เนื้อหาดังกล่าวจึงข้ามกาลเวลาได้ เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหา คือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไร การไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆรวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นของหนังสือที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถหยิบมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาได้จี้ไปที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมดเพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน ดังนั้น การวิเคราะห์กุศลกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ หมายถึง การรักษาศีล การทาน การปฏิบัติธรรมของเทวดาในชั้นวิมานวัตถุทั้ง 85 วิมาน แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนธรรมอย่างชาวพุทธศาสนิกชน ก็อาจจะเป็นหลักการปฏิบัติตนเองในการทาน การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

22. หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน (Dhamma Principles for Mind’s Remedy towards Depression in the Current’s Society) โดย จันทิมา แสงแพร คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และพระครูปลัดสุวัฒน์ สุวฑฺฒโน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไชยชุมพลชนะสงคราม สรุปว่า หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน อันมีสาเหตุตามนัยทางพระพุทธศาสนาจาก นิวรณ์ 5 ได้แก่ กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ และ วิจิกิจฉา การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเสนอการประยุกต์หลักธรรมที่ทำมีผลให้เกิดประโยชน์ต่อการเยียวยาหรือบำบัดทั้งยังป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้า 4 ประการ ได้แก่ การประยุกต์

(1) หลักธรรมการเจริญกรรมฐาน (2) หลักไตรลักษณ์ (3) หลักการปรโตโฆสะ และ (4) หลักการเจริญสติ หลักธรรมหลักปฏิบัติทั้ง 4 นี้เป็นอุปการะอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าในโลกปัจจุบัน ทั้งแก่ผู้ป่วยโดยตรง และแก่พุทธศาสนิกชนที่สนใจให้เกิดองค์ความรู้อย่างลึกซึ่งในการประยุกต์และปฏิบัติตามหลักธรรม

23. ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง (Study and analyze the principles of governance according to the principles of ethics and the creation of unity) โดย พระศตวรรษ กิตฺติปาโล (บุญกมล) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สรุปว่า ในส่วนของหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้น คือหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญรุ่งเรือง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง และพระภิกษุสงฆ์ในยุคของการแข่งขันกันสูงภายใต้กระแสทุนนิยมและการให้ความสำคัญในด้านวัตถุนิยมที่มากมายนั้น สังคมไทยกลับมีปัญหาความขัดแย้งขาดความสามัคคี อปริหานิยธรรมคือหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่จำเป็นและเป็นความหวังที่จะนำพาให้บ้านเมืองในยุคนี้มีความเจริญต่อไป การแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายแม้จะมีความเห็นต่างของแต่ละฝ่าย เพราะต่างก็มีเหตุผล แต่ก็มิได้หมายความว่า เหตุผลที่ต่างกันของอีกฝ่ายไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลที่ดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนฝ่ายตน เพื่อให้อีกฝ่ายเกิดการยอมรับในความคิดของตนและสามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดข้อขัดแย้ง ดังนั้นหลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในยุคสมัยปัจจุบันนี้ น่าจะเป็นวิธีการเพื่อหาทางออกที่ดีในสังคมไทยที่มีสถาบันหลักคือพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาเป็นตัวช่วยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมให้เกิดสันติสุขและลดปัญหาข้อขัดแย้งไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายที่สุดเกิดความสามัคคีปรองดอง

24. ผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรม (Jewellery Entrepreneurs of Thailand according to Pāpaṇika-dhamma) โดย วรรณทิพา สังขสูตร และพระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดี) คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปว่า หลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ 1) จักขุมา (มีสายตาดี เพื่อคอยตรวจสอบอัญมณีให้ดีอยู่เสมอ) 2) วิธูโร (รู้แหล่งซื้อขายอัญมณีในราคาที่ถูกและเข้าใจกลไกตลาดการค้าอัญมณีเป็นอย่างดี) และ 3) นิสสยสัมปันโน (มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์และหาแหล่งทุนได้ง่าย) สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาให้แก่ผู้ประกอบการค้าอัญมณีได้ 6 ประการ ดังนี้ 1) สภาพเศรษฐกิจและการเมือง ผู้ค้าอัญมณีต้องคอยสอดส่องรู้ความเคลื่อนไหวจากข่าวสารของรัฐบาลเพื่อเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการลงทุนและด้านการหาลูกค้า 2) การแข่งขันของผู้ประกอบการค้า ผู้ค้าอัญมณีต้องคอยตรวจสอบข้อมูลให้รู้แหล่งเพชรพลอยใหม่ รวมถึงสอดส่องกลโกงของมิจฉาชีพร่วมกับเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน 3) ผู้ประกอบการค้ากับลูกจ้าง ผู้ค้าอัญมณีต้องให้ความสำคัญกับลูกจ้างเสมือนเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ดูแลทุกข์บำรุงสุข เป็นที่พึ่งพิงที่ดีได้ 4) ความไม่ซื่อสัตย์ของคนส่งเพชรพลอย ผู้ค้าอัญมณีต้องตรวจสอบเพชรพลอยหรือวัตถุดิบให้ตรงตามคุณภาพ ไม่ให้ถูกหลอกขายสินค้าปลอมปนเกรด 5) ผู้ประกอบการค้ากับผู้ซื้อ ผู้ค้าอัญมณีต้องพยายามสรรหาสินค้าที่ลูกค้าพึงพอใจได้ทุกรูปแบบ โดยคำนึงถึงความสุขของลูกค้าเป็นสำคัญ 6) การขายอัญมณีให้กับนักท่องเที่ยว ผู้ค้าอัญมณีต้องเรียนรู้อุปนิสัยของนักท่องเที่ยวแต่ละประเทศว่าชอบอัญมณีแบบไหน และเลือกสรรสิ่งที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบได้ตรงตามความต้องการได้เสมอ

25. ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา (THE CRISIS OF FAITH AND BUDDHISTS) โดย พระครูวินัยธรษัฏฐพรรษ อคฺคธมฺโม (ณ น่าน) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ สรุปว่า จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องไว้น่าสนใจ ในส่วนเนื้อหาผู้แต่งคือ อาจารย์วศิน อินทสระ ได้บรรยายด้วยภาษาที่เรียบง่าย เรียงร้อยเหตุการณ์ไปตามลำดับ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวเหตุการณ์เห็นภาพได้ชัดเจน และเข้าใจได้แจ่มชัด แสดงให้เห็นถึง ความมีอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่ละเอียดรอบคอบเฉียบคม

ความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบของผู้แต่ง มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้อ่าน ได้อ่านด้วยความสนใจ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ส่วนข้อที่ควรนำมาพิจารณาของหนังสือเล่มนี้ มีเพียงเล็กน้อย ดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น คือ ภาพบนหน้าปกของหนังสือมีการสื่อความหมายที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากภาพที่ปรากฏบนหน้าปก เป็นภาพที่ดูเป็นสื่อสัญลักษณ์เชิงนามธรรมเกินไป (รูปดอกบัวบาน) ทำให้เกิดความสับสนได้ ซึ่งไม่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่ชัดเจนอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในบริบทตามนัยสัญญะของ “ดอกบัว” จะสื่อไปในเชิงของความเป็น “พุทธะ” แต่เมื่อนำมาประกอบใช้เป็นภาพปกของหนังสือนั้น ทำให้เกิดความสงสัยในการตีความเชิงสัญญะว่า (รูปดอกบัวบาน) ในที่นี้นั้นจะเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับชื่อเรื่อง และจากการพิจารณาทั้งรูปภาพและชื่อเรื่อง ไม่มีการสื่อความหมายในทางธรรมอย่างชัดเจน หากหนังสือเล่มนี้ไม่มีคำว่า “วศิน อินทสระ” ผู้อ่านก็คงจะเดาไม่ออกว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือสื่อธรรม โดยในทัศนะของผู้วิจารณ์อยากให้ข้อเสนอแนะในเชิงการเกริ่นถึง วลีหรือประโยคที่เชื่อมโยงการใช้คำกับภาพให้สื่อในเชิงสัญญะอย่างชัดเจน เช่น “การตื่นรู้ในหลักธรรมของชาวพุทธ” เป็นต้น ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หากมีการพิมพ์ครั้งเผยแพร่ในครั้งต่อไป ควรจะได้มีการปรับปรุงในส่วนนี้ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจในหนังสือเล่มนี้ให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระน่าสนใจ และเป็นประโยชน์อย่างมากต่อพุทธศาสนิกชนที่จะได้นำความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับการดำเนินชีวิตต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	ฒ
รูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (The Self-Care Management Model for Monks Receiving Hemodialysis)	1
สกุณ พานิชเจริญนาน บุญทิพย์ สิริธรังสี จอนผะจง เพ็งจาด และรัชนี นามจันทรา	
แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด (Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province)	14
วิชาญ เหรียญวิไลรัตน์	
วัฒนธรรมไทย-จีนกับการบูรณาการเพื่อจัดการเรียนการสอน ศูนย์ไร่ขิงวิทยาลัยทองสุข (Thai-Chinese culture and integration for educational management in Raikhig Center, Thong Sook College)	26
ปิ่นปินัทธ์ บุตรมั่น มนัญชญา สำเภาทิพย์ และกรเอก บุตรมั่น	
การพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (Development of Blended e-Learning Courseware in Flipped Classroom to encourage Self-directed Learning for Bachelor's Degree Private Higher Education Institutions in Thailand)	30
อชิตพล มีมุ้ย	
การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู (IMPLEMENTATION ON PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY FOR PEOPLE OF BANKOK SUB-DISTRICT MUNICIPALITY IN SUWANNAKHUHA DISTRICT NONGBUA LAMPHU PROVINCE)	42
จีระนันท์ พันธุ์โพธิ์ และชาญยุทธ หาญชนะ	
การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมือง ของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ (THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO DEVELOP POLITICAL ETHICS OF THE POLITICAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE)	52
พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์)	

กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล 64
(The development of the desired political science curriculum Paradigm
in the context of digital society in Thailand)
สุกิจ ชัยมุสิก เสนีย์ คำสุข และอารดา ฉิมมากูร
การพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกาย 77
ของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
(THE DEVELOPMENT OF RECREATIONAL ACTIVITIES TO BUILD MENTAL
AND PHYSICAL ABILITIES OF THE ELDERLY SCHOOL IN NORTHEASTERN REGION)
บรรจง ลาวะลี พระครูชัยรัตนากร สุเทพ เมยไธสง จิราภรณ์ ผันสว่าง
อดิศักดิ์ ทุมอนันต์ และฉัตรชัย ชมชารี
วัฏสงสารในพระพุทธศาสนามหายานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน 87
(Vãttã sòngsăăn in Mahayana with Practice in Daily Life)
ภัสสรรัชต์ กฤษณะโลม
การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา 97
สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป
(The Curriculum Development and the Learning
and Teaching Media Production of Dhamma Scholar Householders
for Tertiary Students and General People)
พระครูสุวัฒนธรรมาภรณ์ (ภัทร เสนวรรณกุล) พระจักรพัชร์ จกฺกภทฺโท
ครรชิต มีซอง และแมนมิตร
การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา 106
สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา
(The Curriculum Development and the Production of Leaning
and Teaching Media for Dhamma Scholar Householders in Primary Education)
พระมหาสมศักดิ์ ธนปญฺโญ พระครูปลัดประพันธ์ สุรกโร
พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ พระบุญส่ง อโนมปญฺโญ พระมหาเอกสิทธิ์ อคฺคปญฺโญ
พระวรวิทย์ วชิรปญฺโญ สมชัย ศรีนอก และนุชรี บุญศรีงาม
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ 116
อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
(PARTICIPATION IN ACTIVITIES OF PEOPLE IN BAN PHUE MUNICIPALITY
BAN PHUE DISTRICT UDON THANI PROVINCE)
นราศักดิ์ ทองเกตุ และโกศล สอดส่อง
คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม 127
(QUALITY SERVICE OF LAND OFFICE NAKHON PHANOM PROVINCIAL)
วิลาสิณี เจริญ และโกศล สอดส่อง

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล 140
(The Development of Cultural Tourist Site in the Periphery Central Region)
พระมหาบุญไทย ปุญญมโน (ด้วงวงศ์) พระสุทธิสารเมธี
บุญร่วม คำเมืองแสน และกฤตสุชิน พลเสน

สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 153
(OFFICIALS COMPETENCY IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR)
พอนไซ กุนละวง และชาญยุทธ หาญชนะ

คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 162
(QUALITY OF WORKING LIFE OF OFFICIALS IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR)
สอนไช บุญมีชัย และโกศล สอดส่อง

กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก 172
(The Strategies to Enhancing Public Mind for Primary Schools In Eastern Economic Corridor)
ณิชชา สิทธิมาลิก เกรียงไกร สัจจะหฤทัย และชารี มณีศรี

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 181
(Participation of People in Development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province)
โกศล สอดส่อง

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 189
(Application of Sufficiency Economy Philosophy in People's Daily Life Samphao Lom Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province)
โกศล สอดส่อง

ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร 199
(AN ANALYTICAL STUDY ON THE DOCTRINE OF THE THREE CHARACTERISTICS IN ANATTALAKKHANA SUTTA)
พระมหาภาคภูมิ ภทฺทเมธี (สันหลง) พระราชปริยัติมุนี
พระมหาอดิเดช สติวโร และสุเทพ พรมเลิศ

วิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ 208
(ANALITICAL OF GOOD-KARMA IN VIMANAVATTHU)
สิรีรัศมิ์ สิงห์สนธิ และพระมหาอดิเดช สติวโร
หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน 218
(Dhamma Principles for Mind's Remedy towards Depression in the Current's Society)
จันทิมา แสงแพร และพระครูปลัดสุวัฒน์ สุวฑฺฒโน
ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรม กับการสร้างความสามัคคีปรองดอง 229
(Study and analyze the principles of governance according to the principles of ethics and the creation of unity)
พระศตวรรษ กิตฺติปาโล (บุญกมล)
ผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรม 237
(Jewellery Entrepreneurs of Thailand according to P**ā**pa**ṇ**ika-dhamma)
วรรณทิพา สังขสูตร และพระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดี)
ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา (THE CRISIS OF FAITH AND BUDDHISTS) 244
พระครูวินัยธรษัฏฐพรรษ อคฺคธมฺโม (ณ น่าน)
จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารพุทธมัคค์ 258
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารพุทธมัคค์ 260
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

รูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม
The Self-Care Management Model for Monks Receiving Hemodialysis

สกุณ พานิชเจริญนาน
Sakun Panichjaroennan
พย.ม. (บริหารการพยาบาล)
M.N.S. (Nursing Administration)
บุญทิพย์ สิริธรังสี
Boonthip Siritharungsri
จอนผะจง เพ็งจาด
Johnphajong Phengjard
รัชนี นามจันทรา
Rachanee Namjuntra
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
Sukhothai Thammathirat University
E-mail: sakunying5322@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 9 พฤศจิกายน 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 ธันวาคม 2563
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 24 ธันวาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ประสบการณ์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม และ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้ให้ข้อมูล เลือกแบบเฉพาะเจาะจง ได้แก่ พระภิกษุจำนวน 6 รูป และผู้ดูแล 4 คน เครื่องมือการวิจัย มี 2 ชุด ได้แก่ (1) แบบประเมินพฤติกรรมการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ (2) แบบสัมภาษณ์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุและผู้ดูแล เครื่องมือทั้งสองชุดผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน มีค่าดัชนีความตรงตามเนื้อหา เท่ากับ .98 และ .80 ตามลำดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) พระภิกษุมีความรู้และสามารถจัดการการดูแลตนเองได้ตามหลักพระธรรมวินัย โดยมีผู้ดูแลให้การสนับสนุน และ 2) รูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การได้รับความรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล (2) การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ของตนเอง (3) การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล และ (4) การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 7-องค์ประกอบ ได้แก่ (1) การเรียนรู้การเลือกอาหารและผลไม้ (2) การควบคุมปริมาณน้ำต่อวัน (3) การเรียนรู้วิธีการป้องกันภาวะแทรกซ้อน 4) การดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพในการฟอกเลือด (5) การบริหารร่างกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย (6) การจัดการการดูแลตนเองตามธรรมวินัย

(7) การมาฟอกเลือดสม่ำเสมอ ซึ่งรูปแบบการจัดการดูแลตนเองนี้สามารถนำไปใช้ในการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุรูปอื่นที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมได้ แต่ควรคำนึงถึงความแตกต่างและความเหมาะสมกับพระภิกษุแต่ละรูป

คำสำคัญ: รูปแบบการจัดการการดูแลตนเอง, พระภิกษุ, การฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม, ผู้ดูแล

ABSTRACT

The objectives of this qualitative research study, data were collected from in-depth interview (1) to explore experiences of self-care management of monks who needed hemodialysis, and (2) to investigate the self -care management model for monks receiving hemodialysis. The subjects were selected by purposive sampling, including six monks receiving hemodialysis and four caregivers. The research tools consisted of an evaluation form for self-care management behavior, and interview forms about self-care management for the subjects and caregivers. Both tools were verified by 5 experts; and the content validity Index (CVI) scores were 0.98 and 0.80, respectively. Data were analyzed by descriptive statistics and content analysis.

The research findings were as follows 1) The monks receiving hemodialysis had sufficient knowledge on the management of self-care from healthcare providers and their experiences under Buddhism regulations with the support from the caregivers. 2) The self-care management model for the monks consisted of (1) education about self-care management from healthcare providers, (2) past experience with self-care management, (3) support for self-care management from the caregivers, and (4) self-care management of the monks receiving hemodialysis. consisted of (1) selection of food and fruits (2) water uptake per day (3) complication prevention (4) blood vessel care for dialysis (5) exercise (6) self-disciline (7) regular dialysis. This model can be applied to other monks who needed hemodialysis, but individual differences and appropriateness should be considered.

Keywords: Self- care management model, Monks, Receiving hemodialysis, Caregivers

1. บทนำ

โรคไตเรื้อรัง (Chronic kidney disease) เป็นปัญหาทางสาธารณสุขทั่วโลก ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย และในที่สุดส่วนใหญ่มักลงท้ายด้วยการบำบัดทดแทนไต ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังมีเพิ่มขึ้นทุกปีทั้งในและต่างประเทศ ปี ค.ศ. 2016 ประเทศสหรัฐอเมริกา รายงานสถิติอัตราป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายรายใหม่ 124,675 คน ประมาณ 373.4 ต่อล้านคนต่อปี และสถิติผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้าย 726,331 คน ประมาณ 2,160.7 ต่อล้านคนต่อประชากรทั้งหมด และร้อยละ 63.1 เริ่มบำบัดทดแทนไตด้วยวิธีฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม (US Renal Data System, 2018) สถิติ Medicare data จากโครงการประกันสุขภาพของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 2016 -2017 สถิติโรคไตเรื้อรังเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 13.8 เป็น 14.5 และสถิติโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้าย ค.ศ.2016-2017 เพิ่มขึ้นร้อยละ 2.6 (US Renal Data System, 2019) ส่วนทวีปเอเชีย ปี ค.ศ.2010 ประชากรประมาณ 968,000 คน (232 pmp) ได้รับการบำบัดทดแทนไต ซึ่งได้รับการล้างไต 909,000 คน (218 pmp) คาดว่าปี ค.ศ.2030 ทวีปเอเชียจะมีประชากร 2.16 ล้านคนได้รับการบำบัดทดแทนไต เพิ่มขึ้น 223% (Hemodialysis in Asia, 2015)

สำหรับประเทศไทย คนไทยป่วยเป็นโรคไตเรื้อรังร้อยละ 17.6 ของประชากร หรือประมาณ 8 ล้านคน จากข้อมูลสถิติ พ.ศ.2561 มีผู้ป่วยไตเรื้อรังเข้ารับบำบัดทดแทนไตจำนวน 57,288 คน พ.ศ. 2560 มีจำนวน 53,266 คน เพิ่มขึ้น 4,022 คน เป็นผู้ป่วยฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม 24,858 คน (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2561) สถิติ พ.ศ.2563 ผู้ป่วยไตเรื้อรังระยะสุดท้าย 61,943 ราย เป็นผู้ป่วยฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม 28,546 ราย โดยเฉลี่ยมีค่าใช้จ่ายในการบำบัดทดแทนไตประมาณ 200,000 บาทต่อคนต่อปี (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2563) ภาวะแทรกซ้อนที่สำคัญที่สุดของผู้ป่วยไตเรื้อรังระยะสุดท้าย คือ โรคหัวใจและหลอดเลือด ทำให้เกิดอัตราการตายสูงและค่าใช้จ่ายในการรักษาสูง ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและผู้ดูแลลดลง (โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่, 2560)

จากข้อมูลสถิติมีจำนวนพระสงฆ์ในประเทศไทย ปี ค.ศ.2016 จำนวน 298,580 รูป (National Office of Buddhism, ,2018) พบว่า โรคไตเรื้อรังเป็นหนึ่งในห้าอันดับโรคของพระสงฆ์ ที่ผู้ป่วยมีความทุกข์ทรมานจากปัญหาสุขภาพมากที่สุด (Buathed, 2010) และเป็นโรคที่พบ 5 ลำดับแรกของพระสงฆ์ที่นอนรักษาที่โรงพยาบาลสงฆ์ ซึ่งเกิดจากพฤติกรรมสุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องอาหาร พระสงฆ์ส่วนใหญ่ฉันอาหารจากการบิณฑบาต ซึ่งไม่สามารถเลือกได้และการมีวิถีชีวิตการปฏิบัติกิจของพระสงฆ์ที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป นอกจากนี้ยังพบว่าพระสงฆ์มีการใช้ยานอกเหนือจาก ที่แพทย์สั่ง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรัง (Praneethum W, Sitthijirapat P, Kiatkanont.K , 2018)

อย่างไรก็ตาม จากสถิติข้อมูลพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม หน่วยไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ พระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ไม่ผ่านเกณฑ์ความเพียงพอของการฟอกเลือดทุก 3 เดือน (ก.ค.62-เม.ย. 63) คิดเป็นร้อยละ 5.05 และสถิติร้อยละจำนวนครั้งการเข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลสาเหตุจากการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมในระยะเวลา 1 ปี (พ.ค.62- เม.ย.63) จำนวน 14 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 3.26 มีพระภิกษุที่เข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาลจำนวน 12 รูป และมี 2 รูปเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจำนวน 2 ครั้ง สาเหตุต่างกัน คือการเกิดลิ่มเลือดทำให้หลอดเลือดฟอกไตอุดตัน และมีไข้หนาวสั่น และพระภิกษุอีก 1 รูป สาเหตุจากภาวะความดันโลหิตสูง โรคหัวใจและภาวะอัตราการเต้นของหัวใจเร็ว ใจสั่น สาเหตุส่วนใหญ่ของการเข้ารับการรักษาเป็นผู้ป่วยในโรงพยาบาล คือการเกิดลิ่มเลือดทำให้หลอดเลือดฟอกไตอุดตัน และการติดเชื้อในกระแสเลือด สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมส่วนใหญ่ยังดูแลตนเองได้ไม่ดี (สถิติข้อมูลพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์, 2562) ดังนั้น การจัดการการดูแลตนเองที่ดีจึงมีความจำเป็น

ปัจจุบันหน่วยไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ ถึงแม้จะมีแนวทางในการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง แต่จากสถิติยังพบว่าพระภิกษุยังดูแลตนเองได้ไม่ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Gela & Mengistu (2018) พบว่าผู้ป่วยยังไม่ตระหนักเรื่องการจัดการดูแลตนเองกับภาวะแทรกซ้อนที่อาจจะเกิดขึ้น เนื่องจากขาดความรู้ในการดูแลหลอดเลือดฟอกไต วิธีป้องกันดูแลการติดเชื้อ ไม่ควบคุมน้ำหนัก ตลอดจนไม่เฝ้าระวังระดับความดันโลหิต การดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้จึงจำเป็นที่บุคลากรต้องมีการจัดการเรื่องการให้ความรู้ที่ดี เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถดูแลตนเองได้ และเกิดผลลัพธ์สุขภาพที่ดี

ดังนั้น การที่จะให้ผู้ป่วยสามารถจัดการการดูแลตนเองที่ดีได้ จำเป็นต้องมีรูปแบบในการจัดการการดูแลตนเองที่ดี ดังการศึกษาของกิติมา เศรษฐ์บุญสร้าง และ ประเสริฐ ประสมรักษ์ (2559) ในเรื่อง การพัฒนารูปแบบการดูแลของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไตต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย โรงพยาบาลสมเด็จพระยุพราชเลิงนกทา จังหวัดยโสธร พบว่า รูปแบบการดูแลผู้ป่วย 4 ขั้นตอน คือ 1) ประเมินพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิต 2) ให้ความรู้และฝึกทักษะการดูแลตนเองแก่ผู้ป่วยและญาติตามพฤติกรรมเสี่ยง 3) ติดตามดูแลต่อเนื่องที่บ้าน 4) ประสานภาคีเครือข่ายใน

การดูแลแบบองค์รวม แต่ยังไม่มีผู้ใดศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งพระภิกษุมีวิถีชีวิตและการดำรงชีพด้านสุขภาพแตกต่างจากฆราวาสทั่วไป จึงมีความสำคัญต้องมีรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่เหมาะสม ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญในการทำวิจัยเรื่องนี้ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางให้บุคลากรนำไปใช้ในการจัดบริการสุขภาพที่จะสามารถส่งเสริมการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมได้เหมาะสม

ในการพัฒนารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผู้วิจัยบูรณาการ 3 แนวคิด ได้แก่ ทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคลและครอบครัว (Individual and Family Self-Management Theory) ของไรอันและซาวิน เป็นแนวคิดหลัก ประกอบด้วยบริบท กระบวนการ และผลลัพธ์ ผนวกกับข้อแนะนำเวชปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย (2557) และการอุปัฏฐากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัย (2562) เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม สำหรับเป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของพระสงฆ์และลดอัตราภาวะแทรกซ้อน

2. วัตถุประสงค์

2.1 วิเคราะห์ประสบการณ์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ (ไม่เจาะจงนิกาย) ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

2.2 ศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ (ไม่เจาะจงนิกาย) ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์

3.2 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง/ ผู้ให้ข้อมูล มี 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโรงพยาบาลสงฆ์ และมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑลจำนวน 33 รูป ผู้ให้ข้อมูล คือ พระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมโรงพยาบาลสงฆ์ คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยคัดเลือกจากพระภิกษุอาพาธที่มีความเพียงพอของการฟอกเลือดภายใน 1 ปี ไม่ได้เป็นพระภิกษุที่ได้รับการรักษาตัวในโรงพยาบาลภายใน 1 ปีที่มีสาเหตุจากการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผ่านเกณฑ์การประเมินพฤติกรรมการจัดการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ได้กลุ่มตัวอย่าง 6 รูป ผ่านเกณฑ์การคัดเข้า สามารถสื่อสารได้ดี ยินดีเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยให้ไปสัมภาษณ์ที่วัดได้ตลอดโครงการ เกณฑ์การคัดออก เปลี่ยนวิธีการบำบัดทดแทนไตเป็นวิธีอื่น และเกิดภาวะแทรกซ้อนระหว่างเข้าร่วมโครงการวิจัย (2) กลุ่มผู้ดูแล คือ ผู้ให้การช่วยเหลือดูแลพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ มีภูมิลำเนาอยู่กรุงเทพหรือปริมณฑล คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง กำหนดให้ผู้ดูแลเป็นพระภิกษุหรือฆราวาสจำนวน 1 รูป/ท่าน ต่อพระภิกษุ 1 รูป ถ้ามีเหตุจำเป็น ผู้ดูแลอาจเป็นพระภิกษุ 1 รูป ดูแลพระภิกษุกลุ่มตัวอย่าง 2 รูปได้ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่าง มีพระภิกษุผู้ดูแล 3 รูป และฆราวาสผู้ดูแล 1 คน (1) เกณฑ์การคัดเข้า เป็นผู้ที่พระภิกษุระบุว่าเป็นผู้ให้การช่วยเหลือดูแลต่อเนื่องไม่น้อยกว่า .2.ปี สามารถสื่อสารได้ดี และยินยอมในการให้ข้อมูลจนสิ้นสุดโครงการวิจัย (2) เกณฑ์การคัดออก เมื่อพระภิกษุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างถูกคัดออกจากโครงการ

3.3. เครื่องมือในการวิจัย เครื่องมือประกอบด้วย 2 ชุด (1) เครื่องมือคัดกรองแบบประเมินพฤติกรรมการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม อ้างอิงคู่มือผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรังที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม จำนวน 48 ข้อ (2) เครื่องมือประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ (1) ข้อมูลทั่วไป ส่วนบุคคลสำหรับพระสงฆ์ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม จำนวน 11 ข้อ และผู้ดูแล จำนวน 3 ข้อ (2) แบบคำถามการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พัฒนาเครื่องมือ โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบกับการศึกษาบริบทโรงพยาบาล เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและบูรณาการ 3 แนวคิด ได้แก่ (1) แนวคิดทฤษฎีการจัดการตนเองของบุคคลและครอบครัวของ Ryan.& Sawin (2009) (2) ข้อแนะนำเวชปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของสมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย (2557) และ (3) การอุปัฏฐากพระสงฆ์ภายใต้หลักพระธรรมวินัย (2562) สัมภาษณ์พระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและผู้ดูแลรายบุคคล เป็นประเด็นคำถามปลายเปิดใช้สัมภาษณ์ความคิดเห็นของพระสงฆ์อาพาธ จำนวน 16 ข้อและผู้ดูแล จำนวน 16 ข้อ เป็นรายบุคคล

3.4 ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

2) สร้างเครื่องมือจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยนำเครื่องมือที่สร้างขึ้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือพิจารณาตามความเหมาะสม

4) แก้ไขและปรับปรุงเครื่องมือตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

5) ตรวจสอบความตรงของเครื่องมือ และผู้วิจัยได้นำเครื่องมือที่เป็นแบบวิเคราะห์สภาพการจัดการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างโดยนำเครื่องมือไปสัมภาษณ์

6) แก้ไขปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมและนำเครื่องมือมาปรับปรุงตามข้อแนะนำภายใต้การให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และนำเครื่องมือเก็บข้อมูลในวัด 4 แห่ง

8) สรุปผลการเก็บข้อมูล วิเคราะหข้อมูลและรายงานผล

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1) ผู้วิจัยทำบันทึกขออนุเคราะห์เก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงพยาบาลสงฆ์ และ ติดต่อขอเจ้าอาวาสที่วัด มีทั้งหมด 4 แห่ง คือ 1. มูลนิธิพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต 2. วัดเลียบราษฎร์บำรุง 3. วัดสิงห์ 4. วัดลุ่มคงคาราม ขออนุญาตเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม 6 รูปและผู้ดูแล ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคล

2) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์การพิทักษ์สิทธิและจรรยาบรรณของนักวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเข้าไปสร้างสัมพันธภาพ แนะนำตัว อธิบายวัตถุประสงค์การสัมภาษณ์ และให้ผู้ให้ข้อมูลเซ็นต์ยินยอมก่อนสัมภาษณ์ นำเสนอโดยใช้นามสมมุติและนำเสนอโดยภาพรวม แจ้งระยะเวลาการสัมภาษณ์ และขออนุญาตบันทึกเสียงการสนทนา

3) ผู้ให้ข้อมูลสามารถยุติการให้สัมภาษณ์ได้ ถ้าไม่พร้อมที่จะให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธได้ตลอดระยะเวลาการสัมภาษณ์และการไม่เข้าร่วมวิจัยไม่มีผลกระทบใดๆ

4) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 เลือกสัมภาษณ์พระภิกษุที่มีการจัดการการดูแลตนเองและผู้ดูแลตามเกณฑ์การคัดเข้าและยินยอมการวิจัย เพื่อนำไปสัมภาษณ์เจาะลึกขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือเก็บข้อมูล แบบคำถามการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างสัมภาษณ์พระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและผู้ดูแลรายบุคคล เก็บข้อมูลการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In deph interview) เก็บข้อมูลที่วัดพระภิกษุอาพาธและผู้ดูแลเป็นรายบุคคล และขออนุญาตถ่ายรูปภายในวัด โดยไม่ให้เห็นหน้าพระภิกษุผู้ให้ข้อมูลและผู้ดูแล เพื่อให้ได้การวิเคราะห์การจัดการการดูแลตนเองที่ดีของพระสงฆ์อาพาธที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์ขึ้นอยู่กับความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล ระยะเวลาการเก็บรวบรวมข้อมูลนาน 2 เดือนในช่วงเดือนพฤษภาคม 2563 ถึงเดือนมิถุนายน 2563

ขั้นตอนที่ 3 ถอดเทปสัมภาษณ์ ภายหลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยถอดเทปข้อมูลจากเทปเสียงแบบคำต่อคำ (Verbatim) จะใช้เทปบันทึกเสียงเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน ผู้วิจัยจดข้อมูลส่วนที่สำคัญเพื่อนำมาตรวจสอบความถูกต้องกับผู้ให้ข้อมูลก่อนปิดการสัมภาษณ์ และแจ้งผู้ให้ข้อมูลว่าจะมีการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์อีกครั้ง เมื่อตรวจสอบพบว่าข้อมูลที่ได้รับยังไม่ครอบคลุมประเด็นที่ศึกษา

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา กำหนดประเด็นหลักและประเด็นรอง แล้วนำมาปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อรับคำแนะนำและปรับแก้ไข เพื่อวิเคราะห์และสรุปประเด็นของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย

2) นำข้อมูลมาจัดเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่ เพื่อนำข้อมูลมาศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม แสดงผลการดำเนินการและวิเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย

3) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลและด้านสุขภาพการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม และผู้ดูแล ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โรงพยาบาลสงฆ์ จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของพระภิกษุ 6 รูป อายุระหว่าง 41-50 ปี และอายุระหว่าง 51-60 ปี มีจำนวนเท่ากันร้อยละ 50 จำนวนพรรษาที่บวช 15-25 พรรษา มีมากที่สุด ร้อยละ 66.67ระดับการศึกษาพระปริยัติธรรม ระดับนักธรรมเอก มีมากสุด ร้อยละ 66.67 แหล่งรายได้มาจากเงินทำบุญมากที่สุด ร้อยละ100 ระยะเวลาการฟอกเลือดมากกว่า 15 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 66.67 ภาวะโรคร่วม (เกิดก่อนฟอกไต) จากไตอักเสบมากที่สุดร้อยละ 50 โรคร่วมที่(เกิดหลังฟอกไต) คือโรคตับอักเสบซี คิดเป็นร้อยละ 33.33 ระยะเวลาในการฟอกเลือดน้อยสุด คือ 2 ปี และมากสุด 29 ปี หลอดเลือดที่ใช้ในการฟอกเลือด คือหลอดเลือดถาวร และจำนวนครั้งการฟอกเลือดต่อสัปดาห์ 3 ครั้งต่อสัปดาห์ คิดเป็นร้อยละ 100

กลุ่มตัวอย่างผู้ดูแล จำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลสถานะผู้ดูแล เป็นพระภิกษุร้อยละ 83.33 มากที่สุด และสถานะญาติ (หลาน) คิดเป็นร้อยละ 16.67 อายุผู้ดูแล มากที่สุด อยู่ในช่วงอายุมากกว่า 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 83.33 อาชีพสมณะมากที่สุดร้อยละ 83.33

4. ผลการวิเคราะห์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและผู้ดูแล

จากผลการศึกษาประสบการณ์ของพระภิกษุและผู้ดูแลเกี่ยวกับเรื่องการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม สามารถวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการดูแลตนเองได้ 4 องค์ประกอบ

องค์ประกอบที่ 1 การได้เรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล:

องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ตนเอง

อธิบายได้ว่า แพทย์และพยาบาลให้คำแนะนำการปฏิบัติตัวให้กับพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและผู้ดูแล เพื่อจะได้นำความรู้มาช่วยเหลือสนับสนุนพระภิกษุในการจัดการดูแลตนเองได้ เช่น รู้วิธีป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อน สังเกตอาการผิดปกติได้ เช่น เวียนศีรษะ ตะคริว เหงื่อออก ตัวเย็น ใจสั่น ถ่ายเหลว มีเลือดออกผิดปกติ แจ้งการผ่าตัดล่วงหน้าให้แพทย์ พยาบาลทราบทุกครั้ง ผู้ดูแลสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาสนับสนุนดูแลแนะนำพระภิกษุให้สามารถจัดการการดูแลตนเองได้ พระภิกษุนำความรู้ที่ได้รับจากแพทย์และพยาบาล รวมทั้งศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเรียนรู้ทาง youtube google และจากประสบการณ์เรียนรู้ของตนเอง นำมาปรับใช้ให้ได้แนวทางการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

องค์ประกอบที่ 3 การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล จัดหาอาหารและน้ำที่เหมาะสมกับโรค สนับสนุนดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพ ช่วยดูแลสนับสนุนให้การพยาบาลเมื่อมีอาการผิดปกติ ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อำนวยความสะดวกในการเดินทางมาฟอกไต ช่วยสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุตามพระธรรมวินัย จัดสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบ เพื่อสะดวกในการทำกิจกรรม

องค์ประกอบที่ 4 การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 7 ด้าน

1. การเรียนรู้การเลือกฉันอาหารและผลไม้จากประสบการณ์ความผิดพลาดของตน
2. การควบคุมปริมาณน้ำต่อวันจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้
3. การเรียนรู้วิธีการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากประสบการณ์ตรงและแหล่งเรียนรู้
4. การดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพในการฟอกเลือด
5. การบริหารร่างกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย
6. การจัดการการดูแลตนเองตามพระธรรมวินัย
7. การมาฟอกเลือดสม่ำเสมอ

จากการวิเคราะห์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ นำมาปรับได้เป็นรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมได้ 4 องค์ประกอบหลัก ดังแผนภาพที่ 1

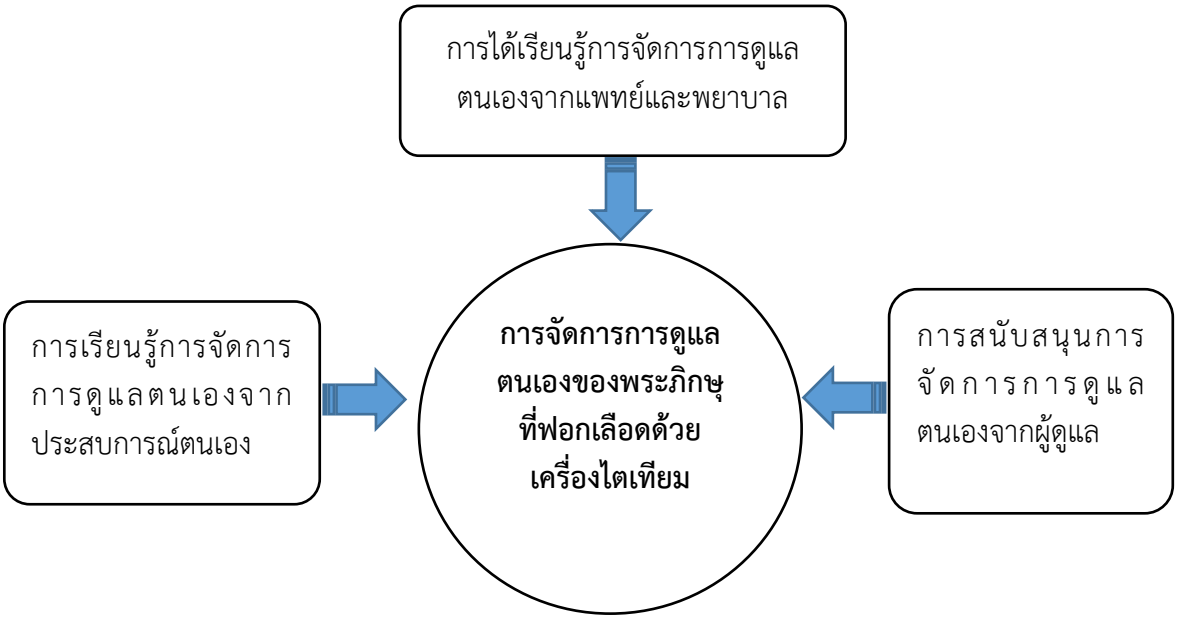

แผนภาพที่ 1 แสดงรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

สรุปรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม 2) การได้เรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล 3) การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ตนเอง และ 4) การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล โดยมีการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม เป็นองค์ประกอบหลักที่เป็นเป้าหมายของรูปแบบ

5. ผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์ประสบการณ์การจัดการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม พบว่าพระภิกษุกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 รูป โดยคัดเลือกมาจากพระภิกษุ ที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในการฟอกเลือกด้วยเครื่องไตเทียม และมีการจัดการการดูแลตนเองที่ดี - โดยพระภิกษุทั้ง 6 รูปฟอกเลือด 3 ครั้ง/สัปดาห์ ผลความเพียงพอของการฟอกเลือด ค่าspKt/Vurea มากกว่า1.2 และค่า URR (urea reduction ratio) มากกว่า 65% แสดงถึงพระภิกษุมีประสิทธิภาพการดูแลตนเองในผู้ป่วยฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม โดยมีผู้ดูแลให้การช่วยเหลือในกรณีที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และช่วยสนับสนุนในการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ

จากการศึกษารูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม พบว่ารูปแบบการจัดการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ องค์ประกอบที่ 1 การได้เรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล เรื่องการปฏิบัติตัวเมื่อฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ถ้ามีปัญหาสงสัยในการปฏิบัติตัวจะถามแพทย์พยาบาล พระภิกษุส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง จากผลการเพียงพอของการฟอกเลือด หน่วยไตเทียมโรงพยาบาลสงฆ์ ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายมากกว่า 80.56% จากเดิม 30.5-78.1% (หน่วยไตเทียมโรงพยาบาลสงฆ์, 2562) องค์ประกอบที่ 2 การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ตนเอง โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม เช่น youtube google เช่นการเรียนรู้เรื่องอาหารและน้ำ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเอง และเลือกฉันอาหารให้เหมาะกับตนเองที่ฉันแล้วไม่เกิดภาวะแทรกซ้อน องค์ประกอบที่ 3 การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล เช่นการจัดสิ่งแวดล้อม การช่วยสนับสนุนดูแลพระภิกษุเมื่ออาพาธช่วยเหลือตนเองไม่ได้ หรือเกิดภาวะแทรกซ้อนจากการฟอกไต องค์ประกอบที่ 4 การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม เป็นส่วนสำคัญที่สุด แยกเป็น 7 ประเด็น 1) การเรียนรู้การเลือกอาหารและผลไม้จากประสบการณ์ความผิดพลาดของตน 2) การควบคุมปริมาณน้ำต่อวันจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ 3) การเรียนรู้วิธีการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากประสบการณ์ตรงและแหล่งเรียนรู้ 4) การดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพในการฟอกเลือด 5) การบริหารร่างกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย เช่นการสวดมนต์ นั่งสมาธิ เดินจงกรม เดินบิณฑบาต พระภิกษุที่ต้องใช้อุปกรณ์ช่วยเดิน การกวาดถูกุฏิ ซักผ้า ตากผ้า ก็เป็นการบริหารร่างกาย 6) การจัดการการดูแลตนเองตามพระธรรมวินัย 7) มาฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ ซึ่งช่วยให้มีคุณภาพชีวิตดี ไม่เหนื่อยแน่นจากภาวะน้ำเกิน ของเสียในเลือดลดลง ลดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด ไม่มีอาการคลื่นไส้อาเจียนจากการฟอกเลือดไม่สม่ำเสมอ พระภิกษุที่ดูแลตนเองได้ดีมาฟอกเลือดตามนัด ตรงเวลา

6. อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ประสบการณ์การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมของพระภิกษุจำนวน 6 รูป และผู้ดูแลจำนวน 4 คน ซึ่งเป็นความรู้ที่ฝังลึก (Tacit knowledge) ความรู้ดังกล่าวจึงเป็นความรู้ที่เชื่อถือได้สำหรับการนำมาสร้างเป็นรูปแบบเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุรูปอื่น รวมทั้งเป็นแนวทางให้แพทย์ พยาบาล และผู้ดูแลในการสนับสนุนและส่งเสริม

ให้พระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ซึ่งกระบวนการสร้างรูปแบบสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิติมา เศรษฐ์บุญสร้าง และประเสริฐ ประสมรักษ์ (2559) พบว่า รูปแบบการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไตการดูแลผู้ป่วยมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ประเมินพฤติกรรมดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตเพื่อระบุปัญหารายบุคคล 2) ให้ความรู้และฝึกทักษะการดูแลตนเองแก่ผู้ป่วยและญาติตามพฤติกรรมเสี่ยง 3) ติดตามดูแลต่อเนื่องที่บ้าน และ 4) ประสานภาคีเครือข่ายในการดูแลแบบองค์รวม และพระภิกษุมีการปรับพฤติกรรมการจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และยังสอดคล้องกับการศึกษาของอารีย์ เสนีย์ (2557) ศึกษาโปรแกรมการจัดการการดูแลตนเองในผู้ป่วยโรคเรื้อรัง พบว่าการจัดการการดูแลตนเองเป็นกุญแจสำคัญที่ใช้รักษาโรคเรื้อรังประสบผลสำเร็จ เพราะการจัดการการดูแลตนเองทำให้ผู้ป่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพในทางที่ดีขึ้น และสามารถควบคุมอาการของโรคได้

เมื่อพิจารณาในรายองค์ประกอบ ทั้ง 4 องค์ประกอบของรูปแบบ สามารถอภิปราย ในประเด็นสำคัญของแต่ละองค์ประกอบได้ดังนี้

1. การได้เรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากแพทย์และพยาบาล ทำให้พระภิกษุมีความรู้เข้าใจในการปฏิบัติตนที่ถูกต้องจากการประเมินและปฏิบัติตามได้ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Soulmaz (2009) ความสามารถการดูแลตนเองของผู้ป่วยฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ในประเทศอิหร่าน ที่ Maragheh, Bonab and Miandoab Hospital ผลการวิจัยพบว่า ผู้ป่วยต้องเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารผู้ป่วยภาวะแทรกซ้อนการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม วิธีการป้องกันและควรได้รับความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มความสามารถในการดูแลตนเองและสอดคล้องกับ Bernstien (2008) ศึกษารูปแบบใหม่ในการดูแลผู้ป่วยเรื้อรัง พบว่า ผู้ป่วยให้ความร่วมมือในการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมดูแล เกิดความเป็นระบบในการดูแลสุขภาพผู้ป่วยโรคเรื้อรัง และสามารถติดตามผลการรักษาระหว่างผู้ป่วยและทีมสุขภาพ เป็นการดูแลผู้ป่วยเชิงรุก

2. การเรียนรู้การจัดการการดูแลตนเองจากประสบการณ์ของตนเอง พระภิกษุค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเมื่อฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม จาก youtube google และนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุมาลี หุนตระกูล (2554) เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดูแลผู้ป่วยด้วยกันเอง ก็เป็นกิจกรรมที่ผู้ป่วยชื่นชอบ ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยสามารถจัดการการดูแลตนเองได้ดีขึ้น โดยนำประสบการณ์ที่ดีจากพระภิกษุรูปอื่นมาปฏิบัติตามและปรับให้เหมาะสมกับตนเอง

3. การสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองจากผู้ดูแล– ผู้ดูแลช่วยสนับสนุนการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ ทำให้พระภิกษุสามารถดูแลตนเองได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ วัชรี รัตนวงศ์ และทิพาพร จ้อยเจริญ (2560) ที่พบว่าการให้ความรู้เกี่ยวกับโรคไตวายเรื้อรัง ปรับทัศนคติที่ดีต่อการรักษาสนับสนุนให้ครอบครัวมีส่วนร่วมการดูแลผู้ป่วยต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้มีพฤติกรรมการดูแลตนเองที่ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับการศึกษาของ ณัฐรพี ใจงาม, อรนุช ชูศรี (2560) ศึกษาแนวคิดการจัดการภาวะสุขภาพของบุคคลและครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยด้วยโรคเรื้อรัง เพื่อต้องการปรับพฤติกรรมให้เหมาะกับภาวะสุขภาพ ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพและความเจ็บป่วย มีส่วนสำคัญสนับสนุนให้ผู้ป่วยได้ปรับตัว เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิต มีการจัดการตนเองทางสุขภาพอย่างต่อเนื่องและดำรงชีวิตอยู่กับโรคด้วยความพอใจ

4. การจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ประกอบด้วย 7 ด้าน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุด มีดังนี้ **1) การเรียนรู้การเลือกอาหารและผลไม้จากประสบการณ์ความผิดพลาดของตน** จากการสัมภาษณ์พระภิกษุจะนำความรู้จากทฤษฎีมาประกอบกับประสบการณ์ของตนเอง เช่นการเลือก

ฉันอาหารและผลไม้ที่ผิดพลาดทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อนกับตนเอง มีอาการใจสั่นจากภาวะโพแทสเซียมในเลือดสูง จึงมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนในการเลือกฉันอาหารและผลไม้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุมาลี หุนตระกูล และคณะ (2554) ศึกษาประสบการณ์การดูแลตนเองของพระภิกษุโรคไตเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ผลการศึกษาพบว่าการจัดกลุ่มสัมพันธ์ให้ผู้ป่วยได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลตนเอง โดยให้พระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมรายใหม่ทุกรูปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการจัดการความเจ็บป่วยกับพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมที่มีประสบการณ์การดูแลตนเองที่ดี ซึ่งทำให้ผู้ป่วยสามารถจัดการดูแลตนเองได้ดีขึ้น **2) การควบคุมปริมาณน้ำต่อวันจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้** ตามทฤษฎีไม่เกินวันละ 500 ซีซี และรวมกับปริมาณปัสสาวะที่ออกของเมื่อวานต่อวัน แต่เนื่องจากสภาพอากาศ ที่ร้อนและการออกกำลังกายของพระภิกษุแต่ละรูปต่างกัน ทำให้การควบคุมน้ำไม่ได้ตรงตามทฤษฎี พระภิกษุให้สัมภาษณ์ว่าแรกๆก็จะตวงปริมาณน้ำ หลังจากฟอกเลือดมานาน ไม่ได้ตวงน้ำฉันใช้ประมาณการฉันน้ำไม่ให้มากเกินไปและสังเกตอาการอื่นร่วมด้วย เช่นการหายใจที่เหนื่อยเพิ่มขึ้น หรือมีอาการบวมตามร่างกาย ก็จะลดปริมาณน้ำลง สอดคล้องกับการศึกษาของ สราวุธ (2561) การศึกษาพบว่าการนำโปรแกรมการพยาบาลสนับสนุนและการให้ความรู้ร่วมกับการประยุกต์ใช้ แนวคิดทฤษฎีความพร่องการดูแลตนเองของโอเร็ม ช่วยพัฒนาพฤติกรรมการควบคุมภาวะน้ำเกิน การป้องกันน้ำเกินในพระอาพาธโรคไตวายเรื้อรังได้อย่างมีประสิทธิภาพ **3) การเรียนรู้วิธีการป้องกันภาวะแทรกซ้อนจากประสบการณ์ตรงและแหล่งเรียนรู้** เช่นการเกิดภาวะความดันโลหิตต่ำ เรียนรู้ว่าต้องงดทำกิจกรรม นอนพัก ฉันน้ำหวาน งดยาลดความดันโลหิตก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์ เกิดภาวะน้ำตาลในเลือดต่ำ เรียนรู้ที่จะงดยาลดน้ำตาลก่อนฟอกเลือดตามแผนการรักษาของแพทย์ พระภิกษุปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองจากประสบการณ์ที่ผิดพลาดของตน สอดคล้องกับทฤษฎีการจัดการดูแลตนเอง ของเคนเฟอร์ (Kanfer1988) โดยการประเมินตนเอง (self- evaluation) เป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรรมของตนเองกับเกณฑ์มาตรฐานหรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนั้น **4) การดูแลหลอดเลือดฟอกไตให้มีประสิทธิภาพในการฟอกเลือด** พระภิกษุรู้วิธีการดูแลรักษาหลอดเลือดฟอกไต ไม่ยกของหนัก ไม่นอนทับแขนข้างที่มีหลอดเลือดฟอกไต ไม่วัดความดันแขนข้างที่มีหลอดเลือดฟอกไต รู้วิธีการตรวจประเมินหลอดเลือดฟอกไตและการบริหารหลอดเลือดฟอกไต **5) การบริหารร่างกายให้สอดคล้องกับพระธรรมวินัย** เช่นการเดินจงกรม เดินบิณฑบาต พรวนดิน ปลูกต้นไม้ พระภิกษุที่เดินด้วยอุปกรณ์ช่วยเดิน การกวาด ถูกุฏิ ซักผ้า ตากผ้าเดินในกุฏิของตัวเอง ก็เป็นการบริหารร่างกายเช่นกัน บริหารร่างกายที่เหมาะควรกับสมณเพศต้องสำรวม **6) การจัดการการดูแลตนเองตามพระธรรมวินัย** ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาอุทิศ กวิวํโส (แววสะบก) (2558).กิจวัตร10 : จริยาพื้นฐานเพื่อการพัฒนาตนวิถีพุทธ เป็นกิจวัตร 10 ประการสำหรับพระภิกษุ ขอกล่าวในข้อที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการดูแลตนเอง 5 ข้อ ดังนี้ 1) บิณฑบาต เลือกฉันอาหารที่ไม่เกิดอันตรายกับตนเอง 2) กวาดวัด รวมถึงการกวาดกุฏิของตนเองด้วย 3). ปลงอาบัติ เป็นการสำนึกผิดกลับใจเพื่อทำให้ถูก คือการเรียนรู้จากพฤติกรรมตนเองและทำในสิ่งที่ถูกที่ควรให้เหมาะสมกับตนเอง 4) ทำวัตรพระ-สวดมนต์ คือการเจริญพุทธานุสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ ทำให้จิตใจสงบสุข การสวดมนต์ มุ่งหมายสาธยายให้เกิดความแม่นยำของตัวบทพระธรรมคำสอนเอาไว้ 5) บริหารสิ่งของและร่างกาย การบริหารสิ่งของ คือ การปฏิบัติให้ถูกต้องตามธรรมและตามวินัยที่ตนมีใช้เพื่อเป็นเครื่องใช้ในการดำเนินชีวิต เช่นบาตร จีวร มีดโกนประคตเอว คำว่าบริหาร มีใจความถึงการประหยัด การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย ส่วนการบริหารร่างกาย เพื่อให้เป็นเครื่องรองรับที่เหมาะสมแก่จิตใจ ให้หลุดพ้นจากกิเลสทั้งปวง จากการสัมภาษณ์(พระภิกษุรูปที่ 5) บวชได้ 2 พรรษาเคยคิดฆ่าตัวตายจะไม่มาฟอกไต หลังจากสวดมนต์นั่งสมาธิทำทุกวันไม่คิดมากเกี่ยวกับโรคไตที่เป็นอยู่จิตใจก็สบายไม่กังวล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสิริกาญจน์ ท่อแก้ว

(2546) ศึกษาความชุกของภาวะซึมเศร้าและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเกิดภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม ในเขตจังหวัดนครปฐม พบว่า เหตุการณ์ความเครียดในชีวิตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการเกิดภาวะซึมเศร้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.381

7) การมาฟอกเลือดได้สม่ำเสมอ เป็นหน้าที่ของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมต้องปฏิบัติ เพื่อป้องกันการเกิดภาวะแทรกซ้อนขณะฟอกเลือด จากการสัมภาษณ์พระภิกษุที่ฟอกเลือด เคยไม่มาฟอกไตตามนัด ครั้งต่อไปมาฟอกเลือดจะมีอาการแน่นเหนื่อยอาเจียนเวียนศีรษะ ทำให้พระภิกษุที่ดูแลตัวเองได้ดีมาฟอกเลือดตามนัด ตรงเวลา การเดินทางมาฟอกไต โดยรถแท็กซี่ โยมอุปัฏฐากมารับไปฟอกไต ค่าเดินทางมาจากเงินทำบุญ ตู้รับบริจาค จากญาติโยม รับกิจนิมนต์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุผู้ให้ข้อมูล และนำมาตีประเด็นเป็นประเด็นหลักและประเด็นย่อย แล้วนำมาสรุปซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม

7. ข้อเสนอแนะ

1. การนำรูปแบบการจัดการการดูแลตนเองสำหรับพระภิกษุที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมมาทดลองใช้มาใช้ และเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ประเมินรูปแบบวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาการใช้รูปแบบ เพื่อพัฒนาต่อไป
3. นำรูปแบบที่ได้ไปสร้างโปรแกรมสำหรับการจัดการการดูแลตนเองของพระภิกษุ และศึกษาประสิทธิผลจากผลลัพธ์ เพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น
4. พัฒนารูปแบบร่วมกับทีมสหสาขาวิชาชีพ เพื่อให้พระภิกษุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม

กิติมา เศรษฐ์บุญสร้าง และประเสริฐ ประสมรักษ์. (2559). **การพัฒนารูปแบบการดูแลของผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการบำบัดทดแทนไตต่อพฤติกรรมการดูแลตนเองและคุณภาพชีวิตผู้ป่วย จังหวัดยโสธร**. วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล วิทยาเขตอำนาจเจริญ.

เกียรติคุณ, สมศรี เผ่าสวัสดิ์. (2556). **คู่มือผู้ป่วยโรคไตวายเรื้อรังที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียมและการปลูกถ่ายไต.** กรุงเทพฯ: สถาบันโรคไตภูมิราชนครินทร์.

ณัฐรพี ใจงาม, อรนุช ชูศรี, รุ่งนภา ป้องเกียรติชัย, รังสรรค์ มาระเพ็ญ. (2560). **แนวคิดการจัดการภาวะสุขภาพของบุคคลและครอบครัวที่มีสมาชิกป่วยด้วยโรคเรื้อรัง.** วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 27, (3) :1-9.

ทิพากร หาญมนตรี, สุธีพร มูลศาสตร์. (2557). **คุณภาพบริการมุ่งเน้นผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางตามการรับรู้ของพยาบาลวิชาชีพในโรงพยาบาลชุมชน สังกัดกระทรวงสาธารณสุข เขตตรวจราชการที่ 1.** วารสารพยาบาล, 63, (4): 49-56.

ธัญญารัตน์ ธีรพรเลิศรัฐ. (2558). **การป้องกันและการดูแลรักษาโรคไตเรื้อรังและไตวาย.** กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลสถาบันโรคไตภูมิราชนครินทร์, 5-6.

ประเสริฐ ธนกิจจารุ. (2558). **สถานการณ์ปัจจุบันของโรคไตเรื้อรังในประเทศไทย.** วารสารกรมการแพทย์, 5-17.

พงศธร คชเสนี. **การบำบัดทดแทนไตในปัจจุบัน.** สืบค้นเมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2563, จาก http://www.nephrothai.org/การบำบัดทดแทนไตในปัจจุบัน.pdf.

พระปลัดสมชาย ปโยโค (ดำเนิน). (2558). **คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยโรคไม่ติดต่อเรื้อรังที่ได้รับการส่งเสริมด้วยธรรมปฏิบัติในโรงพยาบาลมะการักษ์ จังหวัดกาญจนบุรี.** วารสารสวนปรุง, 31(1):27-37.

พระมหาสากล สุภรเมธี (เดินชาบัน). (2558). **การดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามแนวพุทธปรัชญา.** จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย,4,2):351-358.

พระมหาอุทิศ กวิวโส (แววสะบก). (2558). **กิจวัตร 10 : จริยาพื้นฐานเพื่อการพัฒนาวิถีพุทธ.** วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 2,(3) :1-10.

พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต. (2551). **สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ.** กรุงเทพฯ: สหพริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

พระอาจารย์วิชิต ธัมมชิโต, พิทักษ์ ตั้งชนะชัยอนันต์. (2560). **คู่มือการดูแลพระภิกษุอาพาธโรงพยาบาล.** กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

ไพรัตน์ แสงดิษฐ์. (2560). **แนวทางเวชปฏิบัติดูแลพระภิกษุอาพาธระยะท้าย**. กรุงเทพฯ: โรงพยาบาลสงฆ์ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

รัฐดำรง ธรรมโชติ. (2562). **การอุปัฏฐากพระสงฆ์อาพาธภายใต้หลักพระธรรมวินัยโรงพยาบาลสงฆ์.** กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข.

วัชรี รัตนวงศ์ และทิพาพร จ้อยเจริญ. (2560). **พฤติกรรมการดูแลตนเองในผู้ป่วยไตวายเรื้อรังที่ได้รับรักษาบำบัดทดแทนไตด้วยการล้างไตทางช่องท้องอย่างต่อเนื่อง.** ชลบุรี : หน่วยไตเทียมโรงพยาบาลชลบุรี.

สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย. (2557). **ข้อแนะนำเวชปฏิบัติการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม พ.ศ. 2557.** สืบค้นเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2558. จาก http://www.nephrot.org/index.asp.

สมาคมโรคไตแห่งประเทศไทย. (2558). **คำแนะนำการดูแลผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังก่อนบำบัดทดแทนไต พ.ศ.2558.** กรุงเทพฯ: บริษัท ทาเคดา (ประเทศไทย) จำกัด.

สราวุธ อาจหาญ. (2561). **ผลของโปรแกรมการพยาบาลระบบสนับสนุนและให้ความรู้พฤติกรรมการควบคุมภาวะน้ำหนักเกินของพระสงฆ์อาพาธโรคไตวายเรื้อรังที่ฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

สิริกาญจน์ ท่อแก้ว. (2546). **ภาวะซึมเศร้าในผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดล้างไตในเขตจังหวัดนครปฐม.** กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุขใจ พนิชศักดิ์พัฒนา. (2554). **การบริหารร่างกายสำหรับพระภิกษุ สามเณร และประชาชน.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิโรงพยาบาล 50 พรรษา มหาวชิราลงกรณ์.

สุนิสา สีผม. (2556). **การจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง.** วารสารพยาบาลสภากาชาดไทย, 6,(1): 12-18.

สุมาลี หุนตระกูลและคณะ. (2554). **ประสบการณ์การดูแลตนเองของพระภิกษุโรคไตวายเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ได้รับการฟอกเลือดด้วยเครื่องไตเทียม.** กรุงเทพฯ: หน่วยไตเทียมโรงพยาบาลสงฆ์ โรงพยาบาลสงฆ์.

สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2561). **แก้ปัญหาพฤติกรรมเด็กติดเค็ม.สัปดาห์วันไตโลก** (2562). จาก: www.nhso.go.th › frontend › News Information Detail.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). **เผยสถิติคนไทยติดเค็ม ป่วยโรคไตเรื้อรังกว่า 8 ล้านคน.** ข่าวสร้างสุข ข่าวสุขภาพ. เดลินิวส์ออนไลน์.; จาก https://www.thaihealth.or.th/Content/51283-.

เสาวรส ปริญญะจิตตะ. (2560). **ปัญหาสถานการณ์โรคไตเรื้อรังและคัดกรองโรคไตเรื้อรัง.** หน่วยไตเทียม โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่. จาก https://w2.med.cmu.ac.th/nis/downloads/wp-content/uploads/2017/07/5366CKD-situation-and-screen-2017.pdf.

ศูนย์พัฒนาคุณภาพโรงพยาบาล. (2562). **Service Profile.** กรุงเทพฯ : โรงพยาบาลสงฆ์.

อารีย์ เสนีย์. (2557). **โปรแกรมการจัดการตนเองในผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง.** วารสารทหารบก, 15,(2) :129-134.

Andrew, S., & Briggs, M. (2009). **The National Kidney Disease Education Program:Improving Understanding, Detection,and Management of CKD.** American Journal of Kidney Diseases, 53,(S3):S115-S120.

Bernstein, S. J. (2008). **A new model for chronic-care Delivery.** Frontiers of Health Services Management, 25(2), 31-39.

Buathed D.(2010) . **Buddhist Monks Health: A Model of Holistic Health Care by Community Participation in Upper Central Thailand**. Mahasarakham University.

Debela Gela, Daniel Mengistu. (2018). **Self-management and associated factors among patients with end-stage renal disease undergoing hemodialysis at health facilities in Addis Ababa, Ethiopia.** International journal of Nephrology and Renovascular Disease, 11, 329-336.

Eylem.(2010) . **The evaluation of self-care and self-efficacy in patients undergoing hemodialysis.** Journal of Evaluation in clinical practice.

Kidney International. (2012). **KDIGO Clinical Practice Guideline for Acute Kidney Injury.** Journal of The international society of nephrology, 2,(1): 1-138.

Narayan Prasad, Vivekanand Jha. (2015). **Hemodialysis in Asia.** kidney Diseases; 1:165-177.

National office of Buddhism. (2018) . (cite 2018 june 19) . Available From http://www.onab.go.th/wpcontent/uploads/2016/onab_primaryinfo60edit.pdf

Ryan P,. Sawin. KJ. (2009) . **The Individual and Family Self-Management Theory : Background and perspectives on context, process, and outcomes.** Nurs Outlook, 57,(4):217-225.

Saran R,Robinson B, Abbott KC, et al. **US Renal Data System 2018 Annual Data Report: epidemiology of kidney disease in the United States.** Am J Kidney Dis. 2019;73(3)(suppl 1) : Svii-Sxxii, S1-S772.

Saran R,Robinson B, Abbott KC, et al. **US Renal Data System 2019 Annual Data Report: epidemiology of kidney disease in the United States.** Am J Kidney Dis. 2020;75(1)(suppl 1) : Svii-Sviii, S1-S64..

Shrestha BK, Rajbanshi L, Lopchan M. (2016). **Self- Care Knowledge among Chronic Kidney Disease Patients Undergoing Maintenance Hemodialysis.** Ann Nurs Pract, 3,(5):1061.

Soulmaz A., Tahereh J., and Mehdi H. (2009). **Self-Care Ability in Hemodialysis Patients.** Journal of Caring Sciences, 1,(1):31-35..

Praneethum W, Sitthijirapat P, and Kiatkanont.K. (2018). **Self- care Behavior of Monks with Chronic Kidney Disease**. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province

วิชาญ เหรียญวิไลรัตน์
Wichan Rienwilairat
วิทยาลัยทองสุข
Thongsook College
E-mail: ntawan@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 29 ตุลาคม 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 มีนาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 มีนาคม 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาและเพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ด้านความสำเร็จในงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบต่องาน ความก้าวหน้าในอาชีพ นโยบายและการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร สภาพการทำงาน วิถีชีวิตส่วนตัว และความมั่งคงในกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 163 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก/รองผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 คน สถานศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 จำนวน 9 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 2 จำนวน 26 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 3 จำนวน 37 คน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 4 จำนวน 60 คน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 5 จำนวน 26 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตารางของเครจซีและมอร์แกน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามแบบระดับประมาณค่า ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 – 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .746 สถิตที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงแบนมาตรฐาน ค่าทีการทดสอบค่าเอฟ

ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมศูนย์ของพัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า แรงจูงใจใน การปฏิบัติงาน ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร อยู่ในระดับ มาก รองลงมาคือ นโยบายและการบริหารงาน และน้อยที่สุด ความมั่นคงในงาน

สำคัญ : แรงจูงใจ, การปฏิบัติงาน, ฝ่ายส่งเสริมการศึกษา, ศาสนาและวัฒนธรรม

ABSTRACT

The purpose of this study was to study the level of Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province And to compare levels Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province. The sample consisted of 163 people consisting of the director Nursery / deputy director of 5 Nursery, educational institutions, Nursery 1, 9 persons, 26 Nursery 2, Nursery 3, 37 people, 60 Nursery 4, and 26 Nursery 5, obtained by specifying the sample size of Krajie and Morgan's table. And using a simple sampling method Tools used to collect data. Is a questionnaire with estimation level The consistency index between 0.60 - 1.00 and the reliability of the whole version is equal to .746. The statistic used in the analysis consists of percentage, mean, standard deviation. The test tee, the F value.

The results showed that Job motivation of personnel in the Department of Education, Religion and Culture of Nursery at Khwao Subdistrict Municipality, Selaphum District, Roi Et Province Overall is at a high level. When classified in each aspect found that the work motivation The relationship with the executives was at a high level, followed by the policy and management. And the smallest Job security

Keywords: Motivation, practice, Education Promotion Department, Religion and Culture

1. บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 หมวด 7 ครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา กำหนดให้มีองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครูโดยให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งของหน่วยงานทางการศึกษาในระดับสถานศึกษาของรัฐและระดับเขตพื้นที่การศึกษา เป็นข้าราชาการในสังกัดองค์กรกลางบริหารงานบุคคลของข้าราชการครู โดยยึดหลักการกระจายอำนาจการบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตาที่กฎหมายกำหนด (มาตรา 54) และให้มีกฎหมายด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์เกื้อกูลอื่น สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอและเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชีพ ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาเพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตาที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 55) (วิชัย ต้นศิริ, 2542, 112) ผู้บริหารย่อมต้องหาวิธีหรือเทคนิคที่จะจูงใจหาบุคลากรสามารถทุ่มเทการทำงานให้องค์ได้อย่างเต็มที่ (วัฒนา โถสุวรรณ, 2546, 46) การปฏิบัติงานของบุคลากรต้องมีแรงจูงใจในการทำงานเพื่อให้งานได้ประสบผลสำเร็จ

จากการประเมินคุณภาพการศึกษาพบปัญหาในการทำงานของบุคลการในด้านปริมาณการสอนครูแต่ละคนต้องรับหน้าที่การสอนและงานที่มอบหมาย จึงส่งผลต่อครูที่ทำงานได้ล้าช้า ปัญหาค่าครองชีพ ค่าตอบแทน เงินเดือน จึงเป็นผลต่อการปฏิบัติงานของครู ครูต้องมีการพัฒนาด้านการศึกษา ครูต้องปรับเปลี่ยน แข่งขัน เพราะความต้องการความก้าวหน้าในอาชีพ (วิมล จำปาทอง, 2556, 2-3) จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ครูเกิดความไม่มั่นใจในสภาพ การทำงานของตนเอง ครูที่ปฏิบัติงานไม่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ทำให้

งานล้าช้า ขาดความรับผิดชอบต่องาน ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน การไม่เอาใจใส่ต่องานที่ตนรับผิดชอบและที่ได้รับมอบหมาย ขาดความร่วมมือในการทำงานกับผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน เป็นเหตุให้งานขาดประสิทธิภาพ หรือ ขาดราชการและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการและการบริหารงานเป็นอย่างมาก การขาดแรงจูงใจในการทำงานจึงมีผลต่อการทำงานในองค์กรและก่อให้เกิดความเสียหานในทางราชการและการบริหารงานที่ไม่ได้ประสิทธิภาพทำให้งานดำเนินงานได้ล้าช้ากว่าเดิม

สุดท้าย องค์กรจำเป็นต้องเข้าใจและสร้างบรรยากาศในการทำงานที่ดี ซึ่งประโยชน์ของบรรยากาศในการทำงานที่ดีมักถูกละเลย หากแต่ผลการวิจัยของเราแสดงให้เห็นว่าบรรยากาศในการทำงานมีผลต่อผลประกอบการ ทางธุรกิจถึง 30% ในการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีนั้น ผู้นำต้องมีทักษะที่เหมาะสมในการสร้างความผูกพันและสนับสนุนพนักงานโดยเหล่าผู้นำต้องเข้าใจวิธีการกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้แก่พนักงานใน การทำงานแต่ละชิ้น เพื่อที่พนักงานจะได้รู้สึกเป็นผู้รับผิดชอบและได้ตัดสินใจในงานนั้น หากสามารถทำได้องค์กรจะสามารถดึงศักยภาพของพนักงานออกมาได้มากที่สุด ซึ่งพนักงานเหล่านี้จะเป็นผู้ที่พร้อมทุ่มเทและเสียสละเพื่อความสำเร็จของ องค์กรนั้นๆ และผลักดันองค์กรให้มีความสามารถในการแข่งขันที่สูงกว่าคู่แข่ง 6 ขั้นตอนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานและความผูกพันในองค์กรสิ่งที่องค์กรพึงกระทำในการสร้างความผูกพันและสร้างแรงจูงใจของพนักงาน 1) สื่อสารอย่างชัดเจนถึงความเชื่อมโยงระหว่างผลการปฏิบัติงานและผลตอบแทนของพนักงาน 2) สร้างความมั่นใจในการประเมินผลการปฏิบัติงานที่สามารถแยกแยะผู้มีผลการปฏิบัติงานดีได้ 3) ขจัดอุปสรรคในการทำงานที่สามารถส่งผลกระทบในเชิงลบต่อการสนับสนุนพนักงาน เช่น งานที่ไม่จำเป็นหรือซ้ำซ้อน 4) เลือกคนให้เหมาะสมกับงานโดยคำนึงถึงคุณสมบัติของตำแหน่งงานและความสามารถของผู้ที่จะดำรงตำแหน่งงานนั้น 5) ติดตามและพัฒนาบรรยากาศในการทำงานโดยผู้นำต้องมีความสามารถและมีรูปแบบการบริหารงานที่เหมาะสมเพื่อจูงใจพนักงาน 6) มุ่งเน้นถึงผลตอบแทนที่ไม่ได้อยู่แค่ในรูปของเงินเท่านั้น เช่น โอกาสการเติบโตในหน้าที่การงาน การพัฒนาในด้านต่างๆ และการยกย่องชมเชยพนักงาน (มาโนช โลหเตปานนท์, 2558 :50-55)

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เพื่อให้ได้ข้อมูล มาใช้เป็นแนวทางในพัฒนา ปรับปรุงให้การปฏิบัติงานเกิดผลดีการทำงานให้มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ให้มีขวัญและกำลังใจ การดูแลเอาใจใส่ ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมที่จะปฏิบัติงานอย่างดีและมีประสิทธิภาพในการทำงานมากยิ่งขึ้น มีความจริงใจ สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในการพัฒนาสถานศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

3. ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด ในด้านปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุน โดยได้นำแนวคิดของ เฮอร์เบอร์ก (Herzberg, 1959, 115 อ้างถึง ในตะวัน กำหอม, 2558, 67)

2. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ข้อมูลส่วนของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ดนั้น ผู้ศึกษามุ่งศึกษาตัวแปรดังนี้

1. ปัจจัยกระตุ้น ได้แก่ ความสำเร็จในงาน การได้รับการยอมรับนับถือ ลักษณะของงานที่ทำ ความรับผิดชอบต่องาน ความก้าวหน้าในอาชีพ

2. ปัจจัยค้ำจุน ได้แก่ นโยบายและการบริหารงาน ความสัมพันธ์กับคณะผู้บริหาร สภาพการทำงาน วิถีชีวิตส่วนตัว ความมั่นคงในงาน

3. ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้คือบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 5 สถานศึกษา จำนวน 163 คน

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

เทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

5. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้ระยะเวลา ตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง มีนาคม พ.ศ.2563

4. กรอบแนวคิดของการศึกษา

การศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด นั้นการศึกษาได้ใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจของเฮอร์เบอร์ก (Herzberg, 1959, 115 อ้างถึง ในตะวัน กำหอม, 2558, 67) มากำหนดเป็นกรอบแนวคิด

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

6. บทสรุป

1. ผลจากการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 118 คน ตำแหน่ง ครู เพศหญิง วุฒิการศึกษา ปริญญาตรี

2. ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร อันดับที่สอง คือ นโยบายและการบริหารงาน อันดับที่สาม ความก้าวหน้าในอาชีพ อันดับที่สี่ ความสำเร็จในงาน อันดับที่ห้า ลักษณะของงานที่ทำ อันดับที่หก สภาพการทำงาน อันดับที่เจ็ด วิถีชีวิตส่วนตัว อันดับที่แปด ความรับผิดชอบต่องาน อันดับที่

เก้า การได้รับการยอมรับนับถือ และอันดับสุดท้ายคือ ความมั่นคงในงาน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

2.1 ความสำเร็จของในงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ อันดับที่หนึ่งคือ ปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อันดับที่สองคือ สามารถปฏิบัติงานได้เสร็จตามกำหนดเวลา อันดับที่สาม คือ สามารถแก้ปัญหาในระหว่างการปฏิบัติงานให้สำเร็จ

2.2 การได้รับการยอมรับนับถือ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ บุคลากรได้รับความดูแลทางด้านจิตใจในการทำงานจากผู้บังคับบัญชา อันดับที่สอง คือ การได้รับการยกย่อง ชมเชย ได้รับกำลังใจจากผู้บริหารและเพื่อร่วมงาน อันดับที่สาม คือ ได้รับการแสดงความชื่นชม ยินดีจากผลงานที่ทำจาก ผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน

2.3 ลักษณะของงงานที่ทำ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ งานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสมกับระยะเวลา อันดับที่สอง คือ งานที่มอบหมายเหมาะสมกับความรู้ความเหมาะสม อันดับที่ สาม คือ บุคลากรที่ได้รับมอบหมายงานได้เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะในการทำงาน

2.4 ความรับผิดชอบต่องาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่ง คือ บุคลากรได้รับมอบหมายงานที่ชัดเจนและปฏิบัติงานเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายและทันเวลา อันดับที่สอง คือ บุคลากรได้ความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาต่อการปฏิบัติงาน อันดับสาม คือ บุคลากรรู้จักหน้าที่และตระหนักในความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติให้สำเร็จ

2.5 ความก้าวหน้าในอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่ หนึ่ง คือ ผู้บริหารมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือนโดยมีความยุติธรรมกับบุคลากร อันดับที่สอง คือ บุคลากรได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน อันดับที่สามคือ บุคลากรได้รับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานการเลื่อนตำแหน่ง

2.6 นโยบายและการบริหารงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่ หนึ่ง คือ การบริหารงานควรมีการส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานและยุติธรรม อันดับที่สอง คือ การบริหารควรมีการติดต่อสื่อสาร และ ทราบข่าวสารในองค์กรต้องชัดเจน อันดับที่สาม คือ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน แน่นอน และมีลายลักษณ์อักษรที่ ที่หน่วยงานกำหนดไว้

2.7 ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่ หนึ่ง คือ สามารถแก้ปัญหาให้กับบุคลากรได้ทันท่วงทีและได้ทันเหตุการณ์ อันดับที่สอง คือ ผู้บริหารต้องมีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นมิตรและการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อันดับที่สาม คือ การได้รับคำปรึกษาและคำแนะจากผู้บริหาร

2.8 สภาพการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่ง คือ การปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งและจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน อันดับที่สอง คือ สภาพการปฏิบัติงานสำคัญในการทำงานในองค์กรได้เต็มความสามารถ เช่น เครื่องมือ และ อุปกรณ์อันดับที่สาม คือ สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ปลอดโปร่งปราศจากมลพิษ

2.9 วิถีชีวิตส่วนตัว ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่ง คือ การได้รับการใส่ใจในชีวิตความเป็นอยู่จากผู้บังคับบัญชา อันดับที่สอง คือ การมีความรู้สึกที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย อันดับที่สาม คือ การมีเวลาใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเพียงพอ

2.10 ความมั่งคงในงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นราบข้อพบว่า อันดับที่หนึ่ง คือ ผู้บังคับบัญชากำหนดลักษณะหน้าที่งานที่ชัดเจนและช่วยให้สามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ อันดับที่สอง คือบุคลากรต้องการความมั่งคงในงาน ความยั่งยืนของอาชีพ ความมั่นคงขององค์กรจะทำให้อยู่ดีมีสุขและตั้งใจปฏิบัติงานอันดับที่สาม คือการปฏิบัติงานต้องการงานที่ มีความก้าวหน้า การทำงานก็จะสำเร็จตามเป้าหมาย

7. อภิปรายผล

โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร อันดับที่หนึ่ง อันดับดับที่สอง นโยบายและการบริหารงาน อันดับที่สาม ความก้าวหน้าในอาชีพ อันดับที่สี่ ความสำเร็จของในงาน อันดับที่ห้า ลักษณะของงานที่ทำ อันดับที่หก สภาพการทำงาน อันดับที่เจ็ด วิถีชีวิตส่วนตัว อันดับที่แปด ความรับผิดชอบต่องาน อันดับที่เก้า การได้รับการยอมรับนับถือ และอันดับสุดท้ายคือ ความมั่นคงในงาน ตามลำดับ สอดคล้องกับงานวิจัยของนิตยา โคตรศรีเมือง (2546, 70-69) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยแรงจูงใจที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน สังกัดสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยบูรพาและเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านสามารถอภิปรายผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ความสำเร็จของในงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ อันดับที่สอง คือ สามารถปฏิบัติงานได้เสร็จตามกำหนดเวลา อันที่สาม คือ สามารถแก้ปัญหาในระหว่างการปฏิบัติงานให้สำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของพิมพ์พิชชา ศรีเอี่ยม (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนศาลาตึกวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความคิดเห็นอันดับที่ 1 คือ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

2. การได้รับการยอมรับนับถือ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้ออันดับที่หนึ่งคือบุคลากรได้รับความดูแลทางด้านจิตใจในการทำงานจากผู้บังคับบัญชา อันดับที่สอง คือ การได้รบการยกย่อง ชมเชย ได้รับกำลังใจจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน อันดับที่สาม คือ ได้รับการแสดงความชื่นชม ยินดีจากผลงานที่ทำจากผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน

3. ลักษณะของงานทำ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคืองานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสมกับระยะเวลา อันดับที่สอง คือ งานที่ได้รับมอบหมายเหมาะสมกับความรู้ความเหมาะสม อันดับที่สาม คือ บุคลากรที่ได้รับมอบหมายงานที่ได้เพิ่มพูนประสบการณ์การเรียนรู้และทักษะในการทำงานสอดคล้องกับงานโกมล บัวพรหม (2553, 54) ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3 พบว่ามีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดรวมอยู่ในระดับมาก

4. ความรับผิดชอบต่องาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือบุคลากรได้รับมอบหมายงานที่ชัดเจนและปฏิบัติงานเต็มความสามารถเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและทันเวลา อันดับที่สอง คือ บุคลากรได้ความไว้วางใจจากผู้บังคับบัญชาต่อ การปฏิบัติงานเต็มที่ อันดับที่สาม คือ บุคลากรรู้จักหน้าที่และตระหนักในความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมายและปฏิบัติให้สำเร็จ สอดคล้องกับงานทวีศักดิ์ รองแขวง (2555, 67-70) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ของคุณลักษณะงานกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน : การศึกษาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ นิคมอุตสาหกรรมนวนคร พบว่า ปัจจัย

กระตุ้น ด้านความรับผิดชอบต่องานและด้านความสำเร็จในการทำงานอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความยอมรับนับถือ ด้านความเจริญก้าวหน้าในงานและด้านลักษณะของงอยู่ในระดับปานกลาง

5. ความก้าวหน้าในอาชีพ ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือผู้บริหารมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือนโดยมีความยุติธรรมกับบุคลากร อันดับที่สอง คือบุคลากรได้รับการสนับสนุนให้เข้าร่วมการอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มทักษะในการปฏิบัติงาน อันดับที่สาม คือ บุคลากรได้รับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานการเลื่อนตำแหน่งงาน สอดคล้องกับงานนุชรา เพิ่มพูน (2550, 83-89) ศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวัดลาด สนุ่ม จังหวัดปทุม พบว่า ทั้งปัจจัยกระตุ้นและปัจจัยค้ำจุนก่อให้เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในระดับมาก

6. นโยบายและการบริหารงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือการบริหารงานควรมีการมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางดำเนินงานและยุติธรรม อันดับที่สอง คือ การบริหารควรมีการติดต่อสื่อสาร และทราบข่าวสารในองค์กรต้องชัดเจน อันดับที่สาม คือ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน แน่นอน และมีลายลักษณ์อักษรที่ ที่หน่วยงานกำหนดไว้ สอดคล้องกับกัลยาณี สิทธิไพศาล (2552, บทคัดย่อ) ศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จังหวัดกระบี่ ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการยอมรับนับถือ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความก้าวหน้า ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านความผูกพันกับผู้ร่วมงาน ด้านสภาพการทำงาน และด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูลอยู่ในระดับปานกลาง

7. ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือสามารถแก้ปัญหาให้กับบุคลากรได้ทันท่วงทีและได้ทันเหตุการณ์ อันดับที่สอง คือ การได้รับคำปรึกษาและคำแนะจากผู้บริหาร อันดับที่สาม คือ ผู้บริหารต้องมีความเมตตา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเป็นมิตร และการสร้างมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกันเพื่อให้มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับงานวิจัยของ เดี่ยว จรวุฒิพันธ์ (2556, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนหนองหัววัว อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร และเพื่อนำผลที่ได้จาการศึกษาไปเสนอต่อประธานเครือข่ายผู้บริหารในการสร้างแรงจูงใจการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนหนองหัววัว อำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร การศึกษาภายใต้องค์ประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านเงินเดือนและค่าตอบแทน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงานและด้านความสำเร็จของงาน ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษาในกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนหนองหัววัว อำเภอพรานกระต่าย จังหวัด

8. สภาพการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ การปฏิบัติงานให้เหมาะสมกับตำแหน่งและจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน อันดับที่สอง คือ สภาพแวดล้อมในที่ทำงาน ปลอดโปร่ง ปราศจากมลพิษ อันดับที่สาม คือ สภาพการปฏิบัติงานสำคัญในการทำงานในองค์กรได้เต็มความสามารถ เช่น เครื่องมือ และอุปกรณ์ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของพรศิลป์ ศรีเรืองไร (2553, 53 -60) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2 ด้านความสำเร็จในการทำงาน จากการวิเคราะห์ พบว่า โดยร่วมด้านความสำเร็จในการทำงานมีสภาพที่ปรากฏในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมากด้านการได้รับการยอมรับนับถือ จากการวิเคราะห์ พบว่า โดยภาพรวมครูได้รับการยอมรับนับถือเนื่องจากมีสภาพที่ปรากฏในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก ด้านความรับผิดชอบจากการวิเคราะห์ พบว่า โดยรวมด้านความรับผิดชอบมีสภาพที่ปรากฏในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความก้าวหน้า จากการวิเคราะห์ พบว่า โดยรวมด้านความก้าวหน้าทีสภาพที่ปรากฏในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ด้านลักษณะของงาน จากการ

วิเคราะห์ พบว่า โดยรวมด้านลักษณะของงาน ส่วนมากของผู้ตอบแบบสอบถามมีสภาพที่ปรากฏ อยู่ในระดับปานกลาง อยู่ในระดับปานกลาง

9. วิถีชีวิตส่วนตัว ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ การมีเวลาใช้ชีวิตส่วนตัวอย่างเพียงพอ อันดับที่สอง คือ การมีความรู้สึกที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย อันดับที่สาม คือ การได้รับการใส่ใจในชีวิตความเป็นอยู่จากผู้บังคับบัญชาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผาสุด จิตราวสาร (2548, 50 -53) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แรงจูงใจการทำงานโดยรวมของข้าราชการครูโรงเรียนชลกันยานุกูล พบว่า ปัจจัยกระตุ้น 1) องค์ประกอบที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานแรงจูงใจในการทำงานด้านความสำเร็จขาองงานอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านการได้ความยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานความรับผิดชอบ ปัจจัยค้ำจุน 2) องค์ประกอบที่ไม่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานโดยตรง พบว่า ด้านชีวิตส่วนตัวมีระดับแรงจูงใจการทำงานสูงสุดที่สุด ส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับค่อนข้างสูงเรียงลำดับจากสูงไปหาต่ำ ได้แก่ ด้านความมั่นคงในงาน ด้านเงินเดือน/สวัสดิการ ด้านสภาพการทำงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ด้านนโยบาย การบริหารอยู่ในระดับค่อนข้างสูงและด้านการบังคับบัญชามีแรงจูงใจการทำงานอยู่ในระดับค่อนข้างต่ำ

10. ความมั่งคงในงาน ผลการศึกษาพบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า อันดับที่หนึ่งคือ ผู้บังคับบัญชากำหนดลักษณะหน้าที่งานที่ชัดเจนจะช่วยให้สามารถปฏิบัติงานตามวัตถุประสงค์ อันดับที่สอง คือ การปฏิบัติงานต้องการงานที่มีความก้าวหน้า การทำงานก็จะสำเร็จตามเป้าหมาย อันดับที่สาม คือ บุคลากรต้องการไม่สอดคล้องกับ สมเกียรติ ศรีเมือง (2554, บทคัดย่อ) ได้ศึกษางานวิจัย เรื่อง ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ครูผู้ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 420 คน ด้วยการสุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดสุพรรณบุรี มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานระดับมาก 11 ด้านเรียงตามลำดับ คือ ด้านความมั่นคง ด้านความรักในงาน ด้านความสำเร็จในงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านตำแหน่งหน้าที่ ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน ด้านการควบคุมดูแล ด้านสภาพของงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านชีวิตส่วนตัวและด้านการเจริญเติบโต มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานระดับปานกลาง 4 ด้านเรียนตามลำดับ คือ ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ด้านความก้าวหน้าในงานและด้านเงินเดือน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

เพื่อตอบตามวัตถุประสงค์เปรียบเทียบระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรฝ่ายส่งเสริมการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลขวาว อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด

1. ความสำเร็จของใน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะความสำเร็จของในงานจำแนกตามสถานศึกษามีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสมคิด กลับดี (2549, 84-97) ได้ทำการวิจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 การเปรียบเทียบแรงจูงใจใน การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษาชลบุรี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งพบว่า ปัจจัยจูงใจแตกต่างกันตามนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และเมื่อจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยจูงใจและปัจจัยค้ำจุน ไม่แตกต่าง

2. การได้รับการยอมรับนับถือ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะ โรงเรียนแต่ละโรงเรียนมีการได้รับการยอมรับนับถือการปฏิบัติงานการได้รับคำชมเชยซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริพร จันทศรี (2550, 75-77) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครู

โรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ด้านความรับผิดชอบและด้านการยอมรับนับถือ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ลักษณะของงานที่ทำ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานที่ได้มอบหมายที่ตรงกับความถนัดของรายบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชชาภัสส์ ธนัชญ์จุฑานนท์ (2556, 108-111) ได้ทำการวิจัยการสร้างแบบวัดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. บุคลากรสายสนับสนุนวิชาการที่มีกลุ่มงานต่างกันมีขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว้าด้านความสำเร็จด้านการยกย่อง ด้านสภาพการทำงาน ด้านการบริหารงาน และด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านความรับผิดชอบ ด้านลักษณะของงาน ด้านความก้าวหน้า ด้านค่าตอบแทน/ความมั่งคง และด้านนโยบายขององค์การ ไม่แตกต่างกัน

4. ความรับผิดชอบต่อ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานของแต่ละคนต้องมีความรับผิดชอบงานที่ตนทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชัย จันทร์เทศ (2548, 155) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความพึงพอใจในการปฏิบัติงานครูโรงเรียนจินดาบำรุง เขตันนายาว กรุงเทพฯ ผลการศึกษาพบว่า ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนจินดาบำรุง อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบพบว่า ผลประโยชน์เกื้อกูลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนอีก 9 ประกอบมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยแยกลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ความสำเร็จจากการทำงาน ความรับผิดชอบต่อการปฏิบัติงาน ลักษณะของงานที่ปฏิบัติ ความสัมพันธ์กับบุคคล สภาพแวดล้อมในการทำงาน การได้รับการยอมรับนับถือ การบังคับบัญชา นโยบายและการบริหาร และความก้าวหน้าทางวิชาชีพ เมื่อจำแนกตามรับการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. ความก้าวหน้าในอาชีพ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการได้รับการสนับสนุนแลการให้ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา วัดตูม (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเหตุจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนสายสามัญในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นครูโรงเรียนเอกชนในกรุงเพทมหานคร จำนวน 496 คน ผลการวิจัยพบว่า ครูโรงเรียนเอกชนมีเหตุจูงใจในการปฏิบัติงานเรียนลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงาน รองลงมาด้วนการบังคับบัญชาของผู้บริหาร ด้านสภาพการปฏิบัติงาน ด้านความรับผิดชอบ ด้านนโยบายและการบริหารงานโรงเรียน และด้านการยอมรับนับถือ และน้อยที่สุด คือด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน เมื่อเปรียบเทียบเหตุจูงใจในการปฏิบัติงานของครู จำแนกตามเพศ และระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน โดยมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบครูที่สอนระดับชั้นต่างกัน พบว่า มีเหตุจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน

6. นโยบายและการ พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารมีการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อให้การบริหารงานได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเย็นตะวัน แสงวิเศษ (2553, 89-98) ได้ทำการวิจัยเรื่อ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า ในภาพรวม มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทั้ง 10 ด้าน พบว่า ทุกด้านมีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับมากดังนี้ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความสำเร็จในการทำงาน ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านการยอมรับนับถือ ด้านนโยบายของหน่วยงาน ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อร่วมงาน ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ ด้านการปกครองบังคับบัญชา ด้านสภาพแวดล้อมใน การทำงาน และด้านเงินเดือนสวัสดิการและเงินรางวัล ตามลำดับผลการเปรียบเทียบแรงจูงใจในการทำงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการ

ศึกษา สังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า เพศ และภูมิลำเนาเดิมที่แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุ ตำแหน่ง ระดับการศึกษาอายุราชการ และเงินเดือนที่ แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่แตกต่างกัน

7. ความสัมพันธ์กับผู้บริหาร พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานจะต้องมีความสัมพันธ์กับผู้บริหารเพื่อให้การปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมาย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญวุฒิ บุญชม (2553, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความผูกพันต่อองค์การศึกษาเฉพาะกรณีบุคลากรโรงเรียนอิสลามสันติชน ในภาพรวมได้พบว่า ประชากร มีระดับความผูกพันอยู่ในระดับสูง โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดในตัวแปรด้านความห่วงใยในอนาคตขององค์การ และมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในตัวแปรด้านการยอมรับเป้าหมายและนโยบายขององค์การ ปัจจัยที่มีผลกับความผูกพันในองค์การ ได้แก่ ความแตกต่างของระดับตำแหน่งทำให้ผู้พันต่อองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนความแตกต่างทางด้านระดับการศึกษาและระยะเวลาในการทำงาน มีความผูกพันต่อองค์การแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันในองค์การอย่างนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ได้แก่ ความท้าทายของงาน ความก้าวหน้าของงาน ความมิสระในการทำงาน การมีส่วนร่วมในการบริหารงาน สภาพแวดล้อมองค์การ และการกระจายอำนาจในองค์กร ปัจจัยที่ความสัมพันธ์ต่อความผูกพันในองค์การ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความสัมพันธ์กับผู้ร่วมงานความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา การไดรับการพัฒนาความรู้ความสามารถ ตัวแปรที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อความผูกพันองค์การอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือความยากง่ายของงานไม่แตกต่างกัน

8. สภาพการทำงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพการทำงานของบุคลการกับผู้บริหารจะต้องมีความเข้าใจในการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจารุวรรณ ใจเพียร (2551, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย แรงจูใจใน การปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 2 ที่พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตชุมพร มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานในภาพรวมและรายได้อยู่ในระดับมาก มีตำแหน่งแตกต่างกัน มีแรงจูงใจใน การปฏิบัติงานทุก้านไม่แตกต่างข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 2 ที่มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานแตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันแต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 2 มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้านเงินเดือนและสวัสดิการ และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ด้านความมั่นคงในการทำงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน ข้าราชการครูและบุคลากรทาง การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพรเขต 2 ที่มีวุฒิการศึกษา แตกต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทุกด้านไม่แตกต่างกัน

9. วิถีชีวิตส่วนตัว พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงวิถีชีวิตของบุคลากรเพื่อให้การทำงานได้ประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณา เสนา (2544, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานสายการผลิตบริษัทบิวตี้เจมส์แฟคตอรี่จำกัด กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานจำนวน 60 คน ผลการศึกษาพบว่าพนักงานมีคุณภาพชีวิตในการทำงานด้านการตอบแทนที่ยุติธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ด้านการพัฒนาความสามารถ ด้านความก้าวหน้า และความมั่งคงในงานด้านธรรมนูญในองค์การ ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตการทำงานกับชีวิตด้านอื่น ๆ และด้านเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสังคมอยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านบูรณาการด้าน

สังคมอยู่ในระดับมาก และยังพบว่าทางด้านลักษณะส่วนบุคคล พนักงานที่มีระดับการศึกษาและอายุการทำงานต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .0 5

10. ความมั่งคงในงาน พบว่า ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เป็นเพราะการทำงานจะต้องมีความมั่งในงาน เพื่อการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา ตรีรัตน์ (2554, บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยราชัฏรำไพพรรณี มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชัฏรำไพพรรณี โดยจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์ ทำงาน ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคคลกรสายสนับสนุน มหาวิทยาลัยราชัฏรำไพพรรณี มีปัจจัยจูงใจ และปัจจัยค้ำจุนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านใน 2 ปัจจัย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ปัจจัยจูงใจ คือ ด้านความสำเร็จของงาน ด้านการได้รับการยอมรับนับถือ ด้านลักษณะงานที่ปฏิบัติ ด้านความรับผิดชอบ และด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ส่วนปัจจัยค้ำจุน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในหน่วยงาน ด้านนโยบายและการบริหารงาน ด้านความมั่นคงในการทำงาน ด้านรายได้และสวัสดิการ และด้านสภาพแวดล้อมในการทำงาน บุคลากรสายสนับสนุน ทีมี เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงานและประสบการณ์ ทำงานต่างกัน มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

11. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานครูบรรจุใหม่ สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาลใกล้เคียง

2. ควรศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูเอกชน เพราะครูเอกชนมีโครงสร้างการบริหารรายละเอียดที่แตกต่างกันจากครูรัฐบาลใน สังกัดกรมอาชีวศึกษา

บรรณานุกรม

กาญจนา ตรีรัตน์. (2554). **ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรส่ายสนับสนุนการประถมศึกษา จังหวัดสุพรรณบุรี.** วิทยานพินธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

โกมล บัวพรหม. (2553). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 3.** ภาคนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

จารุวรรณ ใจเพียร. (2551). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชุมพร เขต 2.** ภาคนิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขากาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฎสุราษฎร์ธานี.

จิตติมา วัดตูน. (2554). **เหตุจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชนสายสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร**.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชาญวุฒิ บุญชม. (2553). **ความสัมพันธ์ต่อองค์การศึกษาเฉพาะกรณีบุคลากรโรงเรียนอิสลามสันติชนภาคนิพนธ์**. ศศ.ม. (พัฒนาสังคม) บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

เดี่ยว จารุวุฒิพันธ์. (2556). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษากลุ่มเครือข่ายโรงเรียนหนองหัววัวอำเภอพรานกระต่าย จังหวัดกำแพงเพชร.** วิทยาลัยทองสุข.

ทวีศักดิ์ รองแขวง. (2555). **อิทธิพลของคุณลักษณะงานต่อแรงจูงใจในการทำงาน กรณีศึกษา : สำนักงานสรรพากรพื้นที่กรุงเทพมหานคร.**

นิตา โครตรศรีเมือง. (2546). **ปัจจัยจูงใจที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรสนับสนุน สังกัด สำนักงานอธิบดี มหาลัยบูรพา.** งานนิพนธ์ของหลักสูตรการจัดการ มหาบัณฑิตตามวิทยาลัยบูรพา

นุชรา เพิ่มพูล. (2550). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนวัดลาดสนุ่น จังหวัดปทุมธานี.** ปริญญาศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ภาควิชาการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิยาลัยเกษตรศาสตร์

ในตะวัน กำหอม. (2558). **การวิจัยทางการศึกษา.** วิทยาลัยทองสุข.

ผาสุด จิตราวาร. (2548). **แรงจูงใจการทำงานของข้าราชการครู โรงเรียนชลกันยานุกุล.** สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาการบริหารทั่วไป) มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรศิลป์ ศรีเรืองไร. (2553). **การศึกษาปัจจัยจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

พิชชาภัสส์ ธนัชญ์จุฑานนท์. (2556). **การสร้างแบบวัดขวัญกำลังใจการปฏิบัติงานของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิมพ์พิชชา ศรีเอี่ยม. (2556). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนศาลาตึกวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.** สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยทองสุข.

มาโนช โลหเตปานนท์. (2558). **ภาวะผู้นำแรงจูงใจ.** วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

เย็นตะวัน แสงวิเศษ. (2554). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาสังกัดอาชีวศึกษา จังหวัดสุราษฎร์ธานี.** ภาคนิพนธ์บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

วรรณภา เสนา. (2554). **การศึกษาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานสายการผลิตบริษัทบิวตี้เจมส์แฟคตอรี่จำกัด.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วัฒนา โถสุวรรณ. (2546). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร.

วิชัย ต้นศิริ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เรื่อง การศึกษา – กฎหมายระเบียบ.**

วิมล จำปาทอง. (2556). **แรงจูงใจการปฏิบัติงานของครู ในสังกัดเทศบาลตำบลเมือง อำเภอเมืองสมุทรปาการ จังหวัดสมุทรปราการ.** สารนิพนธ์ศึกษศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยทองสุข.

ศิริพร จันทศรี. (2550). **การศึกษาแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ที่มีระดับการรับรู้ความสามารถของตนแตกต่างกัน.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สมคิด กลับดี. (2549**). แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษาชลบุรีเขต 3.** ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา.

โสภา แก้วเนย. (2554). **แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการครูกลุ่มเครือข่ายโรงเรียนฝั่งธนสามัคคี อำเภอกงไกรลาส จังหวัดสุโขทัย.** สารนิพนธ์รัฐประศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยทองสุข.

อภิชัย จันทร์เทศ. (2548). **ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนจินดาบำรุง เขตคันนายาว กรุงเทพฯ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

วัฒนธรรมไทย-จีนกับการบูรณาการเพื่อจัดการเรียนการสอน ศูนย์ไร่ขิงวิทยาลัยทองสุข
Thai-Chinese culture and integration for educational management in Raikhig Center, Thong Sook College

ปิ่นปินัทธ์ บุตรมั่น
Pinpinat Butmun
มนัญชญา สำเภาทิพย์
Mananchaya sampaotip
กรเอก บุตรมั่น
Kroneak Butman
วิทยาลัยทองสุข
Thongsook College
E-mail: ntawan@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 18 พฤศจิกายน 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 เมษายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 5 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง วัฒนธรรมไทย-จีนกับการบูรณาการเพื่อจัดการเรียนการสอนมีวัตถุประสงค์เพื่อเห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีนและเพื่อสอดแทรกวัฒนธรรมจีนในการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาวิธีการเรียนการสอนที่ เหมาะสมสำหรับนักศึกษา

ประชากรเป็นนักศึกษาวิทยาลัยทองสุขระดับปริญญาตรี จำนวน 140 คือได้รับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีน ดำเนินการสอนทั้งสิ้น 1 ภาคการศึกษา โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการวัดทัศนคติต่อการเรียนการสอนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบสอดแทรก วัฒนธรรมจีน นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ90 เห็นว่าอาจารย์สอนโดยมีการบูรณาการวัฒนธรรมจีนในการเรียน การสอนทำให้เกิดความเข้าใจเป็นอย่างมาก นักเรียนส่วนใหญ่เข้าใจในวัฒนธรรมทั้ง ไทยและจีน มีความสนุกสนานในการเรียน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมไทย-จีน, การบูรณาการ, การเรียนการสอน

ABSTRACT

Research subject Thai-Chinese culture and integration for teaching and learning has the objective to see the integration of Thai-Chinese culture and to insert Chinese culture in teaching and learning. To find teaching methods at Suitable for students

The population is Thongsuk College undergraduate students, amount 140, which is taught by Chinese culture interpolation methods. Conducted a total of 1 semester, using a questionnaire to measure the attitude towards teaching and learning about Chinese culture.

The results of the research showed that Most of the students, 90 percent, agreed that the teachers taught by integrating Chinese culture in their studies. Teaching makes a lot of understanding. Most students understand both Thai and Chinese cultures and have fun learning.

Keywords: Thai-Chinese culture, Integration for teaching, learning management

1. บทนำ

ประเทศไทยนับตั้งแต่มีการใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2504 เป็นฉบับแรก จนถึงปัจจุบันนับเป็นฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-พ.ศ. 2559) จะเห็นได้ว่าสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย เพราะรัฐบาลมีเป้าหมายหลักให้ประชาชนมี สะภาพความเป็นอยู่และคุณ ภาพชีวิตติดีขึ้น ทั้งการสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน รวมถึงการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้าไปเผยแพร่ในทุก ๆ ภูมิภาคของประเทศ ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างความทันสมัยให้กับสังคมไทย ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกลไกที่นำไปสู่การปรับตัวในการดำรงชีวิตของประชาชน ประกอบกับการที่สังคมไทยมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์กลุ่มชาติพันธุ์ เหล่านี้ก็ต้องการความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับคนไทยหรือคนส่วนใหญ่ของประเทศนโยบายของรัฐในการพัฒนาประเทศจึงเป็นที่ยอมรับของคนหลาย ๆ กลุ่มที่อาศัยอยู่ร่วมกันในประเทศไทยประเทศไทยมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมไม่ว่าภาคใดในประเทศก็ต่างมีวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง ซึ่งวัฒนธรรมต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมกันของคนในชุมชน เช่น ประเพณีการลอยกระทง ชักพระ ตักบาตรดอกไม้ เทศกาลถือศีลกินผัก เป็นต้น เมื่อนำมุมมองของความหลากหลายทางวัฒนธรรมนี้มาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว ก็เป็นการสนับสนุนนโยบายของภาครัฐที่มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวเป็นกลไกหลักในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในภาคใต้ที่มีการท่องเที่ยวที่หลากหลายมีความโดดเด่น และความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมความสวยงามของทรัพยากรธรรมชาติที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา(อรพรรณ ฐานะศิริพงษ์, 2559, 3) เพื่อให้ภาษาเป็นสื่อในการเรียนรู้วัฒนธรรม สร้างความรู้ความเข้าใจ ประเพณี วัฒนธรรม ของประเทศสมาชิกอาเซียน โดยจะเน้นการฝึกทักษะสนทนาในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ วิถีความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และประเพณีจากบทเพลง เรื่องเล่า นิทานท้องถิ่น รวมทั้งการสอนมารยาทในการติดต่อสื่อสารกับประเทศในอาเซียนด้วย เรียนฟรีไม่มีค่าใช้จ่าย (กระทรงวัฒนธรรม, 2563) วัฒนธรรมรูปแบบการเรียนการสอนของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันนั้น ส่งผลให้ประสิทธิภาพ ทางการเรียนภาษาจีนของผู้เรียนแต่ละประเทศแตกต่างกันด้วย ประเทศไทยยังประสบปัญหาทางด้านการเรียนการ สอนภาษาจีนเป็นอย่างมาก ผู้สอนส่วนใหญ่ยึดแนวปฏิบัติรูปแบบการเรียนการสอนของคนไทยมาใช้สอนคนไทย โดยมองข้ามวัฒนธรรมการเรียนการสอนของเจ้าของภาษาไป หรืออาจขาดทักษะความรู้ทางด้านวัฒนธรรมการ เรียนการสอนของเจ้าของภาษานั้น ในขณะเดียวกัน ผู้เรียนเองก็มีความเคยชินกับวัฒนธรรมการเรียนสำหรับ เด็กไทยคุ้นเคยกับการเรียนที่แสนสบาย อีกทั้งนำวัฒนธรรมรูปแบบการเรียนของเด็กไทยมาปรับใช้ในการเรียน การสอนภาษาจีน ซึ่งเป็นการปรับใช้ที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลทางการเรียนต่ำหรือไม่ดีมากมัก (ธิดารัตน์ น้อยสุวรรณ, 2556, 1)

ยุคนี้บอกเลยว่าจีนมาแรง เรียนจีนที่ได้มากกว่าแค่ภาษา รอบรู้เรื่องวัฒนธรรม เรียนลึกให้รู้จริงในธุรกิจจีนในโลกยุคใหม่ มาเรียนภาษาจีนแบบสนุกและมีความรู้ทันยุคทันสมัย ช่วยเพิ่มโอกาสการทำธุรกิจเจาะตลาดจีนได้ ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรม ไม่เพียงแค่โลกที่มีเปลี่ยนแปลง ภาษาและวัฒนธรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน และปัจจุบันภาษาที่มีการเติบโตและจำนวนประชากรมากอันดับต้นๆ คือ ภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน รวมถึงเศรษฐกิจจีนมีความก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อเห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน
2. เพื่อสอดแทรกวัฒนธรรมจีนในการจัดการเรียนการสอน

3. ขอบเขตของการวิจัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาลัยทองสุข ที่เรียนศูนย์ไร่ขิง

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

วัฒนธรรมไทย-จีน หมายถึง วัฒนธรรมที่มีความคล้ายกัน และวัฒนธรรมที่มีความแต่งต่างกันอย่างชัดเจน การเป็นอยู่ อาหาร ภาษา

การบูณาการ หมายถึง การนำเอาวัฒนธรรมจีนมาบูรณาการในการสอนเพื่อให้เกิดความเข้าใจง่าย

การเรียนการสอน หมายถึง รูปแบบการเรียนการสอนที่คิดค้นขึ้นโดยการนำเอา ภาษาและวัฒนธรรมมาใช้ในการผสมผสานเพื่อให้เกิดความเข้าใจ

5. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เกิดความเข้าใจเห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีน
2. ได้วิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับนักศึกษาสอดแทรกวัฒนธรรมไทยจีน

6. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อเห็นถึงการผสมผสานวัฒนธรรมไทย-จีนและเพื่อสอดแทรกวัฒนธรรมจีนในการจัดการเรียนการสอน เพื่อหาวิธีการเรียนการสอนที่ เหมาะสมสำหรับนักศึกษา โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือนักศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาลัยทองสุขศูนย์ไร่ขิงจำนวน 140 คน

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามในการวัดทัศนคติต่อการเรียนการสอนทั้งแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีน ซึ่งใช้แบบสอบถามทัศนคติ ประกอบด้วยคาถามตอนเขียนแสดงความคิดเห็นและตอนวัดระดับทัศนคติสูงต่ำขั้นตอนการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยทำการทดลองด้วยตนเอง โดยเป็นผู้จัดการเรียนการสอนประชาการที่ใช้ในการวิจัยและให้นักศึกษาทำแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อการเรียนการสอนของอาจารย์ผู้สอน หลังจากนั้น ให้ประชากรทำแบบสอบถาม จากนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าร้อยละ (ในตะวัน กำหอม, 2558, 37)

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนจากแบบสอบถามทัศนคติของประชากรในการเรียนการสอนแบบบูรณาการวัฒนธรรมจีน พบว่า นักเรียนร้อยละ 90 ต้องการให้อาจารย์จัดการเรียนการสอนโดยมีการบูรณาการวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอนและมีความเห็นด้วยเป็นอย่างมาก มีความสนุกสนาน นักศึกษาต้องการให้อาจารย์พูดภาษาจีนกับพวกเขามากกว่าภาษาไทย สรุปได้ว่านักเรียนมีทัศนคติที่ดีและเห็นด้วยกับการใช้รูปแบบการบูรณาการวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอน

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทัศนคติต่อการเรียนการสอนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีนของประชากร นั้น ในหัวข้อ การเรียนการสอนมีเอกสารสอดแทรกวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.7 ในการเรียนการสอนมีการนำวัฒนธรรมจีนมาประยุกต์ใช้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.9 เนื้อหาการสอนของผู้สอนมีการสอดแทรก เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.5 กิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.9 และจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทัศนคติต่อการเรียนการสอน ผลการวิจัยเห็นได้ชัดว่าวัฒนธรรมจีนมีบทบาทอย่างยิ่งในการนามาบูรณาการในการเรียนการสอน

8. อภิปรายผล

จากการที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสอนนักเรียนและสอดแทรกวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอนนั้น สามารถสังเกตเห็นว่านักเรียนสนุกสนาน ตั้งใจฟังเรื่องราวที่อาจารย์ผู้สอนเล่าให้ฟัง ตื่นตัวกับการเรียนที่ต้องแสดงการมีส่วนร่วมอยู่เสมอ เนื่องจากว่าการเรียนการสอนรูปแบบนี้ ผู้สอนได้นำวัฒนธรรมการเรียนการสอนของจีน อีกทั้งเรื่องราวที่เกี่ยวกับเนื้อหาการเรียนการสอนสอดแทรกเข้าไปในการเรียนการสอนด้วย จึงทาให้นักเรียนตื่นตัว และให้ความสนใจกับการเรียนการสอนรูปแบบนี้ จากศึกษาข้อมูลทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีน ปัญหาหลักในการเรียนภาษาจีนของนักศึกษาคือจำคำศัพท์ไม่ค่อยได้ อ่านไม่ออก เขียนค่อนข้างยาก จึงรู้สึกว่าเรียนยาก นักศึกษาต่างมีความเห็นในหัวข้อการนำวัฒนธรรมจีนมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเห็นด้วยในระดับสูง และเห็นด้วยในหัวข้อเอกสารประกอบการเรียนการสอนควรสอดแทรกเนื้อหาวัฒนธรรมจีน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธิดารัตน์น้อยสุวรรณ, 2556, 46) ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทัศนคติต่อการเรียนการสอนภาษาจีนแบบไม่สอดแทรกวัฒนธรรมจีนของกลุ่มตัวอย่าง 1 นั้น ในหัวข้อ การเรียนการสอนมีเอกสาร ตาราที่สอดแทรกวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.5 ในการเรียนการสอนมีการนาวัฒนธรรมจีนมาประยุกต์ใช้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.4 เนื้อหาการสอนของผู้สอนมีการสอดแทรก เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.3 กิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.4 และจากการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามทัศนคติต่อการเรียนการสอนภาษาจีนแบบสอดแทรกวัฒนธรรมจีนของกลุ่มตัวอย่าง 2 นั้น ในหัวข้อ การเรียนการสอนมีเอกสาร ตาราที่สอดแทรกวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ในการเรียนการสอนมีการนาวัฒนธรรมจีนมาประยุกต์ใช้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 เนื้อหาการสอนของผู้สอนมีการสอดแทรก เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50 กิจกรรมนอกเหนือจากการเรียนการสอนมีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมจีนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ผลการวิจัยเห็นได้ชัดถึงค่าเฉลี่ยความแตกต่างจากทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนภาษาจีน และเห็นว่าวัฒนธรรมจีนมีบทบาทอย่างยิ่งในการนำมาบูรณาการในการเรียนการสอนภาษาจีน

9. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำผลการวิจัยไปเผยแพร่และนำวัฒนธรรมที่มีวามใกล้กันหรือวัฒนธรรมที่มีความต่างกันโดยสิ้นเชิงเข้าไปบูรณาการโดยการเปรียบเทียบ

บรรณานุกรม

กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). **กิจกรรมการเรียนรู้วัฒนธรรมอาเซี่ยน.**

ธิดารัตน์น้อยสุวรรณ. (2556). **การเปรียบเทียบการบูรณาการวัฒนธรรมจีนในการเรียนการสอนภาษาจีน.** บทความวิจัยในการประชุมหาดใหญ่วิชาการ ครั้งที่ 4.

อรพรรณ ฐานะศิริพงษ์. (2559). **กระแสวัฒนธรรมจีน บาบ๋า ในบริบท การสอดแทรกเชิงวัฒนธรรมศึกษา เฉพาะกรณี ถนนกลาง อำเภอเมืองจังหวัดภูเก็ต.**

ในตะวัน กำหอม. (2558). **ระเบียบวิธีวัยทางการศึกษา.** วิทยาลัยทองสุข.

การพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย

Development of Blended e-Learning Courseware in Flipped Classroom to encourage Self-directed Learning for Bachelor's Degree Private Higher Education Institutions in Thailand

อชิตพล มีมุ้ย
Achitpol Meemuy
สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา
Educational Technology and Communications
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี
Faculty of Education Bangkokthonburi University
E-mail: achitpol.mee@bkkthon.ac.th
วันที่รับบทความ (Received) : 7 พฤศจิกายน 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 9 มีนาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 มีนาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน 3) ศึกษาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ที่เรียนด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จำนวน 80 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ 2) แบบทดสอบก่อนเรียน 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์การเรียน และ 4) แบบวัดทักษะการเรียนรู้ตนเอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test แบบ Dependent Sample

ผลการวิจัย พบว่า 1) อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งได้เท่ากับ 81.17/83.67 2) คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับสูง (= 4.27, S.D.= 0.43) โดยนักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์อย่างต่อเนื่อง

มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์เมื่อมีข้อสงสัย มีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์และสามารถค้นหาความรู้ด้วยตนเอง

คำสำคัญ: อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์, ห้องเรียนกลับด้าน, การเรียนรู้ด้วยตนเอง

ABSTRACT

This research Objective: 1) Develop a blended e-learning course According to the classroom concept is inverted to build self-learning skills for undergraduate student's Private higher education institutions in Thailand to be effective according to the criteria 80/80 2) Compare the test scores before studying with the achievement test scores. of undergraduate student's Private higher education institutions in Thailand Learned with a combination of e-learning courses the concept of the classroom was reversed. 3) Study self-study skills. for undergraduate student's Private higher education institutions in Thailand That study with a blended e-learning course According to the classroom concept is inverted the sample used in the research was undergraduate students. 80 private higher education institutions in Thailand by using simple random sampling. The research instruments were 1) e-learning courses 2) pre-study tests 3) achievement tests. Study and 4) self-study skills test the statistics used for data analysis were mean. Standard Deviation and Dependent Sample t-test

The results of the research were as follows: 1) E-learning courses Has efficiency criteria of 80/80, which is 81.17 / 83.67. 2) Undergraduate students' academic achievement test scores. Private higher education institutions in Thailand from learning with e-learning courses Higher than the test score before studying There were statistically significant at level. 01 and 3). Students had self-study skills. High level (= 4.27, S.D. = 0.43), with students continuing to study in the e-learning course. Are keen on researching the e-learning course when in doubt. Have fun learning with e-learning courses and be able to find knowledge on their own.

Keywords: e-Learning Courseware, Flipped Classroom, Self-directed learning

1. บทนำ

การจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้เพื่อเพิ่ม ทางเลือกในการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะการพัฒนาผู้เรียนในยุคโลกาภิวัฒน์ให้มีความรู้ความสามารถ ในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ ได้นั้นบทบาทของผู้สอนต้องเปลี่ยนจากการเป็นผู้ให้หรือถ่ายทอดมาเป็นผู้ออกแบบการศึกษาที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ และเลือกสรรความรู้ที่เหมาะสมด้วยตนเองควบคู่ไปกับการเรียนรู้เนื้อหา เพื่อสนองตอบผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านความต้องการ ความสนใจ วิธีการ และรูปแบบการเรียนรู้ การเรียนการสอนจึงไม่ควรถูกจำกัดให้อยู่เฉพาะในห้องเรียนและภายในสถาบันการศึกษาอีกต่อไป อินเทอร์เน็ตเป็นเทคโนโลยีที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของบุคคล โดยให้โอกาสบุคคลแสวงหาความรู้ได้อย่างอิสระ หากผู้สอนเลือกใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนนอกจากจะเป็นการเพิ่มทางเลือกในการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันแล้วยังเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้แบบต่อเนื่องตลอดชีวิตอีกด้วย (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557: 1)

การเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง (e-Learning) ได้ถูกนำมาใช้ในระบบการศึกษา เพื่อสนับสนุน และเพิ่มช่องทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถาบันการศึกษา สามารถเข้าถึงผู้เรียนที่อยู่ห่างไกล โดยไม่จำกัดสถานที่และเวลา (Anywhere-anytime learning) และสนับสนุน ระบบการเรียนรู้ที่มีผู้เรียนเป็นสำคัญ (Student-Centered Learning) ผู้เรียนสามารถควบคุมจังหวะการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง (Self-paced Learning) การเรียนรู้ด้วยตนเองในระบบอีเลิร์นนิง จึงเป็นช่องทางสำคัญทางหนึ่งของการเรียนรู้ของบุคคลในยุคนี้ การเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง หรือการเรียนการสอนแบบออนไลน์ จัดเป็นการศึกษาในระบบทางไกลประเภทหนึ่ง (ฐาปนีย์ ธรรมเมธา, 2557, 1)

การออกแบบและรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิงค่อนข้างมีความแตกต่างจากการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบห้องเรียนแบบดั้งเดิม การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมถูกผูกติดไว้ด้วยการเรียนรู้ในระบบปิดที่เกิดขึ้นภายในขอบเขตที่มีการกำหนดขนาดของห้องเรียน โรงเรียน หนังสือและตำราเรียน รวมไปถึงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ ฯลฯ (Greg Kearsley, personal communication, 2000) การเรียนแบบดั้งเดิมครูผู้สอนมักจะมอบหมายงานให้ผู้เรียนเรียนรู้จากเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่อยู่ในห้องสมุด การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิในศาสตร์นั้น ๆ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการบริการการเรียนรู้และขยายการริเริ่มการเรียนรู้ของผู้เรียนออกนอกห้องเรียนสู่โลกกว้าง แต่ห้องเรียนส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดด้วยขอบเขตของกำแพงห้องเรียน ทั้งสี่ด้าน และความรู้ที่ผู้เรียนได้รับมาจากครูผู้สอนและหนังสือ ตำราเรียน และการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมยังจำกัดการเข้าถึงของผู้เรียน เช่น การต้องเดินทางมาเรียนในห้องเรียนตามช่วงระยะเวลาที่ถูกกำหนดไว้ (Janis Taylor, personal communication, 2004)

อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน (Blended e-Learning Courseware) เป็นการเรียนที่มีการผสมผสานจุดเด่นของการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตทั้งในด้านการนำเสนอเนื้อหา การเข้าร่วมกิจกรรม และการวัดและประเมินผล ในบริบทของอีเลิร์นนิงแบบผสมผสานดังกล่าว การจัดกิจกรรมโดยให้ผู้เรียนเขียนบันทึกสะท้อนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ออนไลน์ จะเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงของผู้เรียน เพื่อน และผู้สอน รวมไปถึงเป็นการบูรณาการเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา เข้าไปในกระบวนการจัดการเรียนรู้ในด้านของการวัดและประเมินผลผู้เรียนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย (จินตวีร์ คล้ายสังข์, 2553; Bonk & graham, 2006; Waterhouse, 2005; Wilson & Smilanich, 2005; Sloan consortium Foundation, 2005)

ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนในระบบการเรียนรู้แบบผสมผสาน (Blended learning) ที่เป็นรูปแบบการเรียนรู้ในห้องเรียนปกติ และการเรียนรู้สมัยใหม่โดยใช้เทคโนโลยีผ่านระบบออนไลน์ โดยผู้เรียนอาจต้องการที่จะเรียนในช่วงเวลาหรือสถานที่ที่แตกต่างกัน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดด้านการทำงานที่ผู้เรียนที่เป็นวัยทำงานไม่สามารถลาศึกษาต่อแบบเต็มเวลาได้เนื่องจากสภาพการแข่งขันที่เข้มข้นในการทำงาน สถาบันที่ดูแลและรับผิดชอบทางด้านการจัดการศึกษาและการฝึกอบรมจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อเอื้อให้กับผู้เรียน ดังนั้น ระบบการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงที่ดี ที่เป็นที่ต้องการจึงควรมีราคาที่เหมาะสม ระบบมีประสิทธิภาพสามารถเข้าถึงได้ง่าย เปิดกว้าง มีความยืดหยุ่น มีการออกแบบที่ดี มีการยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สามารถอำนวยความสะดวกและมีสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่ดี (สถานวิจัยนวัตกรรมทางการศึกษาและการเรียนการสอนที่เป็นเลิศ, 2560)

การเรียนแบบผสมผสาน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการผสมผสานสื่อหรือวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน เช่น การผสมผสานการเรียนการสอนกับสื่อหลาย ๆ ชนิด การใช้กิจกรรม การเรียนการสอนตามแนวคิดของนักปรัชญาการศึกษากลุ่มต่าง ๆ การผสมผสานการเรียนระบบ ออนไลน์กับการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม การผสมผสานกิจกรรมที่หลากหลายบนเว็บเพียงอย่างเดียว การเรียนแบบผสมผสาน จึงช่วยให้ผู้เรียน

เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเป็น รูปแบบที่ช่วยให้ประหยัดเวลาและลดทรัพยากรได้ (มหาวิทยาลัยศิลปากร, ม.ป.ป.)

สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการประยุกต์ความรู้นั้น ในปัจจุบันนั้นมีนวัตกรรม ทางการศึกษามากมายเพื่อก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ทั้งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีที่มีบทบาทต่อการจัดการศึกษาค่อนข้างสูง อาทิ เทคโนโลยีที่นำมาช่วยส่งเสริม การเรียนรู้ให้กับนักเรียน การใช้อินเตอร์เน็ตเป็นทรัพยากรการเรียนรู้ที่สำคัญและยังสามารถใช้เป็น สื่อกลางระหว่างนักเรียนและครูผู้สอน ทั้งนี้ในต่างประเทศได้มีการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมการศึกษาที่สามารถนำมาปรับใช้ในบริบทของสังคมไทยได้และเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาโดยมุ่งเน้นนักเรียน เป็นสำคัญช่วยให้นักเรียนไม่ใช้เวลาในห้องเรียนสำหรับเรียนรู้ แต่ใช้เวลาอย่างมีคุณค่าในการฝึกประยุกต์ความรู้ เพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้ลุ่มลึกกว้างขึ้น เพราะที่ผ่านมานักเรียนไทย อยู่ในกลุ่มมีชั่วโมงเรียนเป็นจำนวนมาก เมื่อเปรียบเทียบจำนวนชั่วโมงกับนานาชาติ และไทยอยู่ในกลุ่มบน ซึ่งต่อปีนักเรียนไทยเรียนถึง 1,200 คาบ แต่ผลประเมินระดับนานาชาติ เช่น PISA กลับอยู่ในกลุ่มล่าง ซึ่งสะท้อนได้ว่านักเรียนไทยเรียนมากแต่รู้น้อย (วิจารณ์ พานิช, 2556)

ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาหนึ่งที่เกิดจากประสบการณ์จริงของนักการศึกษา ที่ครูนำบันทึกเทปวีดิทัศน์ ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระการสอนเพื่อให้นักเรียนนำไปศึกษาด้วยตนเองภายนอกห้องเรียนหรือที่บ้าน แล้วให้นักเรียนนำเอาผลการศึกษา เรียนรู้ด้วยตนเองกลับมาสู่กระบวนการเรียนรู้ในห้องด้วยการสืบค้นหาความรู้หรือฝึกปฏิบัติร่วมกันกับเพื่อนร่วมชั้น โดยครูเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดประสบการณ์ทางการเรียนดังกล่าว ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ปรับเปลี่ยนวิธีการโดยใช้สื่อเทคโนโลยีที่นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการทบทวนเนื้อหา และทำความเข้าใจวีดิทัศน์หรือสื่อที่ครูจัดทำขึ้น ซึ่งวิธีการเรียนแบบนี้เป็นการใช้ห้องเรียนให้เกิดคุณค่าแก่นักเรียนด้วยการฝึกประยุกต์ความรู้ในสถานการณ์ต่าง ๆ (Bergmann & Sams, 2012; วิจารณ์ พานิช, 2556; สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556)ห้องเรียนกลับด้าน (Flipped Classroom) มุ่งเน้นการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยตัวผู้เรียนเองตามทักษะ ความรู้ความสามารถและสติปัญญาของแต่ละบุคคล (Individualized Competency) ตามอัตราความสามารถทางการเรียนแต่ละคน จากมวลประสบการณ์ที่ครูจัดให้ผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ และเป็นลักษณะการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้นอกชั้นเรียนอย่างอิสระทั้งด้านความรู้และการปฏิบัติ ซึ่งมีความแตกต่างกับห้องเรียนแบบเดิม (Traditional Learning) ที่ครูคอยเป็นผู้ป้อนความรู้ และประสบการณ์ให้ผู้เรียนเพียงอย่างเดียวในลักษณะที่ครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) ดังนั้น ห้องเรียนกลับด้านจะเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนและบทบาทของครูที่จะคอยจุดประกายและสร้าง ความสะดวกต่าง ๆ (Facilitators) ภายในชั้นเรียน มิใช่ผู้ถ่ายทอดความรู้แต่จะทำบทบาทเป็นผู้ฝึก (Coach) (สุรศักดิ์ ปาเฮ, 2556, 4)

การจัดการเรียนแบบห้องเรียนกลับทางนับเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์อย่างมาก รูปแบบหนึ่งเพราะสามารถช่วยผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นช่วยผู้เรียนที่เรียนตามเพื่อนไม่ทันช่วยผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันให้ก้าวหน้าในการเรียนตามความสามารถของตน ช่วยเพิ่มทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทักษะความผิดชอบให้ผู้เรียนมากขึ้น อีกทั้งเพิ่มปฏิสัมพันธ์ของผู้เรียนกับผู้ปกครอง ผู้เรียนกับเพื่อนร่วมชั้นและผู้เรียนกับผู้สอนมากขึ้น ทั้งนี้ผู้สอนก็จะได้รู้จักผู้เรียนของตนเองมากขึ้นอีกด้วย (นครินทร์ สุกใส, 2561, 28)

การสอนในเนื้อหาเรื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ เป็นเนื้อหาพื้นฐานที่นักศึกษาต้องเรียน โดยปัญหาในเรื่อง “พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์” จะเน้นการสอนภาคทฤษฎีมาก ซึ่งในปัจจุบันเกิดปัญหาโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-

19) ผู้วิจัยจึงพบปัญหา ซึ่งเนื้อหาการสอนดังกล่าว มีปัญหาในการเรียนรู้ของนักศึกษามาก ทำให้ส่งผลกระทบในการเรียนการสอนของนักศึกษา และจากการวิเคราะห์สาเหตุ ดังกล่าว ทำให้นักศึกษาขาดความรู้ความเข้าใจในภาคทฤษฎี และนักศึกษาเกิดความเบื่อหน่ายที่จะเรียน เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่เน้นความรู้ความจำเป็นส่วนมาก ดังนั้นจึงไม่สามารถนำความรู้ไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเนื้อหาตอนต่อไป ที่ต้องอาศัยพื้นความรู้จากเนื้อหาเบื้องต้นหรือเนื้อหาเดิม ทำให้นักศึกษาจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความคิดรวบยอดในเนื้อหานั้น จึงจะสามารถนำความรู้นั้น ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนเนื้อหาต่อไปได้ และอีกประการหนึ่งเนื้อหาที่ค่อนข้างมาก จึงไม่สามารถที่จะทำความเข้าใจได้โดยเร็วในชั่วโมงเรียน ต้องอาศัยการทบทวนหลาย ๆ ครั้ง จึงจะเกิดความเข้าใจ

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจนำอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ที่เป็นสื่อการสอนทางเลือกใหม่ที่มีความยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ทำให้นักศึกษาสามารถทบทวนบทเรียนได้ตลอดเวลา และสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ที่ส่งผลให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นหรือไม่ และมีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองในระดับไหน เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุง และส่งเสริมการใช้อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับนักศึกษาระดับปริญญาตรี เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอนต่อไป และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนกับคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน

3) เพื่อศึกษาทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เรียนด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

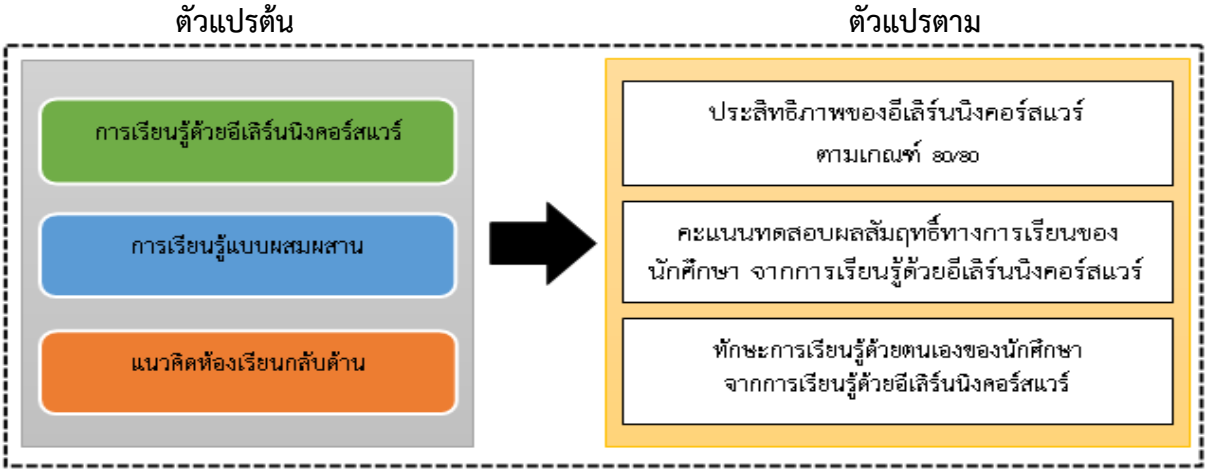

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

นักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิง คอร์สแวร์ มีคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

5. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi Experimental Research) ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัย One Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ, 2553) ผู้วิจัยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากจาก 4 สถาบัน จะได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4 ห้องเรียน จากทั้งหมด 7 ห้องเรียน ซึ่งได้นักศึกษาระดับปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย จำนวนทั้งสิ้น 80 คน จากนั้นผู้วิจัยขอความร่วมมือ ชี้แจงข้อตกลงในการเรียนและเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการทำการวิจัยในครั้งนี้ โดยปฐมนิเทศและแนะนำวิธีการเรียนด้วยอีเลิรน์นิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน และผู้วิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียนเรื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โดยใช้เวลาในการทดสอบ 30 นาที แบบเผชิญหน้า (Face to Face) ซึ่งสัดส่วนในการเรียนเป็นแบบออนไลน์ (Online) และแบบเผชิญหน้า (Face to Face) คิดเป็นสัดส่วน 50:50 (Allen and Seaman, 2005; จินตวีร์ คล้ายสังข์, 2556) โดยให้กลุ่มตัวอย่างเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานทั้งหมด 3 ครั้ง ดังนี้ ครั้งที่ 1 ปฐมนิเทศแบบเผชิญหน้า (Face to Face) และให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบก่อนเรียน ครั้งที่ 2 ให้กลุ่มตัวอย่างเรียนด้วยอีเลิรน์นิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน เรื่องพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์แบบออนไลน์ (Online) และครั้งที่ 3 ผู้วิจัยทบทวนเนื้อหาและสรุปเรื่องที่เรียนมา โดยการตั้งคำถาม สุ่มถามกลุ่มตัวอย่างและชี้แจงวิธีการและข้อตกลงกับกลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบออนไลน์และแบบเผชิญหน้า (Online and Face to Face) และให้กลุ่มตัวอย่างทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ โดยใช้ซึ่งเป็นชุดเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียน โดยให้ผู้เรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานในรูปแบบออนไลน์ (Online) และผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างไปเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานด้วยตนเอง เป็นระยะเวลา 1 สัปดาห์ จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการแจกแบบวัดทักษะการเรียนรู้ตนเอง จากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน โดยให้นักศึกษาตอบแบบวัดทักษะการเรียนรู้ตนเองให้แล้วเสร็จ โดยใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในการทำแบบวัดทักษะการเรียนรู้ตนเองในรูปแบบออนไลน์ (Online) และรวบรวมข้อมูลของนักศึกษา มาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูล และแปลผลทางสถิติต่อไป

6. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

1. ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ของอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ เรื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.17/83.67 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด แสดงไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการหาประสิทธิภาพของอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ตามเกณฑ์ 80/80

คะแนน	กลุ่มตัวอย่าง	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ
แบบฝึกหัดระหว่างเรียน (E_1)	30	20	487	16.23	81.17
แบบทดสอบหลังเรียน (E_2)	30	20	502	16.73	83.67

2. การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ เรื่อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พบว่า คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงไว้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์

การทดสอบ	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	*S.D.*	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	20	9.58	1.95	-17.74	79	.000*
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	20	14.75	2.25			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน มีทักษะอยู่ในระดับสูง (=4.27, S.D.= 0.43) โดยนักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานอย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานเมื่อมีข้อสงสัย มีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานและสามารถค้นหาความรู้ด้วยตนเอง แสดงไว้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์

(n=80)

รายการประเมิน	$\overline{X}$	*S.D.*	ระดับทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง	อับดับ
1. นักศึกษามีความต้องการในเรียนรู้อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ	4.53	0.57	สูงมาก	4
2. นักศึกษามีความสามารถในการหาวิธีที่จะเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานสิ่งที่ตนเองต้องการ	4.09	0.43	สูง	18
3. นักศึกษามีความสามารถในการคิดวิธีการเรียนในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานที่หลากหลาย	4.11	0.32	สูง	16
4. นักศึกษามีความสามารถในการแสวงหาความรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานด้วยความกระตือรือร้น	4.10	0.44	สูง	17

5. นักศึกษามีการรักที่จะเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานอยู่เสมอ	4.18	0.38	สูง	12
6. นักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานอย่างต่อเนื่อง	4.67	0.55	สูงมาก	1
7. นักศึกษามีวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน	4.34	0.48	สูง	7
8. นักศึกษามีความภาคภูมิใจต่อคะแนนการเรียนรู้	4.16	0.37	สูง	13
9. นักศึกษามีการรู้ถึงแนวคิดหลักของเนื้อหาในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน	4.05	0.22	สูง	19
10. นักศึกษามีการวางเป้าหมายการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน	4.24	0.43	สูง	9
11. นักศึกษามีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ตามแผนที่วางไว้	4.29	0.46	สูง	8
12. นักศึกษามีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานเมื่อมีข้อสงสัย	4.59	0.50	สูงมาก	2
13. นักศึกษามีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานและค้นหาความรู้ด้วยตนเอง	4.54	0.57	สูงมาก	3
14. นักศึกษามีการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานในอนาคต	4.04	0.19	สูง	20
15. นักศึกษามีการหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ	4.20	0.51	สูง	11
16. นักศึกษาความรู้สึกสนุกสนานในการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน	4.40	0.49	สูง	6
17. นักศึกษามีการประเมินประสิทธิภาพการเรียนรู้ของตนเองทั้งนอกห้องเรียนและในชั้นเรียน	4.46	0.55	สูง	5
18. นักศึกษามีการประเมินระดับความสนใจในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานของตนเอง	4.14	0.38	สูง	15
19. นักศึกษามีการประเมินข้อบกพร่องและข้อจำกัดของตนเองในฐานะผู้เรียน	4.21	0.41	สูง	10

20. นักศึกษามีการมองว่าการเรียนตลอดเวลาด้วยอเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานเป็นสิ่งที่ทำแล้วมีความสุข	4.15	0.36	สูง	14
รวม	**4.27**	**0.43**	**สูง**	

7. อภิปรายผล

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อวิจารณ์ในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ผลจากการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ของอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ได้ประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 81.17/83.67 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย เนื่องจากการสร้างอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ได้มีการวางแผนและเตรียมการในกระบวนการผลิตตามลำดับขั้นตอนที่ถูกต้องและเหมาะสม โดยอาศัยแนวคิดการสร้างตามขั้นตอนการสร้างในรูปแบบของบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่เหมาะสมสำหรับการเรียนการสอนแบบอีเลิร์นนิง เพื่อนำมาเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ซึ่งได้ผ่านการพิจารณาและตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญในด้านเนื้อหาและด้านเทคนิคตลอดจนผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ เพื่อให้อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพและประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้สามารถนำไปใช้ในการเรียนการสอนได้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับจินตวีร์ คล้ายสังข์ (2556) ที่ได้วิเคราะห์และวางแผนไว้ จึงได้เนื้อหาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตร มีความถูกต้อง เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน รวมทั้งมีภาพความคมชัดและเสียงที่ชัดเจน (กิดานันท์ มลิทอง, 2548) สอดคล้องกับ จตุรงค์ ตรีรัตน์ (2555) ในการพัฒนาบทเรียนอีเลิร์นนิงวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เรื่องข้อมูลและสารสนเทศ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา สอดคล้องกับ ธนภัทร วันทาพงษ์ (2554) ในการพัฒนาบทเรียน e-Learning วิชาฟิสิกส์ เรื่องโมเมนตัมและการชน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และยังสอดคล้องกับ สามมิติ สุขบรรจง (2554) ในการพัฒนาบทเรียน e-Learning รายวิชาการแสดง และสื่อกลุ่มตัวอย่างเป็นนิสิตวิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้เช่นกัน

ผลการเปรียบเทียบคะแนนทดสอบก่อนเรียนและคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย พบว่า คะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ สามารถสร้างความสนใจให้กับนักศึกษามีความตั้งใจและความกระตือรือร้นในการเรียนรู้มากขึ้น เพราะอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ เนื้อหาที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ มีลำดับขั้นตอนการนำเสนอเนื้อหาที่ดี ปริมาณของเนื้อหามีความเหมาะสม เนื้อหามีความถูกต้อง การอธิบายเนื้อหามีความชัดเจน มีรูปภาพกราฟิก ตัวอักษร เสียง ภาพเคลื่อนไหว และจุดเชื่อมโยงมีความสามารถเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างรวดเร็ว สามารถควบคุมการใช้งานได้ง่ายและสะดวก นักศึกษากำหนดเส้นทางการเรียนรู้ได้เอง ซึ่งเหมาะสมกับวัยของนักศึกษาที่สามารถช่วยเสริมให้นักศึกษาจำได้มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพงศ์ สมปินตา (2549), Allen and Seaman (2005), จินตวีร์ คล้ายสังข์ (2556) และถนอมพร เลาหจรัสแสง (2546) สรุปได้ว่า ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว โดยสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้ เนื่องจากอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์

มีเนื้อหาที่ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนรู้เองได้ มีการนำเสนอเนื้อหาหรือบทเรียนหลากหลายรูปแบบที่เกิดความน่าสนใจในการเรียนรู้ มีการผสมผสานรูปแบบการเรียนการสอนระหว่างการเรียนรู้ในชั้นเรียนและการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ซึ่งสอดคล้องกับ ฐาปนีย์ ธรรมเมธา (2557) สอดคล้องกับ Donald Clark (2003) และยังสอดคล้องกับ The Training Place (2004) โดยมีการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน ส่งผลต่อผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจได้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุรศักดิ์ ปาเฮ (2556) และยังสอดคล้องกับ วิจารณ์ พานิช (2556) ซึ่งส่งผลให้การเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ทำให้นักศึกษามีคะแนนทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสาน ตามแนวคิดห้องเรียนกลับด้าน มีทักษะอยู่ในระดับสูง โดยนักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์อย่างต่อเนื่อง มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลเมื่อมีข้อสงสัย มีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์และค้นหาความรู้ด้วยตนเองซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ออกแบบและพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ โดยนำมาเทียบกับคำจำกัดความที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า เกี่ยวกับแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองที่ว่าแนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเองนั้นเป็นกระบวนการที่ผู้เรียน ต้องมีความคิดริเริ่มการเรียนด้วยตนเอง โดยการวิเคราะห์ความต้องการในการเรียนรู้ของตนเอง กำหนดเป้าหมาย กำหนดแผนการเรียน และสื่อการเรียน การติดต่อหาแหล่งความรู้กับบุคคลอื่น สอดคล้องกับทิศนา แขมมณี (2550) หาแหล่งความรู้โดยเลือกใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยตนเอง และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งอาจจะได้รับหรือไม่ได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งข้อมูลก็ตามนั้น และยังสอดคล้องกับ Guglielmino (1977) ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาสื่อในการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาริเริ่มกระบวนการ การศึกษาด้วยตนเองแบบได้รับการช่วยเหลือ คำแนะนำจากครูผู้สอนและผู้ช่วยสอน ทำให้นักศึกษามีทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง อยู่ในระดับสูง

8. ข้อเสนอแนะ

8.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการทดลองประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ของอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานตามแนวคิดห้องเรียนกลับ เพื่อสร้างเสริมทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ดังนั้นจึงมีความเหมาะสมที่จะนำอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ไปใช้เป็นสื่อเสริม สื่อเติม และสื่อหลัก ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ทุกที่ทุกเวลา แต่ควรยึดหลักการนำเสนอเนื้อหา ที่มีความหลากหลาย น่าสนใจ ครบถ้วนทั้งเสียง ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว วีดิทัศน์ และการออกแบบที่ดึงดูดให้ผู้เรียนสนใจในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์มากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผู้สร้างหรือออกแบบอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ จึงควรศึกษาทำความเข้าใจกับหลักการสร้างหรือการออกแบบ เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ให้มีความสวยงาม มีการจัดองค์ประกอบภาพ ข้อความและการใช้สีที่เหมาะสม เพื่อเร้าความสนใจให้กับผู้เรียนและประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่อไป

2) จากการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ นักศึกษามีการเรียนรู้ในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ไม่จำกัด ทั้งเรื่องของเวลาและสถานที่ สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป็นการเรียนรู้แบบยุคใหม่ ที่ผู้เรียนสมัยใหม่จะใช้เวลาและความสนใจในเวลาสั้น ๆ เพื่อศึกษาเนื้อหาหรือบทเรียน

3) นักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นในการหาข้อมูลในอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานเมื่อมีข้อสงสัย ดังนั้น ผู้สอนควรพิจารณาในการนำอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ มาใช้ในการสนับสนุนกิจกรรมในการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมทักษะของผู้เรียนในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเกิดประโยชน์และประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน

4) การเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ นักศึกษามีความรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์แบบผสมผสานและค้นหาความรู้ด้วยตนเอง ดังนั้น โรงเรียนควรกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์อย่างถูกต้องเหมาะสม และสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดประโยชน์กับผู้เรียนและการจัดการศึกษาของโรงเรียน

8.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการนำอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ไปใช้ในการเรียนการสอน ด้วยรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย หรือใช้ร่วมกับสื่ออื่น ๆ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้มากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการพัฒนาอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ในรายวิชาอื่น ๆ หรือหัวข้ออื่น ๆ โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่มีความหลากหลาย ตามความถนัด ความสนใจของผู้เรียนเอง โดยไม่จำกัดเวลา และสถานที่ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

3) ควรศึกษาถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ในด้านต่าง ๆ เช่น สุขภาพของผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ในระยะเวลาที่มีการเรียนรู้นาน ๆ

4) ควรมีการศึกษาหรือวิจัยความคิดเห็นและทักษะการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ โดยการเก็บข้อมูลโดยใช้เครื่องมือหลาย ๆ ประเภท เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์

5) ควรมีการศึกษาหรือวิจัยความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ โดยการเก็บข้อมูลแยกนักศึกษาตามระดับชั้นปี เพื่อจัดการเรียนการสอนด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ ได้ตรงตามความต้องการยิ่งขึ้น

6) ควรมีการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ เพื่อให้ทราบถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับความพร้อมในการเรียนรู้ด้วยอีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ที่แท้จริง และอาจจะศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค การยอมรับ รูปแบบการเรียนที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับความต้องการของนักศึกษา และอาจารย์ผู้สอนยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กิดานันท์ มลิทอง. (2548). **เทคโนโลยีและการสื่อสารเพื่อการศึกษา.** กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.

จตุรงค์ ตรีรัตน์. (2555). **การพัฒนาบทเรียนอีเลิร์นนิง วิชาเทคโนโลยีสารสนเทศ เรื่องข้อมูลและสารสนเทศของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนภัทรญาณวิทยา.** การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จินตวีร์ คล้ายสังข์. (2556**). อีเลิร์นนิงคอร์สแวร์ : แนวคิดสู่การปฏิบัติสำหรับการเรียนการสอนอีเลิร์นนิงในทุกระดับ.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฐาปนีย์ ธรรมเมธา. (2557). อี**เลิร์นนิง : จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ e-Learning: from theory to practice.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยไซเบอร์ไทยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

ณัฐพงศ์ สมปินตา. (2549). **การผลิตบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์บนเครือข่าย เรื่องสื่อการสอน.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2545). **Designing e-learning หลักการออกแบบและการสร้างเว็บเพื่อการเรียนการสอน.** เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ถนอมพร เลาหจรัสแสง. (2546). **Best Practice in Teaching with e-Learning.** เชียงใหม่: สถานบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทิศนา แขมมณี. (2550). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนภัทร วันทาพงษ์. (2554). **การพัฒนาบทเรียน e-Learning วิชาฟิสิกส์ เรื่องโมเมนตัมและการชนสำหรับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.** สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

นครินทร์ สุกใส. (2561). **ผลการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ห้องเรียนกลับด้านร่วมกับเกมมิฟิเคชันที่มีต่อความสามารถในการประยุกต์ความรู้ทางคอมพิวเตอร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. (2553). **เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา.** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.

วิจารณ์ พานิช. (2556). **ครูเพื่อศิษย์สร้างห้องเรียนกลับทาง.** กรุงเทพฯ: เอสอาร์พริ้นติ้งแมสโปรดักส์ จำกัด.

สามมิติ สุขบรรจง. (2554). **การพัฒนาบทเรียน E-Learning รายวิชา “การแสดงและสื่อ”.** สาขาวิชาภาพยนตร์และสื่อดิจิตอล, วิทยาลัยนวัตกรรมสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สุรศักดิ์ ปาเฮ. (2556). **ห้องเรียนกลับทาง : ห้องเรียนมิติใหม่ในศตวรรษที่ 21.** แพร่: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 2.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Bergmann, J., & Sams, A. (2012). **Flip your classroom: Reachevery student in every class day.** International Society for Technology in Education.

Bonk, C. J., & Graham, C.R. (2006). **The handbook of blended learning: global perspectives, local designs.** San Francisco, CA: Pfeiffer publishing.

Guglielmino, Lucy Madsen. (1977). **Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale Dissertation.** Georgia University.

The Training Place, (2004). **Leadership and performance beyond expectations.** New York: Free Press.

Waterhouse, S. (2005). **The Power of E-Learning: The essential guide for teaching in the digital age.** Boston, MA: Pearson Education, Inc.

Wilson, D., & Smilanich, E. (2005). **The other blended learning: a classroom-centered approach.** San Francisco, Calif.: Pfeiffer.

เว็บไซต์

Allen and Seaman. (2005). **Growing by degree online Education in the UnitedStates.** [Online]. Available form: http://elearning.ppu.edu/file.php/1/eLearning/elearning.pdf.

Donald Clark. (2003). **Instructional System Design - Analysis Phase.** [Online]. Available form: www.nwlink.com/-donclark/hrd/sat2.html.

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

IMPLEMENTATION ON PHILOSOPHY OF SUFFICIENCY ECONOMY FOR PEOPLE OF BANKOK SUB-DISTRICT MUNICIPALITY IN SUWANNAKHUHA DISTRICT NONGBUA LAMPHU PROVINCE

จีระนันท์ พันธุ์โพธิ์
Jeeranan Phanpho
ชาญยุทธ หาญชนะ
Chanyut Hanchana
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail: Jeeranan753@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 26 พฤศจิกายน 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 29 ตุลาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก 7 หมู่บ้าน จำนวน 1,345 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 309 คน ขอบเขตด้านเนื้อหามี 5 ด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ t-test , F-test (One – way ANOVA) ในกรณีที่มีความแตกต่างก็ทดสอบความแตกต่างโดยวิธีของเซฟเฟ่ (Scheffe)

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาผลการวิจัยพบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$=3.36, S.D.=0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.46) รองลงมา คือด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$=3.69, S.D.=0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$=3.13, S.D.=0.44) ผลการเปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนของหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านเงื่อนไขคุณธรรม ไปใช้ไม่แตกต่างกันและพบว่าใน

ภาพรวมไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการศึกษาแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้ ด้านความพอประมาณ ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง พึ่งตนเองเป็นหลัก ควรตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งจำเป็น ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็น และควรจัดทำบัญชีครัวเรือนและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น ด้านความมีเหตุผล ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล คุ้มค่าและมีความจำเป็น และใจกว้าง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้าครัวเรือนเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน อดทน และอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ด้านเงื่อนไขความรู้ นำความรู้ใหม่ๆในการประกอบอาชีพมาใช้ ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติม อยู่เสมอและเข้าอบรมและศึกษาดูงานอยู่เสมอ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง และปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ถูกกฎหมาย ประพฤติตนตามหลักศาสนา

คำสำคัญ : ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, เทศบาลตำบลบ้านโคก, หลักศาสนา

ABSTRACT

The objectives of this research were to study implementation on philosophy of sufficiency economy for people of Bankok sub-district municipality in Suwannakhuha District Nongbua Lamphu Province, to study and compare implementation on philosophy of sufficiency economy for people by sex, age, occupation and education level to study implementation on philosophy of sufficiency economy for people. The population included the chiefs of families in 7 village for 1,345 persons. The samples were 309 persons. The scopes of contents consisted of 5 aspects as the aspects of sufficiency, reason, resistance, knowledge and the aspect of virtue. The instruments using for data collecting were rating scales questionnaires and interview. The statistics using for testing hypothesis included t-test, f-test (one-way anova) and The case of occurring of difference using the method of Scheffe.

The result can be summarized as follows: For overall of applied conduct on philosophy of sufficient economy was in high level. ($\bar{X}$=3.36, S.D.=0.45) Considering on each aspect, it was found that the highest average was the aspect of virtue ($\bar{X}$=4.27, S.D.=0.46) and the next was the aspect of retionality. ($\bar{X}$=3.69, S.D.=0.53) But, the lowest average was the aspect of sufficiency. ($\bar{X}$=3.13, S.D.=0.44) The comparative results of implementation on philosophy of sufficiency economy for people of those household leaders classified by sex, age, occupation and education level showed that the sample group with different sex, age, occupation and education level does not apply implementation on philosophy of sufficiency economy for people in terms of sufficiency, rationality, immunity, knowledge condition and moral conditions differently. It found that the overall picture does not show any significant difference at 0.05 level, which did not comply with the hypothesis set. Suggestions were as follows: The aspect of efficiency should be on livelihood by the middle way of living. The aspect of reason should be reasonable payment. The aspect of good resistance should be on avoiding of evil path. The aspect of knowledge should be on study

for occupation and should be on livelihood by conduct on philosophy of sufficient economy. The aspect of virtue should be on livelihood on honesty and on practice by the principle of religion

Keywords : philosophy of sufficiency economy, Bankok sub-district municipality, the principle of religion

1. บทนำ

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เป็นแนวทางในการปฏิบัติเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 ความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและการบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริตและให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550 [online] http://www.idd.go.th)

ในสภาวะเศรษฐกิจของประเทศปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจมีความไม่แน่นอนเกิดการผันแปรอยู่ตลอดเวลาเป็นไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของกระแสเศรษฐกิจโลก ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง จึงได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ประชาชนหันมายึดแนวทางการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่9ได้ทรงพระราชทานให้พสกนิกรนำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จึงได้มีการนำไปปฏิบัติทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชน และในการบริหารประเทศของรัฐบาล จะเห็นได้จากการที่หน่วยงานและองค์กรภาครัฐได้มีการรณรงค์ส่งเสริมให้ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนในชนบทได้มีการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กำหนดให้เป็นชุมชนตัวอย่างและเป็นสถานที่ศึกษาดูงานสำหรับประชาชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการบริหารจัดการชุมชนของตัวเอง เช่น โครงการน้ำเพียงดินที่ อำเภอนากลาง ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านห้วยทรายหมู่ 1 ตำบลหนองบัว อำเภอเมือง บ้านหนองกุงคำไฮ อำเภอโนนสัง บ้านหนองโสน อำเภอนากลาง บ้านโพธิ์ศรีสำราญ อำเภอเมือง บ้านนากอกคำ อำเภอศรีบุญเรือง บ้านกกต้อง อำเภอสุวรรณคูหา และบ้านาวัง อำเภอนาวัง ปัญหาที่พบคือการทำงานเน้นไปในการประกวดหมู่บ้านเพื่อรับรางวัล เมื่อการประกวดผ่านไปหมู่บ้านต่างๆก็กลับสู่สภาพเดิม ไม่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนอกจากนั้นการประกวดหมู่บ้านเน้นไปที่ภาพรวมของแต่ละหมู่บ้าน ไม่ได้เน้นไปที่การปฏิบัติของแต่ละครัวเรือน การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนทั่วไปและแนวทางปฏิบัติของครัวเรือนต้นแบบเพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติที่ยั่งยืนต่อไป

เขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย 7 หมู่บ้าน ได้แก่ 1.บ้านโคก 2.บ้านโนนปอแดง 3.บ้านทุ่งน้อย 4.บ้านกกต้อง 5.บ้านโคกสอง 6.บ้านโนนปอแดงสอง และ 7.บ้านโคกกลาง มีประชากร 6,310 คน มีจำนวนครัวเรือน 1,850 ครัวเรือน มีเจ้าบ้าน 1,345 คน (ข้อมูลเดือนมกราคม 2563) ซึ่งในแต่ละชุมชนประชาชนในทุกครัวเรือนจะมีอาชีพและรายได้ที่แตกต่างกันและด้วยภาวการณ์เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้วิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน ย่อมจะประสบปัญหาทางการเงินในหลายด้าน เช่น ค่าครองชีพ การศึกษาบุตร ค่าผ่อนบ้าน ค่าผ่อนรถ เป็นต้น เนื่องจากมีรายน้อยไม่เพียงพอกับรายจ่าย จากสภาวะเศรษฐกิจภายใต้ระบบทุนนิยมส่งผลให้ค่าใช้จ่ายภาคครัวเรือนสูงขึ้น ในขณะที่รายรับเท่าเดิม บางครัวเรือนจะหารายได้เสริมด้วยการค้าขายและประกอบอาชีพเป็นพนักงานเอกชน และได้รับการปรับเงินเดือนและโบนัสก็ยังประสบปัญหาค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

จากผลกระทบหลายด้านจากปัญหาทางด้านเศรษฐกิจทำให้ครัวเรือนมีภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้นดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้มีความจำเป็นต้องหาเงินเพื่อมาแก้ไขภาวะหนี้สินต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหนี้สินในระบบหรือหนี้สินนอกระบบโดยเฉพาะการกู้เงินนอกระบบ ซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยสูงก็ตาม เพราะความจำเป็นเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้เกิดภาวะหนี้สินผูกพันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สภาพการณ์ดังกล่าวทำให้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิต ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตของทุกครัวเรือน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยเห็นว่าปัญหานี้ยังคงดำเนินอยู่และลุกลามต่อไป อาจจะส่งผลเสียต่อผลการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิตประจำวันในอนาคตได้ จะทำให้ประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภูลดลง ประชาชนเหล่านี้ล้วนเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน สังคมและประเทศชาติ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นสอดรับกับนโยบายของรัฐที่จะนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริมาเป็นแนวทางในการช่วยเหลือแก้ไขปัญหา และด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยซึ่งเป็นข้าราชการที่ทำงานบริการใกล้ชิดกับประชาชนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบ้านโคก มีหน้าที่บทบาทที่สำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการบริการแก่สังคม จึงสนใจศึกษาการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู และใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ให้เป็นประโยชน์ในระดับนโยบาย พร้อมนำผลการวิจัยเสนอต่อองค์กรที่เกี่ยวข้องและนำผลการวิจัยครั้งนี้มาปรับทิศทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ตลอดเขตพื้นที่ต่างๆ ในชนบท เพื่อให้ประชาชนเหล่านั้นสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข เพื่อเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืนสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามประเภท เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา

3. เพื่อเสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

3. สมมติฐานการวิจัย

1. ประชาชน ที่มี เพศ แตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน

2. ประชาชน ที่มี อายุ แตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน

3. ประชาชน ที่มี อาชีพ แตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน

4. ประชาชน ที่มี ระดับการศึกษา แตกต่างกัน มีการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติแตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติระดับครัวเรือนมี 5 ด้าน คือ

1) ด้านความพอประมาณ

2) ด้านความมีเหตุผล

3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

4) ด้านเงื่อนไขความรู้

5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากร ได้แก่ เจ้าบ้านในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู 7 หมู่บ้าน จำนวน 1,345 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าบ้านในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 309 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัย

พื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ในการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการระหว่างวันที่ 1 กรกฎาคม 2563 – 31 กันยายน 2563

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากร ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัด

หนองบัวลำภู 7 หมู่บ้าน จำนวน 1,345 คน (ข้อมูลประชากร

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าครัวเรือนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัด

หนองบัวลำภู โดยใช้แนวคิดการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973, 125) (อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด, 2538, 40) และการกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 309 คน

6. ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย จำนวน176 คน คิดเป็นร้อยละ 57 มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 68 และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 58.9

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวม

ด้านที่	การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนโดยภาพรวม	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ด้านความพอประมาณ	3.13	0.44	ปานกลาง	5
2.	ด้านความมีเหตุผล	3.69	0.53	มาก	2
3.	ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี	3.63	0.37	มาก	3
4.	ด้านเงื่อนไขความรู้	3.43	0.66	ปานกลาง	4
5.	ด้านเงื่อนไขคุณธรรม	4.27	0.46	มากที่สุด	1
รวม		3.63	0.45	มาก	

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนพบว่า การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ($\bar{X}$=3.63, S.D.= 0.45) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ($\bar{X}$=4.27, S.D.= 0.46) รองลงมา คือด้านความมีเหตุผล ($\bar{X}$=3.69, S.D.= 0.53) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ($\bar{X}$=3.13, S.D.= 0.44) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน พบว่า ด้านความพอประมาณ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$=3.13, S.D.=0.44) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินเอง ($\bar{X}$=4.20, S.D.=0.72) รองลงมา คือ มีความสุขในการใช้ชีวิตและภูมิใจในตนเอง ($\bar{X}$=4.15, S.D.=0.76) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ จัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายในครัวเรือน ($\bar{X}$=1.27, S.D.=0.65)

2.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน พบว่า ด้านความมีเหตุผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ สามารถควบคุมสติอารมณ์เมื่อมีเหตุการณ์ไม่ดีหรือไม่คาดฝันเกิดขึ้น ($\bar{X}$=4.06, S.D.=0.38) รองลงมา คือ พิจารณาถึงผลของการกระทำของตนเองที่อาจก่อให้เกิดผลดีหรือผลเสียต่อตนเองและผู้อื่นเสมอ ($\bar{X}$=3.94, S.D.=0.79) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ($\bar{X}$=3.44, S.D.=0.85)

2.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน พบว่า ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ทำการงานทุกอย่างด้วยความตั้งใจและเพียรพยายามอย่างเต็มที่ ($\bar{X}$=4.34, S.D.=0.48) รองลงมา คือ เตรียมพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆที่จะเกิดขึ้น ($\bar{X}$=4.10, S.D.=0.74) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่การป้องกันหรือรู้จักบริหารความเสี่ยง ($\bar{X}$=3.07, S.D.=0.39)

2.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน พบว่า ด้านเงื่อนไขความรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีความรู้ความชำนาญในการทำงานในอาชีพของตนเอง ($\bar{X}$=4.48, S.D.=0.78) รองลงมา คือ สามารถนำความรู้ที่มีมาปรับใช้ในการแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X}$=3.78, S.D.=0.42) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ สามารถหาแหล่งความรู้เพื่อศึกษาในสิ่งที่สนใจได้ง่ายในชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง ($\bar{X}$=2.69, S.D.=0.76)

2.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน พบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ มีการแบ่งปันช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชน ($\bar{X}$=4.84, S.D.=0.37) รองลงมามี 2 ข้อ คือ ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ละเว้นสิ่งชั่ว และ ดำเนินชีวิตโดยไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ($\bar{X}$=4.78, S.D.=0.42) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ซื้อสินค้าและบริการโดยคำนึงถึงความซื่อสัตย์ของผู้ขายหรือผู้ให้บริการอยู่เสมอ ($\bar{X}$=3.22, S.D.=0.79)

3. ผลการเปรียบเทียบระดับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตามประเภท เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่าเพศแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนอายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่าไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้ข้อเสนอแนะ สรุปเป็นรายด้านได้ดังนี้

4.1 ด้านความพอประมาณ

1. ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง รู้จักพอ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองเป็นหลัก

2. ควรตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งจำเป็น

3. ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลังความสามารถในการชำระหนี้

4. ควรจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้รายรับ รายจ่ายของครอบครัวและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น

4.2 ด้านความมีเหตุผล

1. ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ

2. ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล คุ้มค่าและมีความจำเป็น

3. ใจกว้าง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

4.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

1. หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้าครัวเรือนเป็นแบบอย่างที่ดี

2. ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยัน อดทน และอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือน

3. ปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน

4.4 ด้านเงื่อนไขความรู้

1. นำความรู้ใหม่ๆในการประกอบอาชีพ มาวางแผนเพื่อการดำเนินชีวิตในอนาคต

2. ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ อยู่เสมอ

3. เข้าอบรมและศึกษาดูงานหรือขอคำปรึกษาจากผู้ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ

4.5 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

1. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต

2. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง

3. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ถูกกฎหมาย ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

7. อภิปรายผลการวิจัย

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม รองลงมา คือด้านความมีเหตุผล ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านความพอประมาณ ทั้งนี้อาจเนื่องจากเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้จัดทำโครงการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และโครงการตามแนวพระราชดำริหลายโครงการ มีการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง และประกวดหมู่บ้านตามโครงการพระราชดำริอย่างต่อเนื่องมาหลายปี ทำให้ประชาชนได้นำประสบการณ์มาประยุกต์ใช้ในระดับครัวเรือน จึงส่งผลให้ผลการวิจัยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และนอกจากนั้น หน่วยงานในเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ได้มีการจัดโครงการส่งเสริมคุณธรรมสำหรับประชาชนหลายโครงการ ทั้งระดับอำเภอ ระดับตำบล และระดับหมู่บ้าน เนื่องต่อเนื่อง โดยส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมในวัดใกล้บ้านในการปฏิบัติกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และค้นพบว่า โดยภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในระดับมากทุกด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รัฐพงศ์ บุญญานุวัตร (2554) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า การนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร พบว่า ระดับการ ปฏิบัติของประชาชนทั้งโดยภาพรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านเงื่อนไขคุณธรรม ด้านการมีเหตุผล ด้านความพอประมาณ ด้านเงื่อนไขความรู้ และด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ตามลำดับ และปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร ได้แก่ ปัจจัยด้านอายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ส่วนปัจจัยที่ไม่มีผล ได้แก่ เพศ และระยะเวลาที่อาศัยในชุมชน

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู จำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา พบว่า มีการการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติไม่แตกต่างกัน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครัวเรือนเพศชาย จำนวน 176 คน คิดเป็นร้อยละ 57 มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 41.4 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 68 และมีระดับการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากที่สุด จำนวน 182 คน คิดเป็นร้อยละ 58.9

8. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.1 ด้านความพอประมาณ

ควรดำเนินชีวิตโดยยึดหลักสายกลาง รู้จักพอ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา พออยู่ พอกิน พึ่งตนเองเป็นหลัก ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ใช้จ่ายเฉพาะในสิ่งจำเป็น ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลังความสามารถในการชำระหนี้ จัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้รายรับ รายจ่ายของครอบครัวและเก็บออมรายได้ส่วนหนึ่งไว้ใช้ในยามจำเป็น

1.2 ด้านความมีเหตุผล

ใช้เหตุผลในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาด้วยความรอบคอบ ใช้จ่ายเงินอย่างมีเหตุผล คุ้มค่าและมีความจำเป็น ใจกว้าง หนักแน่น รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

1.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

หลีกเลี่ยงอบายมุขทั้งปวง โดยหัวหน้าครัวเรือนเป็นแบบอย่างที่ดี ปลูกฝังความคิดเรื่องความขยันอดทน และอดออมให้แก่สมาชิกในครัวเรือน ปลูกฝังวินัยในตนเองให้แก่สมาชิกในครัวเรือน

1.4 ด้านเงื่อนไขความรู้

นำความรู้ใหม่ๆในการประกอบอาชีพ มาวางแผนเพื่อการดำเนินชีวิตในอนาคต ศึกษาหาความรู้การดำเนินชีวิตแบบพอเพียงเพิ่มเติมจากตำรา หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ อยู่เสมอ เข้าอบรมและศึกษาดูงานหรือขอคำปรึกษาจากผู้ประสบความสำเร็จอยู่เสมอ

1.5 ด้านเงื่อนไขคุณธรรม

ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง ซื่อสัตย์สุจริต ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ถูกกฎหมาย ลดละสิ่งชั่ว ประพฤติตนตามหลักศาสนา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการวิจัยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในพื้นที่อื่นๆ

2.2 ควรแสวงหาแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติของประชาชน ในเขตเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ในรูปแบบการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

2.3 ควรศึกษารูปแบบและวิธีการพัฒนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อจะได้นำรูปแบบและแนวทางที่เหมาะสมในการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไปในอนาคต

บรรณานุกรม

กรมการพัฒนาชุมชน. (2551). **แผนยุทธศาสตร์ กรมการพัฒนาชุมชน พ.ศ. 2551-2554.** กรุงเทพฯ: รำไทยเพรส.

กรมการพัฒนาชุมชน. (2554). **คู่มือการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ.** กรุงเทพฯ: บีทีเอสเพรส.

กาญจนา แก้วเทพ และ กนกศักดิ์ แก้วเทพ. (2530). **การพึ่งตนเองศักยภาพในการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.

กีรติ เกิดคำ. (2552). **ความสำเร็จในการขับเคลื่อนนโยบายปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบ้านสันติสุข หมู่ที่ 5 ตำบลแม่ลาหลวง อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน.** การค้นคว้าแบบอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ใจทิพย์ อุไพพานิช. (2550). **ความคิดเห็นของข้าราชการเรือนจำจังหวัดนนทบุรีต่อการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติ.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์”

จำรัส โคตะยันต์. (2553). **ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” กรณีศึกษาหมู่บ้านก้างปลา ตำบลหนองไผ่ อำเภอวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น .

นิธิ เอี่ยวศรีวงศ์. (2536). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการทรัพยากร.** ทิศทางไทย, 1(5), 1-10.

น้ำฝน ผ่องสุวรรณ. (2553). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดสมุทรสงคราม.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปนัดดา ดวงแก้ว. (2553). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของข้าราชการสังกัด กองการกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ กรมการทหารสื่อสาร.** ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

พันธุ์บุณย์ ทองสังข์. (2549). **หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับกลยุทธ์การจัดการองค์การในสภาวะวิกฤติ กรณีศึกษา: ชุมพร คาบาน่า รีสอร์ท.** สารนิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และองค์การ โครงการบัณฑิตศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

วาสิฏฐ์ มณีโชติ. (2552). **รายงานการวิจัยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของนายทหารชั้นประทวน สังกัดกองพันทหารช่างที่ 9.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วลัยพรรณ จันทร์หอม. (2553). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตของครู โรงเรียนกาญจนานุเคราะห์ จังหวัดกาญจนบุรี.** ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วรารัตน์ พันธ์สว่าง และคณะ. (2552). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติของหมู่บ้าน ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา : บ้านคลองมะแพลบ หมู่ที่ 9 ตำบลศรีภิรมย์อำเภอพรหมพิราม จังหวัดพิษณุโลก.** รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม. (2543). **แผนชุมชนพึ่งตนเอง. เอกสารประกอบการประชุม เชิงปฏิบัติการเสริมสรางความเขมแข็งของชุมชน : ธนาคารออมสิน.**

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2525). **การพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

เสรี พงศ์พิศ. (2536). **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊พ.

สมศักดิ์ ตรงงาม. (2553). **การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนใน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี.** ภาคนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

เทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู. (2563). **ข้อมูลทั่วไปของเทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู.** เทศบาลตำบลบ้านโคก อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู.

การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมือง ของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

THE APPLICATION OF BUDDHIST PRINCIPLES TO DEVELOP POLITICAL ETHICS OF THE POLITICAL LEADERS IN CHAIYAPHUM PROVINCE

พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์)
Phramaha Narin Surapinyo (Emphan)
หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์
Doctor of Philosophy (Political Science)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail: Narinpempa123@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 15 พฤศจิกายน 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 กุมภาพันธ์ 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ 2. เพื่อศึกษามาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ และ 3. เพื่อประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยมีระเบียบวิธีวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 23 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คนตามสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสิทธิ์เลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของจังหวัดชัยภูมิแบบแบ่งเขตเลือกตั้งจำนวน 587,556 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่มีความสำคัญ ได้แก่ 1) ยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ โดยการรู้คุณค่าของสถาบันหลัก การเข้าร่วมในงานรัฐพิธีเนื่องในวโรกาสสำคัญ การน้อมนำเอาแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงความเคารพสถาบันโดยการติดธงชาติ และธงตราสัญลักษณ์บริเวณหน้าบ้าน 2) ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ โดยการเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิตและมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง 3) กล้าตัดสินใจในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม โดยการติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา 4) คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ โดยการเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคม การเข้าร่วม

กิจกรรมสาธารณะประโยชน์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ในพื้นที่สาธารณะประโยชน์ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน 5) มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน โดยการติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา และการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณหรือไม่โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผลและส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงาน 6) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ โดยการปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกามารยาทของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน และ 7) ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ โดยการเป็นผู้นำที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ สนับสนุนและส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น 2. มาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.56, S.D.=0.72) 3. การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.64, S.D.=0.71)

คำสำคัญ : พุทธจริยธรรม, จริยธรรมทางการเมือง**,** ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

ABSTRACT

The purposes of the research are 1) to study the general conditions of political ethics of the political leaders in Chaiyaphum Province 2) to study the standard of political ethics of the political leaders in Chaiyaphum Province, and 3) to apply Buddhist principles to the development of political ethics of the political leaders in Chaiyaphum Province. The research method is mixed methodology. The data of qualitative research were collected from 21 key informants by means of in-depth interview with data analysis by description. The data of quantitative research were collected from 400 samples of 587,556 constituents aged 18 years upwards in Chaiyaphum Province. The data were analysed by descriptive statistics: frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The result found that 1. The general conditions of political ethics of the political leaders were as follows: 1) the adherence to the main national institutions-nation, religion and monarch, realizing the values of the institutions, joining the state's ceremonies, applying the philosophy of sufficient economy for livelihood, participating in religious ceremonies, and raising national and symbolic flags at the buildings fenses on the special occasions to show loyalty to the institutions, 2) honesty and good consciences to the responsible duties by participating the assembly meeting approving the budget bills honestly, checking the budget spending in line with the budget bills, behaving as a good model in livelihood, and living sufficiently, 3) dare to make decision correctly and righteously by following-up and monitoring the development projects that used the budget, participating in the committee to follow-up the development projects to solve the problems of the people promptly, daring to make decision and valuing the time value, 4) regarding the public interests more than personal ones and having the public mind, joining public meetings and public activities in the community such as tree planting, cleaning and garbage separating to reduce the garbage in the community, 5) focusing on work success, controlling and following-up the

duty performance in line with the development plans emphasizing public interests, being reasonable and promoting to work reasonably, 6) performing duties fairly and impartially, following rules, regulations and social traditions, approving the budget spending in all the areas, not only specific area of one own and 7) behaving as a good model and saving an official image, having the principles, being a public example, dressing properly, promoting the local unique products. 2. The standard of political ethics of the political leaders in Chaiyaphum Province totalises at high level ($\overline{X}$=3.56, S.D.=0.32). 3. The application of Buddhist principles to the development of political ethics of the political leaders in Chaiyaphum Province according to Seven Sappurisa-dhamma or seven qualities of a good man totalises at high level ($\overline{X}$=3.64, S.D.=0.71).

Keywords : Buddhist Principles, Political Ethics, Political Leaders in Chaiyaphum Province

1. บทนำ

การพัฒนาการเมืองไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีปัญหามากมายหลายด้านจนกลายมาเป็นปัญหาวิกฤตทางการเมืองเกิดจากตัวบุคคลเป็นสำคัญ เช่น การเขียนกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม การใช้อำนาจทางกฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ผู้นำทางการเมืองมุ่งแสวงหาผลประโยชน์เพื่อตนเองและพวกพ้อง และการจัดสรรผลประโยชน์ที่ไม่เป็นธรรมจึงทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชนชั้นและประชาชนจนกลายมาเป็นความเกลียดชัง ขาดความรักความสามัคคีในที่สุด การพัฒนาการเมืองควรนำเอาหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ ผู้นำทางการเมืองที่ประพฤติปฏิบัติตนได้ดีถูกต้องเหมาะสมย่อมจะเป็นแบบอย่างที่ดีที่ถูกต้องที่เหมาะสมแก่ประชาชน ชุมชน และสังคมเพื่อช่วยกันพัฒนาการเมืองไทย (พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ, 2563, 43)

การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งเพราะหากผู้นำขาดซึ่งคุณธรรมจริยธรรมย่อมทำให้ตน ประชาชน สังคมและประเทศชาติเกิดความเสียหายได้มากกว่าบุคคลทั่วไป ปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำย่อมทำให้ผู้นำไม่เป็นที่ยอมรับต่อบุคคลทั่วไปในองค์กรและในสังคม พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับผู้นำในการพัฒนาตน การพัฒนาคน และการพัฒนางานเพื่อความมั่นคงมั่งคั่ง ยังยืนของตน ประชาชน สังคมและประเทศชาติ การพัฒนาสังคมอย่างแท้จริงนั้นจะต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาตนเองเสียก่อนโดยการพัฒนาที่จิตใจ จะเห็นได้ว่าการพัฒนานี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อมนุษย์โลกตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ฉะนั้นการพัฒนาควรเริ่มต้นจากคนก่อนโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำเพราะบุคคลเหล่านี้อยู่ในตำแหน่งที่มีอำนาจ มีหน้าที่ และสามารถกำหนดทิศทางของการพัฒนาได้ (พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์), 2562, 28) จริยธรรมของผู้นำการเมืองจึงถือเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองเนื่องจากเป็นกลไกในการชักนำบุคลากรที่มีศักยภาพ คุณธรรม และจริยธรรมเข้าสู่ระบบการเมืองและเป็นการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเมืองที่ดีให้มีมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นการจัดระบบการเลือกสรรผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปอย่างชอบธรรมซึ่งการสร้างผู้นำและนักการเมืองที่มีคุณธรรม มีความสามารถ และมีความรับผิดชอบต่อประชาชนนั้นต้องมีการกำหนดมาตรฐานทางคุณธรรมและจริยธรรมของผู้นำ (ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์, 2561, 1-2)

ดังนั้น จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562 ขึ้นเพื่อใช้เป็นหลักสำคัญในการปฏิบัติตนของเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวกับสภาพคุณงามความดีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องยึดถือสำหรับการปฏิบัติงาน การตัดสินความถูกผิด การปฏิบัติที่ควรกระทำ หรือไม่ควรกระทำ ตลอดจนการดำรงตนในการกระทำความดี

และการละเว้นความชั่ว (พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม พ.ศ.2562, 2562, 10) ในปัจจุบันนี้สังคมไทยกลายเป็นสังคมนิยมวัตถุทำให้เห็นห่างจากหลักพุทธธรรมไปต่างคนต่างมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์ตามการเปลี่ยนแปลงไปของกระแสโลกโดยมิได้คำนึกถึงคุณธรรมจริยธรรม (พระไพศาล วิสาโล, 2546, 202) ผู้เขียนตะหนักถึงความสำคัญของจริยธรรมสำหรับผู้นำทางการเมืองเป็นสำคัญเพราะสังคมใดไร้จริยธรรมสังคมนั้นก็เป็นสังคมของคนชั่วยิ่งเกี่ยวกับเรื่องการบริหารการเมืองการปกครองแล้วผู้นำหรือผู้ปกครองจะต้องตระหนักเป็นอย่างยิ่งเพราะจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชนหรือผู้ใต้การปกครอง ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ดีนั้นจึงจะต้องเป็นผู้ที่มีจริยธรรมเพื่อจะได้ประพฤติปฏิบัติและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับประชาชน ชุมชน และสังคมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษามาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าแนวคิดทฤษฎีและหลักพุทธจริยธรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ หลังจากนั้นนำผลที่ได้จากการวิจัยเชิงคุณภาพไปทำการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และนำผลที่ได้ไปทำการวิจัยเชิงปริมาณโดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยประกอบไปด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา จำนวน 5 คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการเมือง จำนวน 9 คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นตัวแทนภาคประชาชน จำนวน 9 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 23 คน และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมี 4 วิธี คือ 1) การสังเกต 2) ตำราและเอกสาร 3) การสัมภาษณ์ 4) การบันทึกวีดีทัศน์และโสตทัศนูปกรณ์ (Silverman. D, 2000, 90)

2. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสิทธิ์เลือกตั้งซึ่งมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของจังหวัดชัยภูมิแบบแบ่งเขตเลือกตั้งมี 6 เขตเลือกตั้ง 16 อำเภอ จำนวนทั้งสิ้น 587,556 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างจากประชากรในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างและสุ่มตัวอย่างตามโควตาที่กำหนดเพื่อความครอบคลุมของข้อมูลจึงใช้กลุ่มตัวอย่าง คือ 400 คน ในการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมคำนวณกลุ่มประชากรตัวอย่าง ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, 110)

4. ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นประเด็นได้ดังต่อไปนี้

พบว่า สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่สำคัญมีดังนี้ 1) ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เช่น การเข้าร่วมในงานรัฐพิธีเนื่องในวโรกาสสำคัญ การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนา การแสดงความเคารพสถาบันโดยการติดธงชาติ และธงตราสัญลักษณ์บริเวณหน้าบ้าน เป็นต้น 2) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต มีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง และมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ เป็นต้น 3) ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เช่น การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา เป็นต้น 4) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ เช่น การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคมเพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการ รวมทั้งข้อคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น การปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้าน เป็นต้น 5) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน เช่น การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณโดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผล และส่งเสริมสนับสนุนการใช้เหตุผลในการบริหารงาน เป็นต้น 6) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ เช่น การปฏิบัติตนตามกฎเกณฑ์ กติกาของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เป็นต้น 7) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ เช่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ และสนับสนุนส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นต้น

พบว่า มาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.56, S.D.=0.72) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ($\overline{X}$=3.82, S.D.=0.75) รองลงมาได้แก่ ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ($\overline{X}$=3.58, S.D.=0.79) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ($\overline{X}$=3.54, S.D.=0.81) ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ($\overline{X}$=3.52, S.D.=0.80) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ($\overline{X}$=3.51, S.D.=0.81) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ($\overline{X}$=3.50, S.D.=0.77) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ($\overline{X}$=3.49, S.D.=0.82) ตามลำดับ

พบว่า การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.64, S.D.=0.71) เมื่อพิจารณาโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล ($\overline{X}$=3.69, S.D.=0.78) รองลงมา ได้แก่ ธัมมัญญุตา รู้จักเหตุ ($\overline{X}$=3.68, S.D.=0.75) อัตถัญญุตา รู้จักผล ($\overline{X}$=3.64, S.D.=0.75) ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน ($\overline{X}$=3.63, S.D.=0.76) กาลัญญุตา รู้จักกาลเวลา ($\overline{X}$=3.63, S.D.=0.76) อัตตัญญุตา รู้จักตน ($\overline{X}$=3.63, S.D.=0.80) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ ($\overline{X}$=3.58, S.D.=0.74) ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

พบว่า สภาพทั่วไปของจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิที่มีผลต่อประชาชนมีหลายสาเหตุ เช่น เรื่องของความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ใช้อำนาจหน้าที่อย่างไม่เป็นธรรม คิดถึงแต่ประโยชน์ส่วนตน ไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชน และปัญหาด้านเศรษฐกิจปากท้อง ปัญหาด้านสังคม ความเป็นอยู่ และปัญหาของประชาชนที่ไม่ได้รับการช่วยเหลืออย่างเต็มที่และตรงจุดจึงเป็นสาเหตุทำให้ประชาชนเบื่อหน่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐดนัย แก้วโพนงาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัย พบว่า ในจังหวัดชัยภูมิมีการแสวงหาผลประโยชน์ของนักการเมือง ข้าราชการนิยมวัตถุ (ณัฐดนัย แก้วโพนงาม, 2560) จะเห็นได้ว่าสาเหตุของความขัดแย้งส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดจริยธรรมของผู้นำทางการเมือง การพัฒนาจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองจึง

เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่ต้องมีจริยธรรมเป็นอันดับแรก เนื่องจากผู้นำทางการเมืองต้องปกครองตนเองให้มีพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามจนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ได้เสียก่อนแล้ว จึงจะปกครองผู้ตามได้

พบว่า มาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่า 1) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้ยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เห็นได้จากการรู้คุณค่าของสถาบันหลัก มีจงรักภักดี สร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชน 2) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้ซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ เห็นได้จากการใช้งบประมาณอย่างคุ้มค่า 3) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้กล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม เห็นได้จากความกล้าหาญในการตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที 4) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ เห็นได้จากการมีจิตสาธารณะประโยชน์ สนับสนุนส่งเสริมประชาชนให้รู้คุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม 5) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้มุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน เห็นได้การกำหนดเป้าหมายกระทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีเหตุผล 6) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ เห็นได้จากการเข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม และ 7) ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเป็นผู้ดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ เห็นได้จากการปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สนับสนุนส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ รังสิทธิ วิหกเหิน และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธจริยธรรมแนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์” ผลการวิจัยโดยรวมอยู่ในระดับมาก พบว่า การกระทำหรือความประพฤติที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจอันดีงามทั้งภายในจิตใจและพฤติกรรมภายนอกที่แสดงออกมาให้เหมาะสมกับเวลา โอกาสและสถานที่ในชีวิตประจำวัน กระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขตามหลักพุทธธรรมประกอบด้วยเป็นคนดี มีปัญญาดี รายได้สมดุล สุขภาพดี สิ่งแวดล้อมดี สังคมดี หลุดพ้นอาชญากรรม (รังสิทธิ วิหกเหิน และคณะ, 2559) ซึ่งจะเห็นได้ว่าจริยธรรมมีอยู่ในบุคคลใดหรือในสังคมใด บุคคลนั้นหรือสังคมนั้นย่อมจะประสบแต่ความสุข มาตรฐานจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองเป็นสิ่งที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของผู้นำทางการเมืองให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องชอบธรรม

พบว่า การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ คือ สัปปุริสธรรม 7 ประการ (ที.ปา. (ไทย) 11/330/333) โดยรวมอยู่ในระดับมาก อภิปรายผลได้ว่า 1) ธัมมัญญุตา รู้จักเหตุ ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิเข้าใจกฎเกณฑ์ กติกาของชุมชน และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น 2) อัตถัญญุตา รู้จักผล ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีการวางเป้าหมายของการบริหารงานกระทำได้อย่างถูกต้องเหมาะสม 3) อัตตัญญุตา รู้จักตน ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิรู้จักหน้าที่ของตนเอง สามารถเป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติ 4) มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีการวางแผนงานใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่า สามารถปรับแผนงานใช้งบประมาณได้อย่างเหมาะสม 5) กาลัญญุตา รู้จักกาล ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิสามารถแก้ไขปัญหาของการบริหารงานได้ทันต่อสถานการณ์ สามารถเป็นตัวอย่างที่ดีในการบริหารจัดกาลเวลา 6) ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีจิตสาธารณะประโยชน์ต่อประชาชน มีความจริงใจในการพัฒนาประโยชน์สาธารณะเพื่อชุมชน และ 7) ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีความจงรักภักดีต่อสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เคารพต่อผู้ใหญ่ ใส่ใจให้ความสำคัญกับประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ หลักพุทธจริยธรรม 7 ประการนี้เป็นธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมของผู้ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมโพชน์ กวักหิรัญ ได้วิจัยเรื่อง “บูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหาร

ส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม” ผลการวิจัยพบว่า หลักสัปปุริสธรรม ตามหลักพุทธปรัชญาในพระไตรปิฎก หมายถึง ธรรมสำหรับการเป็นสัตบุรุษที่ทำให้คนเป็นคนดีอันมีลักษณะปรากฏอยู่ 7 ประการ ได้แก่ 1) ธัญมัญญุตา รู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้วิธีการในการดำเนินงาน 2) อัตถัญญุตา การรู้จักผล รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผลของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานที่ตนกระทำ 3) อัตตัญญุตา การรู้จักตน รู้ตามเป็นจริงว่าตัวเรานั้นว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ ความถนัด ความสามารถ และคุณธรรม 4) มัตตัญญุตา การรู้จักประมาณ การรู้จักประมาณ ความพอดี ความพอเหมาะพอควรในการดำเนินงานให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม 5) กาลัญญุตา การรู้จักกาล การรู้จักเวลาที่เหมาะสมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ และรู้จักปฏิบัติตนให้ถูกกับกาลเทศะ 6) ปริสัญญุตา การรู้จักชุมชนหรือสังคม และความแตกต่างระหว่างชุมชนและสังคม และ 7) ปุคคลัญญุตา การรู้จักบุคคล ความเป็นผู้รู้จักปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคลซึ่งมีความแตกต่างกัน (สมโพชน์ กวักหิรัญ, 2555) เมื่อผู้นำทางการเมืองได้นำเอาหลักพุทธจริยธรรมเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ให้ถูกต้องเหมาะสมกับหน้าที่แล้วความสงบสุขย่อมจะเกิดขึ้นแก่ประชาชนได้อย่างแน่นอน

6. องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้สรุปเป็นแผนภาพแสดงความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย ดังนี้

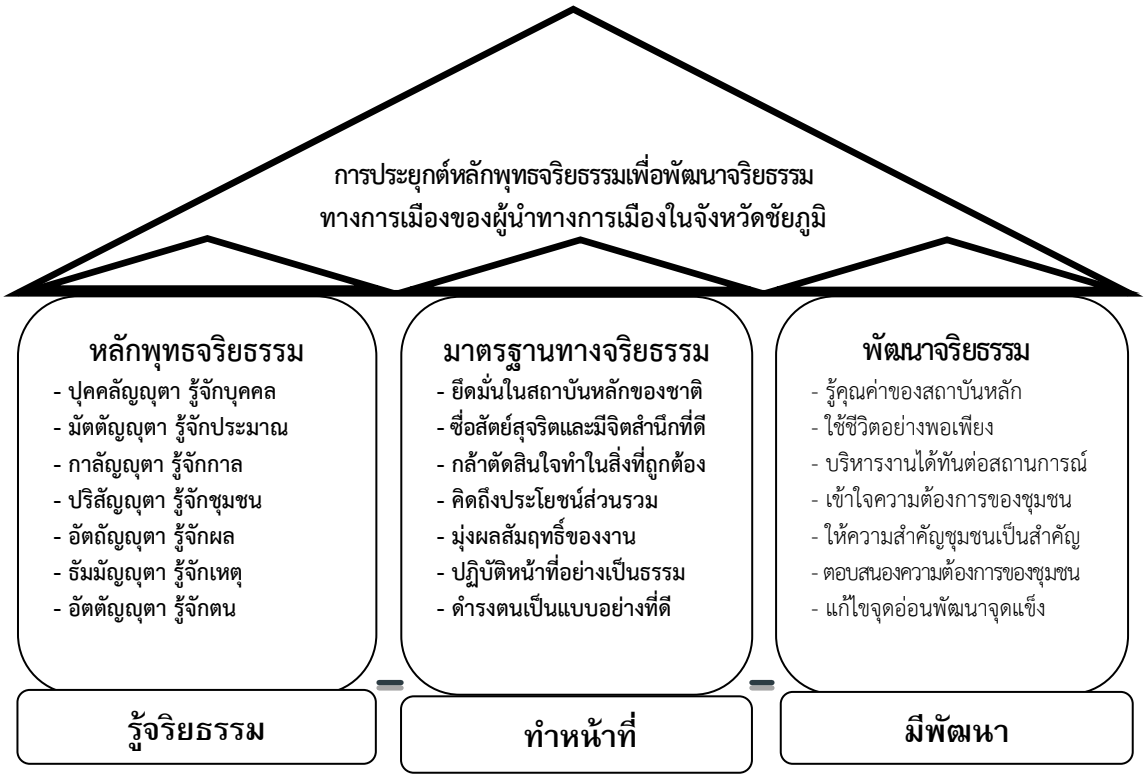

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้มาสรุปเป็นความสัมพันธ์เชิงแผนภาพในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

1) ด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ คือ รู้คุณค่าสถาบันหลัก มีความจงรักภักดี มุ่งสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชน เช่น การเข้าร่วมในงานรัฐพิธีเนื่องในวโรกาสสำคัญต่าง ๆ การน้อมนำเอาแนว

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต การเข้าร่วมพิธีกรรมทางศาสนาในวันสำคัญทางศาสนาโดยการนำพ่อค้าประชาชนทำบุญตักบาตร การรดน้ำขอพรผู้ใหญ่ในวันสงกรานต์ การแสดงความเคารพต่อสถาบันโดยการติดธงชาติ และธงตราสัญลักษณ์บริเวณรั้วหน้าบ้าน เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ปุคคลัญญุตา รู้จักบุคคล คือ รู้จักประเภทของบุคคลว่าควรจะปฏิบัติต่อเขาอย่าไรให้ถูกต้องเหมาะสม ยึดมั่นบุคคลที่ควรยึดมั่น สนับสนุนคนที่มีความรู้ความสามารถให้ดำรงตำแหน่งที่เหมาะสม ส่งเสริมคนดี มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ ใส่ใจให้ความสำคัญต่อประชาชน ซึ่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีของสังคมไทย

2) ด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านซื่อสัตย์สุจริตและมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ คือ มีการใช้งบประมาณตามสถานการณ์ได้อย่างคุ้มค่าและเหมาะสม ซื่อสัตย์สุจริต และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง เช่น การเข้าร่วมประชุมสภาเห็นชอบร่างข้อบัญญัติงบประมาณด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีการติดตามการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการใช้ชีวิต และมีความเป็นอยู่อย่างพอเพียง เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ มัตตัญญุตา รู้จักประมาณ คือ รู้จักความพอเพียง และรู้จักประมาณตนในการแสวงหาโดยใช้หลักความพอดี เช่น การใช้จ่ายทรัพย์ให้เหมาะสมกับฐานะตำแหน่งหน้าที่ของตน และเครื่องวัดความพอดีนั้นก็ได้แก่ความสันโดษ ผู้นำที่รู้จักประมาณคือความเหมาะสมพอดีจะทำกิจการอะไรก็ให้เกิดความพอดี การวางแผนในการทำงานจะต้องให้พอดีพอประมาณ ผู้นำจะต้องคำนึงถึงทุนทรัพย์หรืองบประมาณที่ตนมีอยู่หรือจะได้มามากน้อยเท่าใดแล้วจึงวางแผนดำเนินงานให้พอดี

3) ด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม คือ มีความกล้าหาญในการบริหารงานกล้าตัดสินใจ แก้ไขปัญหาได้ทันต่อสถานการณ์ สนับสนุนส่งเสริมการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การติดตามโครงการพัฒนาที่ได้ใช้จ่ายงบประมาณ การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการติดตามแผนการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ กล้าตัดสินใจ และรู้คุณค่าของเวลา เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ กาลัญญุตา รู้จักกาล คือ รู้จักเวลา กล้าตัดสินใจ ทำงานให้ทันกับเวลา และรู้คุณค่าของเวลา ลักษณะของผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักใช้เวลาอันมีค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุดเท่าที่จะมากได้และต้องแบ่งเวลาในการทำงาน คือ การคำนึงถึงความสำคัญของงานก่อนว่าสำคัญหรือไม่ ควรช้าหรือเร็ว แล้วจึงควรวางแผนในการใช้เวลาให้ถูกต้องเหมาะสม

4) ด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ คือ เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ สนับสนุนส่งเสริมกิจกรรมของชุมชนให้ประชาชนรู้จักคุณค่าของประโยชน์ส่วนรวม เช่น การเข้าร่วมประชุมในการจัดเวทีประชุมประชาคมเพื่อรับฟังปัญหา ความต้องการ และความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ การเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน การปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ การทำความสะอาดรอบบริเวณหมู่บ้านและชุมชน การคัดแยกขยะเพื่อลดปริมาณขยะในชุมชน เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ปริสัญญุตา รู้จักชุมชน คือ รู้จักสังคม วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชนนั้น ๆ ในการรู้จักชุมชนนั้น ผู้นำที่ดีจะต้องศึกษาให้เข้าใจในขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ของชุมชนนั้น ๆ โดยความแตกต่างทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อและค่านิยมของ

ชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่ผู้นำจะต้องดูแลปกครองว่ามีความเป็นอยู่อย่างไร มีปัญหาที่ควรแก้ไขหรือไม่ มีความต้องการอย่างไร หากจะช่วยเหลือหรือจะพัฒนาจะทำโดยวิธีใดโดยต้องมีความจริงใจ อดทน เสียสละ เป็นที่พึงให้แก่ประชาชน มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนสำคัญ

5) ด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน คือ มีการวางเป้าหมายของการบริการงานได้ถูกต้องเหมาะสม มุ่งผลผลสัมฤทธิ์ของงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรใช้เหตุผล เช่น การติดตามการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแผนการพัฒนา การติดตามการใช้จ่ายงบประมาณว่าเป็นไปตามข้อบัญญัติงบประมาณหรือไม่โดยมุ่งผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ การมีเหตุผล และการสนับสนุนส่งเสริมการใช้เหตุผลในการบริหารงาน เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ อัตถัญญุตา รู้จักผล คือ รู้จักจุดมุ่งหมาย รู้ผลแห่งความมุ่งหมาย ผู้นำทางการเมืองที่ดีจำเป็นจะต้องเข้าใจให้ชัดในผลที่จะตามมาทั้งด้านดีและไม่ดี ควรรู้จักผลในสิ่งที่ตนกระทำเพราะจะทำให้ทราบถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น สิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้นำทางการเมืองนั้นก็คือผล ผู้นำทางการเมืองที่ดีจะต้องเลือกผลหรือจุดมุ่งหมายที่ดีในการวางแผนงานกำหนดนโยบายเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนโดยใช้หลักเหตุผล

6) ด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ คือ รู้จักกฎระเบียบกติกาของชุมชนสังคมและประเทศชาติ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม สนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น การรู้จักกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกามารยาทของสังคม การเห็นชอบในการใช้จ่ายงบประมาณครอบคลุมในทุกพื้นที่ ไม่ดูแลเฉพาะในพื้นที่ของตน เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ธัมมัญญุตา รู้จักเหตุ คือ รู้จักหลักการ รู้หน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม ผู้นำทางการเมืองที่ดีต้องรู้จักเหตุแห่งผลและรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล คือ ต้องรู้สาเหตุที่เกิดขึ้นว่ามีต้นตอของปัญหาคืออะไร และหาวิธีการแก้ไขปัญหาโดยใช้เหตุและผล และรู้หลักการหรือวิธีการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายโดยต้องศึกษาให้เข้าใจถึงหลักเกณฑ์ของบ้านเมืองอันได้แก่หลักกฎหมาย กติกา ระเบียบแบบแผนของสังคมหรือบทบาทต่างๆ ขององค์กรที่ผู้นำไปดำรงตำแหน่งเพราะการที่ผู้นำศึกษาหลักเกณฑ์ต่างๆ ให้เข้าใจก็เพื่อจะได้ทราบถึงความเป็นจริงจะได้ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกาของสังคมเพื่อจะได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเป็นธรรมถูกต้องเหมาะสม

7) ด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ

ผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิมีมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดีและรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ คือ ปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม รู้จักหน้าที่ของตน สนับสนุนส่งเสริมภาพลักษณ์ของหน่วยงานให้ดีขึ้น เช่น การเป็นผู้ที่ประพฤติตนอยู่ในจริยธรรมเป็นแบบอย่างแก่ประชาชนในที่สาธารณะ การแต่งกายสุภาพ และการสนับสนุนและส่งเสริมสินค้าที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นต้น

หลักพุทธจริยธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ อัตตัญญุตา รู้จักตน คือ รู้จักตนเองว่ามีคุณสมบัติอย่างไร รู้จักพัฒนาตนเองอยู่เสมอ แก้ไขปรับปรุงจุดอ่อนของตน พัฒนาจุดแข็ง และดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักประเมินตน และตั้งตนอยู่ในฐานะที่สมควรก่อนแล้วจึงแนะนำหรือนำพาผู้อื่น ควรปรับปรุงแก้ไขพัฒนาตนเองให้ดียิ่งขึ้นไป ต้องรู้ว่าตนเองมีความรู้มีความสามารถมีความถนัดเท่าใด ตนเองมีคุณธรรมของความเป็นผู้นำหรือไม่อย่างไร เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากการศึกษาวิจัยพบว่า เรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อพัฒนาจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองในจังหวัดชัยภูมิ” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้

1) นโยบายส่งเสริมด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองรู้คุณค่าของสถาบันหลัก มีจงรักภักดีต่อสถาบันหลักได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2) นโยบายส่งเสริมด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองมีการวางแผนงานใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าสูงสุด

3) นโยบายส่งเสริมด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองมีความรู้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาของการบริหารงานให้ทันต่อสถานการณ์อยู่เสมอ

4) นโยบายส่งเสริมด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองมีความเสียสละ มีจิตสาธารณะประโยชน์ต่อชุมชนสังคม และประเทศชาติ

5) นโยบายส่งเสริมด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองมีการวางเป้าหมายของการบริหารงานให้ถูกต้องเหมาะสมเพื่อเกิดผลประโยชน์แก่สังคม

6) นโยบายส่งเสริมด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองมีความเข้าใจในกฎเกณฑ์ ระเบียบ กติกา มารยาทของสังคม

7) นโยบายส่งเสริมด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ควรมีนโยบายให้ผู้นำทางการเมืองรู้จักหน้าที่ของตนเอง และทำตามหน้าที่ของตนเองเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีของการประพฤติปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านยึดมั่นในสถาบันหลักอันได้แก่ ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ผู้นำทางการเมืองควรสร้างความรักความสามัคคีให้เกิดมีแก่ประชาชนในชาติ ควรยกย่องบุคคลที่ควรยกย่อง ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และมุ่งทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันชาติ ให้ความเคารพต่อผู้ใหญ่ ใส่ใจให้ความสำคัญกับประชาชนทุก ๆ คนในพื้นที่ และส่งเสริมสนับสนุนคนดี

2) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านซื่อสัตย์สุจริต และมีจิตสำนึกที่ดีในการรับผิดชอบต่อหน้าที่ ผู้นำทางการเมืองควรดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง พอใจในสิ่งที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ตนได้ ไม่ละโมบอยากได้จนเกินไป ควรมีความซื่อสัตย์สุจริต ควรปรับลดตำแหน่งความดีความชอบกระทำตามหลักการและเหตุผล และมีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้

3) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านกล้าตัดสินใจทำในสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรม ผู้นำทางการเมืองควรมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่กล้าตัดสินใจ และมีความกล้าหาญในการบริหารงานเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนให้ทันต่อสถานการณ์ความเดือดร้อน และใช้เวลาของทางราชการให้เกิดประโยชน์คุ้มค่าสูงสุดเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

4) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว และมีจิตสาธารณะ ผู้นำทางการเมืองควรรู้จักวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชนและสังคมที่แตกต่างกัน

ควรตอบสนองความต้องการของชุมชนและสังคมที่แตกต่างกันให้ถูกต้องเหมาะสมทุกชนชั้น มีความมุ่งมั่น มีความจริงใจ อดทน เป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชน และเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

5) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านมุ่งผลสัมฤทธิ์ของงาน ผู้นำทางการเมืองควรรู้ถึงผลของการบริหารงานอย่างแจ่มแจ้งถึงผลที่จะตามมาทั้งด้านดีและด้านไม่ดีว่ามีอะไรบ้าง ต้องมีการกำหนดเป้าหมายของแผนการให้ถูกต้องเหมาะสม ต้องมุ่งมั่นบริหารงานตามแผนการเพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ

6) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ ผู้นำทางการเมืองควรรู้จักหลักเกณฑ์ของบ้านเมืองอันได้แก่หลักกฎหมาย กติกา ระเบียบของสังคม การบังคับใช้กฎหมายต้องเช่นเดียวกันกับประชาชน ไม่ทำตนอยู่เหนือกฎ ต้องมีความมุ่งมั่นพยายามในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มกำลังความรู้ความสามารถเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

7) การปฏิบัติของผู้นำทางการเมืองด้านดำรงตนเป็นแบบอย่างที่ดี และรักษาภาพลักษณ์ของทางราชการ ผู้นำทางการเมืองควรรู้จักประเมินตนเองว่ามีความรู้ความสามารถเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำหรือไม่ ต้องรู้จักหน้าที่ของตนเอง ทำตามหน้าที่ของตนเอง และพัฒนาตนเองอยู่สม่ำเสมอ คือ ปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนและพัฒนาจุดแข็งของตน

3. **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป**

1) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การพัฒนาผู้นำทางการเมืองในการเป็นผู้นำการพัฒนาชุมชนและสังคมของประเทศ

2) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธจริยธรรมเพื่อสร้างผู้นำทางการเมืองตามหลักธรรมมาภิบาล

3) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบของผู้นำทางการเมืองในการเป็นนักการเมืองต้นแบบ

4) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การพัฒนารูปแบบผู้นำจิตอาสาทางการเมือง

5) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การบริหารงานทางการเมืองของผู้นำทางการเมืองตามหลักจริยธรรม

6) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง ประสิทธิผลในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้นำทางการเมือง

7) ในการวิจัยครั้งต่อไปควรวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง รูปแบบในการพัฒนาตนเองของผู้นำทางการเมืองโดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ณัฐดนัย แก้วโพนงาม. (2560). **เศรษฐศาสตร์การเมืองในบริบทสังคมไทยภายใต้สภาวะความขัดแย้งในจังหวัดชัยภูมิ.** รายงานการวิจัย สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูรัตนสุตากร (ปราโมทย์ ล่องแก้ว) และคณะ. (2563). **การพัฒนาการเมืองตามหลักพุทธธรรม.** วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 10 ตุลาคม.

พระไพศาล วิสาโล. (2546). **พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้นและทางออกจากวิกฤติ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี สฤษดิ์วงศ์.

พระมหานรินทร์ สุรปญฺโญ (เอมพันธ์). (2562). **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำตามแนวพุทธ.** วารสารชัยภูมิปริทรรศน์. ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน.

พระราชบัญญัติมาตรฐานทางจริยธรรม. (2562). **ราชกิจจานุเบกษา 136 เมษายน 2562.**

รังสิทธิ วิหกเหิน และคณะ. (2559). **พุทธจริยธรรมแนวคิดปรัชญาและกระบวนการเสริมสร้างสังคมสันติสุขในจังหวัดบุรีรัมย์.** รายงานการวิจัย เงินทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์. (2561). **จริยธรรมของนักการเมืองในระบบการเมืองไทย.** วารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ฉบับที่ 1 ปีที่ 6 มกราคม-มิถุนายน.

สมโพชน์ กวักหิรัญ. (2555). **บูรณาการการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลด้วยหลักสัปปุริสธรรม.** ศาสนศาสตรดุษฎีนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Silverman. D. (2000). **Doing Qualitative Research: A Practical Handbook**. London. Sange.

Yamane. Taro. (1967). **Statistics: An Introductory Analysis**. New York. Harpen and Row.

กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล
The development of the desired political science curriculum Paradigm in the context of digital society in Thailand

สุกิจ ชัยมุสิก
Sukit Chaimusik
เสนีย์ คำสุข
Senee Comsook
อารดา ฉิมมากูร
Arada Chimmakun
หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต
Master of Political Science Program
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
E-mail : lomtaichaytung@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 5 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 5 พฤศจิกายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 5 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1. เพื่อศึกษาบริบทสังคมยุคดิจิทัลและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 2. เพื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและกระบวนทัศน์หลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 3. เพื่อเสนอแนะกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และได้ดำเนินการวิจัยโดยมีหนังสือขอสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่าง ผู้แทนคณาจารย์ประจำหลักสูตรคณะต่างๆ จำนวน 7 รูป/คน ผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์สาขาการปกครอง จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญดิจิตอล 4 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นการศึกษาจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 16 รูป/คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) พร้อมทั้งมีการประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) จำนวน 5 รูป/คน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องมีจุดมุ่งหมายที่ทันสมัย และสามารถให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าได้จากระบบออนไลน์ หรือมีหลักสูตรใหม่ที่มีกระบวนการเรียนการสอนตลอดหลักสูตรให้กับผู้ที่มีความต้องการเรียนทางไกล และเมื่อศึกษาจบแล้วสามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ตลอดการประกอบอาชีพที่มีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน หรือผู้นำองค์กรได้อย่างแท้จริง 2. ด้านการพัฒนาโครงสร้างหลักสูตร มีข้อค้นพบว่า ต้องปรับโครงสร้างของหลักสูตร ทั้งจำนวนหน่วยกิตเนื้อหาสาระ และรายวิชาให้เหมาะสมกับยุคสมัย เน้นการศึกษาค้นคว้าให้เกิดองค์ความรู้ด้านการ

ปกครองที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ผู้เรียนสามารถประยุกต์หลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการทางการปกครองใช้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครอง เมื่อเรียนจบไปแล้ว 3. ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร มีข้อค้นพบว่า เนื้อหาสาระของหลักสูตรต้องมีเนื้อหาสาระที่ครอบคลุมความคิด ความต้องการของสังคมดิจิตอล ตอบโจทย์วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและตลาดแรงงานได้ ส่งเสริมพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการเรียนการสอน การคิดอย่างมีระบบ รู้จักวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ๆ ตลอดจนผู้เรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ จากแหล่งข้อมูลด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม เพื่อการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4. ด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่ ๆ มีข้อค้นพบว่า หลักสูตรต้องมีเนื้อสาระรายวิชาที่ผสมผสานหลาย ๆ ศาสตร์ เพื่อให้เป็นหลักวิชาการแบบสหวิทยาการสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับศาสตร์วิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และทักษะใหม่ ๆ ที่เข้ากับยุคสังคมดิจิตอลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: กระบวนทัศน์การพัฒนา, หลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์, บริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล

ABSTRACT

The objectives of this research are as follows: 1. to study the context of the digital society and the development of curricula in the 21st century; 2. to analyze the aims and paradigms of the political science curriculum of Mahamakut University; and 3. To suggest a paradigm for the development of desirable political science courses in the context of the digital age of Thai society. It is a qualitative research tool used in research. is a structured interview and conducted the research by requesting an in-depth interview with the sample group, Representatives of faculty members of various faculties, 7 figures/person, representatives of political science students Administration field, 3 figures/person, 4 digital executives and experts/person, and 2 local and community leaders, which is a study from the target population of 16 figures/person. The researcher used Purposive Random Sampling.) with a focus group meeting of 5 photos/person

The results of the research were found that: 1. The aims of the curriculum Must have a modern purpose And can allow students to study and research from the online system. Or there is a new course with a teaching process throughout the course for those who want to learn distance. And after completing the study, it can meet the needs of both domestic and international labor markets. Throughout his career as a community leader or a true corporate leader. 2. Development of curriculum structure It was discovered that need to adjust the structure of the course both the number of content credits and courses appropriate to the era Emphasis is placed on studying and researching to create a body of knowledge on governance that is consistent with the principles of Buddhism. that learners can apply Buddhist principles to the principles of government to perform administrative duties when finished. 3. Curriculum content development It was discovered that The content of the course must contain content that covers ideas. the needs of the digital society Meet the vision, mission, strategic plan of the university. meet the needs of learners and the labor market Promote and develop students to have teaching skills systematic thinking Know how to analyze and compare in order to create new knowledge as well as

learners to study and research various information from technology and innovation sources for effective learning and work. 4. In terms of modern interdisciplinary development, there are findings that the curriculum must contain a combination of subject matter that combines several disciplines to provide a modern interdisciplinary academic principle. consistent with the academic science of Buddhism To enable learners to develop new knowledge and skills that effectively fit into the digital social era.

Keywords: Development paradigm, Desirable political science curriculum,
Digital Thai social context

1. บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ใหม่ที่เกิดขึ้นมาอย่างเป็นวิวัฒนาการ ที่เป็นการมองสิ่งเดียวกันในมุมมองใหม่ ซึ่งจะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการต่างๆ ตามมา การที่เรายังคงเลือกกระบวนทัศน์เดิมในการปฏิบัติ ในขณะที่สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งแนวโน้มหรือหนทางเบื้องหน้านั้นเต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงอย่างมีพลวัต จะทำให้เราแก้ไขปัญหาหรือเกิดการพัฒนาต่อไปได้ค่อนข้างยากลำบาก ดังนั้นเมื่อใดที่กระบวนทัศน์เดิมไม่สามารถแก้ปัญหาหรือก่อให้เกิดการพัฒนา เราจำเป็นจะต้องเปลี่ยนวิถีปฏิบัติและพัฒนาระบบการจัดการศึกษาที่จะนำพาเราไปในทิศทางที่ดีกว่าเดิมได้ด้วยกระบวนทัศน์ใหม่ๆ ซึ่งปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ภาครัฐและภาคเอกชนต้องปรับปรุงและพัฒนาองค์กรให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เป็นการก้าวสู่สังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Economic Knowledge Based Society) นั่นเอง คือความรู้ด้านเทคโนโลยี สารสนเทศและการจัดการความรู้ ความสามารถในการนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางด้านการจัดการศึกษาและต่อการพัฒนาประเทศ

บัณฑิตวิทยาลัย เป็นหน่วยงานทางการศึกษาหน่วยงานหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่บริหารจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกนั้น เป็นความรับผิดชอบของบัณฑิตวิทยาลัยที่กำกับดูแลในการจัดการศึกษาดังกล่าว ที่พัฒนาและส่งเสริมการจัดการศึกษาของบัณฑิตวิทยาลัย โดยเฉพาะการจัดการศึกษาสาขาการปกครอง ที่มีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรอยู่เสมอเป็นประจำทุกๆ 5 ปี ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ตามกระบวนทัศน์แนวใหม่ จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ศาสตร์ด้านการพัฒนาหลักสูตร ได้มีการปรับกระบวนทัศน์การแสวงหาความรู้ความจริง ซึ่งได้พัฒนาเป็นกระบวนทัศน์การศึกษาเชิงวิพากษ์และการศึกษาทฤษฎีหลักสูตรในบริบทของโลกสมัยใหม่ และสังคมในยุคดิจิตอล ซึ่งศาสตร์ด้านหลักสูตรมีกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรที่หลากหลาย สิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรควรจะทำก็คือต้องเลือกใช้นิยาม/กรอบแนวคิดให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ โดยผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในแต่ละสถานการณ์หรือบริบทจำเป็นต้องสร้างฐานความเข้าใจร่วมกันว่ากำลังพูดถึงหลักสูตรในความหมายอะไรและครอบคลุมถึงมิติของหลักสูตรในด้านใดบ้าง จึงจะทำให้กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตร มีคุณภาพ มีวิวัฒนาการทางความคิดและฐานทางทฤษฎีแตกต่างกันไปตามมุมมองปรัชญาหรือกระบวนทัศน์ของหลักสูตร และตรงประเด็นกับความต้องการของสังคมยุคใหม่หรือยุคดิจิตอลในปัจจุบัน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล เพื่อศึกษาบริบทสังคมยุคดิจิทัลและแนวทางการพัฒนาหลักสูตร

ระดับอุดมศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและกระบวนทัศน์หลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเพื่อเสนอกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล รวมถึงการใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุง การจัดการเรียนการสอน และวางแผนการผลิตบัณฑิตให้มีความสามารถและคุณสมบัติที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานชั้นนำในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทสังคมยุคดิจิทัลและแนวทางการพัฒนาหลักสูตรระดับอุดศึกษาในศตวรรษที่ 21
2. เพื่อวิเคราะห์จุดมุ่งหมายและกระบวนทัศน์หลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
3. เพื่อเสนอกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรสาขารัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิทัล

3. ขอบเขตของการวิจัย

ในการทำวิจัยเรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 3 ด้าน คือ

1 ขอบเขตด้านประชากร มีจำนวนทั้งหมด 16 รูป/คน ได้แก่ ผู้แทนคณาจารย์ประจำหลักสูตรคณะต่างๆ จำนวน 7 รูป/คน ผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการปกครอง จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญดิจิตอล 4 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จำนวน 2 คน

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่กรอบแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ ความหมายของหลักสูตร คุณสมบัติของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ระดับของหลักสูตร ลักษณะของหลักสูตรที่ดี ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร และด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ได้แก่ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และองค์การบริหารส่วนตำบลศาลายา จังหวัดนครปฐม

4. ขอบเขตด้านเวลา คือ ระยะเวลา 1 ปี (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2561 – 30 กันยายน 2562)

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย ได้ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันที่มีศักยภาพในการพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยยุคดิจิตอล โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำมาสู่การออกแบบวิจัย (Qualitative Research Design) เก็บรวบรวบข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์เพื่อนำไปสู่ข้อค้นพบ ซึ่งผู้วิจัยจึงมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

4.1 การกำหนดประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ได้แก่ ผู้แทนคณาจารย์ประจำหลักสูตรคณะต่างๆ จำนวน 7 รูป/คน ผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการปกครอง จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญดิจิตอล 4 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จำนวน 2 คน ซึ่งเป็นการศึกษาจากประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 16 รูป/คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) เมื่อได้จำนวนประชากรแบบเจาะจงในแต่ละกลุ่มแล้ว ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบสัมภาษณ์ ตามจำนวนของประชากรแต่ละกลุ่มที่มีอยู่ทั้งหมด

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นต่อกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล 4 ด้าน คือ

1. ด้านการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรให้ผู้เรียนมีความรู้คู่คุณธรรม เป็นคนดีของสังคม มีจิตวิญญาณในวิชาชีพ บรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตจำนงของหลักสูตรและศาสตร์เฉพาะสาขา มีศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพในสาขาวิชาที่สำเร็จ และเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

2. ด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาโครงสร้างหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนให้มากที่สุดทั้งด้านรายวิชาที่เรียน รายวิชาเฉพาะด้านที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียน รายวิชาเลือกที่สามารถให้ผู้เรียนเลือกได้อย่างอิสระและตรงกับความต้องการของตนเอง มีกิจกรรมฝึกประสบการณ์พร้อมกระบวนการฝึกประสบการณ์อย่างมีแบบแผนที่ทันสมัย แผนการศึกษาที่สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน ระบบการประเมินผลที่ตรงและรวดเร็วทันสมัย ตลอดถึงอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน เพื่อให้เป็นหลักสูตรที่ตรงและต้องการของสังคมดิจิทัลและสังคมในศตวรรษที่ 21

3. ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง การพัฒนาต่อยอด แนวความคิดหลักสูตรรัฐศาสตร์ให้มีเนื้อหา สาระ รายวิชา การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อ เทคโนโลยี กิจกรรม การวัดผลประเมินผล ที่ส่งเสริมทักษะต่างๆ แก่ผู้เรียน ตลอดจนเพิ่มเติมหรือลดเนื้อหาวิชาของหลักสูตรที่สำคัญและไม่จำเป็น และเนื้อหาวิชาเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลักวิชาการด้านอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัยแก่สังคมให้เป็นที่ยอมรับและรู้จักอย่างกว้างขวาง เข้าใจหลักการวิเคราะห์วิจารณ์และสังเคราะห์อย่างมีเหตุผลและสามารถบูรณาการเกิดองค์ความรู้ใหม่ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับบริบทสังคมไทยยุคจิทัล

4. ด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่ หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรให้ครอบคลุมหลักวิชาการแขนงต่างๆ ทั้งที่เป็นศาสตร์และเป็นองค์ความรู้ที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลากหลายศาสตร์ไปพร้อมกัน อาทิ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา วัฒนธรรม ภาษา ปรัชญาศาสนา เป็นต้น ไม่ได้จำกัดอยู่แค่การเรียนรู้เพียงศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเท่านั้น เพื่อให้สอดคล้องกับสังคมโลกสมัยใหม่ (สังคมดิจิทัล)

4.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการ ตำรา งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบสัมภาษณ์

2. นำแบบสัมภาษณ์เสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของเครื่องมือวิจัยระหว่างแบบสัมภาษณ์กับวัตถุประสงค์ และความถูกต้องของเนื้อหา การใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถามว่าสอดคล้องกับสิ่งที่ต้องวัดเพียงใด ซึ่งผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ พระมหาบุญศรี ญาณวุฑฺโฒ, ผศ.ดร. รศ.ดร.สุวิทย์ ภาณุจารี และ รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์

3. ขอรับเครื่องมือในการวิจัยจากผู้เชี่ยวชาญกลับคืนแล้ว นำมาปรับปรุงแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญแนะนำและให้ข้อเสนอแนะของเครื่องมือวิจัยให้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ทำการสัมภาษณ์ผู้แทนคณาจารย์ประจำหลักสูตรคณะต่างๆ จำนวน 7 รูป/คน ผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการปกครอง จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญดิจิตอล 4 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จำนวน 2 คน ต่อไป

4.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 จัดทำหนังสือถึงคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเข้าไปดำเนินการการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างวันที่ 1-15 ตุลาคม พ.ศ. 2562

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้แทนคณาจารย์ประจำหลักสูตรคณะต่างๆ จำนวน 5 รูป/คน ผู้แทนนักศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาการปกครอง จำนวน 3 รูป/คน ผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญดิจิตอล 4 รูป/คน และผู้นำท้องถิ่นและชุมชน จำนวน 2 คน ตามที่กำหนดไว้แบบเจาะจงทั้งหมด 16 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์ที่สำคัญเป็นรายบุคคล โดยการเป็นผู้สัมภาษณ์อาจารย์ประจำหลักสูตรเชิงลึก แบบมีโครงสร้าง พร้อมทั้งใช้เครื่องมืออีเล็กทรอนิคอัดเสียงในการสัมภาษณ์ด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเชิงประจักษ์มากที่สุดและไม่คลาดเคลื่อนจากข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยนี้

ขั้นตอนที่ 3 นำแบบสัมภาษณ์ ที่รับกลับคืนมาคิดเป็นร้อยละ 100 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลซึ่งถือว่าเป็นแบบสัมภาษณ์ที่สมบูรณ์แล้ว นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์บรรยายเชิงพรรณนา สรุปความเป็นประเด็นสำคัญๆ อันเกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ของสังคมไทยในยุคดิจิตอล

ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการประชุมสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) จากผู้เชี่ยวชาญหลักสูตรรัฐศาสตร์ภายนอก 4 ท่าน แล้วนำผลการประชุมกลุ่มย่อย มาวิเคราะห์และสังเคราะห์สรุปเป็นประเด็นที่ได้จากการสนทนากลุ่มต่อไป

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จึงต้องมีการจัดระเบียบการวิเคราะห์ข้อมูลให้มีระเบียบโดยการหาความหมายของข้อมูลที่รวบรวมมา ซึ่งเป็นข้อความทั่วไปที่บอกความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล แล้วนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่ได้ทำการศึกษาแล้ว วิเคราะห์ข้อมูลทั้งที่เป็นส่วนทั่วไป และส่วนที่เป็นเนื้อหา แต่ละด้าน ตีความ วิเคราะห์ตามตัวแปรที่สัมภาษณ์ สังเคราะห์เปรียบเทียบ ความสอดคล้องและความแตกต่างกัน แล้วสรุปประเด็นเป็นองค์ความรู้ใหม่ เขียนสรุปผลการวิจัยเชิงบรรยาย พรรณนาความเชิงวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยคุณภาพแล้ว นำเสนอรายงานการวิจัยในรูปแบบของความเรียงสรุปความอย่างเป็นระบบ เพื่อนำเสนอเป็นข้อค้นพบ แล้วนำมาเป็นข้อสรุป เพื่อความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยต่อไป

5. สรุปผลการวิจัย

บัณฑิตวิทยาลัย เป็นส่วนงานหนึ่ง ที่จัดการจัดการศึกษาทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกที่อยู่ภายใต้กำกับดูแลของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ซึ่งได้อนุมัติให้จัดการศึกษาเป็นไปตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของมหาวิทยาลัย ซึ่งบัณฑิตวิทยาลัยเอง มีโครงสร้างการบริหารจัดการ โดยมีคณบดีบัณฑิตวิทยาลัยเป็นผู้นำในการจัดการศึกษา และมีคณะกรรมการบัณฑิตวิทยาลัย พร้อมด้วยอาจารย์ประจำหลักสูตรเป็นตัวขับเคลื่อนให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ถึงกระนั้นก็ยังประสบปัญหาในการบริหารจัดการด้านการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร และด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่ ซึ่งตรงกับสังคมดิจิตอลและความต้องการของผู้เรียน

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาการจัดการศึกษาในบัณฑิตวิทยาลัยให้ตรงจุด กระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอล จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะขับเคลื่อนให้การจัดการศึกษาหลักสูตรรัฐศาสตร์ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ และทันสมัย ตามกรอบภาระงานของอาจารย์ประจำหลักสูตรที่ควรพัฒนาหลักสูตรแต่ละด้าน ดังนี้

1. ด้านการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

การพบปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น คือยังไม่เน้นให้ผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรมที่ชัดเจน และไม่ได้กำหนดเป้าหมาย (Focus) ที่เน้นตรงจุดใดใช้แจ่มชัด ที่เป็นตัวชี้วัดได้ว่าเป็นที่พึงประสงค์ของสังคม ของรัฐ และของคนในครอบครัวได้ อีกทั้งไม่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองในภาวะความเป็นผู้นำ จิตสำนึกความรับผิดชอบต่อชาติบ้านเมืองที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสามารถเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนหรือผู้นำองค์กรได้อย่างชัดเจน และจุดมุ่งหมายก็ไม่สอดคล้องกับการพัฒนาของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้หลักสูตรวิ่งตามไม่ทัน นักศึกษาไม่สามารถนำไปใช้ได้ เพราะไม่ตรงกับภารกิจหรืองานที่ทำ ขาดความมุ่งหมายที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของสถาบันและความชัดเจนที่จะตอบโจทย์ว่า “ให้การศึกษาไปเพื่ออะไร” คือเรียนแล้วได้อะไร สามารถนำไปประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง ผู้เรียนไม่สามารถสื่อสารกับชาวต่างชาติได้ดีพอ ไม่มุ่งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเชิงบูรณาการในสาขาวิชาให้มีมาตรฐานระดับสากล ตลอดจนสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่สังคมในรูปแบบของงานวิจัย และยังไม่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยและความต้องการของสังคม ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตรนั้น คือควรมีหลักสูตรในระบบออนไลน์ กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้มีเป้าหมายชัดเจนว่า ต้องการพัฒนานักศึกษาในด้านใด สามารประกอบอาชีพอะไรได้บ้างที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ พัฒนาหลักสูตรเชิงรุกที่มีศักยภาพ มุ่งพัฒนาการเมืองการปกครองตามหลักพระพุทธศาสนาเพื่อเปิดโอกาสให้มีการเข้าถึงการเรียนในโลกยุคดิจิทัล บัณฑิตสามารถตอบโจทย์และความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศ และสามารถนำหลักธรรมทางด้านพระพุทธศาสนาไปปรับใช้พัฒนาตนเองและองค์กรได้ สามารถใช้ความรู้ความสามารถไปปรับปรุงการปฏิบัติงาน และการถ่ายทอดได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทสังคมดิจิตอล มุ่งเน้นให้บัณฑิตมีความรู้ความสามารถสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้สิ่งที่ใช้กับชีวิตในสังคมความเป็นจริง สามารถเข้าไปมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชน หรือผู้นำองค์กรได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **เพชรปาณี อินทรพาณิชย์ สำราญ กำจัดภัย และสมพร หลิมเจริญ** ได้เขียนบทความวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรเสริมที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ (1) หลักการ หลักสูตรเสริมสร้างขึ้นด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมและการออกแบบย้อนกลับ ให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองเพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ (2) จุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ 5 ประการคือ การสังเกตและการจำแนก การจัดกลุ่ม การวิเคราะห์เหตุผล การนำไปใช้ และการทำนาย (3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังมี 14 ประการ (4) โครงสร้างเนื้อหา มี 5 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ เปิดประตูสู่อาเซียน เพียรอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พร้อมรักคุณธรรมจริยธรรม น้อมนำใส่ใจชีวี มีวิถีอยู่อย่างสันติ จำนวน 28 ชั่วโมง (5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้แก่ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้วิธีการและเทคนิคที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างและพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์แก่ผู้เรียน (6) สื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้เป็นสื่อประเภทวัสดุ เอกสารเครื่องมือและแหล่งเรียนรู้ต่างๆ และ (7) การวัดและประเมินผล มีการวัด

ก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ผลการตรวจสอบร่างหลักสูตรเสริมตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด (=4.6,S.D.= 0.56) 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตรเสริมพบว่า 2.1) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยหลักสูตรเสริมมีทักษะการคิดวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2.2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความ พึงพอใจต่อการเรียนด้วยหลักสูตรเสริมอยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.83, S.D. = 0.41)

2. ด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร

การพบปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรนั้น คือมีรายวิชาที่ไม่สอดคล้องกับศาสตร์สาขาที่เรียน ขาดรายวิชาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เสริมสร้างความรู้ความสามารถในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาด้านการเมืองการปกครอง ไม่จัดการเรียนการสอนแต่ละวิชาให้มีความรวดเร็ว โดยให้เรียนวิชาต่อเนื่องภายใน 4 ครั้ง แบบ Block Course แล้วให้เรียนวิชาใหม่ หลักสูตรยังยึดรูปแบบโครงสร้างเดิมไม่สอดคล้องกับความสำคัญปณิธานและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และความหลากหลายทางความคิดให้กับผู้เรียนที่เป็นความต้องการของสังคมดิจิทัลและสังคมในศตวรรษที่ 21 หรือตลาดแรงงานนั่นเอง เนื่องจากขาดการบูรณาการให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้เรียนยังไม่สามารถเลือกเรียนได้ตามสายงานของตนเอง ปัจจุบันผู้สอนก็มีจำนวนน้อย ยังไม่เอื้อให้มีผู้เชี่ยวชาญในทางรัฐศาสตร์มาถ่ายทอดประสบการณ์กับนักศึกษาได้ซักถามหรือการตั้งประเด็นการเรียนรู้ที่จะช่วยเสริมองค์ความรู้ใหม่ๆ หรือจัดสัมมนาเพื่อเติมความรู้ให้นักศึกษาในประเด็นใหม่ที่นักศึกษาควรรู้ อาจารย์ประจำหลักสูตรขาดการมีส่วนร่วมจากผู้ใช้บัณฑิต ไม่ส่งเสริมพัฒนาความร่วมมือทางวิชาการกับเครือข่ายและชุมชน และขาดกระบวนการพัฒนาคณาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอนอย่างต่อเนื่อง

ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านการพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรนั้น คือหลักสูตรควรให้มีการปรับโครงสร้างหลักสูตรทั้งจำนวนหน่วยกิตและรายวิชาที่เหมาะสมกับยุคสมัย ตัดรายวิชาที่ไม่จำเป็น เพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี นวัตกรรมและการวิจัย การสื่อสารยุค 4.0 ควรปรับเป็นการเรียนรายวิชาแบบสำเร็จรูปต่อเนื่องวิชาละไม่เกิน 4 สัปดาห์ และเพิ่มกระบวนการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน และเปิดโอกาสให้ผู้ใช้บัณฑิตเข้ามามีบทบาทร่วมในการออกแบบและพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรมีความทันสมัยตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสังคมในศตวรรษที่ 21 ควรจะเพิ่มกิจกรรมฝึกประสบการณ์ด้านการวิจัย เน้นการศึกษาค้นคว้าให้เกิดองค์ความรู้เจาะจงหลักวิชาการด้านการปกครองที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ให้ผู้ศึกษาสามารถประยุกต์หลักการทางพุทธศาสนาเข้ากับหลักการทางการปกครองให้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ **อัญชลี อินทิยา, บัญญัติ ชานาญกิจ, และนวลศรี ชานาญกิจ** ที่ได้เขียนบทความวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการใช้ทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการใช้ทักษะชีวิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แนวการจัดสื่อและแหล่งเรียนรู้ แนวการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ เป็นหลักสูตรแบบเน้นประสบการณ์ และพบว่าหลักสูตรที่ถูกประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญมีคุณภาพระดับมากที่สุด 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนตามหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมที่พัฒนาขึ้นมีทักษะชีวิต ในด้านทักษะการสื่อสาร ด้านทักษะการตัดสินใจ และด้านทักษะการดำเนินชีวิตหลังการใช้หลักสูตรสูงกว่าก่อนใช้หลักสูตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร

การพบปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรนั้น คือเนื้อหาของหลักสูตรยังไม่ครอบคลุมมิติที่เป็นจริงทันสมัย ไม่สามารถนำมาบูรณาการให้สอดคล้องกับสังคมดิจิตอลปัจจุบันได้ และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัฒน์ การเปลี่ยนแปลงเนื้อหาของหลักสูตรยังอยู่ในรูปแบบเดิม เปลี่ยนแต่เพียงคำอธิบายรายวิชาเล็กน้อย ไม่เพิ่มรายวิชาที่มีนวัตกรรมและการวิจัย ไม่มีเนื้อหาของหลักสูตรที่ตอบโจทย์แผนยุทธศาสตร์ปรัชญา อุดมคติ พันธกิจ ของมหาวิทยาลัยและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งไม่ทำให้นักศึกษาได้เรียนในแบบใหม่ที่ส่งเสริมการพัฒนาทักษะของนักศึกษาในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ ร่วมกันเป็นหมูคณะ เพื่อให้เกิดมีวิสัยทัศน์ โลกทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านการพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตรนั้น คือต้องมีเนื้อหาสาระที่กว้างขวาง ทันสมัย และเกิดการวิเคราะห์บูรณาการอย่างมีเหตุผล และเกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ มีเนื้อหาที่ครอบคลุมความคิดของสังคมที่เป็นจริงและทันสมัย ตอบโจทย์วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้และของตลาดได้ สอดคล้องกับการเมืองการปกครองในยุคดิจิทัล ส่งเสริมพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการเรียนการสอน การคิดอย่างมีระบบ รู้จักวิเคราะห์ เปรียบเทียบ สร้างข้อเสนอแนะที่สร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมบนฐานความรู้ทางรัฐศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ ตลอดจนการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการพัฒนาการเมืองการปกครอง การบริหารจัดการภาครัฐสมัย ตลอดการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ **ประชัน คะเนวัน,สายใจ ทันการ,** เรื่องแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต ใน 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ด้านวิชาเฉพาะด้าน ด้านวิชาสัมพันธ์ และด้านวิชาเสริม ผลการศึกษาพบว่า 1)แนวทางในภาพรวมในการพัฒนาตามความคิดเห็นของศิษย์ปัจจุบันและศิษย์เก่าของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.13) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านวิชาเฉพาะด้านอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ =3.25) นอกนั้น อยู่ในระดับมาก โดยด้านทีมีค่าเฉลี่ยสุด คือ ด้านการบริหารจัดการหลักสูตร ($\overline{X}$ = 4.31) รองลงมา คือ ด้านวิชาเสริม ($\overline{X}$ = 4.25) ส่วนด้านทีมีค่าเฉลี่ยตำสุด คือ ด้านวิชาเฉพาะด้าน ($\overline{X}$ = 4.25) 2)ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ทีมีจำนวนมากทีสุด คือ ควรมีการจัดหลักสูตรได้เหมาะสม นักศึกษามีเวลาในการศึกษาไม่มากหรือน้อยเกินไป ($\overline{X}$ = 38.10) รองลงมา คือ ควรจัดเนื้อหาแต่ละวิชาให้มีความเหมาะสม และจัดอาจารย์มีความรู้ความสามารถสอนทีจะทำให้นักศึกษาได้รับความรู้อย่างแท้จริง ($\overline{X}$ = 28.57) และควรลดวิชาทีเรียนเกี่ยวกับเนื้อหา และควรเพิ่มวิชา ทีเรียนเกี่ยวกับการปฏิบัติให้มากทีสุด ($\overline{X}$ = 19.04)

4. และด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่

การพบปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านการพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่นั้น คือความหลากหลายในศาสตร์ต่างๆ ไม่มีการบูรณาการที่ชัดเจน สหวิทยาการสมัยใหม่มีน้อย วิทยาการสมัยใหม่ก็ควรจะเน้นวิทยาการด้านการเมืองการปกครองสมัยใหม่ ขาดการเรียนแบบสหวิทยาการอยู่มาก อาจารย์ประจำหลักสูตรขาดการพัฒนา ขาดความรู้ความสามารถทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะศาสตร์ที่ตนจบมาเท่านั้น จึงทำให้ขาดความสามารถในการประยุกต์ศาสตร์ด้านอื่นๆ เข้ามาใช้ และผลงานวิจัยที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร TCI และระดับนานาชาติก็มีน้อย วิชาที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับวิชารัฐศาสตร์มีน้อย

ขาดการพัฒนาในด้านการบูรณาการหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติงานในอาชีพของผู้เรียน ตลอดจนขาดความเข้มแข็งในกระบวนการหรือวิธีการทั้งด้านการสอนและการฝึกอบรมที่ไม่ชัดเจนและเพียงพอต่อความต้องการของสังคมดิจิทัล

ส่วนแนวทางการแก้ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์ที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลด้านสหวิทยาการสมัยใหม่ของหลักสูตรนั้น คือควรเน้นเนื้อสาระรายวิชาของหลักสูตรเชิงบูรณาการกับศาสตร์สหวิทยาการสมัยใหม่ให้สอดคล้องทันสมัย และเป็นที่สนใจของผู้เรียน ควรให้มีการอบรมและเผยแพร่การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มากขึ้น เช่นความรู้เกี่ยวกับ E-Leaning ความรู้เกี่ยวกับ E- commerce ความรู้เกี่ยวกับ E-Auction หรือความรู้ Application ต่างๆ เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันในการประกอบอาชีพได้ ควรจะเพิ่มความเข้มแข็งในกระบวนการหรือวิธีการทั้งด้านการสอนและการฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้และทักษะแก่นักศึกษาให้ชัดเจนเพียงพอต่อความต้องการกับสังคมดิจิทัลให้สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน นำหลักวิชาการด้านการปกครองสมัยใหม่มาประยุกต์กับหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ในยุคดิจิตอลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสนับสนุนส่งเสริมการนำผลการวิจัยเชิงบูรณาการมาประยุกต์ใช้ได้จริงในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความต้องการของสังคม ซึ่งสอดคล้องกับบทความวิจัยของ **ออมสิน จตุพร, และอมรรัตน์ วัฒนาธร** ได้เขียนบทความวิจัยเรื่องศาสตร์ด้านหลักสูตร: การบรรจบกันของโลกาภิวัตน์ อุดมการณ์ทางการศึกษาและสหวิทยาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พบว่า บทความที่เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอสถานภาพของศาสตร์ด้านหลักสูตรที่ได้รับการประกอบสร้างขึ้นภายใต้บริบททางสังคม วัฒนธรรม การเมืองและประวัติศาสตร์ในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงอุดมการณ์ทางการศึกษาและสหวิทยาการทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาระสำคัญของบทความเกี่ยวข้องกับนิยามของหลักสูตรที่มิใช่เทคนิควิธีการทางวิทยาศาสตร์ตามกระบวนทัศน์ปฏิฐานนิยม หากแต่หลักสูตรมีลักษณะเชิงปรัชญา เกี่ยวกับปัจเจกบุคคล และกระบวนการไตร่ตรองอย่างลึกซึ้ง วาทกรรมหลักสูตรดังกล่าวได้รับอิทธิพลจากนักการศึกษา/นักวิชาการ ด้านหลักสูตร เช่น Elliot Eisner, Henry Giroux, Peter McLaren, William Reid, Maxine Greene, MichaelApple และ William Pinar นักการศึกษาเหล่านี้มองว่า โลกใบนี้เต็มไปด้วยความละเอียดอ่อนซับซ้อน การรับรู้ของบุคคลจึงมีความงาม เป็นพลวัต เป็นการรับรู้ที่อยู่เหนือความคิด และเป็นพฤติกรรมในระดับบุคคล ดังนั้นหลักสูตรจึงมีวิวัฒนาการเฉกเช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตที่ไม่สามารถวางแผนควบคุมไว้ล่วงหน้าได้ ซึ่งต่างกับเครื่องจักรกลที่สามารถควบคุมได้ด้วยกระบวนการที่มีระบบระเบียบแบบวิทยาศาสตร์วาทกรรมหลักสูตรเกิดการเปลี่ยนแปลงจากการให้ความสำคัญกับการวางแผนหลักสูตร การพัฒนาหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผลหลักสูตรไปสู่การศึกษาประสบการณ์ทางการศึกษาที่มีความละเอียดอ่อน ลึกซึ้ง เน้นการทำความเข้าใจอย่างใคร่ครวญ สาระสำคัญดังกล่าวนับว่าเป็นนัยสำคัญสำหรับนักการศึกษา/นักวิชาการด้านหลักสูตรที่จะต้องก้าวผ่านมิติการพัฒนาหลักสูตรแบบเดิมไปสู่การปฏิรูปนิยามใหม่ให้แก่ศาสตร์หลักสูตร เพื่อที่จะให้อุดมการณ์ประชาธิปไตย ความเสมอภาค และความยุติธรรมในสังคมมนุษย์เกิดขึ้นอย่างแท้จริง

6. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องนี้มีข้อค้นพบ (Fact findings) ที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่และมีคุณค่าทางวิชาการด้านการจัดการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนทัศน์การพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในบริบทสังคมไทยยุคดิจิตอลได้เป็นอย่างดี ซึ่งพร้อมที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป จึงนำเอามาอภิปรายผลโดยใช้หลักตรรกะที่เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

มีข้อค้นพบจากปัญหาและกระบวนทัศน์การพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร พบว่า ต้องสร้างหลักสูตรการเรียนการสอนด้วยระบบออนไลน์ เพื่อเปิดโอกาสให้มีการเข้าถึงการเรียนในโลกยุคดิจิทัล กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรให้มีเป้าหมายชัดเจนว่า ต้องการพัฒนานักศึกษาเพื่อประกอบอาชีพอะไรได้บ้าง ต้องพัฒนาหลักสูตรเชิงรุกที่มีศักยภาพสร้างพื้นฐานความรู้ทางรัฐศาสตร์ให้กับนักศึกษาให้มีความเข็มแข็งทางวิชาการ งานวิจัย ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ต้องพัฒนาการเมืองการปกครองตามหลักพระพุทธศาสนาที่สามารถตอบโจทย์ความต้องการของตลาดแรงงานทั้งในประเทศและต่างประเทศได้ ต้องฝึกอบรมพัฒนาให้ผู้เรียน มีความรู้ความสามารถที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ต้องสนับสนุนให้มีภาวะผู้นำ มีจิตสาธารณะ ทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ตลอดทั้งการส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ชีวิตการประกอบอาชีพ กับสิ่งที่เป็นความเป็นจริงในสังคม

2. การพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร

มีข้อค้นพบจากปัญหาและกระบวนทัศน์การพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร พบว่า ควรปรับโครงสร้างหลักสูตรทั้งจำนวนหน่วยกิตและรายวิชาให้เหมาะสมกับยุคสมัย เปิดโอกาสให้ผู้ใช้บัณฑิตเข้ามามีบทบาทร่วมในการออกแบบและพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตรที่ทันสมัยตรงตามความต้องการของผู้เรียนและสังคมในศตวรรษที่ 21 ตัดรายวิชาที่ไม่จำเป็นออก เพิ่มเติมรายวิชาที่เกี่ยวกับเทคโนโลยี นวัตกรรมและการวิจัย การสื่อสารยุคดิจิตอล การเรียนภาษาอังกฤษ โดยให้เรียนรายวิชาแบบสำเร็จรูปต่อเนื่อง วิชาละไม่เกิน 4 สัปดาห์ พร้อมทั้งพัฒนาอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่สอน และเน้นการศึกษาค้นคว้าให้เกิดองค์ความรู้ด้านการปกครองที่สอดคล้องกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่นักศึกษาสามารถประยุกต์หลักการทางพุทธศาสนาเข้ากับหลักการทางการปกครองใช้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการปกครอง เมื่อเรียนจบไปแล้ว

3. การพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร

มีข้อค้นพบจากปัญหาและกระบวนทัศน์การพัฒนาเนื้อหาของหลักสูตร พบว่า ควรให้ประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียในชุมชนและที่เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระของหลักสูตรที่โดดเด่น ตรงตามสาขา ทันสมัย เชื่อมโยงเป็นเครือข่าย สอดคล้องกับการเมืองการปกครองยุคดิจิทัล มีเนื้อหาที่ครอบคลุมความคิดของสังคมดิจิตอลตามเป็นจริง ตอบโจทย์วิสัยทัศน์ พันธกิจ แผนยุทธศาสตร์มหาวิทยาลัย ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและของตลาดได้ มีการบูรณาการเนื้อหาของหลักสูตรอย่างมีเหตุผล เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ ส่งเสริมพัฒนานักศึกษาให้มีทักษะการเรียนการสอน การคิดอย่างมีระบบ รู้จักวิเคราะห์ เปรียบเทียบ โดยมีชั่วโมงเรียนไปทัศนศึกษาตามชุมชนในสังคมต่างๆ ที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมบนฐานความรู้ทางรัฐศาสตร์และศาสตร์อื่นๆ

4. การพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่

มีข้อค้นพบจากปัญหาและกระบวนทัศน์การพัฒนาสหวิทยาการสมัยใหม่ พบว่า ควรเน้นเนื้อสาระรายวิชาของหลักสูตรเชิงบูรณาการกับศาสตร์สหวิทยาการสมัยใหม่ให้สอดคล้องทันสมัย และเป็นที่สนใจของผู้เรียน มีการนำไปต่อยอดกับศาสตร์สาขาอื่นมาจัดการเรียนการสอนควบคู่กับศาสตร์ปัจจุบัน ควรเพิ่มความเข้มข้นในกระบวนการเรียนการสอนและการฝึกอบรม เพื่อให้เกิดองค์ความรู้และทักษะแก่นักศึกษาที่สามารถเป็นผู้นำในสังคมดิจิทัล โดยหาผู้บรรยายจากต่างประเทศมาบรรยายหลักวิชาการการเมืองการปกครองสมัยใหม่ที่สามารถสื่อสารเป็นภาษาอังกฤษได้ทั้งผู้สอนและผู้เรียน ควรประยุกต์หลักการปกครองกับหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนามาใช้ร่วมกับศาสตร์ต่างๆ เกิดเป็นสหวิทยาการสมัยใหม่ พร้อมสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองทางด้านศาสตร์อื่นๆ ที่นอกเหนือจากศาสตร์ของตนเองที่มีอยู่แล้ว

7. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยดังกล่าวมาแล้ว จึงนำผลการวิจัยมาดำเนินการจัดทำเป็นข้อเสนอแนะไว้ ดังต่อไปนี้

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ควรมีนโยบายให้อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐศาสตร์ สาขาวิชาการปกครอง ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง พัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัยอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้านการพัฒนาจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การพัฒนาโครงสร้างของหลักสูตร การเพิ่มหรือลดเนื้อหาของหลักสูตรให้เหมาะสมและทันสมัยเป็นสหวิทยาการสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา พันธกิจ วิสัยทัศน์ และนโยบายของมหาวิทยาลัย และตรงกับความต้องการของสังคมดิจิตอลในปัจจุบัน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร หรือเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตร ควรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ตนเองรับผิดชอบให้มีความทันสมัยอยู่เสมอ โดยการประชุม ร่วมกันจัดทำหลักสูตรใหม่ๆ ที่มีเนื้อหาสาระ รายวิชา ที่มีความสมดุล เหมาะสม ครอบคลุมหลักวิชาการทั้งที่เป็นทฤษฎีและการปฏิบัติอยู่ในหลักสูตร รวมทั้งบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ที่เป็นหลักวิชาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เป็นหลักสูตรที่เป็นสหวิทยาการสมัยใหม่ และเป็นที่น่าสนใจของผู้เรียนและอยากมาเรียนในหลักสูตรนี้ต่อไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัย

เพื่อเป็นการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกันกับการพัฒนาหลักสูตร มีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรรัฐศาสตร์โดยการการเรียนการสอนทางระบบออนไลน์เป็นหลักสูตรสมัยใหม่ของมหาวิทยาลัยต่อไป

บรรณานุกรม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). **การปรับกระบวนทัศน์เรื่องหลักสูตร**. วารสารวิชาการ ปีที่ 6 ฉบับที่ 7 กรกฎาคม.

จามะรี เชียงทอง. (2549). **สังคมวิทยาการพัฒนา.** กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

องอาจ นัยพัฒน์. (2551). **การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพและผสมผสานวิธีการ.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาตรี ฝ่ายคำตา. (2555). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนวิทยาศาสตร์: มุมมองจากทฤษฎีวิพากษ์.** วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, หน้า 19-36.

ชาตรี ฝ่ายคำตา. (2555). **หลักสูตรและการเรียนการสอนอุดมศึกษา: พาราไดม์และวิธีปฏิบัติ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อินทภาษ จำกัด.

ธำรง บัวศรี. (2542). **ทฤษฎีหลักสูตร.** พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพฯ : ธนธัชการพิมพ์.

วิชัย ดิสสระ. (2533). **การพัฒนาหลักสูตรและการสอน.** กรุงเทพฯ : เอ็กซ์เพรส มีเดีย.

ออมสิน จตุพร. (2557). **กระบวนทัศน์และองค์ความคิดสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร:จากกระบวนทัศน์การบริหารจัดการเชิงวิทยาศาสตร์สู่กระบวนทัศน์เชิงปลดปล่อย.** วารสารครุศาสตร์, ปีที่ 42 ฉบับที่ 3 (กรกฎาคม – กันยายน), หน้า 160-174.

รักษิต สุทธิพงษ์. (2560). **กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษากับการพัฒนาครูไทยในยุคดิจิตอล.** วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา, วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ 19 ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน หน้า 344.

ประชัน คะเนวัน, สายใจ ทันการ. (2557). **แนวทางการพัฒนาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.**

อาจารย์ประจาหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์. (2561). **การประเมินเพื่อพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.** มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

เพชรปาณี อินทรพาณิชย์, สำราญ กำจัดภัย, สมพร หลิมเจริญ. (2560). **การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลสกลนคร.** วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน.

อัญชลี อินทิยา, บัญญัติ ชานาญกิจ, นวลศรี ชานาญกิจ. (2016). **การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติมการใช้ทักษะชีวิต สาหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** Humanities and Social Sciences Journal of Graduate School, Pibulsongkram Rajabhat University Volume 10 No.2 July-December.

กระบวนทัศน์การพัฒน. (2558). (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 14 กันยายน 2562. จาก https://www.l3nr.org/posts/125655.

ความหมายของกระบวนทัศน์. (2558). (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่14 กันยายน 2562. จาก https://www.facebook.co/permalink. _fbid=550926988308528&id=480678505333377.

ความหมายของกระบวนทัศน์. (2558). (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่14 กันยายน 2562. จาก https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=550926988308528&id=480678505333377.

การพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกาย ของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

THE DEVELOPMENT OF RECREATIONAL ACTIVITIES TO BUILD MENTAL AND PHYSICAL ABILITIES OF THE ELDERLY SCHOOL IN NORTHEASTERN REGION

บรรจง ลาวะลี
Banjong Lawalee
พระครูชัยรัตนากร
Phrakhuchairattanakorn
สุเทพ เมยไธสง
Suthep Maythaisong
จิราภรณ์ ผันสว่าง
Jiraporn Phansawang
อดิศักดิ์ ทุมอนันต์
Adisak Thumanan
ฉัตรชัย ชมชารี
Chatchai Chomcharee
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด
Mahamakut Buddhist University Roi Et Campus
E-mail : puysound1@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 15 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 18 เมษายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 18 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1)เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ 2)เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุ 3)เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 450 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุจำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 54.67 จำแนกตามโรคกระดูกและข้อ ส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า คิดเป็นร้อยละ 12.67 จำแนกตามการใช้ยา ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่ง คิดเป็นร้อยละ 39.33 จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ คิดเป็นร้อยละ 86.44 และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ คิดเป็นร้อยละ 82.67 จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกาย คิดเป็นร้อยละ 84.00 จำแนก

ตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 37.11 2. รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุได้แก่ กิจกรรมการเดินจงกรม และกิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ 3. ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 4.10, S.D.= .50)

คำสำคัญ: กิจกรรมนันทนาการ, สมรรถนะจิตใจและทางกาย, โรงเรียนผู้สูงอายุ

ABSTRACT

The objective of this article research were 1) to study the level of mental and physical performance of the elderly in senior school. 2) to develop a model for organizing activities to enhance mental and physical capacities for the elderly in senior school 3) to evaluate the use of an activity model for enhancing mental and physical capacities in elderly schools in the Northeast region. The sample consisted of 450 subjects elderly people in the northeastern region. Statistics utilized for processing data embraced frequencies, percentages, means and standard deviations

The results showed that: 1. The level of mental and physical performance of the elderly in the elderly school Classified by most underlying diseases is congenital disease. Most of them were 54.67 percent classified by orthopedic disease, most were knee, 12.67 percent classified by drug use, most were prescription doctors, 39.33 percent classified by health behavior. Most of them do not smoke. Accounted for 86.44 percent and did not drink alcohol Accounted for 82.67 percent. Classified by exercise in the past 6 months, most of them were exercise, 84.00 percent classified by regular exercise, most of them were general exercise. Representing 37.11 percent. 2. The format of activities to enhance mental and physical performance for the elderly in the elderly school, namely walking meditation And an applied staff dance activity. 3. The elderly were satisfied with the activities for enhancing mental and physical performance in the elderly schools in the Northeast. Overall, it was at a high level with mean ($\overline{X}$ = 4.10, S.D. = .50).

Keywords: Recreational Activities, Build Mental and Physical Abilities, Elderly School

1. บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยถือเป็นสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ตามคำนิยามขององค์การสหประชาชาติเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นั่นคือ ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุเกินร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2558 ประเทศไทยมีประชากรที่มีอายุสูงกว่า 60 ปีสูงถึงร้อยละ 15.6 ของประชากรทั้งประเทศ หรือ 10.42 ล้านคน และจะก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Completed Aged Society) เมื่อมีสัดส่วนผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2563 ทั้งนี้ประเทศไทยจะก้าวสู่การเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอด(Super Aged Society) ในปี พ.ศ. 2578 ซึ่งประชากรที่สูงอายุจะมีสัดส่วนมากกว่าร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมดนอกจากนี้จากข้อมูลการสำรวจการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทยของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2558 ยังพบว่า ผู้สูงอายุชาวไทยที่ทำงานมีสัดส่วนอยู่ร้อยละ 36.3 หรือคิดเป็นแรงงานสูงอายุ จำนวน 3.78 ล้านคน(บทที่ 1 ภาพรวมสถานการณ์ผู้สูงอายุ, ออนไลน์)

ปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ 1)ปัญหาทางด้านสุขภาพกาย ผู้สูงอายุมักจะมีปัญหาด้านสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคภัยต่างๆ เบียดเบียน ทั้งโรคทางกาย และทางสมอง ผู้มีอายุเกิน 65 ปี มักมีการเปลี่ยนแปลงทางสมองคือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า 2)ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู อาจจะไม่มีรายได้ หรือรายได้ไม่เพียงพอสำหรับการเลี้ยงชีพ อาจจะไม่มีที่อยู่อาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก 3)ปัญหาทางด้านความรู้ ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัย และสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้ากันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่ 4)ปัญหาทางด้านสังคม ผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการ ตำแหน่งสูงซึ่งเคยมีอำนาจและบริวารแวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการ อาจเสียดายอำนาจและตำแหน่งที่เสียไป เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคนมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก่าล้าสมัย พูดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ 5) ปัญหาทางด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่ได้รับความเอาใจใส่ และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึกว้าเหว่อ้างว้าง และอาจจะมีความวิตกกังวลต่างๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลาน และญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคน ก็ยังมีความต้องการความสุขทางโลกีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนทำให้ได้รับความผิดหวัง 6)ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว ปัญหาผู้สูงอายุที่น่าเป็นห่วงคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรม ในอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่ที่เรียกว่า ครอบครัวขยาย ทำให้มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น และเกิดความอบอุ่น ระหว่างพ่อ แม่ และลูกหลาน ในปัจจุบันครอบครัวคนไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะมาทำงานในเขตเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการดูแล และได้รับความอบอุ่นดังเช่นอดีตที่ผ่านมา 7)ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง ปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงจากภาวะทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ทำให้เยาวชนมีความกตเวทีต่อพ่อ แม่ ครูอาจารย์ น้อยลง ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล ต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชรา(สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, ออนไลน์)

ทั้งนี้ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญของเรื่องผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดให้มีแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ปัจจุบันมี 2 คือ ฉบับ ฉบับที่ 1 พ.ศ.2525 – 2544 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 – 2564 จากการประมวลและสังเคราะห์ผลการระดมความคิดและวิพากษ์แผนผู้สูงอายุฯ นำไปสู่แนวคิดพื้นฐานของผู้สูงอายุอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 ฉบับปรับปรุง โดยมีปรัชญาว่า ผู้สูงอายุไม่ใช่บุคคลด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แต่สามารถมีส่วนร่วมเป็นพลังพัฒนาสังคม จึงควรได้รับการส่งเสริมและเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน และรัฐ ให้ดารงชีวิตอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และคงไว้ซึ่งภาวะสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีให้นานที่สุด ขณะเดียวกันผู้สูงอายุที่ประสบความทุกข์ยากต้องได้รับการเกื้อกูลจากครอบครัว ชุมชน สังคม และรัฐอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุเป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคมโดยการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ได้แก่ 1) ประชากรช่วยตนเอง 2) ครอบครัวดูแล 3) ชุมชนช่วยเกื้อกูล 4) สังคม และรัฐสนับสนุน ทั้งนี้โดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ควรมีการ บูรณาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้วิสัยทัศน์ที่ว่า “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2553, 29) จะเห็นได้ว่าการดูแลผู้สูงอายุจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนทุกระดับและทุกหน่วยงาน

จากสภาพปัจจุบันและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการฝึกกิจกรรมโดยประยุกต์ใช้การเดินจงกรม กิจกรรมเข้าจังหวะ การรำไม้พลอง และการรำผ้าขาวม้า เพื่อส่งเสริมสมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถเรียนรู้ได้ตามอัธยาศัย มีความสุข สนุกสนาน เน้นความรู้ที่จะช่วยพัฒนาทักษะต่างๆ ให้ผู้สูงอายุเข้าใจ และรู้เท่าทันต่อยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง รวมไปถึงพึ่งพาตนเองในการดำเนินชีวิตในบั้นปลายอย่างมีความสุขต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.2เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.3 เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดยกำหนดเวลาเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1ศึกษาระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการกิจกรรมเพื่อสร้างระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระยะที่ 3 ทดลองใช้และประเมินผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไปในจังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 224,131 คน จังหวัดมหาสารคาม จำนวนทั้งสิ้น 164,249 คน จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 157,564 คน (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562, ออนไลน์) รวมทั้งสิ้น 545,944 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 450 คน โดยการเลือกตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) และเลือกตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling)

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างในการทดลองใช้รูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น ได้แก่ ผู้สูงอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในโรงเรียนผู้สูงอายุสังกัดองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 40 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับการวิจัยครั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.4.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 1 ได้แก่ แบบสอบถามแบบระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยระยะที่ 3แบบสอบถามความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หลังการฝึกอบรมและการเข้าร่วมกิจกรรม

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ไว้ดังนี้

3.3.1 นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างวิจัย

3.3.2 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยคณะผู้วิจัย

3.3.3 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

3.4.1 นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาแล้วนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำมาจัดระเบียบข้อมูลแล้วดำเนินการให้คะแนนตามเกณฑ์

3.4.2 นำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ ด้วยค่าร้อยละ

2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยการแจกแจงความถี่ ด้วยค่าร้อยละ

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยใช้ความถี่ (Frequency)

3.4.3 นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

3.5สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4. ผลการวิจัย

4.1 สรุปผลการวิจัยระยะที่ 1 ระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 450 คน ส่วนใหญ่เป็นหญิง จำนวน 253 คน คิดเป็นร้อยละ 56.22 และเป็นเพศชาย จำนวน 197 คิดเป็นร้อยละ 43.78 อายุส่วนใหญ่อายุ 60-65 ปี จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 59.78 รองลงมาอายุ 66-70 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 25.78 และน้อยสุดคือ อายุ 76 ปีขึ้นไปจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 4.00 ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ระดับการศึกษา ประถมศึกษา จำนวน 349 คน คิดเป็นร้อยละ 77.56 รองลงมาคือ ระดับการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 12.00 และน้อยสุดคือ ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 0.89 อาชีพส่วนใหญ่ คือ ทำนา/ทำสวน/ทำไร่/เลี้ยงสัตว์ จำนวน 164 คน คิดเป็นร้อยละ 36.44 รองลงมาคือ ค้าขาย/ทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 121 คน คิดเป็นร้อยละ 26.89 และน้อยสุดคือ อาชีพอื่นๆ จำนวน 9 คิดเป็นร้อยละ 2.00 และความเหมาะสมของลักษณะที่อยู่อาศัยสำหรับกิจกรรมการรับประทาน ส่วนใหญ่ คือ นั่งกินที่โต๊ะอาหาร จำนวน 228 คน คิดเป็นร้อยละ 50.67 รองลงมาคือ นั่งกินกับพื้น จำนวน 201 คน คิดเป็นร้อยละ 44.67 และน้อยสุดคือ อื่นๆ จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 4.66 กิจกรรมการขับถ่าย ส่วนใหญ่ คือ ใช้ส้วมชักโครก จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 53.56 รองลงมาคือ ใช้ส้วมนั่งยองๆ จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 41.77 และน้อยสุดคือ อื่นๆ จำนวน 21 คิดเป็นร้อยละ 4.67 กิจกรรมการเคลื่อนไหว/การเคลื่อนย้ายตัว ส่วนใหญ่ คือ มีพื้นต่างระดับ จำนวน 215 คน คิดเป็นร้อยละ 47.78 รองลงมาคือ ทางลาดชันมาก จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 38.67 และน้อยสุดคือ อื่นๆ จำนวน 14 คิดเป็นร้อยละ 3.11 กิจกรรมการการนอน ส่วนใหญ่ คือ นอนเตียงเตี้ยเกินไป จำนวน 152 คน คิดเป็นร้อยละ 33.78 รองลงมาคือ นอนเตียงพอดี จำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 32.67 และน้อยสุดคือ อื่นๆ จำนวน 7 คิดเป็นร้อยละ 1.55

ตอนที่ 2 ข้อมูลสภาวะสุขภาพผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 450 คน จำแนกตามโรคประจำตัว ส่วนใหญ่คือ มีโรคประจำตัว จำนวน 256 คน คิดเป็นร้อยละ 54.67 และไม่มีโรคประจำตัว จำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 45.33 จำแนกตามโรคกระดูกและข้อ ส่วนใหญ่ คือ ข้อเข่า จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 12.67 รองลงมาคือ ข้อเท้า จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 11.33 และน้อยที่สุดคือ อื่นๆ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.44 จำแนกตามการใช้ยา ส่วนใหญ่ คือ แพทย์สั่งจำนวน 177 คน คิดเป็นร้อยละ 39.33 รองลงมาคือ ใช้ยา จำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 29.78 และน้อยที่สุดคือ ซื้อยากินเอง จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 5.78 จำแนกตามพฤติกรรมสุขภาพ ส่วนใหญ่ไม่สูบบุหรี่ จำนวน 389 คน คิดเป็นร้อยละ 86.44 และไม่ดื่มแอลกอฮอล์ จำนวน 372 คน คิดเป็นร้อยละ 82.67 จำแนกตามการออกกำลังกายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกาย จำนวน 378 คน คิดเป็นร้อยละ 84.00 และไม่ออกกำลังกาย จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 16.00 จำแนกตามการออกกำลังกายเป็นประจำ ส่วนใหญ่ คือ ออกกำลังกายทั่วไป จำนวน 167 คน คิดเป็นร้อยละ 37.11 รองลงมาคือ การเดิน จำนวน 95 คน คิดเป็นร้อยละ 21.11 และน้อยที่สุดคือ การยกน้ำหนัก จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.44

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า 1)ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 244 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ ควรมีการจัดกิจกรรมเดินจงกรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุควรมีจัดกิจกรรมศึกษาสัจธรรม คติธรรม ธรรมะ และคำสอนทางศาสนาปฏิบัติธรรมนั่งสมาธิภาวนา ควรมีการกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันควรมีการกิจกรรมพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันควรมีการกิจกรรมให้ความรู้ผู้ดูแลผู้สูงอายุนครอบครัวควรมีการกิจกรรมนันทนาการประเภทส่งเสริมพัฒนาอารมณ์สุข เช่น การฝึกสมาธิโยคะ การท่องเที่ยวเพื่อชมทิวทัศน์ธรรมชาติ การร้องเพลงเต้นรำ ควรมีการกิจกรรมนันทนาการประเภทงานอดิเรก เช่น งานอดิเรก งานประดิษฐ์ งานฝีมือ และควรมีการกิจกรรมนันทนาการประเภทศึกษาประเพณีวัฒนธรรม ตามลำดับ 2)ประชาชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 185 คน มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรียงลำดับตามความถี่จากมากไปหาน้อย คือ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการการเต้นรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการเกมกีฬา เกมกลุ่มสัมพันธ์ เกมสร้างสรรค์ ควรมีการจัดกิจกรรมการเดินออกกำลังกายเพื่อสุขภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมนันทนาการพัฒนาสุขภาพและสมรรถภาพผู้สูงอายุ ควรมีการจัดกิจกรรมการปั่นจักรยานและควรมีการกิจกรรมสร้างความแข็งแรงของกล้ามเนื้อของร่างกาย ตามลำดับ

4.2 สรุปผลการวิจัยระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการกิจกรรมเพื่อสร้างระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จากผลการวิจัยในระยะที่ 1 ผู้วิจัยได้นำมาพัฒนารูปแบบการกิจกรรมเพื่อสร้างระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งเป็น 2 กิจกรรมดังนี้ 1)กิจกรรมการเดินจงกรม เพื่อสร้างสมรรถนะทางจิตใจและ 2)กิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ เพื่อสร้างสมรรถนะทางกาย

4.3 สรุปผลการวิจัยระยะที่ 3 ผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 4.10, S.D.= .50) เมื่อเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ข้อที่ 8 ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบฯ มีความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 4.48, S.D.= .84) รองลงมา ข้อที่ 5 รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น ทำให้เกิดความมั่นใจและคล่องตัวในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.38, S.D.= .85) และน้อยสุด ข้อที่ 9 ผู้สูงอายุมีความเข้าใจต่อขั้นตอนของรูปแบบฯ ที่พัฒนาแล้วเป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 3.51, S.D.=.73)

5. อภิปรายผล

จากข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยเรื่องนี้แล้ว ผู้วิจัยได้นำมาอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

5.1 รูปแบบการกิจกรรมเพื่อสร้างระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ **ที่**พัฒนาขึ้นจากผลการวิจัยระยะที่ 1 แบ่งเป็น 2 กิจกรรมดังนี้ 1) กิจกรรมการเดินจงกรม เพื่อสร้างสมรรถนะทางจิตใจ และ 2)กิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ เพื่อสร้างสมรรถนะทางกาย ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลำดับแรก คือ ควรมีการจัดกิจกรรมเดินจงกรมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลำดับแรก คือ ควรมีการจัดกิจกรรมกิจกรรมนันทนาการการเต้นรำ รำไม้พลอง กิจกรรมเข้าจังหวะจึงทำให้ผู้วิจัยนำผลการวิจัยดังกล่าวไปพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาของธนิต ลีเลิศ, ประจญ กิ่งมิ่งแฮ, บุษกร สุขแสน (2562, 2608-2609) ได้ศึกษารูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและความต้องการการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับปัญหาจากน้อยไปหามาก ลำดับที่ 1 กิจกรรมการเดิน ลำดับที่ 2 กิจกรรมการวิ่งลำดับที่ 3 กิจกรรมการเต้นแอโรบิค ลำดับที่ 4 กิจกรรมการรำมวยจีน ส่วนค่าเฉลี่ยความต้องการ ลำดับที่ 1 กิจกรรมการเดิน ลำดับที่ 2 กิจกรรมรำไม้พอง ลำดับที่ 3 กิจกรรมลีลาศ จะเห็นว่าการเดินเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุต้องการทำมากที่สุด ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากการเดินเป็นกิจกรรมที่ง่าย ปลอดภัย ใช้ได้กับทุกเพศทุกวัย ผลการสร้างรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเดินออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 2) กิจกรรมการรำไม้พลองออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 3) กิจกรรมการวิ่งออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 4) กิจกรรมการเต้นแอโรบิคออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 5) กิจกรรมการรำมวยจีนออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 6) กิจกรรมลีลาศออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะและความเป็นไปได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของภูชิต สุวรรณวัฒน์ (2550, 56) ได้ศึกษาผลการฝึกเดินจงกรมที่มีต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า การฝึกเดินจงกรมตามโปรแกรมการฝึกที่ประยุกต์จากท่าการเดินจงกรมตามแบบของ ดร.สิริ กรินชัยวันละ 1 ชั่วโมง สัปดาห์ละ 5 วันจำนวน 8 สัปดาห์สามารถพัฒนาการทรงตัวของผู้สูงอายุ เพศชาย ที่มีอายุ 60 ปขึ้นไปได้ สอดคล้องกับผลการศึกษาของกิตดา ปรัตถจริยา (2557, 35-42) ได้ทำการวิจัยและพัฒนาชุดฝึกอบรมการบริหารจิตตามแนวพุทธสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา พบว่า 1) ภายหลังสิ้นสุดกระบวนการวิจัยและพัฒนา ชุดฝึกอบรมการบริหารจิตตามแนวพุทธสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาฉบับสมบูรณ์ประกอบด้วยกิจกรรมภาคปฏิบัติ 4 กิจกรรม กิจกรรมภาคทฤษฎี 7 กิจกรรม ใช้ระยะเวลาในการ

ฝึกอบรมรวม 24 ชั่วโมง 2) ชุดฝึกอบรมการบริหารจิตตามแนวพุทธที่พัฒนาขึ้นผ่านเกณฑ์การประเมินความเหมาะสมและความสอดคล้องของกิจกรรมต่าง โดยมีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.80 และ1.00 ภายหลังการทดลองใช้โครงร่างชุดฝึกอบรมการบริหารจิตตามแนวพุทธที่พัฒนาขึ้น พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในกิจกรรมการฝึกอบรมทั้งกิจกรรมภาคทฤษฎีในการฟังธรรมบรรยาย และกิจกรรมภาคปฏิบัติในการเดินจงกรม นั่งสมาธิ และเมตตาภาวนา นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างแสดงความคิดเห็นว่าการฝึกอบรมนี้ทำให้ตนได้รับความรู้ความเข้าใจต่อหลักธรรมบุญสิกขาเพิ่มมากขึ้น มีสมาธิจอจ่อกับสิ่งที่กำลังทำในปัจจุบัน มีจิตใจที่สงบสุขมากขึ้น มีความวิตกกังวลลดลง และมีความอดทนมากขึ้น สอดคล้องกับผลการศึกษาของสุกัญญา พูลโพธิ์กลาง (2562, 95) ได้ศึกษาผลของการออกกำลังกายโดยการรำไม้พลองต่อสมรรถภาพทางกายและอาการปวดหลังของผู้สูงอายุ พบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถภาพทางกายกลุ่มทดลองด้านความแข็งแรงอดทนของกล้ามเนื้อ ด้านความอดทนของระบบหายใจและไหลเวียนเลือด ด้านความอ่อนตัวยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อทดสอบด้วยวิธีการนั่งงอตัว และด้านความอ่อนตัวยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อทดสอบด้วยวิธีการแตะมือด้านหลังหลังการทดลองมากกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.05) ส่วนด้านขนาดของร่างกาย หลังการทดลองไม่พบความแตกต่างของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value >0.05) ส่วนค่าเฉลี่ยคะแนนความปวดหลังของกลุ่มทดลองและกลุ่มเปรียบเทียบหลังการทดลองมีค่าเท่ากับ 2.83 (S.D.=0.648)และ 3.73 (S.D.=0.944) เมื่อทดสอบทางสถิติ พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ(p-value <0.05) ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการรำไม้พลองทำให้สมรรถภาพทางกายของผู้สูงอายุดีขึ้นและการปวดหลังลดลง แต่ยังคงต้องมีการติดตามผลและความเปลี่ยนแปลงของสมรรถภาพทางกายและอาการปวดหลังของผู้สูงอายุจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่ยั่งยืนต่อไป และสอดคล้องกับผลการศึกษาของโชติกา สัตนาโค, จุฬาภรณ์ โสตะ (2560, 32-47) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการจัดการตนเองเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง(Quasi-Experimental Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้โปรแกรมการจัดการตนเองเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูง กลุ่มตัวอย่างจำนวน 66 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 33 คน และกลุ่มเปรียบเทียบ 33 คน มีระยะเวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และการบันทึกระดับน้ำตาลในเลือดผู้ป่วยเบาหวาน กิจกรรมประกอบด้วย การบรรยายประกอบสื่อ การออกกำลังกาย การเดินจงกรม และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยภายในกลุ่มด้วยสถิติ Paired Sample t-test เปรียบเทียบความแตกต่างคะแนนเฉลี่ระหว่างกลุ่มด้วยสถิติ Independent Sample t-test กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 และค่าความเชื่อมั่นที่ 95%CI พบว่า ภายหลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดการตนเองของผู้ป่วยเบาหวาน ด้านการปฏิบัติตัวเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยเบาหวาน สูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001) และหลังการทดลองกลุ่มทดลองมีระดับน้ำตาลในเลือดดีกว่าก่อนการทดลอง และดีกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value <0.001)

5.2 ผลการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย($\overline{X}$ = 4.10, S.D.= .50) ที่เป็นเช่นนี้สามารถอธิบายได้ว่า ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมที่จัดขึ้นมีระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้รูปแบบมีความเหมาะสมรูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อ

เสริมสร้างสมรรถนะทางจิตใจและทางกายผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น ทำให้เกิดความมั่นใจและคล่องตัวในการปฏิบัติต่อผู้สูงอายุและผู้สูงอายุมีความเข้าใจต่อขั้นตอนของรูปแบบที่พัฒนาแล้วเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการศึกษาของธนิต ลีเลิศ, ประจญ กิ่งมิ่งแฮ, บุษกร สุขแสน (2562, 2608-2609) ได้ศึกษารูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่าผลการสร้างรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี พบว่า มี 6 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมการเดินออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 2) กิจกรรมการรำไม้พลองออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 3) กิจกรรมการวิ่งออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 4) กิจกรรมการเต้นแอโรบิคออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 5) กิจกรรมการรำมวยจีนออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ 6) กิจกรรมลีลาศออกกำลังสำหรับผู้สูงอายุ ส่วนการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ พบว่า ผลการประเมินความเหมาะและความเป็นไปได้การทดลองและประเมินรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานีพบว่า การทดสอบความรู้ก่อนทดลองและหลังการทดลองมีคะแนนเฉลี่ย 4.10 คะแนน และ 9.40 คะแนนตามลำดับ เมื่อเปรียบค่าคะแนนระหว่างก่อนและหลัง พบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สรุปว่า การทดลองและประเมินผลรูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี ผ่านการประเมิน สามารถนำไปปฏิบัติจริงได้

จากผลการพัฒนารูปแบบการกิจกรรมเพื่อสร้างระดับสมรรถนะทางจิตใจและทางกายของผู้สูงอายุในโรงเรียนผู้สูงอายุภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งเป็น 2 กิจกรรม ดังนี้ 1)กิจกรรมการเดินจงกรม เพื่อสร้างสมรรถนะทางจิตใจ ซึ่ง การเดินจงกรม หมายถึง การเดินไปและเดินกลับอย่างมีสติ เพื่อปรับแต่งอิริยาบถฯ และอินทรีย์ให้มีความเสมอกัน วิธีเดินจงกรม มี 6 จังหวะ ดังนี้ 1) วิธีเดินจงกรม 1 ระยะ (ขวาย่างหนอ ซ้ายย่างหนอ) 2) วิธีเดินจงกรม 2 ระยะ (ยกหนอ เหยียบหนอ) 3) วิธีเดินจงกรม 3 ระยะ (ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ) 4) วิธีเดินจงกรม 4 ระยะ(ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ เหยียบหนอ) 5) วิธีเดินจงกรม 5 ระยะ (ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ) 6)วิธีเดินจงกรม 6 ระยะ (ยกส้นหนอ ยกหนอ ย่างหนอ ลงหนอ ถูกหนอ กดหนอ) และ 2)กิจกรรมรำไม้พลองแบบประยุกต์ เพื่อสร้างสมรรถนะทางกาย มี 12 ท่า ดังนี้ ท่าที่ 1 เขย่าเข่า ท่าที่ 2 เหวี่ยงข้าง ท่าที่ 3 พายเรือ ท่าที่ 4 หมุนกาย/หมุนเอว ท่าที่ 5 ตาชั่ง ท่าที่ 6 ว่ายน้ำวัดวา ท่าที่ 7 กรรเชียงถอยหลัง ท่าที่ 8 ดาวดึงส์ ท่าที่ 9 นกบิน ท่าที่ 10 ทศกัณฑ์/โยกตัว ท่าที่ 11 ยกน้ำหนัก/จับไม้ข้ามหัว ท่าที่ 12 นวดตัว ซึ่งในการจัดกิจกรรมดังกล่าวต้องคำนึงถึงสุขภาพ ร่ายกาย และความปลอดภัยของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมด้วยและสามารถบูรณาการได้ตามความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ที่นำกิจกรรมดังกล่าวไปใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุให้มีสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังวิสัยทัศน์ที่ว่า “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม”

6. ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว มีข้อค้นพบ (Fact Finding) ที่มีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้ จึงนำมาจัดทำเป็นข้อเสนอแนะเป็น 3 ระดับ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

6.1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ควรกำหนดนโยบายที่เป็นรูปธรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนผู้สูงอายุและชมรมผู้สูงอายุได้นำเอารูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุ ทั้ง 2 กิจกรรมไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสมรรถภาพผู้สูงอายุตามบริบทพื้นที่ และปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

6.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

6.2.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุควรคำนึงถึงความต้องการ ความสามารถ และความปลอดภัยในการเข้าร่วมกิจกรรมซึ่งควรให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

6.2.2 ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมควรมีความพร้อมทางด้านจิตใจและทางกายเพื่อให้การเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไปอย่างมีความสุขไม่เกิดความเครียด

6.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

6.3.1 ควรมีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา สาเหตุ และการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึก

6.3.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “รูปแบบการพัฒนากิจกรรมนันทนาการเพื่อสร้างสมรรถนะจิตใจและทางกายของโรงเรียนผู้สูงอายุในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบผลสำเร็จของการดำเนินงาน”

บรรณานุกรม

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). **สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2562.** สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563. จาก http://www.dop.go.th/th/know/1/275.

กิตดา ปรัตถจริยา. (2557). **การวิจัยและพัฒนาชุดฝึกอบรมการบริหารจิตตามแนวพุทธสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมป์ ปีที่ 9 ฉบับที่ 3, หน้า 35-42.

คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2553). **แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เทพเพ็ญวานิสย์.

โชติกา สัตนาโค, จุฬาภรณ์ โสตะ (2560). **ผลของโปรแกรมการจัดการตนเองเพื่อควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดของผู้ป่วยโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีระดับน้ำตาลในเลือดสูง.** วารสารการพยาบาลและการศึกษา ปีที่ 10 ฉบับที่ 4 หน้า 32-47.

ธนิต ลีเลิศ, ประจญ กิ่งมิ่งแฮ, บุษกร สุขแสน. (2562). **รูปแบบการออกกำลังกายสำหรับผู้สูงอายุในจังหวัดอุดรธานี.** วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์ ปีที่ 6 ฉบับที่ 5 หน้า 2608-2609.

บทที่ 1 ภาพรวมสถานการณ์ผู้สูงอายุ. (ออนไลน์). สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563. จาก http://www.dop.go.th/download/ knowledge/th1531117529-123_3.pdf.

ภูชิต สุวรรณวัฒน์. (2550). **ผลการฝึกเดินจงกรมที่มีต่อการทรงตัวของผู้สูงอายุ.** ปริญญานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์การกีฬา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (ออนไลน์). **การเปลี่ยนแปลงและการเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ**. สืบค้นเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2563. จาก http://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic001.php.

สุกัญญา พูลโพธิ์กลาง. (2562). **ผลของการออกกำลังกายโดยการรำไม้พลองต่อสมรรถภาพทางกายและอาการปวดหลังของผู้สูงอายุ.** วารสารพยาบาลสาธารณสุข ปีที่ 33 ฉบับที่ 3, หน้า 95-113.

วัฏสงสารในพระพุทธศาสนามหายานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน
Vãttã sòngsăăn in Mahayana with Practice in Daily Life

ภัสสรรัชต์ กฤษณะโลม
Passornrach Krishana
นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา
Ph.D. Student Department of Buddhist Studies
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
E-mail : raisangnita@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 17 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 3 สิงหาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 30 สิงหาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัฏฏะสงสารในพระพุทธศาสนามหายานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน พบว่า วัฏฏะสงสารในพระพุทธศาสนามหายานนั้น กล่าวถึง สิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เวียนตายเวียนเกิด คือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่ แล้วตายอีก แล้วเกิดใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้อย่างไม่มีวันจบสิ้น นี่คือการท่องเที่ยวไปเป็นวงกลม ปรากฏในพระสูตรวัชรปรัชญาปารมิตา โดยมุ่งเน้นการปฏิบัติตนเพื่อให้หลุดพ้นวงกลมของวัฏสงสาร การพัฒนาทางลักษณะจิตใจของพระโพธิสัตว์ที่ค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปเพราะธรรมะที่บำเพ็ญควบคู่กันไปเสมอ ลักษณะของภูมิจึงคล้ายกับการอยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “วิหาร” และคล้ายกับทางบำเพ็ญธรรมะในพุทธศาสนามหายานที่เรียกว่า “มรรคา” หรือหนทางแห่งมรรค เป็นที่ชำระจิตใจตนเองจนได้บรรลุความหลุดพ้น ส่วนการปฏิบัติธรรม คือการเมตตาต่อผู้อื่นก็เช่นกัน ให้ผลดีต่อคุณภาพชีวิตอย่างยิ่ง เพราะหมายถึงการขจัดความโกรธและความพยาบาทออกจากจิตใจ ช่วยบรรเทาความเครียด และมีชีวิตอย่างผาสุก ผลลัพธ์คือบุคลิกภาพอันสงบเยือกเย็นของผู้มีคุณธรรมข้อนี้ แต่มหายานได้ทำให้คุณธรรมข้อนี้มีลักษณะทางสังคม ด้วยหลักมหากรุณา ได้ ฉะนั้น หลักบารมีธรรมของพระโพธิสัตว์จึงเป็นหลักเชื่อมวิถีชีวิตแบบฆราวาส และแบบบรรพชิตเข้าด้วยกัน และทำให้พระพุทธศาสนาไม่เป็นกิจกรรมของบรรพชิตแต่อย่างเดียว แต่เป็นของฆราวาสด้วย ตัวอย่างนี้สามารถหาดูได้จากมหายานในจีน เกาหลี ญี่ปุ่น และไต้หวันในปัจจุบัน หรือในประเทศไทย เช่นกิจกรรมขององค์กรการกุศลของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่นมูลนิธิร่วมกตัญญูและป่อเต็กตึ๊ง

คำสำคัญ : วัฏสงสาร, วัชรปรัชญาปารมิตา, มรรคา

ABSTRACT

This article the objective of this study Vãttã sòngsăăn in Mahayana with Practice in Daily Life. It was found that Vãttã sòngsăăn in Mahayana Buddhism spoke of life, especially recurring human beings. Is born and dies Death, then born again, then death again, born again in this circle endlessly this is a touring circle. Appears in the Sutra, Vajrasana, Parmita

With a focus on self-practice in order to escape the circle of Vãttã sòngsăăn The spiritual development of the Bodhisattva was gradually changing because of the Dhamma practiced in parallel. The nature of the landscape is therefore similar to being in any condition called "Vihara" and similar to the Dharma practice in Mahayana Buddhism called "Makkah" or the path of the path. Is the one who cleanses his soul until he reaches liberation Dharma practice section is to be kind to others as well extremely good for quality of life because it means removing the anger and the vengeance from the mind? Helps relieve stress and live a happy life the result is the calm personality of this virtuous person. But Mahayana has made this virtue a social character. With the principle of great mercy, the Bodhisattva's charisma is the link between the secular way of life And the Royal Order together And make Buddhism not the only activity of the monk But also belonging to the secular This example can be found in Mahayana in China, Korea, Japan and today in Taiwan. Or in Thailand Such as the activities of charities of Thai-Chinese people Such as the Ruam Gratitude Foundation and Por Tek Tung.

Keywords: Vãttã sòngsăăn, Vajrasana Parmita, Makkah

1. บทนำ

ความเชื่อเรื่องโลกนี้โลกหน้า เป็นความเชื่อเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เป็นเวลานานจนไม่อาจจะสืบค้นหาที่มาได้ แต่ยังเป็นปัญหาที่ทำให้มนุษย์ได้ขบคิดในเรื่องของชีวิตว่าเกิดมาจากไหน ตายแล้วจะไปไหน เป็นทั้งคำถามส่วนบุคคลและส่วนรวม ซึ่งมีความแตกต่าง จนกลายเป็นปัญหาที่ต้องหาคำตอบ แนวคิดทางปรัชญาก็ได้ให้ความสนใจในเรื่องนี้มาโดยตลอด ไม่ว่าจะยุคไหนแนวความคิดนี้ก็ถือว่ามีอิทธิพลต่อความเชื่อของมนุษย์ เป็นเรื่องที่คู่กับมนุษย์มาอย่างไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ดังนั้น คำว่า "สังสารวัฏ" มาจากคำว่า "สังสาระ = การท่องเที่ยวไป" กับ "วัฏฏะ = วงกลม" ซึ่งคำทั้ง 2 คำนี้ก็มีความหมายถึงการหลุดพ้น ส่วนคำว่า “สังสารวัฏ” เป็นคำที่ใช้บ่อยในพุทธศาสนาเถรวาทและคำว่า “วัฏฏะสงสาร” มักเป็นคำที่ใช้บ่อยในพุทธศาสนามหายาน โดยเฉพาะวัชรยาน ดังนั้น วัฏฏะ หมายถึง การวนเวียน, การเวียนเกิดเวียนตาย, การเวียนว่ายตายเกิด,ความเวียนเกิด หรือวนเวียน ด้วยอำนาจกิเลสกรรม และวิบาก เช่น กิเลสเกิดขึ้นแล้วให้ทำกรรม เมื่อทำกรรมแล้วย่อมได้รับผลของกรรม เมื่อได้รับผลของกรรมแล้ว กิเลสก็เกิดอีกแล้วทำกรรม แล้วเสวยผลกรรม หมุนเวียนต่อไปและการหมุนเวียนอยู่ในสังสารวัฏเวียนว่ายตายเกิดของสิ่งมีชีวิตก็เปรียบเสมือนวัฏฏะมี 3 อย่าง คือ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553) 1. กิเลสวัฏฏ์ คือ การวนเวียนไปตามอำนาจของกิเลส อันได้แก่ โลภะ โทสะ โมหะ 2. กรรมวัฏฏ์ คือ การวนเวียนอยู่กับการทำกรรมตามอำนาจของกิเลส เพราะกิเลสเป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการกระทำ 3. วิปากวัฏฏ์ คือ การวนเวียนรับผลของกรรมจากการกระทำ และสิ่งมีชีวิตโดยเฉพาะอย่างยิ่งมนุษย์เวียนตายเวียนเกิด คือเกิดแล้วตาย ตายแล้วเกิดใหม่ แล้วตายอีก แล้วเกิดใหม่อีก วนเวียนอยู่อย่างนี้อย่างไม่มีวันจบสิ้น นี่คือการท่องเที่ยวไปเป็นวงกลม หรือสังสารวัฏตามความหมายของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่งในวัฏฏะสงสารในพระพุทธศาสนามหายานนั้น ได้มีกล่าวไว้ในคัมภีร์วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร ประกอบด้วย รูป (สิ่งที่รับรู้ได้ด้วยตา) เวทนา (ความรู้สึก พอใจ ไม่พอใจ เฉย ๆ) สัญญา(ความจำได้หมายรู้) สังขาร (ความคิดปรุงแต่ง) วิญญาณ (ความรู้แจ้งแห่งอารมณ์ทางตาหูจมูกลิ้นกายใจ) และชีวะลักษณะ (สภาวะแห่งชีวิตหรือวิญญาณแห่งสรรพสัตว์ที่เวียนว่ายในวัฏสงสาร) (อริยะ สุพรรณเกษัช, 2561) อมร ทองสุก (2553) นักวิชาการพุทธศาสนามหายาน เป็นผู้แปลและเรียบเรียงคัมภีร์

วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร (พระสงฆ์จี้กงอรรถาธิบาย) ได้อธิบายว่า โพธิสัตว์จึงเป็นอุดมการณ์ของชาวพุทธมหายาน ที่พยายามดำเนินรอยตามแนวทางพระยุคลบาทสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อครั้งทรงเป็นมนุษิโพธิสัตว์ เพื่อให้ได้ถึงพุทธภูมิในที่สุด และอุดมการณ์โพธิสัตว์นี้ยังมีสมบัติเป็นตัวเชื่อมทำให้ไม่มีช่องว่างมากนักระหว่างบรรพชิตกับฆราวาส เนื่องจากผู้ที่จะเป็นโพธิสัตว์ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นบรรพชิต แม้ฆราวาสเองก็เป็นโพธิสัตว์ได้เช่นกัน โดยหัวใจของการเป็นโพธิสัตว์นั้นขั้นแรกต้องมี โพธิจิต คือจิตตั้งมั่น ยึดพุทธภูมิเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต มีศรัทธาในโพธิ หรือความรู้แจ้งว่าเป็นอุดมการณ์สูงสุด และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ (อริยะ สุพรรณเกษัช, 2561)

2. แนวคิดความหมายและกระบวนการสังสารวัฏ

ปรุตม์ บุญศรีตัน (2556) ได้กล่าวในหนังสือ พุทธอภิปรัชญา : ความจริงเกี่ยวกับ จักรวาล โลก มนุษย์และสังสารวัฏ อธิบายว่า มนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน แนวคิดเรื่องการเวียนว่าตายเกิด ยังคงปรากฏอยู่ในโลก ยังคงมีความคิดเห็นต่างกันอย่างสุดขั้วเช่นกัน มนุษย์ในยุคโบราณอันไกลโพ้นมีความสงสัยในเรื่องนี้เป็นการแสดงจุดยืนของพุทธปรัชญาอย่างชัดเจนที่จะไม่โน้มเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างสุดขั้ว พระพุทธองค์ไม่ประกอบด้วยอรรถ ไม่ประกอบด้วยธรรม ไม่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความหน่ายเพื่อความคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อความสงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อความตรัสรู้ เพื่อนิพพาน อัพยากตปัญหาที่ว่านี้ได้แก่ “โลกไม่เที่ยง นี้เท่านั้น จริงสิ่งอื่นไม่จริงใช่ไหม ...โลกมีที่สุด...โลกไม่มีที่สุด...ชีวะกับสรีระเป็นอันเดียวกัน...ชีวะกับสรีระเป็นคนละอย่าง...สัตว์ตายแล้วเกิด...สัตว์ตายแล้วสูญ...สัตว์ตายแล้วมีทั้งเกิดอีกและสูญ...สัตว์ตายแล้ว จะว่าเกิดอีกก็ไม่ใช่ จะว่าไม่เกิดอีกก็มิใช่ นี้เท่านั้น จริง สิ่งอื่นไม่จริง ใช่ไหม ?”

การเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ที่ยังมีบุญและบาป หรือมีเหตุแห่งการเวียนว่ายตายเกิดอยู่แนวคิดเรื่องวัฏสงสาร อันแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงกันโลกต่างๆเหล่านั้น ความสัมพันธ์ระหว่างกาลและเทศะ โดยถือเอามนุษย์เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยง หมายความว่า มนุษย์เป็นผู้ที่สามารถข้ามผ่านไปยังโลกเหล่านั้นได้ตามเหตุปัจจัยอันควรแก่โลกนั้นๆ มนุษย์ตายแล้วจะต้องเกิดอีกแน่นอน หรือมนุษย์ตายแล้วจะไม่เกิดอีกแน่นอนอย่างตายตัว หากแต่จะเสนอโดยมีเงื่อนไขหรือเป็นกลางๆว่า หากยังมีเชื้อให้เกิดอีก มนุษย์ก็จะเกิดอีกต่อไป แต่ถ้าหากว่า ไม่มีเชื้อที่ทำให้เกิดอีก ก็จะไม่เกิดอีกต่อไป หากมนุษย์ผู้นั้นก็จะต้องเกิดอีกแน่นอนในวัฏฏะสงสารต่อไป เพราะเป็นสิ่งที่แน่นอน การยืนยันของเหตุผลหรือความมีเงื่อนไขแห่งการเกิด โดยธรรมชาติของวัฏฏะสงสารนั้น เป็นคลื่นกรรมเป็นตัวเชื่อมระหว่าง 2 ชาติ เมื่อมนุษย์ตายลง กรรมจะพุ่งเป็นลำออกไปจากผู้ตาย พอจุติจิตดับลง จุติจิตนั้น จะทิ้งคลื่นวิญญาณไว้ที่คลื่นกรรม ทำให้คลื่นกรรมกระเพื่อมเป็นความถี่ (frequency) มีรูปเป็นคดกริช ความถี่ของคลื่นกรรมในแต่ละคนจะไม่เหมือนกัน มีหยาบ ละเอียดต่างกัน ในเวลาเดียวกัน กลละ (embryo) ในครรภ์มารดาก็มีพลังดึงดูดเฉพาะของตน ที่เหมาะสมกับคลื่นกรรมบางคลื่น เมื่อพบกับกลละที่เหมาะสม คลื่นกรรมไหลลงสู่กลละอันนั้น เมื่อคลื่นกรรมไหลลงสู่กลละอันใดก็ไปสร้างวิญญาณขึ้นในกลละอันนั้น ปฏิสนธิวิญญาณกับจุติวิญญาณไม่ใช่ดวงเดียวกัน ไม่มีการเดินทางของวิญญาณอมตะหรือของตัวกูใดๆจากชาติหนึ่งไปสู่อีกชาติหนึ่ง แต่มีตัวเชื่อมเพียงอย่างเดียวคือ “กรรม” กรรมที่ว่านี้จึงมีลักษณะคล้ายกระแสไฟฟ้าที่ไหลไปตามเส้นลวดจนเข้าไปในไส้ของหลอดไฟ แล้วก็แสดงตัวออกมาให้เห็นเป็นแสง หาได้หมายความว่า กระแสไฟสูญหายไปไม่เพียงไม่มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ให้แสดงตัวออกมาเท่านั้น กระแสไฟยังคงอยู่ คอยให้อุปกรณ์แสดงตัวใหม่ไม่ว่าจะเป็นหลอดไฟใหม่ เครื่องทำความร้อนหรือมอเตอร์ไฟฟ้าที่มันจะแสดงออกมาเป็นแสง เป็นความร้อนหรือเป็นพลังจลนะ กระแสไฟฟ้าเปรียบเหมือนกระแสกรรม ดวงไฟหรือเครื่องทำความร้อนหรือมอเตอร์เปรียบเหมือนชีวิตของมนุษย์ที่ปรากฏตัวขึ้นมาโลกเชิงประจักษ์ แสงไฟฟ้าเป็นการแสดงตัวให้ปรากฏของพลังงานไฟฟ้า ซึ่งมองไม่เห็นฉันใด มนุษย์ก็เป็นเครื่องแสดงออกของพลังกรรมซึ่งไม่มองเห็นฉันนั้น หลอดไฟฟ้าอาจแตก แสงไฟอาจจะดับ แต่กระแสไฟฟ้ายังอยู่และ

อาจแสดงตัวออกมาเป็นแสงไฟได้อีกในหลอดอื่น โดยทำนองเดียวกัน ร่างกายอาจแตกสลายไปและการดับของจิตในปัจจุบันจะก่อให้เกิดจิตใหม่ในชาติใหม่แต่พลังกรรมยังคงอยู่กล่าวคือ “กฎแห่งกรรม” นั่นเอง

1. ภพภูมิในพุทธศาสนามหายาน

มรรคาเพื่อมหาชน อธิบายว่าความเป็นมาของความคิดเรื่องภูมิของพระโพธิสัตว์ อธิบายว่า การพัฒนาทางลักษณะจิตใจของพระโพธิสัตว์ที่ค่อยๆเปลี่ยนแปลงไปเพราะธรรมะที่บำเพ็ญควบคู่กันไปเสมอ ลักษณะของภูมิจึงคล้ายกับการอยู่ในสภาพใดสภาพหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า “วิหาร” และคล้ายกับทางบำเพ็ญธรรมะในพุทธศาสนามหายานที่เรียกว่า “มรรคา” หรือหนทางแห่งมรรค เป็นที่ชำระจิตใจตนเองจนได้บรรลุความหลุดพ้น หากกล่าวถึงลำดับขั้นของบุคคลแต่ละบุคคลธรรมดา จนถึงเป็นพระอรหัตต์รวมเป็น 6 ขั้นด้วยกัน ดังนี้

1. ปุถุชน หมายถึง บุคคลธรรมดาสามัญทั่วๆ ไป

2. โครตภู หมายถึง บุคคลผู้เริ่มเข้าสู่อริยธรรม คือ เริ่มหันเหความคิดเข้าสนใจธรรมะที่จะทำให้ถึงการเป็นอริยบุคคลกำลังจะเป็นอริยบุคคล

3. โสดาบัน บุคคลผู้เป็นโครตภูถึงลำดับนี้ได้ด้วยการบำเพ็ญอธิศีลสิกขาละสังโยชน์ 3 ประการแรกได้ คือ สักกายทิฏฐิ สีลพตปรามาส วิจิกิฉา

4. สกทาคามี พระโสดาบันยังคงอยู่ในอธิศีลสิกขา และทำราคะ โทสะ โมหะให้เบาบางจะมาสู่โลกนี้อีกคราวเดียว

5. อนาคามี พระสกทาคามีถึงลำดับนี้ด้วย อธิจิตตสิกขาและละสังโยชน์ 5 ประการ คือเพิ่มกาม ราคะและพยาบาทจะนิพพานในชั้นสุทธาวาสไม่กลับมาในโลกอีก

6. อรหันต์ พระอนาคามีบำเพ็ญอธิปัญญาสิกขา ละสังโยชน์ทั้ง 10 ประการได้หมดได้บรรลุอรหัตตผลเป็นพระอรหันต์

ขั้นที่ 1 และ 2 นับเป็นขั้นของการเริ่มต้น ขั้นตอนจริงๆมาเริ่มในขั้นที่ 3 เป็นต้นมา เรียกขั้นเหล่านี้ว่า “มรรค” สิ่งที่เน้นคือการละสังโยชน์ 10 ประการ หมายถึง กิเลสอันผูกใจสัตว์อยู่ ได้แก่ 1) สักกายทิฏฐิ คือ ความเห็นเป็นเหตุถือตัวถือตน 2) วิจิกิฉา คือ ความลังเลเป็นเหตุไม่แน่ใจในปฏิปทาเป็นเครื่องดำเนินของตน 3) สีลัพตปรามาส คือ ความเชื่อถือศักดิ์สิทธิ์ด้วยความเข้าใจว่ามีได้ด้วยศีลหรือพรตอย่างนั้นอย่างนี้ 4) กามราคะ คือ ความกำหนัดด้วยอำนาจกิเลสกาม เรียกแต่เพียงราคะก็มี 5) ปฏิฆะ คือ ความกระทบกระทั่งแห่งจิต ได้แก่ความหงุดหงิดด้วยอำนาจโทสะ เรียกโทสะโดยตรงก็มี 5 นี้ เป็นสังโยชน์เบื้องต่ำ คืออย่างหยาบเรียก โอรัมภาคิย 6) รูปราคะ คือ ความติดใจอยู่ในรูปธรรม เช่น ชอบใจในบุคคลบางคน หรือในพัสดุบางสิ่งหรือแม้ในวัตถุอันเป็นอารมณ์แห่งรูปฌาน 7) อรูปราคะ คือ ความติดใจอยู่ในอรูปธรรม เช่น พอใจในสุขเวทนา 8) มานะ คือ ความสำคัญตัวว่าเป็นนั่นเป็นนี่ 9) อุทธัจจะ คือ ความคิดพล่านเช่นนึกอะไรก็เพลินเกินไปกว่าเหตุ และ 10) อวิชชา คือ ความตกลงอันเป็นเหตุไม่รู้จริง (ประพจน์ อัศววิรุฬหการ, 2557)

จากข้อความข้างต้นที่ผู้เขียนกล่าวมานั้น หากนำมาตีความตามนัยของการปฏิบัติ ผู้ที่ต้องการจะบรรลุมรรคผล ต้องเริ่มต้นที่การมีศรัทธาในโพธิของพระพุทธเจ้า ออกบวช (นักพรตหรือพระสงฆ์ตามนิกายมหายาน) ประพฤติโพธิปักขิยธรรม จนได้บรรลุฌานเป็นการกล่าวในแง่การบำเพ็ญ ส่วนการกล่าวในเรื่องมรรค เป็นการกล่าวเน้นในเรื่องมรรคและผลจากการบำเพ็ญ ซึ่งขั้นตอนของการบำเพ็ญธรรมะได้รับการขยายออกเป็น 7 ขั้นตอนอันมีลักษณะเป็นขั้นตอนของพระโพธิสัตว์มากขึ้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 อาทิกรรมิกะ เป็นขั้นของผู้เริ่มต้น

ขั้นที่ 2 อุษมคตะ พระศราวกเพ่งฌานในอารยสัตย์ 4

ขั้นที่ 3 มุรธานะ พระศราวกผู้อยู่ในขั้นนี้ มีกุศลมูลที่สูงสุด

ขั้นที่ 4 กษานติ เป็นขั้นพระศราวกยอมรับความเป็นจริง บำเพ็ญศรัทธาวีรยะ ฯลฯ เพื่อที่จะไม่กลับลงในภูมิขั้นต่ำอีก

ขั้นที่ 5 เลากิกาครธรรมา เป็นขั้นที่ธรรมต่างๆที่บำเพ็ญมีพลังความยั่วยวนไม่อาจทำอะไรได้อีก

ขั้นที่ 6 ภาวนามรรคา ทางแห่งการภาวนา หมายถึงการบำเพ็ญสมาธิ

ขั้นที่ 7 ทางแห่งการรู้แจ้งเห็นจริง

ในขั้นที่ 4 นั้น พระศราวกจะไม่ตกลงไปในภูมิขั้นต่ำจะได้เข้านิรวาณ ดังนั้น ผู้ที่มุ่งหวังจะเป็นพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้าจะไม่เข้าภูมินั้น แต่จะเลยมาบำเพ็ญในภูมิที่ 5,6 และ 7 ตามลำดับ

2. การปฏิบัติและอุดมการณ์เพื่อการหลุดพ้น

การปฏิบัติใจให้บริสุทธิ์ดี ยิ่งไปกว่านั้นเป็นธรรมะไม่มีสูงหรือต่ำ จึงเรียกว่า อนัตตา เพื่อปลูกฝังธรรมะที่ดีทั้งหมดโดยไม่ยึดตัวตันหรือผู้อื่นและไม่มีสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตใด จึงถือว่าบรรลุอนุตตรสัจจะ ดังนั้น “ ไม่มีอะไรสูงไปกว่าธรรมะนี้และไม่มีสิ่งใดต่ำกว่าจึงเรียกว่า อนุตตร” ดังคำกล่าวที่ว่า “ฉันสาบานว่าจะตัดความชั่วร้ายทั้งหมดออกไปขอปฏิญาณว่าจะทำความดีทั้งหมด และฉันสาบานว่าจะช่วยชีวิตสิ่งมีชีวิตทั้งหมด ถ้าคุณตัดความชั่วและปลูกฝังความดีรากที่ดีจะเพิ่มขึ้นและเติบโตด้วยการปลูกฝังธรรมที่ดีด้วยการตรัสรู้หนทางแห่งมรรคา (The Diamond Sutra.1907) เนื่องจากพุทธศาสนามหายานมีการกล่าวถึง “นิพานเป็นอนัตตา” ไว้ดังนี้ (อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน, 2557)

ความจริงแท้ ได้แก่ ตถตา ที่มีนัยที่เรียกว่า ภูตตถตา และโพธิปรัชญา (อาลยวิญญาณ) ซึ่งเป็นสิ่งที่สัมบูรณ์ (The Absolute) กล่าวคือ ภาวะที่เป็นศูนย์รวมของสิ่งทั้งปวง เรียกว่า ธรรมกายหรือธรรมธาตุ

1) ตถตา คือ วัฏสงสาร เป็นภาวะที่ไม่อาจพรรณนาได้ด้วยภาษาคน (อนีรวจนียะ) หากเปรียบเทียบก็เหมือน นิพพานเป็นสิ่งที่มี ก็ไม่ใช่ เป็นสิ่งที่ไม่มี ก็ไม่ใช่ เป็นสิ่งที่มีและไม่มี ก็ไม่ใช่ และไม่เป็นสิ่งที่มีและไม่มี ก็ไม่ใช่

2) สรรพสิ่งทั้งหลายในโลกไม่ใช่สิ่งจริงแท้ กล่าวคือ สิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงปรากฏการณ์ เป็นสมมุติสัจจะเท่านั้น ไม่ใช่เป็นความจริงแท้ ปรมัตถสัจจะ สิ่งสัมบูรณ์หรือธรรมกายเป็นความจิรงอันสูงสุด

3) ปัญญาขั้นเหตุผล (พุทธิปัญญา) ไม่สามารถทำให้เรารู้ซึ้งถึงความจริงแท้ในขั้นปรมัตถสัจจะ เมื่อบุคคลสามารถรู้ อะไรอยู่เบื้องหลังความคิด ก็เชื่อว่าเขากำลังเดินไปสู่ปัญญาญาณของพุทธศาสนา เพราะด้วยอุปายโกศล ที่เป็นอุบายที่ฉลาด พระองค์ได้ทรงทำให้สรรพสัตว์ทั้งหลายเลิกยึดติดในเรื่องสัญลักษณ์และให้มุ่งตรงไปสู่ความจริงแท้

4) สิ่งสัมบูรณ์ เมื่อมองผ่านอวิชชาจะเห็นเป็นโลกแห่งปรากฏการณ์ที่มีองค์ประกอบมายมาก ดังที่พระอัสวโฆษอุปมาให้เห็นไว้ว่า น้ำอันสงบในมหาสมุทร เมื่อถูกลมพัด จะปรากฏเป็นคลื่นฉันใด วิญญาณเมื่อถูกอวิชชาเข้ามาปรุงแต่ง ซึ่งเป็นตัวทำให้เกิดโลกแห่งปรากฏการณ์ทั้งฝ่ายที่เป็นจิตวิสัยและวัตถุวิสัย

5) เมื่อโพธิญาณเกิดขึ้นแก่เรา เราจะรู้แจ้งว่า เราไม่ใช่ภาวะอันจำกัด แต่เราคือภูตตถตานั่นเอง ภูตตถตานี้แหละคืออมตธรรมและพร้อมกับการได้รู้แจ้งถึงภาวะเป็นความสุขอันล้ำเลิศ

6) พระพุทธเจ้าผู้ทรงเป็นดวงอาทิตย์ที่ส่องแสงแห่งโพธิญาณได้ทรงอุบัติขึ้นในโลกนี้ เพื่อทำลายความมืด คืออวิชชา

7) พระโพธิสัตว์นั้น แม้ท่านจะรู้แจ้งสิ่งที่ควรรู้แล้วและไม่มีสิ่งใดที่ท่านจะต้องทำเพื่อตนเองอีกแล้วก็ตาม แต่ท่านก็ยังคงดำเนินตามพระพุทธเจ้า คือต้องรื้อสัตว์ให้หลุดพ้นจากกิเลส จึงไม่ยอมเข้าถึงนิพพานจนกว่าจะทำให้สรรพสัตว์เป็นอิสระจากทุกข์ทั้งปวงโดยพร้อมกัน เนื่องจากความจริงแท้ (ตถตา) เป็นวิญญาณบริสุทธิ์ ท่านพุทธทาสภิกขุ (2553) อธิบายว่า การจะดับทุกข์นั้นจะดับได้โดยวิธีตรงกันข้ามกับความรู้สึก กล่าวคือ ฉันทะที่ประกอบด้วยธรรม เพื่อการดับทุกข์นั้นยังไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ถ้าหากนำฉันทะมาเป็น

ความเพียรในการปฏิบัติธรรมเพื่อการหลุดพ้นก็จะเป็นผลดี ยกตัวอย่างเช่น การออกบวชของพระสงฆ์นั้น หากพระสงฆ์รูปนี้ไม่มีความฉันทะหรือความพยายามที่จะครองสมณะเพศนี้ได้ ก็อาจจะก่อให้เกิดการดับทุกข์ของกิเลสในใจของพระสงฆ์รูปนี้ได้ยาก เพราะการปฏิบัติตนตามพระวินัยจะต้องอาศัยความฉันทะในการดับทุกข์ทั้งหลายทั้งปวง ท่านพุทธทาสได้กล่าวต่ออีกว่า “ฉันทะในเรื่องของความยึดมั่นถือมั่นในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส อะไรเช่นนี้ เป็นฉันทะที่แรงมาก แรงจนข่มขี่กันไม่ไหว มันเป็นฉันทะไปฝ่ายโน้น ไม่ใช่ฉันทะมาทางฝ่ายโพธิปักขิยธรรมหรือนิพพาน ไม่ใช่ฉันทะในอิทธิบาทของโพธิปักขิยธรรม นี่คือจุดตั้งต้นจุดแรก จุดตั้งต้นที่จะต้องสะสางออกจากสภาวธรรมนี้”.... “ปริญญาตายก่อนตาย ใครได้รับเป็นอันนับว่าจบสิ้นการศึกษาเป็นโลกุตตร์ หลุดพ้น เหนือโลกา หยุดเวียนว่าย สิ้นสังสารวัฏฏ์วน ปริญญาแสนสงวนจากสวนโมกข์ คนเขาว่าเยกโยกไม่เห็นหน ไม่เห็นดีที่ตรงไหนใครสัปะดน รับเอามา ด่าบ่นกันทั้งเมือง นี่แหละหนา ปริญญาตายก่อนตาย คนทั้งหลาย มองดูไม่รู้เรื่องเขาอยากอยู่ให้เด่นดัง มลังเมลือง เขาเลยเคืองว่าเราชวนให้ด่วนตาย”

วิทยา ศักยาภินันท์ (2552) ได้เขียนบทความในวารสารมนุษยศาสตร์ เรื่องอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ : พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน อธิบายว่า คำสอนเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์เป็นคำสอนของพระพุทธศาสนายุคแรก เรื่องราวของพระพุทธเจ้าในอดีตครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แต่ละพระชาติที่ทรงบังเกิดก็เพื่อทรงบำเพ็ญบารมีธรรมให้มากขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งก็ได้แก่พระโคดมพระพุทธเจ้าพระองค์ ปัจจุบันฝ่ายมหายานเห็นว่า พระพุทธเจ้าทรงฉลาดในอุบาย (อุปายเกาศัลยา) ทรงใช้วิธีการหลากหลายเพื่อขนสรรพสัตว์จากสังสารวัฏ ฉะนั้น จึงมีการปรับปรุงแก้ไขข้อบัญญัติและคำสอนบางประการของพระพุทธเจ้าให้เหมาะกับเวลาและสถานที่ที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อนี้เป็นที่ทราบกันดีของนักประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

สาเหตุที่มหายานเน้นอุดมการณ์พระโพธิสัตว์ก็ด้วยเหตุผลหลายประการคือ

1. มาจากบุคลิกภาพของพระพุทธเจ้า เพราะก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าพระองค์ปัจจุบัน ทุกภูมิที่เสวยพระชาติ (เกิด) จะทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ซึ่งจะช่วยเหลือสัตว์โลกได้มากกว่า ไม่มีข้อห้ามแต่อย่างใด สำหรับผู้ที่ปรารถนาเช่นนี้ในพระพุทธศาสนา ฉะนั้น ทุกคนจึงตั้งความปรารถนาได้ และทำได้ง่ายกว่าการได้บังเกิดเป็นสาวกพระพุทธเจ้า ซึ่งจะสมปรารถนาก็ต่อเมื่อพระพุทธเจ้ามาบังเกิดเท่านั้น ซึ่งกล่าวกันว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ยากอย่างยิ่ง

2. มาจากกุศลจิตอันแรงกล้าของบรรดาพระธรรมทูตที่ต้องการให้พระพุทธศาสนาเข้าถึงจิตใจของคนต่างถิ่นในบริบทของสังคมที่แตกต่างออกไป จึงนำเสนอสิ่งที่เห็นว่าประชาชนจะยอมรับได้ง่าย ขณะที่ยังคงหลักการจริง ๆ ของพระพุทธศาสนาเอาไว้

3. มาจากอิทธิพลของศาสนาฮินดูนิกายภาควัต ในคริสต์ศตวรรษที่ 2 ที่เน้นการอวตารและความภักดีต่อพระวิษณุ ซึ่งส่งผลทางจิตวิทยาอย่างทรงพลังยิ่งต่อคนระดับล่างมากกว่าการเน้นปัญญาและความหลุดพ้นส่วนตัวของพระพุทธศาสนายุคแรก อุดมการณ์พระโพธิสัตว์จึงเหมาะสมต่อคนระดับล่าง และสามารถแข่งขันกับศาสนาฮินดูนิกายภาควัตได้เป็นอย่างดี

3. การบำเพ็ญโพธิสัตว์สู่มรรคาเพื่อมหาชน

การบำเพ็ญบารมีเป็นหลักจริยศาสตร์ของพระโพธิสัตว์ที่มุ่งพระโพธิญาณ บารมีธรรมที่พระโพธิสัตว์ควรบำเพ็ญให้บริบูรณ์จึงจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า มีทั้งหมด 6 บารมีธรรม คือ ทานบารมี ศีลบารมี กษานติบารมี วิริยบารมี สมาธิบารมี และปัญญาบารมีในปรัชญาปารมิตา

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสต์ (2527) อธิบายว่า บารมี 6 เป็นกัลยาณมิตรของพระโพธิสัตว์ เป็นครู เป็นทางเดิน เป็นแสงสว่าง เป็นคบเพลิง เป็นดวงประทีป เป็นที่พักพิง เป็นที่พึ่งพา เป็นที่พักผ่อน เป็นสิ่งบรรเทาทุกข์ เป็นเกาะ เป็นมารดา เป็นบิดา และช่วยให้พระโพธิสัตว์ได้เข้าใจตามเป็นจริง จนได้ตรัสรู้ในที่สุด

เพราะพระสูตรมหายานแทบทั้งหมด ซึ่งมีความสัมพันธ์กันและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสมบูรณ์ของชีวิต มีดังนี้

1. ทานบารมี พระพุทธศาสนาเน้นคุณธรรมเกี่ยวกับการช่วยเหลือผู้อื่น เช่น เมตตา กรุณา และทาน เป็นพิเศษ จนเห็นว่าแตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ในอินเดียยุคเดียวกัน การให้หรือทานในที่นี้จึงมีนัยที่น่าพิจารณาอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) เพื่อสลัดความเห็นแก่ตัว สร้างความอ่อนโยนให้กับจิตใจ ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับคุณธรรมขั้นสูงต่อไป และ 2) แสดงว่าในสังคมมีคนยากจนที่ควรแก่การได้รับความช่วยเหลือ และมีผู้ที่ทำประโยชน์แก่สังคม เช่น นักบวช บุคคลเช่นนี้ไม่มีอาชีพ หากได้รับการอุปถัมภ์แล้ว จะทำหน้าที่ของตนได้อย่างดี เมื่อมหายานอุบัติขึ้นมา ได้รับเอาทานบารมีที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกมาเป็นบารมีธรรมข้อหนึ่งของพระโพธิสัตว์ด้วย พระโพธิสัตว์ผู้บำเพ็ญบารมีข้อนี้จะมีสภาพจิตใจกว้างขวาง เผื่อแผ่ไปยังผู้ขัดสนและตกทุกข์ได้ยากทั้งมวล นอกจากการให้วัตถุสิ่งของแล้ว แม้ผลแห่งกรรมดีที่ได้กระทำลงไปทั้งในอดีต ปัจจุบัน และก็อนาคต พระโพธิสัตว์ก็ยินดีสละให้ หากจะช่วยให้ผู้รับพ้นจากความทุกข์ ซึ่งนับว่าแตกต่างพระพุทธศาสนายุคแรกที่สอนว่า ทุกคนต่างมีกรรมเป็นของตน ไม่สามารถจะโอนถ่ายไปยังผู้อื่นได้ แต่เป็นเพราะรักในพระโพธิญาณ พระโพธิสัตว์จึงยอมเสียสละทุกอย่างแม้กระทั่งผลกรรมดีของตนให้ผู้อื่น อย่างไรก็ดี เช่นเดียวกับเถรวาท มหายานถือว่าทานที่ล้ำเลิศยิ่งกว่าทานทั้งปวงคือ ธรรมทานดังพระสูตรที่แปลเป็นภาษาจีนกล่าวไว้ดังนี้

2. ศีลบารมี ศีลหมายถึงปกติหรือการประพฤติที่อยู่ในครรลองคลองธรรม ในพระไตรปิฎกของเถรวาทมักมาร่วมกับสมาธิและปัญญาที่เป็นหลักไตรสิกขา พระพุทธโฆสาจารย์แบ่งศีลออกเป็น 2 ประการคือ วารีตศีล ได้แก่ข้อห้าม และจารีตศีล ได้แก่ ข้ออนุญาต ด้วยอำนาจของศีล กิเลสอย่างหยาบจะอยู่ภายใต้การควบคุม อย่างน้อยก็ชั่วคราว ส่วนประเภทของศีลมีแตกต่างกันไปตามภูมิของผู้ปฏิบัติ เช่น ศีล 5 ศีล 8 ศีล 10 วินัย 227 ข้อ สำหรับพระภิกษุ และ 250 ข้อ สำหรับภิกษุณี ศีลเหล่านี้ปรากฏในพระไตรปิฎกของพระพุทธศาสนายุคแรก สำหรับมหายานได้แก้ไขดัดแปลงไปบ้าง และขณะที่ยังคงสาระสำคัญเดิมไว้ พระโพธิสัตว์อาจละเมิดศีลได้ หากพิจารราแล้วว่าจะเป็นการแสดงความเมตตาและความกรุณาต่อผู้อื่น โพธิสัตวภูมิได้แสดงว่า เหตุการณ์ใดบ้างที่พระโพธิสัตว์อาจละเมิดศีลได้ แต่ทุกสถานการณ์จะต้องเกี่ยวข้องกับความเมตตาและความกรุณา ต้องการช่วยเหลือผู้อื่นทั้งสิ้น ฉะนั้น พระโพธิสัตว์อาจปลิดชีวิตทุรชนที่กำลังจะก่อกรรมทำเข็ญ ฆ่าพระอรหันตสาวก พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ โดยตั้งเจตนาดังนี้ว่า ผลจากการกระทำนี้ แม้จะทำให้ต้องตกนรกหมกไหม้ก็ไม่เป็นไร เพราะจะทำให้มีโอกาสได้ช่วยเหลือสัตว์นรกต่อไป พระโพธิสัตว์อาจยึดทรัพย์สมบัติที่ได้มาโดยทุจริตของพระราชา เสนาบดี และของอาชญากรที่ก่อกรรมทำเข็ญแก่ประชาชนแล้วนำมาอุปถัมภ์บำรุงพระศาสนา อาจมีเพศสัมพันธ์กับหญิงสาวเพื่อหันเหหล่อนจากการกระทำอันชั่วร้าย อาจพูดคำหยาบเพื่อตักเตือนและป้องกันไม่ให้คนชั่วประพฤติบาปอกุศล อาจพูดเท็จเมื่อจำเป็นต้องช่วยเหลือผู้อื่น อาจมีส่วนร่วมในกิจกรรมบันเทิงทางโลกเพื่อผ่อนคลายทุกข์โศกของมหาชน และกิจกรรมอื่น ๆ ในทำนองเดียวกัน ข้อผ่อนคลายในศีลเหล่านี้เป็นที่ตั้งข้อสังเกตของนักปราชญ์พระพุทธศาสนาสมัยต่อมาว่า จะไม่มีหลักจริยธรรมสากลที่ใช้ได้กับทุกสถานการณ์ และเป็นที่มาของความประพฤติย่อหย่อนของบรรพชิตมหายานบางกลุ่มในนามของ “ความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น” ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการแบบพุทธตันตรยานในสมัยต่อไป

3. กษานติบารมี บารมีธรรมข้อที่ 3 คือ กษานติบารมี กษานติ แปลว่า อดทน เป็นธรรมที่เป็นข้าศึกต่อโทสะและความพยาบาท อดทนต่อความเจ็บปวดและการดูถูกเหยียดหยาม ความทุกข์มีอยู่ในสังสารวัฏ ควรที่ทุกคนจะเผชิญหน้ากับมันด้วยความกล้าหาญ นอกจากนั้น ความทุกข์ยังช่วยให้เจริญก้าวหน้าในธรรมหลายประการ เช่น ทำให้ไม่ประมาทมัวเมาในชีวิต ทำให้รู้จักเห็นใจผู้อื่น และเพิ่มพูน

ศรัทธาในพระพุทธเจ้า เป็นต้น อนัตตา เป็นคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา สำหรับสามัญชนที่มีปกติยึดถือในตัวตนแล้วยากที่จะเข้าใจได้ จะต้องอาศัยการศึกษาอบรมและพอกพูนเพาะบ่มอุปนิสัยด้วยความอดทนจึงจะเข้าใจได้ ส่วนความอดทนข้อที่สามหมายถึงความอดกลั้นต่อคำด่าว่า และการทำร้ายทุบตีของผู้อื่น ไม่ถือโทษโกรธตอบและพร้อมที่จะให้อภัย เป็นการแสดงความรักและความเมตตาตอบแทน ทั้งนี้เพราะพิจารณาเห็นว่า ผู้ที่กำลังด่าว่าทำร้ายตนนั้น ในอดีตชาติ อาจเป็นมิตรสหาย ญาติพี่น้องหรือครูอาจารย์กันมาก่อน จริง ๆ แล้ว ไม่มีผู้ด่าและผู้ถูกด่า ทุกอย่างสักว่าแต่เป็นธาตุ จึงไม่มีประโยชน์อะไรจะต้องโกรธ เพื่อนร่วมเกิดแก่เจ็บตายด้วยกัน เพราะต่างร่วมชะตากรรมเดียวกันทั้งหมด

4. วิริยบารมี วิริยะ คือความขยันและกล้าหาญ คำสอนของพระพุทธเจ้า นอกจากจะเป็น “กรรมวาที” แล้ว ยังเป็น “วิริยวาที” อีกด้วย ซึ่งหมายความว่า การจะบรรลุจุดหมายสูงสุดทางศาสนานั้น ต้องอาศัยความเพียรพยายาม ไม่ใช่อาศัยความเกียจคร้าน วิริยะหรือความเพียรอย่างไม่ย่อท้อ จึงจำเป็นต่อการบรรลุพระโพธิญาณ นอกจากจะมั่นคงไม่เบื่อหน่ายในเป้าหมายแล้ว ผู้บำเพ็ญวิริยบารมีจะต้องเพียรป้องกันตนเองจากบาปอกุศลต่าง ๆ ด้วย จะหักห้ามใจตนเองจากความเพลิดเพลินในกาม เพราะกามสุข เป็นเสมือนหนึ่งคมมีดอาบน้ำผึ้ง ที่พร้อมจะบาดผู้ที่หลงระเริงดื่มกินได้ทุกเมื่อ พระโพธิสัตว์จะกระทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวังรอบคอบเสมอ แต่เมื่อได้ตัดสินใจกระทำสิ่งใดแล้ว จะทำด้วยความมุ่งมั่น ไม่ย่อท้อจนกว่าจะบรรลุผลสำเร็จ

5. สมาธิบารมี หลังจากบำเพ็ญวิริยบารมีจนเต็มกำลังแล้ว พระโพธิสัตว์ควรทำใจให้สงบ การสั่งสมบารมีของพระโพธิสัตว์ ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความเมตตากรุณาต่อผู้อื่นอย่างเดียว แต่ความสงบภายในตน ไม่ว่าจะเป็นกายวิเวก จิตวิเวก และอุปธิวิเวก พระโพธิสัตว์ต้องสั่งสมให้เต็มเปี่ยมบริบูรณ์เช่นกัน เพราะความสุขสงบภายในตน ย่อมทำให้เข้าใจธรรม เอาชนะกิเลสในใจตนและมองเห็นความเท่าเทียมกันระหว่างตนกับผู้อื่น ช่องทางการทำใจให้สงบมี 2 ประการคือ 1)สมถภาวนา และ 2) วิปัสสนาภาวนา อารมณ์ของทั้ง 2 ภาวนา จะทำให้เกิดดวงปัญญา และคลายความลุ่มหลงมัวเมาในกามและสมบัติทางโลกทั้งมวล

6. ปัญญาบารมี ปัญญาคือความเห็นแจ้งในกุศลและอกุศล ซึ่งถือว่าเป็นบูรณาการขั้นสุดท้ายของทุกบารมีดังกล่าวมาแล้ว “พระตถาคตเจ้าทรงตรัสรู้และทรงได้รับพระสมยานามเช่นนั้นก็ด้วยพระปัญญาบารมี” จะเห็นว่าปัญญาบารมีที่เต็มเปี่ยมยังประโยชน์อันยิ่งใหญ่แก่เทพและมนุษย์ทั้งหลาย

3. บทสรุป

การศึกษาวัฏฏะสงสารในพระพุทธศาสนามหายานกับการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้เขียนขอเสนอประเด็นที่น่าสนใจของ ดังนี้

1) ความกรุณาต่อเพื่อนมนุษย์เป็นศูนย์กลางของทุกบารมีธรรม นี้คือเหตุผลว่าทำไมคำสอนของมหายานจึงให้ความสำคัญแก่สังคมเป็นอันดับแรก และทำให้ละเมิดศีลได้หากจะเป็นการช่วยเหลือผู้อื่น ธรรมเนียมปฏิบัติอย่างเข้มงวดแบบนักบวชของพระพุทธศาสนายุคแรกได้ผ่อนคลายลง แม้ว่าหลักกรุณาจะเป็นคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนายุคแรกเช่นกัน แต่ท่าทีที่ไม่เห็นด้วยกับการคลุกคลีอันไม่สมควรกับคฤหัสถ์ดูเหมือนว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการนำคำสอนนี้ไปสู่ภาคปฏิบัติให้เป็นอุดมการณ์ทางสังคม มหายานสามารถแก้ไขภาวะขัดแย้งนี้ด้วยการสอนเรื่องสังสารวัฏและนิพพานว่าเป็นคนละด้านของเหรียญเดียวกัน ฉะนั้นนิพพานสามารถบรรลุได้ด้วยจริยธรรมเชิงบวก ซึ่งในที่นี้คือความกรุณาที่มีมิติทางสังคม

2) การเมตตาต่อผู้อื่นก็เช่นกัน ให้ผลดีต่อคุณภาพชีวิตอย่างยิ่ง เพราะหมายถึงการขจัดความโกรธและความพยาบาทออกจากจิตใจ ช่วยบรรเทาความเครียด และมีชีวิตอย่างผาสุก ผลลัพธ์คือบุคลิกภาพอันสงบเยือกเย็นของผู้มีคุณธรรมข้อนี้ แต่มหายานได้ทำให้คุณธรรมข้อนี้มีลักษณะทางสังคม ด้วยหลักมหากรุณาดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

3) อาศัยความกรุณาต่อผู้อื่นเป็นอันดับแรก แม้กระทั่งว่าสามารถถ่ายโอนความดีของตนให้ผู้อื่นได้ ซึ่งตรงข้ามกับคำสอนของพระพุทธศาสนายุคแรก จริยธรรมดังกล่าวนี้ทำให้มหายานเป็นที่สะดุดใจของประชาชน โดยเฉพาะระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 7-12

4) มหายานยังคงวิถีชีวิตแบบบรรพชิตไว้ได้โดยเฉพาะ 2 บารมีธรรมข้อสุดท้ายจะเห็นว่ามีลักษณะเป็นปัจเจก และตัดขาดจากกิจกรรมทางโลก ข้อนี้แสดงให้เห็นว่าขณะที่มหายานทำให้พระพุทธศาสนาเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม และแพร่หลายไปอย่างกว้างขวางนั้น มหายานยังคงอภิปรัชญาของพระพุทธศาสนาไว้ได้ ฉะนั้น หลักบารมีธรรมของพระโพธิสัตว์จึงเป็นหลักเชื่อมวิถีชีวิตแบบฆราวาส และแบบบรรพชิตเข้าด้วยกัน และทำให้พระพุทธศาสนาไม่เป็นกิจกรรมของบรรพชิตแต่อย่างเดียว แต่เป็นของฆราวาสด้วย ตัวอย่างนี้สามารถหาดูได้จากมหายานใน จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และไต้หวันในปัจจุบัน หรือในประเทศไทย เช่น กิจกรรมขององค์กรการกุศลของชาวไทยเชื้อสายจีน เช่นมูลนิธิร่วมกตัญญูและป่อเต็กตึ๊ง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การบำเพ็ญโพธิสัตวแบบฆารวาส กล่าวคือ ความมีน้ำใจในการช่วยเหลือคนอื่นที่แสดงออกอย่างชัดเจน เช่น ช่วยงานทำบุญบ้าน รองลงมา คือ การให้ทาน การรักษาศีลและการเจริญภาวนา กลุ่มเป้าหมาย เช่นพุทธศาสนิกชน มีจิตที่เป็นกุศลชอบช่วยเหลือคนอื่นอยู่เสมอ ด้วยการตอบแทนคุณด้วยวัตถุสิ่งของเครื่องใช ปัจจัย 4 เพื่อให้บุคคลที่ตนเคารพนับถือ มีความเป็นอยู่สุขในการดำเนินชีวิตและรู้จักการสักการบูชาศาสนสถานที่สำคัญ มีความเชื่อมั่นในการคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผลการปฏิบัติตนตามหลักอนุปุพพิกถา คือ การให้ทาน การพูดเรื่องโทษของกามและเรื่องการหาทางออกจากกามเป็นอันดับแรก การกล่าวถึงเรื่องการรักษาศีลและเรื่องสวรรค์หรือทำความดีแล้ว การปฏิบัติตนตามหลักวัตตบท อันดับแรก คือ เลี้ยงดูมารดาบิดาและเคารพผู้ใหญ่ในตระกูล รองลงมา คือ เรื่องอื่นๆ เช่น การมีวาจาสัตย์ อันดับแรก คือ คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่บุคคลสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เช่น การเลี้ยงชีพที่สุจริต ไม่ทำผิดกฎหมายและศีลธรรม ส่วนรองลงมา ก็คือ คุณค่าของหลักพุทธธรรมที่มีต่อบุคคลสองฝ่าย เช่น การให้คำแนะคนอื่นด้วยหลักธรรมะ เป็นธรรมทานถือว่าเป็นการให้ที่ยอดเยี่ยมที่สุดในการให้ทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น ผู้เขียนจึงขอเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไปตามประเด็นดังต่อไปนี้ 1. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์วัฏฏะสงสารในพุทธปรัชญามหายานกับสังสารวัฏในปรัชญาศาสนาพราหมณ์-ฮินดู 2. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์บารมี 6 ในพุทธมหายานสู่แนวทางการปฏิบัติธรรม 3. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์มหาปณิธาน 4 ในพุทธมหายานที่มีผลต่อระบบการเมืองไทยในปัจจุบัน 4. ควรมีการศึกษาวิเคราะห์โพธิจิตกับแนวทางการรักษาบำบัดผู้ป่วยจิตเภท

บรรณานุกรม

ปรุตม์ บุญศรีตัน. (2556). **พุทธอภิปรัชญา : ความจริงเกี่ยวกับจักรวาล โลก มนุษย์และสังสารวัฏ**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพจน์ อัศววิรุฬหการ. (2557). **โพธิสัตวจรรยา : มรรคาเพื่อมหาชน.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2553). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์.** นนทบุรี : โรงพิมพ์เพิ่มทรัพย์.

พุทธทาสภิกขุ. (2553). **โพธิปักขิยธรรม.** กรุงเทพฯ : บริษัท เอมี่ เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด.

วิทยา ศักยาภินันท์ . (2552). **อุดมการณ์พระโพธิสัตว์ : พุทธจริยศาสตร์เพื่อมหาชน.** วารสารมนุษยศาสตร์วิชาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม-มิถุนายน.

อริยะ สุพรรณเกษัช. (2561). **วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร.** กรุงเทพฯ : ม.ป.ป.

อมร ทองสุก. (2553). **วัชรปรัชญาปารมิตาสูตร.ปทุมธานี.** บริษัท ที.เอ็น.พี. พริ้นติ้ง จำกัด.

อภิญวัฒน์ โพธิ์สาน. (2557). **ชีวิตและผลงานนักปราชญ์พุทธ**.มหาสารคาม : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อภิชาตการพิมพ์.

อภิชัย โพธิ์ประสิทธ์ศาสต์. (2527). **พระพุทธศาสนามหายาน.** กรุงเทพฯ : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา.

Bhiksuni Heng Ch'ih. (1907). **The Diamond Sutra**. San Francisco : The Buddhist Text Translation Society.

การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

The Curriculum Development and the Learning and Teaching Media Production of Dhamma Scholar Householders for Tertiary Students and General People

พระครูสุวัฒนธรรมาภรณ์ (ภัทร เสนวรรณกุล)
Phrakhru Suwatthanadhammaporn (Phattara Senwannakul)
พระจักรพัชร์ จกฺกภทฺโท
Phra Jakkaphat Jakkaphatto
ครรชิต มีซอง
Kanchit Meesong
แมนมิตร อาจหาญ
Manmit Athan
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
E-mail : jakkapat71133@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 20 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 กันยายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 3 ตุลาคม 2564

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนามีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ เพื่อผลิตสื่อดิจิทัล สำหรับการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปที่เรียนโดยใช้หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก ระหว่างก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติการวิจัย คือค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยภาพรวมทั้ง 3 ชั้น มีประสิทธิภาพ 84.73/85.80 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก หลังการเรียนรู้โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปโดยภาพรวม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

คำสำคัญ : การพัฒนา, ธรรมศึกษา, อุดมศึกษา, หลักสูตร, สื่อดิจิทัล

ABSTRACT

The objectives of this research were to effectively create and develop the curriculum of Dhamma scholar householders in the level 1 , the level 2 , and the level 3 for undergraduate students and general lay people as well as to effectively produce the digital media in teaching and learning for Dhamma scholar householders in the level 1, the level 2, and the level 3 for undergraduate students and general lay people in order to compare the learning achievement of undergraduate students and general lay people between pre-teaching and post-teaching, employing the curriculum of Dhamma scholar householders in the level 1, the level 2, and the level 3 developed by the researchers. The instruments in this research were the overall average, the standard deviation (SD), and the questionnaire for content analysis.

The results of this research were as follows 1 . The overall efficiency of the curriculum and the teaching materials developed by the researchers of Dhamma scholar householders for undergraduate students and general lay people was at 84.73 / 85.80. This implies that the curriculum and the teaching and learning materials were correlated with the set of 8 0 /8 0 benchmark. 2 . The overall learning achievement of Dhamma scholar householders in the level 1, the level 2, and the level 3 for undergraduate students and general lay people in post-teaching, by using the digital media developed by the researchers, was statistically significant and higher than the pre-teaching at .05

Keywords: Development, Dhamma Scholar Householders, Higher Education, Curricula, Digital Media

1. บทนำ

เมื่อปี พ.ศ.2562 สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรธรรมศึกษา เพื่อให้มีความเหมาะสมระหว่างเนื้อหากับผู้เรียนให้มากขึ้น โดยแบ่งตามช่วงวัยของผู้เรียนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ซึ่งในแต่ละระดับยังแบ่งเป็น 3 ชั้นเช่นเดิม คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก มีสถิติผู้ขอเข้าสอบเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ.2562 จำนวนทั้งสิ้น 2,290,309 คน แต่การจัดการเรียนการสอนนั้นยังไม่มีผลงานวิจัยมารองรับ และยังขาดการพัฒนาสื่อการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับยุคสมัยและบริบททางสังคม เพราะเหตุนี้จึงต้องพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา สื่อการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม มีเนื้อหาสาระที่ประยุกต์หลักธรรมกับการนำไปใช้ โดยพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ใช้สื่อดิจิทัล (digital media) ต่างๆ เป็นสิ่งเร้า โดยมีภาษาไทยมาตรฐานในปัจจุบันเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ก่อให้เกิดความรู้เข้าใจ และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ซึ่งหลักสูตรจำเป็นต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอๆ

คณะผู้วิจัย จึงเล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาธรรมศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยผู้วิจัยมีความสนใจที่จะผลิตสื่อทางการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่ทันสมัย เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าถึงแหล่งความรู้ธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก และเข้าใจในเนื้อหาแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา อีกทั้งนักศึกษาและประชาชนทั่วไปควรได้ศึกษาธรรมะในพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรธรรมศึกษาที่เหมาะสมกับช่วงวัย ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงเป็นการแก้ปัญหาประเทศชาติในส่วนหนึ่ง คือ การให้นักศึกษาและ

ประชาชนทั่วไปได้เข้าถึงธรรมะ และนำเอาธรรมะไปประยุกต์ใช้ในชีวิต อีกทั้งยังช่วยเพิ่มคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ซึ่งเป็นส่วนที่ช่วยในการโน้มน้าวจิตใจหรือชี้แนะแนวทางในการตัดสินใจหรือกระทำกิจกรรมทางสังคม เพราะบริบททางสังคมไทยรากฐานดั้งเดิมมีความผูกพันอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามายาวนานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ดังนั้น กระบวนการดังกล่าวจึงช่วยพัฒนาประชาชนของชาติด้วยการใช้หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏในหลักสูตรธรรมศึกษา

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ

2. เพื่อผลิตสื่อดิจิทัล (digital media) สำหรับการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปให้มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปที่เรียนโดยใช้หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก ระหว่างก่อนและหลังเรียน

3. ขอบเขตของการวิจัย

ประชากร ได้แก่ นักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ประจำปีการศึกษา 2563 จำนวนไม่น้อยกว่า 500 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาคฤหัสถ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 จำนวนไม่น้อยกว่า 100 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 15 สัปดาห์

ตัวแปรต้น มี 2 คือ 1) หลักสูตรการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป 2) สื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

4. สมมติฐานการวิจัย

1. หลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ มาตรฐาน 80/80

2. สื่อดิจิทัลสำหรับการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาตามหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

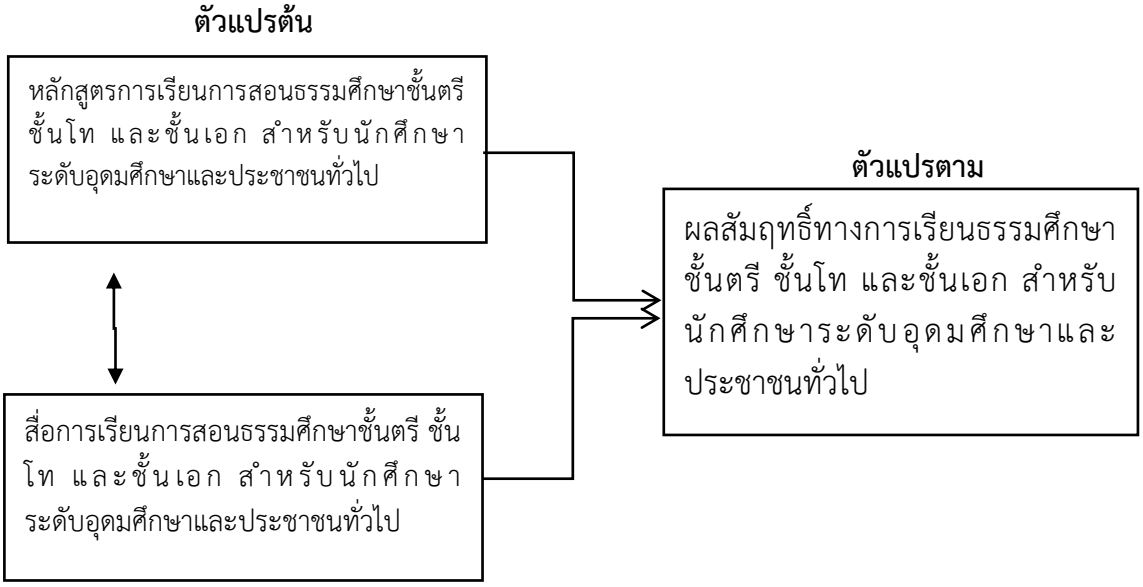

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดำเนินการดังนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตร 2. การผลิตสื่อดิจิทัล 3. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ 4. การสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 6. การวิเคราะห์ข้อมูล

7. นิยามศัพท์ (Definition)

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ในระดับธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ซึ่งเนื้อหาวิชาประกอบด้วย 1) วิชากระทู้ 2) วิชาธรรม 3) วิชาพุทธ และ 4) วิชาวินัย

สื่อดิจิทัล หมายถึง สื่อที่ใช้สำหรับการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการผลิตให้สอดคล้องกับหลักสูตร โดยนำวัตถุประสงค์ ขอบข่ายเนื้อหาจากหลักสูตรธรรมศึกษาออกแบบเป็นสื่อ 4 อย่างด้วยกัน คือ 1) E-leaning 2) E-Book 3) Infographic และ 4) Website Applications

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง จังหวัดนครปฐม ชั้นปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่เกิดจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

ประสิทธิภาพของสื่อ หมายถึง ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

8. ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้น

1. ผลลัพธ์ (Outcome) ที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1. หลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ที่มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2. สื่อดิจิทัลการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรีชั้นโท ชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป เพื่อสะดวกในการศึกษาด้วยตนเองต่อไป

2. ผลกระทบ (Impact) ที่เกิดขึ้น ได้แก่ 1) สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงได้หลักสูตรการเรียนการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป เพื่อใช้ในการเผยแผ่ต่อไป 2) สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงได้สื่อดิจิทัลการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป

9. ผลการวิจัย

1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยภาพรวมทั้ง 3 ชั้น มีประสิทธิภาพ 81.06/87.72 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยแยกผลการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาแต่ละชั้นดังนี้ 1) ธรรมศึกษาชั้นตรี มีประสิทธิภาพ 81.45/83.07 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2) ธรรมศึกษาชั้นโท มีประสิทธิภาพ 81.61/91.96 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 3) ธรรมศึกษาชั้นเอก มีประสิทธิภาพ 80.00/89.66 แสดงว่าหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก พร้อมกับสื่อดิจิทัล สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก หลังการเรียนรู้โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปโดยภาพรวม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยแยกรายละเอียดดังนี้ 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัย 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นโท สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัย 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เป็นไปตามสมมุติฐานของการวิจัย

10. การอภิปรายผล

1. หลักสูตรและสื่อดิจิทัลการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ 81.06/87.72 หมายถึง นักศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยจากการเรียนผ่านสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา ทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ประกอบไปด้วยวิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ วิชาศาสนพิธี และวิชาวินัย (เบญจศีลเบญจธรรม) ธรรมศึกษาชั้นโท ประกอบไปด้วย วิชาธรรม วิชาอนุพุทธประวัติ วิชาศาสนพิธี และวิชาวินัย (อุโบสถศีล) และธรรมศึกษาชั้นเอก ประกอบไปด้วยวิชาธรรมวิจารณ์ วิชาพุทธานุพุทธประวัติ และวิชาวินัย (กรรมบถ) โดยวิธีการลงทะเบียนเข้าไปศึกษาข้อหาความรู้จากสื่อที่กำหนดให้ แล้วทำแบบฝึกหัดประจำบททุกวิชาในชั้นของตน จากการประเมินผลระหว่างการทำแบบฝึกหัดประจำบทและแบบทดสอบหลังเรียนประจำวิชานั้น ๆ (E_1/E_2)

กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็นนักศึกษาธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 40 คน นักศึกษาธรรมศึกษาชั้นโท จำนวน 30 คน และนักศึกษาธรรมศึกษาชั้นเอก จำนวน 30 คน มีประสิทธิภาพคิดเป็นร้อยละ 81.06 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 87.72 แสดงว่าการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียน การสอนธรรมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

แต่เมื่อพิจารณารายด้านแต่ละชั้นของธรรมศึกษา พบว่า นักศึกษาธรรมศึกษาชั้นตรี มีจำนวน 40 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบท 81.45 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน 83.07 ดังนั้นประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัล ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 81.45/83.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้ นักศึกษาที่เข้าไปทำแบบฝึกและแบบทดสอบสามารถทำได้หลายรอบจนกว่าจะพอใจในคะแนนของตน และนักศึกษาธรรมศึกษาชั้นโท มีจำนวน 30 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบท 81.61 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน 91.96 ดังนั้น ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 81.61/91.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ นักศึกษาธรรมศึกษา ชั้นเอกมีจำนวน 30 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบท 80.00 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน 89.66 ดังนั้น ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 80.00/89.66 แสดงว่าหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก พร้อมกับสื่อดิจิทัล สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ตามที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยการผลิตสื่อดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปตามแนวทางการสร้างสื่อดิจิทัลที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ปัญหา และความต้องการของผู้ศึกษา การวิเคราะห์เนื้อหา ในหลักสูตรธรรมศึกษา ปีพุทธศักราช 2561 อธิบายให้เข้าใจง่าย สามารถอ่านแล้วเข้าใจเองได้ แล้วดำเนินการสร้างสื่อดิจิทัลที่ดี สร้างชุดแบบฝึกหัด และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่ดี ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทั้ง 3 ชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และทำแบบฝึกหัดประจำบท และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำวิชา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะมากขึ้น คณะผู้วิจัยได้จัดให้นักศึกษาทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ เพื่อให้นักศึกษามีความคล่องแคล่ว และชำนาญขึ้น สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ **ภูริชญา เผือกพรหม (2559)** ที่ได้กล่าวถึงหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง ประมวลความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียนทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อเป็นกรอบในการกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่มี ความชัดเจน และครอบคลุมเนื้อหา เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร เช่นเดียวกับ **วีรภัทร ไม้ไหว (2552)** ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องแนวทางการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร ในเขตลาดกระบัง ผลการวิจัยพบว่า 1) การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงตามลำดับ ด้านวางแผน ด้านวิสัยทัศน์ของผู้นำ ด้านการสร้างความเข้าใจแก่บุคลากร ด้านขั้นตอนการสร้างหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ด้านการติดตามและทบทวนการสร้างหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ด้านทรัพยากรที่ใช้ในการสร้างหลักสูตร 2) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา และครูเกี่ยวกับสภาพการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโดยผลของทุกด้านไม่แตกต่างกัน 3) แนวทางการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน ประกอบด้วยการ

วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานศึกษา กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของการจัดการศึกษา กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น สัดส่วนเวลาเรียน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค คำอธิบายรายวิชาให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระของวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สื่อการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล การบริหารจัดการงบประมาณ อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากรให้สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษา 4) สภาพปัญหาด้านการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา คือ ด้านวิสัยทัศน์ของผู้นำ โดยการศึกษามีข้อเสนอแนะ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ควรให้ความสนใจในการกำหนดนโยบายในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาและจัดทำแผนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาล่วงหน้าและจัดประชุมชี้แจงพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับหน่วยงานบุคคลที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การจัดทำแผนการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ **สุมาลี เชื้อชัย (2560)** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลแก่นิสิตในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการ MIDL โดยหลังการทดลองกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ MIDL สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 2) ผู้เรียนมีความตระหนักถึงความสำคัญของ MIDL จึงทำให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนเอง โดยหลังการทดลองพบว่า ผู้เรียนมีพฤติกรรม MIDL ระดับสูง เพิ่มขึ้นร้อยละ 43.33 สอดคล้องกับ **อภิชาต เนินพรหม (2562)** ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงสำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงสำหรับครูผู้สอน มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญ 6 ส่วน ได้แก่ หลักการและเหตุผลของหลักสูตรการจัดกิจกรรมของหลักสูตร จุดมุ่งหมายของหลักสูตร เนื้อหาสาระหลักสูตร การจัดกิจกรรมของหลักสูตร สื่อประกอบการฝึกอบรมและการประเมินผลหลักสูตร โดยหลักสูตรและเอกสารประกอบของหลักสูตรมีความสอดคล้อง มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก 2) ผลการใช้หลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างสมรรถนะเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงสำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา พบว่า ด้านความรู้ โดยผู้ใช้หลักสูตรฝึกอบรมมีพัฒนาการความรู้อยู่ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ **สิรีธร สันแดง (2559)** ได้ศึกษาการออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพสำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพนี้ มีเนื้อหาด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพที่เหมาะสม ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ตรงกับสาระการเรียนรู้ที่เด็กเรียน ขนาดของสื่อมีความเหมาะสมต่อการใช้งาน วัสดุไม่เป็นอันตรายต่อเด็กและมีความน่าสนใจในการนำเสนอ โดยภาพรวมทั้งหมดผู้เชี่ยวชาญประเมินให้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ส่งผลให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ด้านความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพหลังใช้สื่อสูงกว่าก่อนใช้สื่ออย่างมีนัยสำคัญ 0.01

นอกจากนั้น การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ศาลายา นครปฐม ก่อนและหลังเรียนสรุปโดยภาพรวม และแยกแต่ละชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาทั้ง 3 ชั้น และโดยภาพรวม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากเหตุผลที่ว่า หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 84.73/85.80 แสดงว่า หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรม

ศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เป็นสาเหตุที่ทำให้นักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น **พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ (บำรุงทรัพย์) (2563)** ได้วิจัยเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์วิชาธรรม หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร โดยผลการวิจัยพบว่า ส่วนที่หนึ่งพบว่า 1) วิธีการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์วิชาธรรม หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปี ที่ 6 พบว่าได้งานตามที่มอบหมายในสาระรายวิชา ซึ่งแต่ละกลุ่มได้เรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มของตน เพื่อนำเสนอและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มอื่นในห้องเรียน พร้อมทั้งการอภิปรายร่วมกันแต่ละหน่วยการเรียนรู้ 2) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่มของตัวเองได้เป็นอย่างดี สามารถแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ พร้อมทั้งตอบข้อซักถามจากกลุ่มอื่นได้ดี เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ผู้เรียนบางส่วนมีการเรียนรู้ช้ากว่าเพื่อนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนเข้าใจในสาระ รายวิชานั้นได้ดียิ่งขึ้นตามการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ผลการศึกษาส่วนที่สองพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิชาธรรม หลักสูตรธรรมศึกษา พบว่า การทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = 9.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 1.167 และคะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = 17.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 1.437 ค่าความเฉลี่ยของผลต่างเท่ากับ 8.57 และเมื่อทดสอบค่า t=test เท่ากับ 42.426 เมื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์วิชาธรรม หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนมีคะแนนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ.05 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้ง

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป สามารถพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจธรรมศึกษาของนักศึกษาได้ดีกว่าก่อนเรียน ซึ่งหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา (สื่อดิจิทัล) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไปดีขึ้น ประกอบกับสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาได้แยกเนื้อหาสาระ และอธิบายให้เข้าใจง่ายสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง และการเรียนการสอนธรรมศึกษาผ่านระบบดิจิทัลสามารถศึกษาได้ตลอดเวลา และสามารถทำซ้ำได้โดยไม่ได้จำกัดเวลา ถึงแม้ว่าข้อสอบจะเป็นระบบแรนดอม (Random) ก็ตาม จึงทำให้การเรียนรู้ได้เร็วกว่าการสอนโดยทั่วไป จากเหตุผลดังกล่าวนั้นเป็นเครื่องยืนยันถึงสาเหตุที่ทำให้ความสามารถของนักศึกษาและประชาชนทั่วไป ในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ตามที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามกระบวนการของการวิจัยมา

11. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ก่อนจัดการเรียนการสอนครูผู้สอนควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบฝึกหัดและเลือกเนื้อหาที่จะสร้างแบบฝึกหัดให้ทันสมัยและเหมาะสมกับวัยของนักศึกษา 2) ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกให้มากขึ้น เนื่องจากแบบฝึกหัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะต้องใช้ทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์การอ่านและการจดจำ ดังนั้นจึงควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำแนวทางการสร้างและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหาวิชาอื่น ๆ โดยพัฒนาไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบฝึกหัดในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบของแบบฝึกหัด

บรรณานุกรม

พระมหาคณาวุฒิ อคฺคปญฺโญ (บารุงทรัพย์). (2563). **การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์วิชาธรรม หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม กรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภูริชญา เผือกพรหม. (2559). **การพัฒนาหลักสูตรการรู้ภาษาอังกฤษตามแนวคิดการบูรณาการเนื้อหากับภาษาและการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐานสำหรับนักศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรภัทร ไม้ไหว. (2552). **แนวทางการสร้างหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียน เขตลาดกระบัง สังกัดกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สิรีธร สันแดง. (2559). **การออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพสำหรับเด็กปฐมวัย.** วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุมาลี เชื้อชัย. (2561). **การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัลแก่นิสิต ในรายวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับครูประถมศึกษา.** วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม– ธันวาคม 2561), 65-79.

อภิชาติ เนินพรหม. (2562). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงสำหรับครูผู้สอนอาชีวศึกษา**. วารสารวิชาการสถาบันการอาชีวศึกษาภาคใต้ 1 ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2562, 80-91.

การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

The Curriculum Development and the Production of Leaning and Teaching Media for Dhamma Scholar Householders in Primary Education

พระมหาสมศักดิ์ ธนปญฺโญ
Phramahasomsak Thanapanyo
พระครูปลัดประพันธ์ สุรกโร
Phrakrupalad Prapan Surakaro
พระบุญฤทธิ์ อภิปุณฺโณ
Phra Boonyarit Abhipunno
พระบุญส่ง อโนมปญฺโญ
Phraboonsong Anomapanyo
พระมหาเอกสิทธิ์ อคฺคปญฺโญ
Phramaha Akasit Akkapanyo
พระวรวิทย์ วชิรปญฺโญ
Phraworawit Wachirapanyo
สมชัย ศรีนอก
Somchai Srinok
นุชรี บุญศรีงาม
Nucharee Boonsringam
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Mahamakut Buddhist University
E-mail : somsak.tho@mbu.ac.th
วันที่รับบทความ (Received) : 22 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 เมษายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนาหลักสูตรและผลิตสื่อดิจิทัลธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ และ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนวัดวิมุตยาราม สำนักงานเขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร จำนวน 100 คน โดยแยกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 40 คน ธรรมศึกษาชั้นโท จำนวน 30 คน และธรรมศึกษาชั้นเอก จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สื่อดิจิทัล ประกอบไปด้วยเนื้อหาธรรมศึกษา แบบทดสอบก่อนและหลัง

เรียนประจำวิชา และแบบฝึกหัดประจำบท การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบแบบที (t-test)

ผลการวิจัย พบว่า 1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ 84.73/85.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ 2. ผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ที่เรียนด้วยหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ตามแนวทางการพัฒนาหลักสูตรอย่างเป็นระบบ โดยการใช้ภาษาอธิบายเนื้อหาให้เข้าใจง่าย นักเรียนสามารถอ่านแล้วเข้าใจเองได้ แล้วดำเนินการสร้างสื่อดิจิทัล ชุดแบบฝึกหัด และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนทั้ง 3 ชั้น

คำสำคัญ : การพัฒนาหลักสูตร, การผลิตสื่อการเรียนการสอน, ธรรมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were (1) to effectively develop the curriculum and produce the digital teaching media in terms of Dhamma scholar householders in level 1, 2, and 3 for primary students, and (2) to compare the learning achievement of primary education between pre-teaching and post-teaching. The samples of this research were 100 primary students in grade 4 - 6 in the second semester, academic year 2020 at Wat Wimutayaram School, Bang Phlat District Office, Bangkok. They were divided into three groups; 40 students in the level 1, 30 students in the level 2, and 30 students in the level 3. The research instruments were the digital teaching media which comprised the teaching contents, the pre-test and the post-test for all the courses, and the exercises. The overall average, the standard deviation (S.D.), and t-test were employed for data analysis.

The results of this research were as follows 1. The overall efficiency of the curriculum and the teaching media developed by the researchers for all levels in primary education was at 84.73 / 85.80; it was higher than the efficiency of 80/80. 2. The students' achievement for all levels who had learned from the curriculum and the teaching media developed by the researchers was significantly at .05; this implied that the achievement after learning was higher than before learning. From the results above, it showed that the researchers had developed the curricula for primary students in accordance with the guide of curriculum development systematically. The teaching contents were tangibly explained so that students can easily read and understand by themselves. Besides, the digital media, exercises, and pretest and posttest were suitably created for the students in all levels.

Keywords: the curriculum development, the production of learning and teaching media, Dhamma scholar householders

1. บทนำ

การศึกษาพระปริยัติธรรมได้ใช้หลักสูตรฉบับภาษาไทยของ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส โดยการปรับปรุงครั้งสุดท้ายเมื่อ พ.ศ. 2456 โดยทรงกำหนดหลักสูตรการสอนให้ภิกษุสามเณรได้

เรียนรู้พระพุทธศาสนา ทั้งด้านหลักธรรม เรียกว่าวิชาธรรมวิภาค และเพิ่มหลักธรรมหมวดคิหิปฏิบัติด้วยวิชาพุทธประวัติ เป็นวิชาที่บอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของพระพุทธเจ้า และวิชาวินัย เป็นวิชาที่กล่าวถึงระเบียบปฏิบัติ ข้อห้าม ข้อบังคับต่าง ๆ ที่เป็นศีล และธรรมเนียมปฏิบัติ ตลอดถึงวิชาการแต่งบทความเพื่อแก้กระทู้ธรรม เรียกว่าวิชากระทู้ธรรม ซึ่งวิชานี้จะแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ลึกซึ้งและรู้จักการนำไปหลักธรรมประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียน ทั้งนี้เพื่อให้เป็นประโยชน์ในการครองชีวิตฆราวาส ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรรูปนั้น ๆ มีความจำเป็นต้องลาสิกขาออกไปด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง “เมื่อทรงเห็นว่าการศึกษานักธรรมอำนวยคุณประโยชน์แก่พระศาสนาและภิกษุสามเณรทั่วไป จึงทรงพระดำริขยายการศึกษานักธรรมให้ทั่วถึงแก่ภิกษุทุกระดับ คือ ทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมชั้นโท สำหรับภิกษุชั้นมัชฌิมะ คือ มีพรรษาเกิน 5 แต่ไม่ถึง 10 และนักธรรมชั้นเอก สำหรับภิกษุชั้นเถระ คือมีพรรษา 10 ขึ้นไป ดังที่เป็นหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์สืบมาตราบถึงทุกวันนี้” (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2562, ออนไลน์)

ในเวลาต่อมา พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ทรงพิจารณาเห็นว่า การศึกษานักธรรมมิได้เป็นประโยชน์ต่อภิกษุสามเณรเท่านั้น แม้ผู้ที่ยังครองฆราวาสอยู่ ก็จะได้รับประโยชน์จากการศึกษาธรรมะด้วย จึงทรงตั้งหลักสูตรนักธรรมสำหรับฆราวาสขึ้นเรียกว่า ธรรมศึกษา มีครบทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท ชั้นเอก โดยมีเนื้อหาเช่นเดียวกันกับหลักสูตรนักธรรมแต่วินัย พระองค์ท่านได้ทรงกำหนดใช้วิชาเบญจศีลเบญจธรรมสำหรับธรรมศึกษาชั้นตรี วิชาอุโบสถศีลสำหรับธรรมศึกษาชั้นโท และวิชากรรมบถสำหรับธรรมศึกษาชั้นเอก แทน “ได้เปิดสอบธรรมศึกษาตรีครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. 2472 และเปิดสอบครบทุกชั้นในเวลาต่อมา มีฆราวาสทั้งหญิงและชายเข้าสอบเป็นจำนวนมาก นับเป็นการส่งเสริมการศึกษาพระพุทธศาสนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น และใช้มาจนถึงปัจจุบัน” (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2562, ออนไลน์)

หลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับเยาวชนของคณะสงฆ์ โดยสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ผ่านกาลเวลามาหลายสิบปี เมื่อเปรียบเทียบกับบริบททางสังคมในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า หลักสูตรนั้นมีเนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับช่วงวัย การใช้ภาษาในการอธิบายเนื้อหานั้นเข้าใจได้ยากสำหรับเยาวชน เพราะเป็นสำนวนภาษาสมัยก่อน จึงทำให้นักเรียนขาดความสนใจใฝ่เรียนรู้ ประกอบกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันที่มีสื่อเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการเรียนการสอนและในชีวิตประจำวัน เด็กสมาธิสั้นมีมากขึ้น รวมถึงสื่อดิจิทัลที่ทันสมัยมีจำนวนน้อย ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

ปี พ.ศ. 2561 สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรธรรมศึกษาให้มีความเหมาะสมระหว่างเนื้อหากับผู้เรียนให้มากขึ้น โดยแบ่งตามช่วงวัยของผู้เรียนเป็น 3 ระดับ คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอุดมศึกษาและประชาชนทั่วไป ซึ่งในแต่ละระดับยังแบ่งเป็น 3 ชั้นเช่นเดิม คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก โดยมีสถิติผู้เข้าสอบ สอบได้ และสอบตก 2 ปีที่ผ่านมา พบว่า ปี พ.ศ. 2561 มีผู้เข้าระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 817,519 คน สอบได้ จำนวน 565,992 คน คิดเป็นร้อยละ 69.23 สอบตก จำนวน 251,527 คน คิดเป็นร้อยละ 30.77 โดยแยกเป็นสอบธรรมศึกษาชั้นตรี เข้าสอบ จำนวน 535,787 คน สอบผ่าน จำนวน 383,600 คน คิดเป็นร้อยละ 71.60 สอบตก จำนวน 152,187 คน คิดเป็นร้อยละ 28.40 ธรรมศึกษาชั้นโท เข้าสอบ จำนวน 227,936 คน สอบผ่าน จำนวน 143,033 คน คิดเป็นร้อยละ 62.75 สอบตก จำนวน 84,903 คน คิดเป็นร้อยละ 37.25 และธรรมศึกษาชั้นเอก เข้าสอบ จำนวน 53,769 คน สอบผ่าน จำนวน 39,359 คน คิดเป็นร้อยละ 73.16 สอบตก จำนวน 14,437 คน คิดเป็นร้อยละ 26.84 (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2562) และปี พ.ศ. 2562 มีผู้เข้าสอบระดับประถมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน 833,689 คน สอบได้ จำนวน 567,774 คน คิดเป็นร้อยละ 68.10 สอบตก จำนวน 265,915 คน คิดเป็นร้อยละ 31.90 โดยแยกเป็นสอบธรรมศึกษาชั้นตรี

เข้าสอบ จำนวน 507,122 คน สอบผ่าน จำนวน 364,233 คน คิดเป็นร้อยละ 71.82 สอบตก จำนวน 142,889 คน คิดเป็นร้อยละ 28.18 ธรรมศึกษาชั้นโท เข้าสอบ จำนวน 268,046 คน สอบผ่าน จำนวน 157,496 คน คิดเป็นร้อยละ 58.76 สอบตก จำนวน 110,550 คน คิดเป็นร้อยละ 41.24 และธรรมศึกษาชั้นเอก เข้าสอบ จำนวน 58,521 คน สอบผ่าน จำนวน 46,045 คน คิดเป็นร้อยละ 78.68 สอบตก จำนวน 12,476 คน คิดเป็นร้อยละ 21.32 (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, 2563) จะเห็นได้ว่าใน 2 ปี ที่ผ่านมา โดยภาพรวม นักเรียนระดับประถมศึกษามีความสนใจที่จะเรียนและสอบให้ผ่าน แต่ผลของการสอบธรรมศึกษาทั้ง 3 ชั้น ผู้ที่สอบผ่านก็ยังไม่ถึงร้อยละ 80

อีกประการหนึ่ง การจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาระดับประถมศึกษานั้นยังไม่มีผลงานวิจัยมารองรับ และยังขาดการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับยุคสมัยและบริบททางสังคม เพราะเหตุนี้จึงต้องพัฒนาหลักสูตรและผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม มีเนื้อหาสาระที่ประยุกต์หลักธรรมกับการนำไปใช้ โดยพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นสื่อดิจิทัลต่าง ๆ เป็นสิ่งเร้า โดยมีภาษาไทยมาตรฐานในปัจจุบันเป็นเครื่องมือในการสื่อสารสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ก่อให้เกิดความรู้เข้าใจ และง่ายต่อการนำไปปฏิบัติ ซึ่งหลักสูตรจำเป็นต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอ ๆ

คณะผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและความท้าทายดังกล่าวจึงได้สนใจศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาและการผลิตสื่อการเรียนรู้ดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ที่ 2 ส่งเสริมงานวิจัยและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาแก้ปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมตามโปรแกรมยุทธศาสตร์เป้าหมาย เรื่องเร่งด่วนตามนโยบายรัฐ เพื่อสนองงานคณะสงฆ์และพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาระดับประถมศึกษาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ด้านการศึกษาในยุค 4.0

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ระดับประถมศึกษาก่อนเรียนและหลังเรียน

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) **ประชากร** ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดวิมุตยาราม ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนวัดวิมุตยาราม สำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวนทั้งสิ้น 147 คน

2) **กลุ่มตัวอย่าง** ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 โรงเรียนวัดวิมุตยาราม จำนวน 100 คน

2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วยหลักสูตรธรรมศึกษาระดับประถมศึกษา แยกออกเป็นธรรมศึกษาชั้นตรี ประกอบไปด้วย 4 วิชา คือ วิชากระทู้ วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ พร้อมด้วยศาสนพิธี และวิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม) ธรรมศึกษาชั้นโท ประกอบไปด้วย 4 วิชา คือ วิชากระทู้ วิชาธรรม วิชาอนุพุทธประวัติ พร้อมด้วยศาสนพิธี และวิชาวินัย (อุโบสถศีล) และธรรมศึกษาชั้นเอก ประกอบไปด้วย 4 วิชา คือ วิชากระทู้ วิชาธรรม วิชาพุทธานุพุทธประวัติ และวิชาวินัย (กรรมบถ 10)

3. ขอบเขตด้านด้านเวลา

คณะผู้วิจัยได้ทำการทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยเริ่มจากภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2563 ใช้เวลาในการทดลอง สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง จำนวน 15 สัปดาห์ รวมทั้งสิ้น 30 ชั่วโมง

4. ขอบเขตด้านพื้นที่

คณะผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่คือ โรงเรียนวัดวิมุตยาราม เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร เป็นพื้นที่ในการทดลองเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

4. สมมุติฐานการวิจัย

1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาตามหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

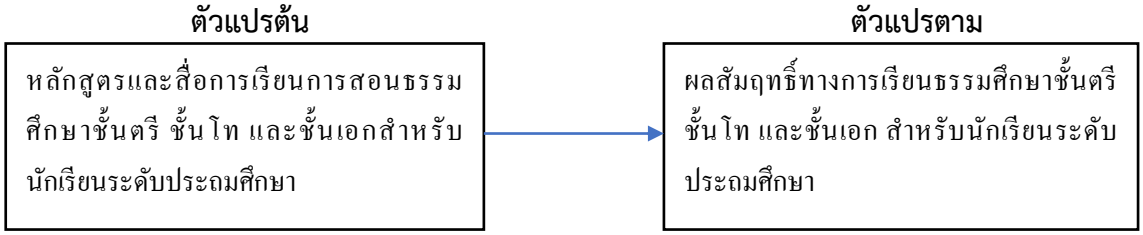

6. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรและผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา ระดับประถมศึกษา เป็นการวิจัยและพัฒนา (research and development) ดำเนินการ ดังนี้ 1. การพัฒนาหลักสูตร 2. การผลิตสื่อดิจิทัล 3. การสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ 4. การสร้างแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 5. การเก็บรวบรวมข้อมูล และ 6. การวิเคราะห์ข้อมูล

7. คำนิยามศัพท์เฉพาะ

หลักสูตร หมายถึง แผนประสบการณ์การเรียนหรือโครงการของการศึกษาที่สถาบันการศึกษาได้วางแผนไว้ให้กับผู้เรียน ประกอบด้วย จุดมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

หลักสูตรธรรมศึกษา หมายถึง หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ซึ่งสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวงได้กำหนดขอบเขตเนื้อหารายวิชาให้เรียน ประกอบไปด้วยวิชากระทู้ วิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ และวิชาวินัย

หลักสูตรธรรมศึกษาระดับประถมศึกษา หมายถึง หลักสูตรที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นเพื่อจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

สื่อการเรียนการสอน หมายถึง สื่อดิจิทัลที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลการเรียนรู้ของนักเรียนที่เกิดจากการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อ หมายถึง ประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จากอัตราส่วนของคะแนนระหว่างเรียน (E_1) ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

80 แรก หมายถึง ค่าคะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80 ของจัดกิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษาประกอบสื่อการสเรียนการสอน

80 หลัง หมายถึง คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 80 หลังจากการเรียนการสอนธรรมศึกษาประกอบสื่อการเรียนการสอน โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน

8. ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ระดับประถมศึกษา ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

2. ได้สื่อดิจิทัลเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ระดับประถมศึกษา ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน

3. ได้คู่มือการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ระดับประถมศึกษา

9. สรุปผลการวิจัย

รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สรุปผลของการวิจัย ดังนี้

1. หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา โดยภาพรวมทั้ง 3 ชั้น มีประสิทธิภาพ 84.73 / 85.80 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยแยกผลการจัดการเรียนรู้ธรรมศึกษาแต่ละชั้นดังนี้

1) ธรรมศึกษาชั้นตรี มีประสิทธิภาพ 89.59/93.50 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

2) ธรรมศึกษาชั้นโท มีประสิทธิภาพ 84.63/88.53 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

3) ธรรมศึกษาชั้นเอก มีประสิทธิภาพ 78.33/80.89 แสดงว่าหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สำหรับกระบวนการจัดการเรียนรู้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ส่วนการทดสอบหลังการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก หลังการเรียนรู้โดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยภาพรวม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยแยกรายละเอียดดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นโท สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยใช้สื่อดิจิทัลที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

10. อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรและสื่อดิจิทัลการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก โดยภาพรวมมีประสิทธิภาพ 84.73/85.80 หมายถึง นักเรียนได้คะแนนเฉลี่ยจากการเรียนธรรมศึกษาผ่านสื่อการเรียนการสอน (สื่อดิจิทัล) ทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรีประกอบไปด้วยวิชาธรรม วิชาพุทธประวัติ วิชาศาสนพิธี และวิชาวินัย (เบญจศีล-เบญจธรรม) ธรรม

ศึกษาชั้นโท ประกอบไปด้วย วิชาธรรม วิชาอนุพุทธประวัติ วิชาศาสนพิธี และวิชาวินัย (อุโบสถศีล) และธรรมศึกษาชั้นเอก ประกอบไปด้วยวิชาธรรมวิจารณ์ วิชาพุทธานุพุทธประวัติ และวิชาวินัย (กรรมบถ) โดยวิธีการลงทะเบียนเข้าไปศึกษาข้อหาความรู้จากสื่อที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วทำแบบฝึกหัดประจำบททุกวิชาในชั้นของตน จากการประเมินผลระหว่างการทำแบบฝึกหัดประจำบทและแบบทดสอบหลังเรียนประจำวิชานั้น ๆ (E_1/E_2) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 100 คน โดยแบ่งเป็นนักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี จำนวน 40 คน นักเรียนธรรมศึกษาชั้นโท จำนวน 30 คน และนักเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก จำนวน 30 คน มีประสิทธิภาพคิดเป็นร้อยละ 84.73 และได้คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.80 แสดงว่าการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ตั้งไว้

แต่เมื่อพิจารณารายด้านแต่ละชั้นของธรรมศึกษา พบว่า นักเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี มีจำนวน 40 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบทคิดเป็นร้อยละ 89.59 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 93.50 ดังนั้น ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 89.59/93.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้ นักเรียนที่เข้าไปทำแบบฝึกหัดและแบบทดสอบสามารถทำได้หลายรอบจนกว่าจะพอใจในคะแนนของตน และนักเรียนธรรมศึกษาชั้นโท มีจำนวน 30 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบทคิดเป็นร้อยละ 84.63 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 88.53 ดังนั้น ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 84.63/88.53 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้ นักเรียนที่เข้าไปทำแบบฝึกและแบบทดสอบสามารถทำได้หลายรอบ จนกว่าจะพอใจในคะแนนของตนเช่นกัน แต่นักเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก มีจำนวน 30 คน เข้าไปศึกษาหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้น มีคะแนนค่าเฉลี่ยจากการทำแบบฝึกหัดประจำบทคิดเป็นร้อยละ 78.33 และคะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบหลังเรียนคิดเป็นร้อยละ 80.89 ดังนั้น ประสิทธิภาพของหลักสูตรและสื่อดิจิทัลที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นเท่ากับ 78.33/80.89 ซึ่งการทำแบบฝึกหัดระหว่างเรียนโดยเฉลี่ยต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ แต่หลังจากทำแบบทดสอบหลังเรียนปรากฏว่านักเรียนสามารถทำได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานคือ 80/80 ที่คณะผู้วิจัยกำหนดไว้ ทั้งนี้ นักเรียนธรรมศึกษาชั้นเอก ที่เข้าไปทำแบบฝึกระหว่างเรียนแต่ละบทเนื้อหาอาจจะยากเกินไปสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา แต่อย่างไรก็ตามเมื่อนักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนโดยเฉลี่ยสามารถทำได้ผ่านเกณฑ์มาตรฐานเช่นเดียวกัน

ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้พัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษา ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก ด้วยการผลิตสื่อดิจิทัลสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาตามแนวทางการสร้างสื่อดิจิทัลที่จัดไว้อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มศึกษาตั้งแต่ปัญหา และความต้องการของผู้ใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา ในหลักสูตรธรรมศึกษา ปี พุทธศักราช 2561 อธิบายให้เข้าใจง่าย สามารถอ่านแล้วเข้าใจเองได้ แล้วดำเนินการสร้างสื่อดิจิทัลที่ดี สร้างชุดแบบฝึกหัด และแบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนที่ดี ซึ่งเป็นสื่อที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทั้ง 3 ชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และทำแบบฝึกหัดประจำบท และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนประจำวิชา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะมากขึ้น คณะผู้วิจัยได้จัดให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ เพื่อให้นักเรียนมีความคล่องแคล่ว และชำนาญขึ้น ดังที่ **พรทิสา สรสิทธิ์ (2557)** ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษารายวิชาเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องไทโล้กุสุมาลย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านกุดสะกอย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักสูตรสถานศึกษารายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องไทโล้กุสุมาลย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 87.65/82.94 หมายความว่ามีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยหลักสูตรสถานศึกษารายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องไทโล้กุสุมาลย์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนโดยใช้หลักสูตรสถานศึกษารายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องไทโล้กุสุมาลย์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64 อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ปวิชญา เนียมคำ (2558)** ซึ่งได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ผลการวิจัยพบว่า 1) หลักสูตรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีองค์ประกอบดังนี้ ความสำคัญ วิสัยทัศน์ โครงการสอน แนวการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร และแผนการจัดการเรียนรู้ 2) ผลการทดลองใช้หลักสูตร 2.1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ทักษะการเชิดหนังใหญ่ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรียงลำดับจากมาก ไปน้อย ได้แก่ สิ่งที่ควรคำนึงขณะแสดง การเต้นเสา การลงเหลี่ยม และการเชิดโครงไม้ไผ่ และ 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนตามหลักสูตรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรธรรมศึกษาที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นยังสอดคล้องกับ **Cuncha (1997)** ได้ทำการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรโภชนาการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การให้ชุมชนมีอำนาจในการกำหนดนโยบาย กระบวนการและการวางแผนทำให้สามารถส่งเสริมการปฏิบัติงานร่วมกันของประชาชน สามารถพัฒนาแนวทางสู่ความสำเร็จ และทำให้ประชาชนมีความเสียสละมอบเครื่องมือที่ส่งเสริมหลักสูตรพร้อมทั้งทำให้ประชาชน และผู้มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรสามารถออกแบบหลักสูตรร่วมกันได้

2. รายงานการวิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอกของนักเรียนโรงเรียนวัดวิมุตยาราม กรุงเทพมหานคร ก่อนและหลังเรียนสรุปโดยภาพรวม และแยกแต่ละชั้นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนธรรมศึกษาทั้ง 3 ชั้น และโดยภาพรวม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน เนื่องจากเหตุผลที่ว่า หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาทั้ง 3 ชั้น คือ ชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก มีประสิทธิภาพโดยรวมเท่ากับ 84.73/85.80 แสดงว่า หลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 เป็นสาเหตุที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สิรีธร สันแดง (2559)** ได้ศึกษาการออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพสำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า การออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพนี้ มีเนื้อหาด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพที่เหมาะสม ภาพประกอบมีความสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น สาระการเรียนรู้ตรงกับสาระการเรียนรู้ที่เด็กเรียน ขนาดของสื่อมีความเหมาะสมต่อการใช้งาน วัสดุไม่เป็นอันตรายต่อเด็กและมีความน่าสนใจในการนำเสนอ โดยภาพรวมทั้งหมดผู้เชี่ยวชาญประเมินให้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ส่งผลให้เด็กมีผลสัมฤทธิ์ด้านความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพหลังใช้สื่อสูงกว่าก่อนใช้สื่ออย่างมีนัยสำคัญ 0.01 สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **เพ็ญนภา พวงทอง (2556)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสริมรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บนอุปกรณ์แบบหน้าจอสัมผัสระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์ ผลการวิจัยพบว่า 1) สื่อการเรียนการสอนเสริมที่

พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐานของเมกุยแกนส์มีค่าเท่ากับ 1.25 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 1.00 ตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนหลังเรียนด้วยสื่อการเรียนการสอนเสริมที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน จากการเรียนด้วยสื่อการเรียนการสอนเสริมที่พัฒนาขึ้น มีค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ **ปาริฉัตร พลสมบัติ (2555**) ได้พัฒนาแบบฝึกอ่านออกเสียงภาษาไทยตามหลักสัทศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านออกเสียงภาษาไทย และเจตคติต่อการออกเสียงภาษาไทยสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า แบบฝึกอ่านออกเสียงภาษาไทยที่พัฒนาขึ้นมีจำนวนทั้งหมด 20 ชุด ได้แก่ ชุดฝึกอ่านออกเสียงพยัญชนะต้นจำนวน 5 ชุด ชุดฝึกอ่านออกเสียงสระจำนวน 10 ชุด ชุดฝึกอ่านออกเสียงวรรณยุกต์จำนวน 4 ชุด และชุดฝึกอ่านออกเสียงประโยคและข้อความจำนวน 1 ชุด หลังการใช้แบบฝึกอ่านออกเสียงภาษาไทยตามหลักสัทศาสตร์กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการ อ่านออกเสียงภาษาไทยสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา สามารถพัฒนาศักยภาพของนักเรียนด้านความรู้ความเข้าใจธรรมศึกษาของนักเรียนได้ดีกว่าก่อนเรียน ซึ่งหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษา (สื่อดิจิทัล) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาดีขึ้น ประกอบกับสื่อการเรียนการสอนธรรมศึกษาได้แยกเนื้อหาสาระ และอธิบายให้เข้าใจง่าย สามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง และการเรียนการสอนธรรมศึกษาผ่านระบบดิจิทัล สามารถศึกษาได้ตลอดเวลา และสามารถทำซ้ำได้โดยไม่ได้จำกัดเวลา ถึงแม้ว่าข้อสอบจะเป็นระบบแรนดอม (Random) ก็ตาม จึงทำให้การเรียนรู้ได้เร็วกว่าการสอนโดยทั่วไป จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้ความสามารถของนักเรียนโรงเรียนวัดวิมุตยารามหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

11. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1) ก่อนจัดการเรียนการสอน ครูผู้สอนควรศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแบบฝึกหัดและเลือกเนื้อหาที่จะสร้างแบบฝึกหัดให้ทันสมัยและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน

2) ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกให้มากขึ้น เนื่องจากแบบฝึกหัดที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้ต้องใช้ระยะเวลาในการทดสอบความเข้าใจของผู้เรียนเป็นอย่างมาก เพราะต้องใช้ทั้งกระบวนการคิดวิเคราะห์การอ่านและการจดจำ ดังนั้นจึงควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำแนวทางการสร้างและการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหาวิชาอื่น ๆ โดยพัฒนาไปพร้อมกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการผลิตสื่อการเรียนการสอนแบบฝึกหัดในรูปแบบอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความหลากหลายในรูปแบบของแบบฝึกหัด

บรรณานุกรม

ปวิชญา เนียมคำ. (2558). **การพัฒนาหลักสูตรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมหนังใหญ่วัดสว่างอารมณ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ปาริฉัตร พลสมบัติ. (2555). **การพัฒนาแบบฝึกอ่านออกเสียงภาษาไทยตามหลักสัทศาสตร์ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการออกเสียงภาษาไทยและเจตคติต่อการออกเสียงภาษาไทย สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ใช้ภาษาเขมรถิ่นไทย.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พรทิสา สรสิทธิ์. (2557). **การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษารายวิชาเพิ่มเติมกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เรื่องไทโส้กุสุมาลย์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านกุดสะกอย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เพ็ญนภา พวงทอง. (2556). **การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนเสริมรายวิชาคณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 บนอุปกรณ์แบบหน้าจอสัมผัสระบบปฏิบัติการแอนดรอยด์.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ศิโรจน์ ศรีโกมลทิพย์ และศิวนิต อรรถวุฒิกุล. (2559). **ผลการใช้สื่อมัลติมีเดีย ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่ส่งผลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ในการผลิตสื่อศิลปะสำหรับเด็ก.** วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, 9 (1), 1459-1472.

สายฝน หล้าสุดตา. (2558). **การพัฒนาหลักสูตรรายวิชาเพิ่มเติม กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพและเทคโนโลยีเรื่องการประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์จากผ้าพื้นเมือง ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สายสุดา สุขแสง. (2560). **การพัฒนาทักษะการอ่านจับใจความโดยใช้แบบฝึกทักษะการอ่านจับใจความของนักเรียนชั้นประถมศักษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 6 (อนุบาลในฝัน) อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2561). **ขอบข่ายการเรียนการสอนและการออกข้อสอบธรรมศึกษา ธรรมศึกษาชั้นตรี-โท-เอก ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561.** กรุงเทพฯ: สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2562). **สถิติผลการสอบธรรมสนามหลวง ของสนามหลวงแผนกธรรม ปีการศึกษา 2561.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. (2563). **สถิติผลการสอบธรรมสนามหลวง ของสนามหลวงแผนกธรรม ปีการศึกษา 2562.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สิรีธร สันแดง. (2559). **การออกแบบสื่อบูรณาการเพื่อพัฒนาความสามารถด้านมิติสัมพันธ์และจินตภาพสำหรับเด็กปฐมวัย.** วิทยานิพนธ์ศิลปมหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปะการออกแบบ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Cuncha, Z. D. (1997). **A case study of curriculum development process in nutrition education.** Dissertation Abstracts International, 57 (7), 2884-A.

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

PARTICIPATION IN ACTIVITIES OF PEOPLE IN BAN PHUE MUNICIPALITY BAN PHUE DISTRICT UDON THANI PROVINCE

นราศักดิ์ ทองเกตุ
Narasak Thongket
โกศล สอดส่อง
Koson Sodsong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : narasaktongket2529@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 2 สิงหาคม 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 24 ตุลาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ โดยใช้สูตรของ Taro Yamane (Yamane. 1973) จำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม ประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติพรรณนาได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ T-test และ F-test สำหรับการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ผลการวิจัย พบว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.33) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.37) รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84) การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้แก่ การปรับนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

คำสำคัญ : กิจกรรมของประชาชน, การมีส่วนร่วม, ประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The main objective of this research was to study participation in activities of people in Ban Phue Municipality. Ban Phue District Udon Thani Province The sample used in this research was people in Ban Phue Municipality. Using the formula of Taro Yamane (Yamane. 1973) of 381 people, the questionnaire was used to collect data. It consists of 3 parts of content, statistics used in data analysis. The descriptive statistics were number, percentage, mean and standard deviation for the general data of the sample. The inferential statistics include T-test and F-test for comparing the levels of public participation in activities. Ban Phue Sub-district Municipality, Ban Phue District, Udon Thani Province classified by gender, age, education level and occupation.

The results of the findings were as follows Participation in activities of people in Ban Phue Municipality Ban Phue District Udon Thani Province Overall, it was at the medium level ($\overline{X}$ = 3.95, SD = 0.33) and when considering each aspect, it was found that the side with the highest mean was the participation in operations ($\overline{X}$ = 4.18, SD = 0.37), followed by Participation in receiving benefits ($\overline{X}$ = 4.08, SD = 0.50) and the side with the least mean was the participation in decision making ($\overline{X}$ = 3.45, SD = 0.84). Comparison of participation in activities of people in Ban Phue Municipality Ban Phue District Udon Thani Province was classified by gender, age, education level and occupation. Overall, it was found that sex, age, education level and occupation found no differences. Recommendations for the development of participation in activities of people in Ban Phue Municipality Ban Phue District Udon Thani province, including policy adjustment on social responsibility To make people feel part of social responsibility In carrying out various activities in the community.

Keywords : Activities for people, Participatio, Performance Efficiency

1. บทนำ

ประเทศไทยได้มีการพัฒนาการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.1893 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2475 จึงมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยจนถึงปัจจุบัน ได้มีการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินออกเป็นการบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น ต่างมีหน้าที่ในการบริหารราชการที่แต่ละหน่วยงานจะทำหน้าที่หลักในการประสานการทำงานระหว่างกันเพื่อแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนด้วยความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (จิรวรรณ อินทรีย์สังวร, 2552: 1) การบริหารราชการส่วนท้องถิ่นหรือการปกครองท้องถิ่น เริ่มต้นขึ้นในรัชกาลที่ 5 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในปี พ.ศ. 2448 มีการจัดตั้งสุขาภิบาลหัวเมืองเป็นแห่งแรก คือ สุขาภิบาลท่าฉลอม จังหวัดสมุทรสาคร และต่อมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาการปกครองอย่าต่อเนื่องส่งผลให้มีการขยายตัวของเมืองและโครงสร้างพื้นฐาน จากการที่มีจำนวนประชากรมากขึ้น และสภาพของการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ระดับท้องถิ่นให้มีความเจริญเพิ่มขึ้น จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 จึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารโดย ใช้หลักการกระจายอำนาจ ทั้งนี้ พบว่าได้มีการจัดตั้งหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นรวม 5 รูปแบบ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร เมืองพัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล (กรม ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2546, 36) ซึ่งรัฐได้มอบหมายให้

ท้องถิ่นได้มีโอกาสได้ปกครองและ บริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเอง สามารถสนองตอบความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริงอีกทั้งจะเป็น หน่วยงานหลักที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ (จุฑามาศ ศรีสิริพรพันธ์, 2548, 2) แนวคิดการกระจายอำนาจเป็นแนวคิดที่ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการ ปกครองประเทศ และส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักที่จะปกครองตนเองและได้เรียนรู้การปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยได้เพิ่มขึ้น หลักการกระจายอำนาจปกครองเป็นวิธีที่รัฐมอบอำนาจปกครองบางส่วนให้แก่ องค์การอื่นที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของราชการส่วนกลาง จัดทำบริการสาธารณะบางอย่างโดยอิสระตาม สมควรไม่ต้องขึ้นอยู่กับการบังคับบัญชา เพียงแต่ขึ้นอยู่กับราชการบริหารส่วนกลางเท่านั้นหรืออีกนัยหนึ่ง ก็คือ รัฐมอบอำนาจในการปกครองให้แก่ท้องถิ่น ซึ่งเจ้าหน้าที่ราชการบริหารส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการอยู่ ในท้องถิ่นหรือองค์การอันมิใช่เป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนกลางรับไปดำเนินการเอง กล่าวได้ว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย จึงได้กำหนดขอบเขตความเป็นอิสระไว้อย่าง ชัดเจนโดยกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการบริหารท้องถิ่น หมายถึง “ความเป็นอิสระ ในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง” รวมทั้งความเป็นอิสระ ในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 (ฉบับปัจจุบัน) “หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78” รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น การตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมตลอดทั้งการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน

ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน “การมีส่วน (Participation)” ตามพจนานุกรมอังกฤษฉบับอ๊อกฟอร์ด ได้ให้คำนิยามไว้ว่า“เป็นการมีส่วน (ร่วมกับคนอื่น) ในการกระทำบางอย่างหรือบางเรื่อง” คำว่าการมีส่วนร่วมโดยมากมักจะใช้ในความหมายตรงข้ามกับคำว่า “การเมินเฉย (Apathy)”ฉะนั้น คำว่าการมีส่วนร่วมตามความหมายข้างต้น จึงหมายถึง การที่บุคคลกระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือในประเด็นที่บุคคลนั้นสนใจ ไม่ว่าเขาจะได้ปฏิบัติการเพื่อแสดงถึงความสนใจอย่างจริงจังหรือไม่ก็ตาม และไม่จำเป็นที่บุคคลนั้นจะต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้นโดยตรงก็ได้ แต่การมีทัศนคติ ความคิดเห็น ความสนใจ ห่วงใยก็เพียงพอแล้วที่จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมได้ และยังได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน”หมายถึง การที่กลุ่มประชาชน หรือขบวนการที่สมาชิกของชุมชนที่กระทำการออกมาในลักษณะของการทำงานร่วมกัน ที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการร่วม ความสนใจร่วม มีความต้องการที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมหรือการเมือง หรือการดำเนินการร่วมกันเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจ มติชน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม หรือการดำเนินการเพื่อให้เกิดอิทธิพลต่อรองอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ การปรับปรุงสถานภาพทางสังคมในกลุ่มชุมชน

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการอีกหลายท่านที่ได้ให้นิยามคำว่า “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ไว้ เช่น เจมส์ แอล เครยัน ได้กำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกระบวนการที่รวบรวมเอาความห่วงกังวล ความต้องการและค่านิยมต่าง ๆ ของสาธารณชนไว้อยู่ในกระบวนการตัดสินใจของรัฐและเอกชน เป็นการสื่อสารสองทาง และเป็นการมีปฏิสัมพันธ์ที่มีเป้าหมายเพื่อการตัดสินใจที่ดีกว่าและที่ได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน

ศ.ดร.บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และ ดร.ถวิลวดี บุรีกุล กล่าวถึง การมีส่วนร่วมในระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุก ๆ คนได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

คนึงนิจ ศรีบัวเอี่ยม และคณะ ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง การกระจายโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง และการบริหารเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมทั้ง การจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและของชาติ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน โดยการให้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ให้คำแนะนำปรึกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ รวมตลอดจนการควบคุมโดยตรงจากประชาชน

ปัทมา สูบกำปัง ได้สรุปความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในรายงานการศึกษา เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ ว่าหมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงาน โครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติ การติดตาม และประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น

ข้าพเจ้าเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานีมีความประสงค์ต้องการวิจัยเรื่อง “ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของเทศบาลตำบลบ้านผือ”อุดรธานี ตามแนวความคิดเกี่ยว กับการมีส่วนร่วม 4 ประการ ของ Cohen and Uphoff (1980) 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3)ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ว่าการมีส่วนร่วมของกิจกรรมต่างๆที่ทางเทศบาลจัดขึ้นในด้านต่างๆ อยู่ในระดับใดบ้างประกอบไปด้วย 8 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวคู หมู่ที่ 1, ชุมชนบ้านถ่อน หมู่ที่ 2, ชุมชนบ้านผือ หมู่ที่ 3, ชุมชนบ้านพลับ หมู่ที่ 4, ชุมชนบ้านศรีสำราญ หมู่ที่ 8, ชุมชนบ้านศรีสะอาด หมู่ที่ 10, ชุมชนบ้านถ่อนใหม่ หมู่ที่ 12, ชุมชนบ้านจันทราราม หมู่ที่ 14 ซึ่งเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่เขตเทศบาลตำบลบ้านผือ”อุดรธานี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอ บ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ
3. เพื่อเป็นข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

3. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านนเนื้อหา

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ตามแนวความคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม 4 ประการ ของ Cohen and Uphoff (1980) สำหรับตัวแปร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น (Independent variable) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ตัวแปรตาม (Dependent variable) ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ด้านพื้นที่ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในเขตพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ประกอบไปด้วย 8 หมู่บ้านได้แก่ ชุมชนบ้านหัวคู หมู่ที่ 1, ชุมชนบ้านถ่อน หมู่ที่ 2, ชุมชนบ้านผือ หมู่ที่ 3, ชุมชนบ้านพลับ หมู่ที่ 4, ชุมชนบ้านศรีสำราญ หมู่ที่ 8, ชุมชนบ้านศรีสะอาด หมู่ที่ 10, ชุมชนบ้านถ่อนใหม่ หมู่ที่ 12, ชุมชนบ้านจันทราราม หมู่ที่ 14

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาคือ ระหว่าง เดือนธันวาคม พ.ศ. 2563 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2564

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

การศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะ ดังนี้

การพัฒนาการมีส่วนร่วม หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน หรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร เสนอปัญหาความต้องการ ตัดสินใจเลือกวิธีการแก้ไขปัญหา ร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมในการตรวจสอบประเมินผล

เทศบาลตำบล หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยรูปแบบหนึ่ง มีสภาพเป็นนิติบุคคล มีโครงสร้างการบริหารเป็นฝ่ายบริหาร และฝ่ายนิติบัญญัติ มีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด ตามขอบเขตการวิจัยคือ เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

ประชาชน หมายถึง ผู้มีรายชื่อในทะเบียนราษฎรในเขตของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา การตัดสินใจ การเข้าร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์และการร่วมในการประเมินผลอย่างเป็นธรรม ประกอบไปด้วย

มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หมายถึง การมีส่วนร่วมประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการพัฒนาชุมชน ร่วมในการตัดสินใจวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมพัฒนาชุมชน และมีส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากรแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในโครงการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน หมายถึง การที่ประชาชนได้ร่วมกันออกแรงในการทำกิจกรรมโครงการ ร่วมสนับสนุนทรัพย์สินเงินทอง หรือมีส่วนร่วมสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ หมายถึง การที่ได้รับผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ จากกิจกรรมโครงการพัฒนาในชุมชน เช่น โครงการสวนสมุนไพร โครงการประปาหมู่บ้านและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ช่วยพัฒนาศักยภาพของตัว

ท่านให้เพิ่มขึ้นด้วย เช่น โครงการส่งเสริมอาชีพสตรีในหมู่บ้าน โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)

มีส่วนร่วมในการประเมินผล หมายถึง การมีส่วนเข้าไปสังเกตการณ์ การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานพัฒนาในชุมชน และมีส่วนในการติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาเป็นประชาชนอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 7,611 คน (ข้อมูลพื้นฐานเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี, 2563)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนอาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ทั้งหมด 381 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยด้วยการใช้สูตรของยามาเน่ (Yamane, 1967) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) แบบเป็นสัดส่วน จากนั้นคำนวณหาขนาดตัวอย่างจตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างครบตามเกณฑ์ที่กำหนด ตัวอย่างครบตามเกณฑ์ที่กำหนด

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบ สำรวจรายการ (Check List) เพื่อสอบถามข้อมูลทั่วไปประกอบไปด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด2548 : 99) มีระดับการมี ส่วนร่วมให้เลือกตอบ 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อยและน้อยที่สุด โดยคำถามครอบคลุมเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรม 4 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม มากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีมีระดับการมีส่วนร่วม มาก

3 คะแนน หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม ปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อย

1 คะแนน หมายถึง มีระดับการมีส่วนร่วม น้อยที่สุด

การแปลผลคะแนนที่ได้ แบ่งตามเกณฑ์ช่วงคะแนนตามแนวคิดของ (BOOM,1968) การแบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับได้ดังนี้

การมีส่วนร่วมระดับมาก	คะแนน ร้อยละ 80 – 100	(ตั้งแต่ 4 คะแนนขึ้นไป)
การมีส่วนร่วมระดับปานกลาง	คะแนน ร้อยละ 60 – 79	(3.00 – 3.99 คะแนน)
การมีส่วนร่วมระดับต่ำ	คะแนน ร้อยละ 0 – 59	(น้อยกว่า 3.00 คะแนน)

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

7. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2. กำหนดเนื้อหาของคำถามในแบบสอบถาม และนิยามตัวแปรที่ต้องการวัด เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษา และมีลักษณะซึ่งทุกคนสามารถตอบข้อเท็จจริงได้

3. เพื่อให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ในเนื้อหา ภาษาและความเที่ยงตรงผู้ศึกษาได้นำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาผู้ควบคุมสารนิพนธ์ ตรวจสอบปรับปรุงแก้ไขเบื้องต้น

4. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเที่ยงตรง ในเนื้อหา (contents validity)

5. ประมวลความชัดเจนของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแบบสอบถาม เสนอกรรมการที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกันกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลคำบง อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 30 คน ต่อจากนั้นนำแบบสอบถามไปวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (coefficient alpha) ของ Cronbach โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.909

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนในการเก็บ และรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

1. ทำหนังสือถึงผู้นำชุมชนในในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ประชาสัมพันธ์ตอบแบบสอบถาม ตามวันและเวลาที่นัดหมาย

2. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามซึ่งได้จัดเตรียมไว้แล้วนำไปส่งให้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองตามที่ได้นัดหมายไว้แล้ว เพื่อแนะนำตัวพร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์และประโยชน์ของการวิจัย ขออนุญาตเก็บข้อมูล แจกแบบสอบถามการวิจัยและขอรับกลับในวันเดียวกันด้วยตนเอง

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับมาตรวจสอบความสมบูรณ์ ความถูกต้อง และลงรหัสเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

9. การประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS(StatisticalPackage for the Social Science) for Windows Version 22 โดยใช้สถิติพรรณนา แสดงค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยตัวแปรที่มี 2 กลุ่ม ใช้สถิติคำที (t-test) ส่วนตัวแปรที่มี 3 กลุ่มขึ้นไป โดยใช้คำสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe' Method)

10. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 210 คน คิดเป็นร้อยละ 55.12 และเป็นเพศหญิง จำนวน 171 คน คิดเป็นร้อยละ 44.88 อายุอยู่ระหว่าง 30 – 39 ปี จำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 31.23 และช่วงอายุที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือมากกว่า 60 ปีขึ้นไป จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 9.45 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 28.61 และน้อยที่สุดคือสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 2.89 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม จำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 29.66 และน้อยที่สุด ไม่ประกอบอาชีพ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 4.20

ตารางที่ 1 การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน ในเทศบาลตำบลบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	3.45	0.84	ปานกลาง
2. ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน	4.18	0.37	มาก
3. ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	4.08	0.50	มาก
4. ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล	4.06	0.47	มาก
รวม	**3.95**	**0.33**	**ปานกลาง**

2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.33) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.37) รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84) และวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นแต่ละด้านได้ ดังนี้

2.1 ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 3. ท่านมีส่วนร่วมกำหนดการใช้ทรัพยากร แหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบ้านผือ ($\overline{X}$ = 3.56, S.D.= 0.97) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 1. ท่านมีส่วนร่วมประชุมเพื่อนนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบ้านผือ ($\overline{X}$ = 3.38, S.D.= 1.05)

2.2 ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานมาก ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.37) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 6. ท่านมีส่วนร่วมสนับสนุนทรัพย์สินเงินทองเพื่อใช้ในการทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน เทศบาลตำบลบ้านผือ ($\overline{X}$ = 4.55, S.D.= 0.52) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 5. ท่านมีส่วนร่วมออกแรงในการทำกิจกรรม หรือโครงการเพื่อพัฒนาในชุมชน เทศบาลตำบลบ้านผือ ($\overline{X}$ = 3.56, S.D.= 1.10)

2.3 ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานมาก ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.50) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 12. ท่านมีได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนเอง จากการร่วมทำกิจกรรมโครงการพัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลบ้านผือ เช่นโครงการส่งเสริมอาชีพสตรีในหมู่บ้าน โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ($\overline{X}$ = 4.09, S.D.= 0.60) และข้อที่มี

ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 11. ท่านมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนเทศบาลตำบลบ้านผือเช่น โครงการสวนสมุนไพร โครงการประปาหมู่บ้าน ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.69)

2.4 ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานมาก ($\overline{X}$ = 4.06, S.D.= 0.47) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อ 14. ท่านมีส่วนติดตามผลการดดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชนเทศบาลตำบลบ้านผืออย่างสม่ำเสมอ ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.77) และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อ 13. ท่านมีส่วนร่วมสังเกตการณ์ การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานพัฒนาในชุมชนเทศบาลตำบลบ้านผือ ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.84)

3. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะ แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ได้แก่

1. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ยินดีทำงานโดยไม่ต้องมีผู้ใดขอร้อง มีความสุขเมื่อได้ทำงานทุกครั้ง

2. ปรับนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

3. สร้างการรับรู้เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมกับสื่อการประชาสัมพันธ์ด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสื่อสารสองทาง

11. อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.33) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ($\overline{X}$ = 4.18, S.D.= 0.37) รองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ = 4.08, S.D.= 0.50) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของจริญญา จันทร์ทรง (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่าโดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง งานวิจัยของวชิราวรรณ นิลเกตุ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านเดื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย ผลการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในระดับปานกลาง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของนุสรา พันธรักษ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลคลองจุกกระเฌอ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมระดับปานกลาง เนื่องจากประชาชนบางสวนยังไม่มีส่วนร่วมสังเกตการณ์ การทำงานของผู้รับจ้างภายนอกที่มาทำงานพัฒนาในชุมชน และยังไม่ค่อยได้มีส่วนติดตามผลการดำเนินงานของโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญวิทย์ โพธิ์เจริญ (2550) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนบ้านด่านนาขามในการพัฒนาชุมชนบ้านด่านนาขาม ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลางโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนเรียงลำดับจากมาก-น้อย ได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ รองลงมาคือการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และ การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลและมีความสอดคล้องกับ

ผลงานวิจัยของกุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชน และศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนในอำเภออินทร์บุรีจังหวัดสิงห์บุรี ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ด้านปฏิบัติการประชาชนได้มีส่วนร่วมมากที่สุด รองลงมาได้แก่ด้านการเสนอความคิด การวางแผนและการตัดสินใจ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์ และด้านการติดตามประเมินผล ตามลำดับ

การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชน เทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี จำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ โดยภาพรวมพบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ พบว่าไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของฐิตา จิตรตั้งตรง (2550) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนต่อการจัดทาแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรี โดยการเปรียบเทียบความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชน ต่อการจัดทำแผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2549 - 2551) เทศบาลเมืองจันทบุรีโดยภาพรวมและรายด้าน จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส และอาชีพ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของร้อยตำรวจโทกฤษฎา นาคประสิทธ (2557) ที่ได้วิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีจังหวัดลพบุรี พบว่าการมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน การติดตามผลและการค้นหาปัญหา/สาเหตุและวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อทำการเปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคล พบว่าปัจจัยด้านเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษาและปัจจัยด้านอาชีพมีระดับการมีส่วนร่วมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

12. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.95, S.D.= 0.33) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$ = 3.45, S.D.= 0.84)

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้ดังนี้

1.1 ให้หัวหน้าชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ติดตามผลงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ให้มากขึ้น เพื่อที่จะสามารถนำสิ่งที่บกพร่องต่าง ๆ มาแก้ไขและพร้อมใช้งานได้อยู่เสมอ และนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นประจำทุก ๆ ไตรมาศ เช่น ปัญหาถนนทางเข้าบ้าน น้ำประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

1.2 ควรจัดการประชาสัมพันธ์ที่ดีและทั่วถึงแก่ประชาชนทุกคน จัดนิทรรศการเชิญชวนให้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

1.3 กระตุ้นให้ประชาชนสนใจและเกิดการเรียนรู้ เข้าใจ เพื่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกกับกิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคม

1.4 จัดให้มีโครงการพัฒนาชุมชน ที่ประชาชนทุกคนได้มีโอกาสออกมาร่วมกันดำเนินงาน เช่น โครงการหน้าบ้านหน้ามอง โครงการประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

1.5 ปรับนโยบายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้ประชาชนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของความรับผิดชอบต่อสังคม ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี

2.2 ควรศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประชาชนในเทศบาลตำบลบ้านผือ อำเภอบ้านผือ จังหวัดอุดรธานี ในแต่ละชุมชน

บรรณานุกรม

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2546). **แนวคิดคู่มือปฏิบัติงานสภาตำบล และ อบต**. กรุงเทพมหานคร.

จิรวรรณ อินทรีย์สังวร. (2552). **การมีส่วนร่วมของประชาชนเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาสามปี: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งแพร่ อำเภอแม่ลาว จังหวัดเชียงราย**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

จุฑามาศ ศรีสิริพรพันธ์. (2548). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานองค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลคลองขุด อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา**. ปัญหาพิเศษ รป.ม. (นโยบายสาธารณะ.) วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจมหาวิทยาลัยบูรพา.

จริญญา จันทร์ทรง. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์กาบริหารส่วนตาบลหนองแสงใหญ่ อาเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาท้องถิ่น บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.

วชิราวรรณ นิลเกตุ. (2553). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นกรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตาบลบ้านเดื่อ อำเภอเมืองหนองคาย จังหวัดหนองคาย**. การค้นคว้าแบบอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). **Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity**. New York: World Developments.

Huse, E.F., and Cummings, T.G. (1985). **Organizational Development and Change**. St.Paul, Minn : West.

Yamane. (1967). **Taro Statistic: An Introductory Analysis.** New York: Harper &row.

คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม
QUALITY SERVICE OF LAND OFFICE NAKHON PHANOM PROVINCIAL

วิลาสิณี เจริญ
Wilasinee Charoen
โกศล สอดส่อง
Koson Sodsong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : charoen.wila@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 16 ธันวาคม 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤษภาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมเมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล และเพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม – 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จำนวน 391 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โดยใช้สถิติเชิงพรรณา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และทดสอบสมมติฐานด้วยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้สถิติ t-test และ F-test

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีคุณภาพในการใหบริการในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.48) รองลงมาคือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.39) ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ($\overline{X}$ = 4.38) และด้านช่องทางการให้บริการ ($\overline{X}$ = 4.36) ตามลำดับ ผลการเปรียบเทียบคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล พบว่า ระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนพบว่าไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ได้แก่ 1) ควรพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความรวดเร็วทันต่อกำหนดเวลาพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้รับบริการทราบอย่างชัดเจนเกี่ยวกับขั้นตอนและระยะเวลาในการให้บริการ 2) ควรจัดเจ้าหน้าที่บริการตอบคำถามหรือให้คำปรึกษาไว้โดยเฉพาะเพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนและออกหน่วยบริการให้คำปรึกษาในพื้นที่ 3) เครื่องมือและเทคโนโลยีที่ให้บริการควรมีระบบสำรองการทำงานกรณีไฟฟ้าดับ 4) ควรปรับปรุงด้านอาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำประชาชน และที่จอดรถ

คำสำคัญ : คุณภาพการให้บริการ, สำนักงานที่ดิน, ประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The main objectives of this research was to study the qualty service of the Land Office NaKhon Phanom Provincial. To compare of service quality of the Land Office NaKhon Phanom Provincial When classified by personal characteristics and to study guidelines for improving the service quality of the Land Office Nakhon Phanom. A sample was People who come to contact for service of Land Office Nakhon Phanom Between 1 October - 30 December 2020, a total of 391 people. Obtained data were analyzed by using descriptive statistics. Frequency , percentage , mean ,standard deviation, t-test and f-test were used for the statistical treatment.

Findings of the Research were as follows Service quality of Land Office Nakhon Phanom Overall, it was at a high level ($\bar{X}$ = 4.40). When considering each aspect, it was found that the quality of service was at a high level in all aspects, with the highest mean process/service procedures ($\bar{X}$ = 4.48), the staff/service personne ($\bar{X}$ = 4.39),in the area location and facilities arrangement ($\bar{X}$ = 4.38), and the service channels ($\bar{X}$ = 4.36) Respectively. The comparison service quality of the Land Office Nakhon Phanom When classified by personal characteristics Consisting Found that Different levels of education level and occupation Statistically significant at a level of 0.05 ,gender, age, and average monthly income were not different. The guidelines for improving the service quality of the Land Office Nakhon Phanom Including 1) Staff should be developed to provide services quickly and timely. Along with informing the recipients clearly about the process and duration of the service 2) Should arrange a dedicated service staff to answer questions or give advice In order to facilitate the people who have suffered and issue an advisory service in the area 3) The tools and technology they provide should have a backup system in the event of a power failure. 4) Should improve buildings and facilities such as public bathrooms and parking.

Keywords : Service quality, land office, Performance Efficiency

1. บทนำ

กรมที่ดินเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชนตามประมวลกฎหมายที่ดินในด้านการดำเนินงานออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินให้ราษฎร ให้บริการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น รังวัดออกหนังสือสำคัญสำหรับที่หลวงในที่ดินสาธารณประโยชน์ และในที่ราชพัสดุ การรังวัดและทำแผนที่จัดที่ทำกินให้ประชาชนตามประมวลกฎหมายที่ดิน ประเมินราคาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น และหน้าที่ตามกฎหมายอื่น คือ การควบคุมการจัดสรรที่ดิน การจดทะเบียนอาคารชุด และการควบคุมช่างรังวัดเอกชน ซึ่งหน้าที่ที่กล่าวมาแล้วนี้ล้วนต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนในด้านการให้บริการ โดยการบริหารจัดการต้องยึดถือปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารประเทศตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และสำนักงาน ก.พ.ร. ได้ดำเนินโครงการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการโดยยึดหลักธรรมาภิบาลเพื่อ

ส่งเสริมและสนับสนุนให้ส่วนราชการต่าง ๆ นำไปใช้ในการยกระดับและพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการองค์การให้มีคุณภาพเทียบเคียงกับมาตรฐานสากล (กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย, 2558, หน้า 8)

บทบาทและหน้าที่หลักประการหนึ่งของกรมที่ดิน คือการอำนวยความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน โดยจะต้องสร้างรูปแบบการอำนวยความสะดวกหรือจัดวิธีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการบริการของประชาชน ให้สามารถสร้างความเข้าใจในการบริการระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ รวมทั้งสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการให้ได้มากที่สุด และเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดความพึงพอใจสูงสุด ซึ่งการบริการที่ดี คือ ผู้ให้บริการพยายามปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตน ขณะเดียวกันผู้รับบริการก็พยายามเรียกร้องการบริการที่ตนต้องการและสร้างความพึงพอใจให้กับตน โดยปัจจุบันมีการนำแนวคิดในการบริหารลูกค้าสัมพันธ์มาสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้กับผู้ใช้บริการ ขณะเดียวกันก็สร้างคุณค่าให้กับองค์การ เนื่องจากผู้ใช้บริการหน่วยงานของรัฐแม้ไม่ได้สร้างผลกำไรเช่นเดียวกับหน่วยงานเอกชน แต่ผู้ใช้บริการเป็นผู้ที่สามารถให้คำติชม ซึ่งจะส่งผลต่อภาพลักษณ์ขององค์กร ถ้าภาพลักษณ์ดีก็จะส่งผลให้เกิดขวัญกำลังใจในการทำงานขององค์การ ดังนั้นผู้ให้บริการและผู้รับบริการจึงมีประโยชน์ต่อกันและกันในการสร้างความพึงพอใจเพื่อความสัมพันธ์ต่อกันต่อไป โดยทั่วไปแล้วผู้รับบริการต้องการการบริการที่ตรงกับความต้องการ และต้องการการอำนวยความสะดวก เพื่อให้ได้รับการบริการที่รวดเร็ว ถูกต้องครบถ้วน อบอุ่นและมีการเอาใจใส่และได้รับประโยชน์สูงสุด ดังนั้นการให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจจะต้องตอบสนองความคาดหวังของผู้รับบริการได้เป็นอย่างดี ผู้รับบริการจากหน่วยงานราชการก็มีความคาดหวังที่จะได้รับการบริการเช่นเดียวกัน และหน่วยงานราชการก็ต้องสนองตอบความต้องการในทุกด้านได้เช่นเดียวกัน คือ ให้ได้รับความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการมีความเป็นธรรม ความเสมอภาคและการให้บริการที่ไม่เลือกปฏิบัติและหากผู้ให้บริการต้องการให้ผู้รับบริการเกิดความชื่นชมประทับใจจากสิ่งดี ๆ ที่ได้รับเหนือความคาดหวังขึ้นไปอีก (กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย, 2558, หน้า 2)

สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมมีภารกิจหลักในการดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายว่าด้วยอาคารชุด กฎหมายว่าด้วยการควบคุมการจัดสรรที่ดิน กฎหมายว่าด้วยช่างรังวัดเอกชน และ กฎหมายว่าด้วยการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมในจังหวัด ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดินหนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การรังวัด การรังวัดพิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์ สอบเขตตรวจสอบเนื้อที่ และการแบ่งแยกที่ดินออกเป็นหลายแปลง การรวมที่ดินหลายแปลงเป็นแปลงเดียวกัน การทำแผนที่สำหรับที่ดิน รวมทั้งการจัดเก็บเงินค่าธรรมเนียม ค่าใช้จ่าย และภาษีอากรเกี่ยวกับการดำเนินการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมหรือทำธุระเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ กำกับดูแลและ สนับสนุนการปฏิบัติงานของสำนักงานที่ดินจังหวัดสาขา สำนักงานที่ดินอำเภอ และปฏิบัติงานร่วมกัน หรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือได้รับมอบหมาย สำหรับภารกิจที่สำคัญ ในส่วนของการให้บริการประชาชนในเรื่องทั้งหลายที่เกี่ยวกับที่ดิน ทั้งในเรื่องงานทะเบียนและงานรังวัด โดยปฏิบัติงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยยึดหลักนิติธรรมคุณธรรม มีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ เพื่อให้ผู้รับบริการประชาชนทั่วไป ได้เข้าถึงกระบวนการให้บริการแต่ละขั้นตอนเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการต้องยึดความยุติธรรมและคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพความรู้สึกนึกคิดของประชาชนอย่างซื่อสัตย์ การปฏิบัติงานเพื่อให้บริการแก่ประชาชนทุกขั้นตอนของกระบวนการให้บริการนั้นต้องสนองต่อนโยบายของรัฐบาล (สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม, 2561)

การให้บริการในงานของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม เป็นงานที่มีความสำคัญมากอีกงานหนึ่งที่มีความจำเป็นต่อการให้บริการแก่ประชาชนด้วย เพราะว่าประชาชนมารับบริการทั้งในงานจดทะเบียนสิทธิและทำนิติกรรมมีเป็นจำนวนมาก ในขณะเดียวกันงานจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมมีขั้นตอนในการปฏิบัติที่

จำเป็นต้องมีความรัดกุมถูกต้องตามระเบียบและข้อกฎหมายด้วยความยุ่งยาก หรือขั้นตอนในการปฏิบัติจึงมีความซับซ้อนจนกลายเป็นความล่าช้า ก่อให้เกิดการด้อยประสิทธิภาพ ในการให้บริการ อย่างไรก็ตามด้วยความสำคัญของงานบริการสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในการแสดงถึงหลักฐานหรือนิติกรรมทางอสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีผลกระทบในทุกด้านที่อาจจะเกิดขึ้นกับบุคคล ครอบครัวชุมชน และการประกอบการตลอดจนบอกถึงความมั่นคงของชาติได้ การหาแนวทางเพื่อพัฒนาคุณภาพการให้บริการงานของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม จึงควรกระทำอย่างต่อเนื่องและบริหารจัดการคุณภาพทั้งองค์การ จึงจะก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการให้บริการที่จะมุ่งตอบสนองต่อความพึงพอใจของประชาชนผู้มารับบริการ

จากระบบการปฏิบัติงานให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมพบปัญหาว่าประชาชนผู้รับบริการส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับความสะดวกในขั้นตอนกระบวนการให้บริการทั้งงานรังวัด และงานจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมต่าง ๆ การไม่ได้รับคำปรึกษาที่ดีในการไปติดต่อขอคำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องที่ดินเนื่องจากไม่มีจุดบริการของเจ้าหน้าที่สำหรับให้คำปรึกษาแนะนำไว้โดยเฉพาะ การให้บริการของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานด้วยความล่าช้าทำให้การรอคอยใช้เวลานาน ด้านสถานที่เก้าอี้ ที่นั่งรอไม่เพียงพอ ทำให้ไม่ได้รับความสะดวกห้องน้ำประชาชนไม่สะอาดถูกสุขลักษณะ ส่งผลให้ผู้รับบริการ ไม่มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของเจ้าหน้าที่สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมเท่าที่ควร

นักศึกษาประจำคณะรัฐประศาสนศาสตร์ผู้วิจัยมีความสนใจทำการศึกษาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยศึกษาว่า ประชาชนผู้มารับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม มีการรับรู้เกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม อยู่ในระดับมากน้อยเพียงใด ยังจะทำให้ทราบถึงผลสะท้อนและประสิทธิภาพการทำงานของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้วย ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยจะสามารถนำผลที่ได้ไปวางแผนพัฒนารูปแบบการให้บริการ รวมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพของคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ให้เกิดประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล จะนำมาซึ่งการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้รับบริการที่ดีขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ในการให้ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาการบริการแก่ผู้ใช้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ถนนอภิบาลบัญชา ตำบลในเมือง อำเภอเมืองนครพนม จังหวัดนครพนม

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลตามความคิดเห็นของประชาชนผู้มารับบริการ

3. เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้ง นี้ ได้แก่ ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยคำนวณจากค่าเฉลี่ยสถิติผู้มาขอรับบริการในรอบปี พ.ศ. 2563 จำนวน 18,000 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

คำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการของยามาเน (Taro Yamane อ้างอิงใน บุญชม ศรีสะอาด 2538 : 40) ได้กลุ่มตัวอย่าง 391 คน

2. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ คุณลักษณะส่วนบุคคลของประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ประกอบด้วยเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย 1) กระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ 2) เจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการ 3) ช่องทางการให้บริการ และ 4) การจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ของการวิจัย

พื้นที่ ที่ใช้ในการศึกษา คือ สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

4. ขอบเขตด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ช่วงเวลาที่ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณภาพในการให้บริการ หมายถึง ความสามารถในการให้บริการเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้มารับบริการ เป็นการรับรู้ของผู้รับบริการ ซึ่งผู้รับบริการจะทำการประเมินคุณภาพการให้บริการ โดยเปรียบเทียบความต้องการหรือความคาดหวังกับบริการที่ได้รับจริง ในที่นี้หมายถึงการบริการของสำนักงานที่ดินในจังหวัดนครพนม ประกอบด้วย

กระบวนการให้บริการ หมายถึง มีจุดประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับขั้นตอนการบริการให้ผู้รับบริการทราบ มีแผนผังลำดับขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจน การให้บริการเป็นไปตามขั้นตอนที่ประกาศไว้ มีการให้บริการตามลำดับก่อน-หลัง เช่น มีบัตรคิว มีการลำดับขั้นตอนการให้บริการตามความสำคัญก่อน-หลัง เป็นไปตามระเบียบและตามขั้นตอน การบริการมีคุณภาพ ถูกต้อง ครบถ้วน ตามที่ผู้รับบริการคาดหวัง

เจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ หมายถึง ความเหมาะสมในการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ เจ้าหน้าที่มีความกระตือรือร้น เอาใจใส่ พูดจาสุภาพ ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เช่น การตอบคำถาม การชี้แจงข้อสงสัย การให้คำปรึกษา คำแนะนำ ช่วยแก้ปัญหาให้อย่างถูกต้อง เป็นต้น เจ้าหน้าที่ให้บริการโดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้รับบริการ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ในการปฏิบัติงาน เช่น ไม่รับสินบน ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ตลอดจนการให้บริการด้วยความเสมอภาคไม่เลือกปฏิบัติ

ช่องทางการให้บริการ หมายถึง มีจุดบริการหรือช่องทางให้บริการเพียงพอต่อผู้รับบริการ มีการนำเทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาใช้ในการบริการ มีจุดบริการนอกเหนือจากช่องบริการปกติ เช่น ช่องบริการสำหรับผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เป็นต้น มีการให้บริการนอกเหนือจากเวลาราชการ เช่น ไม่หยุดพักเที่ยง การให้บริการหลังเวลาราชการต่อเนื่องจากการบริการที่ไม่แล้วเสร็จจากเวลาราชการปกติ การบริการในภาพรวมที่ให้ความเชื่อมั่นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการต่อผู้รับบริการสามารถที่จะประเมินระดับความเชื่อมั่นได้

การจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ มีป้ายหรือสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงจุดบริการอย่างชัดเจน รวมถึงการให้บริการเกี่ยวกับด้านสถานที่ เช่น มีความความสะอาด เป็นระเบียบเรียบร้อย มีที่นั่งพักรอรับบริการอย่างเพียงพอ มีความเหมาะสม การจัดสัดส่วนพื้นที่การให้บริการของเจ้าหน้าที่และพื้นที่ผู้มารับบริการมีความเหมาะสม มีการให้บริการด้านอื่น ๆ เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ ที่จอดรถ แว่นสายตาผู้สูงอายุ มุมข้อมูลข่าวสาร สัญญาณ wifi วัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ในการให้บริการเพียงพอ สะดวก และเหมาะสมต่อการให้บริการ

สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม หมายถึง หน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามประมวลกฎหมายที่ดิน กฎหมายอาคารชุด กฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดิน กฎหมายว่าด้วยการรังวัดเอกชน และกฎหมายว่าด้วยการเช่าอสังหาริมทรัพย์เพื่อการพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมในจังหวัด ตลอดจนให้บริการประชาชนผู้มาติดต่อเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์

การให้บริการของสำนักงานที่ดิน หมายถึง การให้บริการเกี่ยวกับการออกหนังสือแสดงสิทธิในที่ดิน หนังสือกรรมสิทธิ์ห้องชุด การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ การรังวัดพิสูจน์สอบสวนการทำประโยชน์ สอบเขต ตรวจสอบเนื้อที่ การแบ่งแยกที่ดินออกเป็นหลายแปลงการรวมที่ดินหลายแปลงเข้าเป็นแปลงเดียวกัน การทำ แผนที่สำหรับที่ดินตามประมวลกฎหมายที่ดิน รวมทั้งการจัดเก็บค่าธรรมเนียมค่าใช้จ่าย และภาษีอากรเกี่ยวกับการดำเนินการจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรม

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม จำนวน 18,000 คน ในปี 2563 ทั้งปี

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้เป็นการสุ่มตัวอย่างจากประชาชนที่มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมจากประชากร จำนวน 18,000 คน โดยใช้แนวคิดการ คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973 : 125) (อ้างถึงใน บุญชม ศรีสะอาด 2538 : 40) และการกำหนดความคลาดเคลื่อน 5% ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 391 คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม อันประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ 2 คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม แบบสอบถามมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ มี 5 ข้อ 2) ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรผู้ให้บริการมี 5 ข้อ 3) ด้านช่องทางการให้บริการ มี 5 ข้อ 4) ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก มี 5 ข้อ รวมทั้งหมด 20 ข้อ

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการพัฒนาการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ต่อประชาชนผู้มาใช้บริการ โดยเป็นคำถามปลายเปิด

ลักษณะคำถามเป็นแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ โดยผู้วิจัยกำหนดให้ผู้ตอบแบบสอบถามระบุระดับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดคะแนนในการตอบแบบสอบถามออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มากที่สุด
4 หมายถึง มาก
3 หมายถึง ปานกลาง
2 หมายถึง น้อย
1 หมายถึง น้อยที่สุด

โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของ Likert scale ดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์, 2553, หน้า 197) คือ

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 หมายถึง มีคุณภาพการบริการมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 หมายถึง มีคุณภาพการบริการมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 หมายถึง มีคุณภาพการบริการปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 หมายถึง มีคุณภาพการบริการน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง มีคุณภาพการบริการน้อยที่สุด

7. การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ทั้ง 4 ด้าน

2. กำหนดเนื้อหาของคำถามในแบบสอบถาม และนิยามตัวแปรที่ต้องการวัด เพื่อให้ครอบคลุมในเรื่องที่ศึกษาและมีลักษณะซึ่งทุกคนสามารถตอบข้อเท็จจริงได้

3. เพื่อให้แบบสอบถามมีความสมบูรณ์ในเนื้อหา ภาษาและความเที่ยงตรงผู้วิจัยได้นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อหาความเที่ยงตรงในเนื้อหา (contents validity)

4. นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบ แก้ไข และเสนอแนะ ปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญให้พิจารณาและทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาและประเมินผล โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congurence หรือ IOC) ซึ่งให้ระดับความคิดเห็นในแบบสอบถามแต่ละข้อ ดังนี้

ไม่สอดคล้อง = -1
ไม่แน่ใจ = 0
สอดคล้อง = +1

ผู้เชี่ยวชาญ 3 คนได้แก่

1. นายธวัชชัย จันทร์ดาประดิษฐ์ นักวิชาการที่ดินชำนาญการพิเศษ หัวหน้าฝ่ายทะเบียน สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

2. จ.ส.ต.พันธ์เกียรติ ริยะวงษ์ นักจัดการงานทั่วไปชำนาญการ หัวหน้าฝ่ายอำนวยการ สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

3. ผศ.ดร.พิชัยรัฐ หมื่นด้วง อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของผู้เชี่ยวชาญ โดยนำข้อที่มีค่าเฉลี่ย IOC ตั้งแต่ .67 ไปทดลองใช้ (Try Out) ที่สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม สาขาธาตุพนม กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน แล้วนำมาหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อด้วยค่าสัมประสิทธิสัมพันธ์อย่างง่าย (Item Total Correlation) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิแอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 96) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .89

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม จำนวน 391 คน ผู้วิจัยทำการเก็บแบบสอบถามด้วยตนเองและชี้แจงทำความเข้าใจให้ผู้ตอบแบบสอบถาม

ทราบลักษณะของแบบสอบถามและตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามตลอดระยะเวลาการทำงาน ผู้ศึกษาได้กำหนดระยะเวลา ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามภาคสนามเป็นเวลา 91 วัน ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 ถึงวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563

9. การประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์ทั้งหมดมาตรวจให้คะแนนน้ำหนัก ดังนี้

มากที่สุด 5 คะแนน

มาก 4 คะแนน

ปานกลาง 3 คะแนน

น้อย 2 คะแนน

ระดับน้อยที่สุด 1 คะแนน

2. นำคะแนนเฉลี่ยรายข้อและรายด้านเทียบกับเกณฑ์เพื่อหาระดับคุณภาพชีวิตดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด 2548 : 100) ดังนี้

4.51 – 5.00 หมายถึงมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึงมาก

2.51 – 3.50 หมายถึงปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึงน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึงน้อยที่สุด

3. การจัดอันดับจัดตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย

4. การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจง ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตาราง วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D) ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบคุณภาพคุณภาพการบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม จำแนกตามเพศ ประเภท โดยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (t-test for Independent Samples) โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบคุณภาพคุณภาพการบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม จำแนกตามอายุ โดยใช้สถิติ F-test(One-way Anova) โดยการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และหากพบว่ามีความแตกต่างรายคู่เกิดขึ้น ผู้วิจัยต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s method)

5. ข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ที่ได้จากแบบสอบถาม แบบปลายเปิด (Open Ended) ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

10. ผลการวิจัย

1. คุณลักษณะทั่วไปของประชากรกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม – 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563 จำนวน 391 คน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 62.10 มีอายุ 31-45 ปี คิดเป็น ร้อยละ 31.50 มีการศึกษาในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 50.6 ประกอบอาชีพเกษตร คิดเป็นร้อยละ 23.80 และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 20,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 30.70

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ในภาพรวม

คุณภาพในการให้บริการในแต่ละด้าน	$\overline{X}$	S.D.	คุณภาพการให้บริการ
ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ	4.48	0.35	มาก
ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ	4.39	0.38	มาก
ด้านช่องทางการให้บริการ	4.36	0.40	มาก
ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	4.38	0.29	มาก
โดยรวม	**4.40**	**0.29**	**มาก**

2. คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีคุณภาพการบริการในระดับมาก ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ ($\overline{X}$ =4.48) รองลงมาคือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ (=4.39) ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ($\overline{X}$ =4.38) และด้านช่องทางการให้บริการ ($\overline{X}$ =4.36) ตามลำดับ

ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ มีคุณภาพในการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.48) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีจุดประชาสัมพันธ์แนะนำ ผู้มารับบริการ ($\overline{X}$ =4.64) มีคุณภาพในการให้บริการในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ มีการประกาศแผนผังลำดับขั้นตอนและระยะเวลาการให้บริการอย่างชัดเจน ($\overline{X}$ =4.51) มีคุณภาพการบริการในระดับมากที่สุด ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การให้บริการเป็นไปตามขั้นตอนที่ประกาศไว้ ($\overline{X}$ =4.39) มีคุณภาพการบริการในระดับมาก

ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ มีคุณภาพในการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.39) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีคุณภาพในการให้บริการในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่มีความรู้ความสามารถในการให้บริการ เช่น ตอบคำถาม ชี้แจงข้อสงสัย ($\overline{X}$ =4.50) รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่มีความซื่อสัตย์สุจริต เช่น ไม่รับสินบน ไม่เรียกรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$ =4.45) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ความเหมาะสมในการแต่งกายของเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\overline{X}$ =4.27)

ด้านช่องทางการให้บริการ มีคุณภาพในการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.36) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีคุณภาพในการให้บริการในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ มีจุดบริการสำหรับผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ ($\overline{X}$ =4.40) รองลงมาคือ มีการให้บริการนอกเวลาราชการ เช่น ไม่หยุดพักเที่ยง หลังเวลาราชการ ($\overline{X}$ =4.37) และ โดยภาพรวมท่านมีความเชื่อมั่นเกี่ยวกับคุณภาพการให้บริการในระดับใด ($\overline{X}$ =4.37) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ มีการกำหนดจุด/ช่องการให้บริการอย่างเพียงพอต่อผู้รับบริการ ($\overline{X}$ =4.32)

ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก มีคุณภาพในการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ =4.38) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า มีคุณภาพในการให้บริการในระดับมาก ทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สัดส่วนพื้นที่การให้บริการของเจ้าหน้าที่และผู้มารับบริการมีความเหมาะสม ($\overline{X}$ =4.37) รองลงมาคือ มีป้ายสัญลักษณ์/ประชาสัมพันธ์/บอกจุดบริการอย่างชัดเจน ($\overline{X}$ =4.32) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ บริการอื่น ๆ เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ ที่จอดรถ แว่นสายตา มุมข้อมูลข่าวสาร wifi ($\overline{X}$ =4.19)

3. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อศึกษาถึงคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ตามความคิดเห็นของผู้รับบริการ เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคล สามารถสรุปผล ได้ดังนี้

1. เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านเพศพบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ทั้งในภาพรวม และรายด้าน ทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านอายุ พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ทั้งในภาพรวม และรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านระดับการศึกษา พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่าผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านกระบวนการให้บริการ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s Method) พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 คู่ ได้แก่ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับระดับการศึกษาปริญญาตรี และ ระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีกับระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน นั่นหมายความว่า ผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างจากผู้รับบริการที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี

4. เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านอาชีพ พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ในภาพรวมไม่มีความแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้าน พบว่าผู้รับบริการที่มีอาชีพแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านช่องทางการให้บริการ และด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เพื่อให้เห็นความแตกต่างผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s Method) ดังนี้

4.1 ด้านช่องทางการให้บริการ การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 3 คู่ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรกับเจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว อาชีพค้าขายกับอาชีพอื่นๆ และอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชนกับอาชีพ อื่น ๆ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน นั่นหมายความว่า ผู้รับบริการที่มีอาชีพค้าขายมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในด้านช่องทางการให้บริการแตกต่างจากผู้รับบริการที่มีอาชีพเจ้าของกิจการ/ธุรกิจส่วนตัว และผู้รับบริการที่มีอาชีพอื่น ๆ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในด้านช่องทางการให้บริการแตกต่างจากผู้รับบริการที่มีอาชีพค้าขายและอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน

4.2 ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก การเปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 คู่ ได้แก่ อาชีพเกษตรกรกับอาชีพอื่น ๆ อาชีพค้าขายกับอาชีพอื่นๆ อาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐกับอาชีพอื่น ๆ และอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชนกับอาชีพอื่น ๆ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน นั่นหมายความว่า ผู้รับบริการที่มีอาชีพอื่น ๆ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในด้านการจัดสถานที่

และสิ่งอำนวยความสะดวกแตกต่างจากผู้รับบริการที่มีอาชีพเกษตรกร ค้าขาย รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/พนักงานของรัฐและอาชีพรับจ้าง/พนักงานบริษัทเอกชน

5. เมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่าคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม ทั้งในภาพรวมและรายด้าน ทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ข้อคิดเห็น/ข้อเสนอแนะ จากผู้รับบริการ

ประเด็นที่ควรปรับปรุงในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม สามารถสรุปเป็นประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ

1. สำนักงานที่ดินควรลดขั้นตอนในการให้บริการ เนื่องจากใช้เวลาในการรอคอยนานเกินไป

2. ควรมีการลดขั้นตอนการออกโฉนดที่ดินเนื่องขั้นตอนใช้ระยะเวลานาน

3. คิวรังวัดควรมีระยะเวลาสั้นลง ไม่เกิน 1 เดือน

4. ควรมีระบบจองคิวล่วงหน้า

ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ

1. สำนักงานที่ดินควรมีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์หรือแจ้งข่าวสาร บอกขั้นตอนการปฏิบัติงานหรือสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ในระหว่างผู้รับบริการที่นั่งรอคิว

2. ควรมีเจ้าหน้าที่ผู้ตอบข้อซักถาม ปัญหา หรือให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษาไว้โดยเฉพาะ

3. การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ควรมีความรวดเร็วมากกว่าเดิม

ด้านช่องทางการให้บริการ

1. สำนักงานที่ดินควรจัดช่องทางการติดต่อสื่อสารกับประชาชนเพิ่มเติมนอกจากทางจดหมายหนังสือราชการ เช่น แจ้งทางโทรศัพท์ ทางไลน์

2. ควรจัดให้มีช่องบริการพิเศษสำหรับผู้ป่วย คนชรา คนพิการ ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

1. ห้องน้ำประชาชนควรมีมากกว่าเดิมและสะอาด ถูกสุขลักษณะ

2. ควรมีร้านค้า ร้านขายอาคารเครื่องดื่ม ร้านถ่ายเอกสาร ในบริเวณสำนักงานที่ดิน

3. ควรจัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบเพียงพอมากกว่าเดิม

11. อภิปรายผล

ผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ทั้งหมด 5 สมมติฐาน ได้แก่ ผู้รับบริการที่มีเพศต่างกัน อายุต่างกัน ระดับการศึกษาต่างกัน อาชีพต่างกัน และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามคุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมในระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม – 30 ธันวาคม พ.ศ. 2563 อันประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมด้านเพศ อายุ และรายได้เฉลี่ย ต่อเดือนไม่มีความแตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ส่วนด้านระดับการศึกษาและอาชีพมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมแตกต่างกันจึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกกร พรรังสี (2559) ได้ทำการศึกษา ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ของพนักงานสำนักงานที่ดิน สาขาปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการทดสอบสมมติฐานของการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อาชีพ สถานภาพสมรส ระดับ

การศึกษาต่างกัน มีความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของพนักงานสำนักงานที่ดิน จังหวัดนนทบุรี สาขาปากเกร็ด ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ นัฐนันท์ หิรัญ (2557) ได้ทำการศึกษา คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขาขลุง ผลการเปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการสำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขาขลุง พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเดือนที่ต่างกัน ได้รับคุณภาพการให้บริการสำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขาขลุง ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุกัญญา วาวงศ์มูล (2561)ได้ทำการศึกษา ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ใช้บริการที่มี การศึกษา อาชีพแตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดเชียงราย แตกต่างกัน

จากผลการวิจัย พบว่า คุณภาพในการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$=4.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า มีคุณภาพในการให้บริการในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ รองลงมาคือ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ ด้านการจัดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ตามลำดับ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านช่องทางการให้บริการ ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้อง กับงานวิจัยของ สุวชัย ดีวิจิตร และ อาจารย์ภิรดา ชัยรัตน (2560) ได้ทำการศึกษา คุณภาพการให้บริการของฝ่ายทะเบียน สำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร สาขาดอนเมือง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตบางเขน ผลการวิจัยพบว่า ผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นต่อคุณภาพของฝ่ายทะเบียนสำนักงานที่ดิน กรุงเทพมหานครสาขาดอนเมือง อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกกร พรรังสี (2559) ได้ทำการศึกษา ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ของพนักงานสำนักงานที่ดิน สาขาปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการของพนักงานสำนักงานที่ดิน จังหวัดนนทบุรี สาขาปากเกร็ด รวมทุกด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่าด้านกระบวนการ/ขั้นตอนการให้บริการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.48) รองลงมาได้แก่ ด้านเจ้าหน้าที่/บุคลากรที่ให้บริการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.39) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.38) ตามลำดับ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ด้านช่องทางการให้บริการ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.36) สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิวาส พรหมคำบุตร (2558) ได้ทำการศึกษา คุณภาพการให้บริการสำนักงานที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการศึกษาพบว่า คุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.81) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านมีคุณภาพการให้บริการในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ ($\bar{X}$ = 3.89) รองลงมาได้แก่ ด้านกระบวนการให้บริการ และด้านสถานที่ เท่ากัน และด้านระบบการให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวชัย ดีวิจิตร และ อาจารย์ภิรดา ชัยรัตน (2560) ได้ทำการศึกษา คุณภาพการให้บริการของฝ่ายทะเบียน สำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร สาขาดอนเมือง จากการศึกษาพบว่าผู้ใช้บริการมีความคิดเห็นต่อคุณภาพของฝ่ายทะเบียนสำนักงานที่ดิน กรุงเทพมหานครสาขาดอนเมือง อยู่ในระดับมาก

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า เจ้าหน้าที่ของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม มีการให้บริการด้วยพฤติกรรมที่มุ่งเน้นในการปฏิบัติงานด้วยความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีความกระตือรือร้นในการให้บริการบนพื้นฐานนโยบายและระเบียบของกรมที่ดิน มีสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดการบริการทั้งในด้านสถานที่ อุปกรณ์ รูปแบบ และระยะเวลาของการบริการให้เป็นไปอย่างเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมได้มีการขับเคลื่อนตามนโยบายของกรมที่ดินที่มีการกำหนดเป้าหมายและปรับปรุงการทำงานให้มีความทันต่อยุคสมัยในปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม เช่น ระบบฐานข้อมูลทะเบียนที่ดิน โปรแกรมการให้บริการด้านต่าง ๆ ระบบการจ่ายเงิน

ค่าธรรมเนียมภาษีอากร เป็นต้น ทำให้ประชาชนผู้ใช้บริการได้รับการบริการที่มีความครบถ้วนถูกต้องซึ่งตรงกับความต้องการของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสำคัญในการให้บริการในขั้นตอนการทำนิติกรรมเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับที่ดิน คือ เจ้าหน้าที่ผู้ทำหน้าที่จดทะเบียนจะต้องมีความรู้ด้านกฎหมาย และจำเป็นต้องปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัดเพื่อให้การจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมตรงตามเจตนาของคู่สัญญาเพื่อป้องกันการทุจริตหรือความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นแสดงให้เห็นว่าเจ้าหน้าที่ ผู้ให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนมมีจิตใจใฝ่บริการ มีการทำงานที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานราชการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่มีการพัฒนาตนเองในเรื่องของบุคลิกภาพ การมีวินัย การเสริมสร้างจิตสำนึก การพัฒนาตนเองให้มีความรู้ด้วยการเข้ารับการอบรม ศึกษาระเบียบกฎหมายแนวทางปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เป็นผู้มีความรู้ความสามารถพร้อมที่จะให้บริการประชาชนผู้มาติดต่อได้ในทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงานบริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดนครพนม

บรรณานุกรม

กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย. (2557). **ราชกิจจานุเบกษาเล่ม 132 ตอนที่ 1ก, 2558.**

กรมที่ดิน กระทรวงมหาดไทย. (2558). แ**ผนปฏิบัติการกรมที่ดิน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558.** กรุงเทพฯ : กรมที่ดิน.

กนกกร พรรังสี. (2559). **ความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการให้บริการ ของพนักงานสำนักงานที่ดินสาขาปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี**. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยปทุมธานี.

นัฐนันท์ หิรัญ. (2557). **คุณภาพการให้บริการประชาชนของสำนักงานที่ดินจังหวัดจันทบุรี สาขาขลุง**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทบุรี.

นิวาส พรหมคำบุตร. (2558). **คุณภาพการให้บริการของสำนักงานที่ดินจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สมาน รังสิโยกฤษฎ์ . (2543). **การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ**. กรุงเทพมหานคร: บรรณกิจ.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2549). **60 ปี 60 ล้านความดีเริ่มที่เยาวชน.** กรุงเทพมหานคร: สสส.

สุวชัย ดีวิจิตร และอาจารย์ภิรดา ชัยรัตน. (2560). **คุณภาพการให้บริการของฝ่ายทะเบียน สำนักงานที่ดินกรุงเทพมหานคร สาขาดอนเมือง**. รายงานการวิจัย ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Yamane, Taro. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. Third editio. Newyork : Harper and Row Publication.

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล
The Development of Cultural Tourist Site in the Periphery Central Region

พระมหาบุญไทย ปุญญมโน (ด้วงวงศ์)
Phramaha Boonthai Punnamano (Duangwong)
พระสุทธิสารเมธี
Phra Sutthisametee
บุญร่วม คำเมืองแสน
Boonruam Khammuangsaen
กฤตสุชิน พลเสน
krissuchin Ponsen
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School Mahamakut Buddhist University
E-mail : buth505@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 19 มีนาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 พฤษภาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 22 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล พอสรุปได้ดังต่อไปนี้ 1) สภาพของแหล่งท่องเที่ยว[ขาด]การดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู ปล่อยให้เสื่อมโทรมไปตามสภาพ นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มักจะเป็นคนในท้องที่ จะมาในเวลาที่มีงานเทศกาล อีกปัญหาหนึ่งที่มักจะประสบในลักษณะเดียวกันคือ ด้านการจัดการเรื่องขยะซึ่งแต่ละแห่งเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามา ท่องเที่ยวมักจะทิ้งขยะไว้ให้เป็นปัญหาของชุมชน 2) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว บางแห่งไม่ค่อยสะดวกเพราะอยู่ห่างไกลจากชุมชน การเดินทางลำบาก 3) สิ่งดึงดูดใจในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล บางแห่งไม่ค่อยมีความน่าสนใจมากนัก นอกจากจะมีงานเทศกาล พองานสิ้นสุดก็ไม่มีสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางไป 4) สิ่งอำนวยความสะดวก ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลมีน้อยมาก ส่วนมากจะเป็นเรื่องของผลประโยชน์ทางการค้า ที่พักก็มีน้อย แหล่งท่องเที่ยวเหล่านี้มักจะเน้นที่การเดินทางไปกลับในวันเดียว สรุปสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล คือ ขาดการดูแลรักษา ขาดการฟื้นฟู การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวไม่ค่อยสะดวก สิ่งดึงดูดความสนใจยังมีน้อย 2. องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เป็นการสังเคราะห์จากเอกสาร การลงพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึก จึงได้รูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือ **“LAMIC : MODEL”** มีที่มาและคำอธิบายดังต่อไปนี้ 1. L มาจากคำว่า Gracefulness

Location สถานที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความสะอาดเรียบร้อยมีความเหมาะสม มีความงดงาม และต้องถูกกาลเทศะตามสมควรแก่สถานที่นั้นๆ 2. A มาจากคำว่า Picturesque Attraction สิ่งดึงดูดในในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องมีความน่าดูน่าศึกษาน่าค้นหา มีความสละสลวย สวยงามน่าเพลิดเพลิน 3. M มาจากคำว่า Good Governance Management การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 4. I มาจากคำว่า Sustainable Impression หมายถึงแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องสร้างความประทับใจ สร้างความซาบซึ้ง ความตรึงใจให้กับชุมชนและนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน 5. C มาจากคำว่า Cultural Heritage หมายถึงแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม ต้องได้รับการฟื้นฟูและพัฒนาให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนและของประเทศในโอกาสต่อไป

คำสำคัญ : การพัฒนา, แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ภาคกลางปริมณฑล

ABSTRACT

This research aims (1) to study the conditions and problems of cultural tourist sites in the periphery central region and (2) to create the model for development cultural tourist sites in the periphery central region. It is a qualitative research by an in-depth interview process.

The research results found that the conditions and problems of cultural tourist sites in the periphery central region could be summarized as follows: (1) The cultural tourist sites in the periphery central region are in disrepair and lack of maintenance. Some cultures and traditions have been forgotten. Some have been modified so that they rarely remain in their traditional culture. (2) The tourist sites lack of maintenance, lack of effective management and they are left abandoned. Community vendors concentrate only on selling their products. They do not provide much convenience in accessing tourist attractions. They come to the sites on the time of the festival. (3) People are rarely involved in planning and preparation. The sites are often left under a function of the government sector and the district administration. If there are no benefits, they opt to neglect it. In other words, administrators tend to focus on the villages they benefit from. When the term of administration is over, they tend to stop. There are little continuity and lack of continuity. (4) Each cultural tourist site lacks effective public relations. As a result, local people in the areas do not know the importance of cultural sites in each area. The model for development cultural tourist site in the periphery central region can be summarized in 4 characteristics: (1) Try to restore and preserve the traditional culture of the tourist attraction as much as possible. The cultural revitalization of the tourist spots, which is the hallmark of each area by selecting the greatest strength, is the point of restoration. (2) The tourist site must have a good management plan. According to the principles of good governance, they are rule of law, moral principle, transparency principle, participation, responsibility and value principle. (3) People must be involved in planning, operating, monitoring and problem solving. Tourism development must involve local communities in its management, joint decisions on issues of disagreement, co-operate in restoration and conservation. All sectors must receive a common benefit and an assessment

must be performed each year. (4) There must be many forms of publicity, including inactive media and social media in order to reach a wider group of tourists. Public relations are important in the present days. Even with good things, but not letting anyone know, no one knows. The information publicized can motivate people to come in and keep in touch by themselves. The knowledge gained from the research on **"The Development of Cultural Tourist Site in the Perimeter central Region"** is a synthesis from some documents, field trips and in-depth interviews. The suitable model for the development of cultural tourist site is PMPR : MODEL. The origins and descriptions PMPR are as follows: 1. P: derived from Cultural Preservation, means restoration and conservation of tourist attractionsare interest, attraction to tourists. 2. M: derived from Good Governance Management, means a good management plan. According to the principles of good governance, they are rule of law, moral principle, transparency principle, Participation, responsibility and value principle. 3. P: derived from Community Participation, means the community involvement in both local communities and communities in the country and abroad. 4. R: derived from Public Relations, means there are forms of public relations; video, audio media and social media
Keywords: The Development, The Cultural Tourist Site, The Periphery Central Region

1. บทนำ

การท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในยุคนี้อย่างหนึ่งคือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม (2561) ได้ระบุไว้ว่า "การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการศึกษาหาความรู้ในพื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม มีการบอกเล่าเรื่องราวในการพัฒนาทางสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม โดยสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าหรือสภาพแวดล้อมอย่างธรรมชาติที่สามารถแสดงออกให้เห็นถึงความสวยงามและประโยชน์ที่ได้รับจากธรรมชาติ สามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2539) ได้กล่าวถึงนโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ไว้ว่า "อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศไทยจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการขยายตัวอย่างรวดเร็ว แต่การขยายตัวนั้นกลับส่งผลกระทบด้านลบต่อสภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม จึงเกิดแนวคิดใหม่ของการท่องเที่ยวที่จะก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุดต่อแหล่งท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่น" การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2561) ได้เสนอแนวทางไว้ว่า "ประเทศไทยได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้กับการท่องเที่ยว และแนวทางหนึ่งที่เป็นที่นิยมคือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์" ต่อมาได้มีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเกิดขึ้นโดยดำเนินไปพร้อมกับการพัฒนาที่ยั่งยืนและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศปีพุทธศักราช 2561 ข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2561) ระบุว่า "จากรายงานการท่องเที่ยวเมื่อเดือนสิงหาคม พ.ศ 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการท่องเที่ยวจำนวน 202,000 ล้านบาท ในจังหวัดภาคกลางปริมณฑล สามารถทำรายได้เข้าประเทศ 1,366.6 ล้านบาท" จากสถิตินี้แสดงให้เห็นว่าการท่องเที่ยวเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญของประเทศอย่างหนึ่ง

ต่อมา เมื่อมีการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ได้มีแหล่งท่องเที่ยวเกิดขึ้นมากมาย เช่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แหล่งท่องเที่ยวทางศิลปะวิทยาการแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรทม แหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ แหล่งท่องเที่ยวประเภทชายหาด แหล่งท่องเที่ยวประเภทน้ำตก แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติประเภทถ้ำ เป็นต้น นักท่องเที่ยวมีสิทธิ์เลือกท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ตามความชอบใจ แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้รับความนิยมน้อยลง เพราะไม่มีองค์ประกอบของการท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่เพียงพอ สิ่งดึงดูดการท่องเที่ยวก็ไม่ได้รับการพัฒนาปรับปรุง ที่พัก เส้นทางกิจกรรมยังคงเป็นแบบเดิมๆ ที่เริ่มจะไม่ต้องสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีศาสนสุภาษิตประจำมหาวิทยาลัยว่า (สํ.ส.15/607/225) “วิชฺชาจรณสมฺปนฺโน โส เสฏฺโฐเทวมานุเส” แปลว่า “ผู้สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติเป็นผู้ประเสริฐในหมู่เทพและมนุษย์” ซึ่งมุ่งเน้นถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์รวมถึงการพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม ซึ่งได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ตั้งอยู่ที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนมาก นอกจากนั้นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน ควรจะมีรูปแบบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่เหมาะสมเพื่อเป็นการส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้มีความน่าสนใจและกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศที่เหมาะสมต่อไป ในการวิจัยครั้งนี้นักวิจัยได้เลือกแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในกลุ่มจังหวัดภาคกลางปริมณฑล ประกอบด้วย จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดปทุมธานี และจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจำนวนหนึ่งที่ควรได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ จึงควรศึกษาหาแนวทางในและรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

3. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางขอบเขตไว้ดังต่อไปนี้

1. ด้านเนื้อหาศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพปัญหาเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล ในเบื้องต้นศึกษาจากเอกสารขั้นปฐมภูมิเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน สื่อประชาสัมพันธ์ และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยการเข้าไปสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มประชากรในเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัดคือ (1) จังหวัดนครปฐม ได้แก่ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3)จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี ชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

2. ด้านประชากรในเขตภาคกลางปริมณฑล 8 ชุมชนคือ (1) ชุมชนตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (2) ชุมชนเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (3) ชุมชนตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ และ (4) ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. ขอบเขตด้านสถานที่ เป็นการวิจัยเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัดคือ (1) จังหวัดนครปฐม (2) จังหวัดนนทบุรี (3) จังหวัดสมุทรปราการ และ (4) จังหวัดปทุมธานี

4. ขอบเขตด้านเวลา คือระยะเวลา 1 ปี (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2562- 30 กันยายน 2563)

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

สภาพและปัญหา หมายถึง สถานการณ์หรือปรากฏการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และปัญหา หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรค สิ่งที่เป็นความยากลำบาก สิ่งที่เป็นข้อขัดข้องของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หมายถึง การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาโดยประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม

รูปแบบการพัฒนา หมายถึง แบบแผน และกระบวนการในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณค่าทางศิลปะและขนบธรรมเนียมประเพณีที่บรรพบุรุษได้สร้างสมและถ่ายทอดเป็นมรดกสืบทอดกันมาซึ่งประกอบด้วย งานประเพณี วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน อาหาร การแสดงศิลปวัฒนธรรม สินค้าพื้นเมือง การแต่งกาย ภาษา ชนเผ่า เป็นต้น

ภาคกลางปริมณฑล หมายถึง หมายถึง เขตภาคกลางที่อยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร ที่มีพื้นที่ใกล้เคียงหรือมีอาณาเขตติดกับกรุงเทพมหานคร 4 จังหวัดคือ จังหวัดนครปฐม จังหวัดนนทบุรี จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดปทุมธานี

แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลประกอบด้วย ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รูปแบบการการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล
2. ได้องค์ความรู้ในรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล
3. ได้นำผลการวิจัยไปเขียนเป็นบทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารทางวิชาการ
4. ได้นำเสนอผลการวิจัยในการสัมมนาทางวิชาการทั้งระดับชาติและนานาชาติ
5. ส่งผลงานวิจัยให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เผยแพร่งานวิจัยในห้องสมุดต่าง ๆ

6. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลเชิงคุณภาพได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากนักวิชาการ พระภิกษุ เจ้าหน้าที่ และประชาชนที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในเขตภาคกลางปริมณฑล 4 จังหวัดประกอบด้วย (1) จังหวัดนครปฐม ได้แก่ตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล (2) จังหวัดนนทบุรี ได้แก่เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย (3) จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี และชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ (4) จังหวัดปทุมธานี ได้แก่ชุมชนวัดเจดีย์หอย อำเภอลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก มีการจัดกระทำและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยศึกษาและทำความเข้าใจข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดหลายรอบ แล้วหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเหล่านั้นเพื่อกำหนดทิศทาง จัดข้อมูลเป็นหมวดหมู่ และสร้างข้อสรุปตามกรอบการศึกษาค้นคว้าแล้วรายงานผลโดยการพรรณนาวิเคราะห์

ขอบเขตของโครงการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วางขอบเขตไว้ดังต่อไปนี้ 1)ด้านเนื้อหาศึกษาจากเอกสาร ตำรา งานเขียนขั้นปฐมภูมิ จากแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมไว้ 8 แห่ง หลังจากนั้นจึงศึกษาจากเอกสารขั้นทุติยภูมิคือเอกสารทางวิชาการอื่นๆ การสัมภาษณ์เชิงลึกและจัดสัมมนากลุ่มประชากรที่คัดเลือก 2) ด้านประชากร ชุมชนในแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมในภาคกลางปริมณฑลจำนวน 8 แห่ง 3) ขอบเขตด้านเวลา คือระยะเวลา 1 ปี (ระหว่าง 1 ตุลาคม 2562- 30 กันยายน 2563)

ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยเรื่องนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลในการวิจัยมี 2 ประเภทคือ ข้อมูลชั้นต้น(Primary Data) ได้แก่ข้อมูลที่เขียนบันทึกคัดลอกจากเอกสารชั้นต้นได้แก่หนังสือ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลชั้นรอง (Secondary Data) ได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ พระภิกษุ ชาวบ้านในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 8 แห่งๆละ 5 คน จำนวน 40 รูป/คน ในฐานะที่เป็นบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและแบบซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชียวชาญ จากนั้นนำข้อมูลทั้งสองส่วนมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยส่งผู้ช่วยนักวิจัยออกเก็บข้อมูลตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามที่กำหนดตั้งอยู่ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์หารูปแบบในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล ต่อไป

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เชิญนักวิชาการ นักศึกษา ประชาชนจากสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน เก็บรวบรวมเครื่องมือและข้อมูลทั้งหลาย นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และจัดระเบียบข้อมูลตามเนื้อหา

ขั้นตอนการตรวจสอบข้อมูล ความเป็นไปได้ คณะผู้วิจัยมีการตรวจสอบความแม่นตรง (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของข้อคำถามภาคสนามทุกครั้งที่เก็บข้อมูล ด้วยการดูว่าข้อคำถามได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และข้อมูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบตามวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อจะได้ข้อมูลที่มีความแม่นยำและมีความน่าเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ของข้อมูลประชากร ด้วยการตรวจสอบข้อมูลในด้านต่างๆดังนี้

1. ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้ให้ข้อมูลหรือหลักฐานต่างๆ จากภาคสนามที่วิจัยตรวจสอบความถูกต้องของหลักฐานข้อมูล

2. ตรวจสอบด้วยกลุ่มที่เกี่ยวข้องหรือกลุ่มเพื่อนักวิจัย (Peer Examination) โดยให้ข้อมูลและรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิจารณ์ ตลอดถึงการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นแก่นสารที่ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์ ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บไว้ รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

3. ทำการตรวจสอบข้อมูลความถูกต้องด้วยวิธีสามเส้า (Triangulation Method) คือ (1) ความแตกต่างของผู้ให้ข้อมูล (2) ความแตกต่างด้านพื้นที่ให้ข้อมูล (3) ความแตกต่างของเวลาที่ให้ข้อมูล ซึ่งเงื่อนไขที่แตกต่างกัน ข้อมูลตรงกันหรือไม่ ถ้าไม่ตรงกันจำเป็นต้องหาข้อมูลจนได้ข้อยุติในลักษณะเดิมในทุกประเด็นของคำถาม

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร การสัมภาษณ์ การ มาทำการสังเคราะห์เชิงเนื้อหาด้วยการจัดเรียงโดยแบ่งออกเป็นส่วนๆ หรือเป็นประเภทให้อยู่ในหมวดเดียวกัน ซึ่งจำแนกเป็นข้อมูลเพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลักษณะข้อมูล หลังจากนั้นก็จะนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และแปลความหมาย

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ และวิเคราะห์จากบุคคลที่ได้ทำการสัมภาษณ์แล้วนำสาระสำคัญที่เหมาะสมกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล โดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

7. สรุปผลการวิจัย

สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมในภาคกลางปริมณฑลจำนวน 8 แห่งคือตลาดน้ำดอนหวาย อำเภอสามพราน และชุมชนบ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด และชุมชนปลายบาง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี ตลาดโบราณบางพลี อำเภอบางพลี ชุมชนวัดพระสมุทรเจดีย์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ชุมชนวัดเจดีย์หอย ลาดหลุมแก้ว และชุมชนวัดท้ายเกาะ อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมในภาคกลางปริมณฑลสรุปได้ 4 ประเด็นคือ 1. แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคกลางและปริมณฑลอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรม ขาดการดูแลรักษาวัฒนธรรมประเพณีบางอย่างถูกลืมเลือนไปหรือถูกดัดแปลงแก้ไขจนแทบจะไม่หลงเหลือความเป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม 2. ขาดการดูแลรักษาปล่อยให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นไปตามธรรมชาติ ขาดการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ต่างฝ่ายต่างทำ โดยเฉพาะพ่อค้าแม่ค้าในชุมชนก็มุ่งแต่จะขายผลิตภัณฑ์ โดยไม่ค่อยให้ความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวมากนัก 3. ประชาชนไม่ค่อยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน มักจะปล่อยให้เป็นหน้าที่ของภาครัฐและองค์การบริหารส่วนตำบล ถ้าไม่มีผลประโยชน์ก็จะให้ความสนใจน้อยหรือไม่สนใจเลย อีกย่างผู้บริหารในแต่ละยุคก็มักจะเน้นเฉาะในหมู่บ้านที่ตนได้รับประโยชน์ เมื่อหมดวาระในการบริหารงานก็จะไม่มีความต่อเนื่อง ขาดการสานต่อ 4. ขาดการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้คนในท้องถิ่นอื่นๆไม่ค่อยรู้จักความสำคัญของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในแต่ละท้องที่มากนัก

รูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล 3 ลักษณะคือ (1) ต้องพยายามฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้ได้มากที่สุด (2) ต้องมีการวางแผนการบริหารจัดการที่ดี (3) ประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบและการแก้ไขปัญหา (4) ต้องมีการประชาสัมพันธ์ในหลายรูปแบบทั้งสื่อที่ไม่เคลื่อนไหว และสื่อทางสังคมออนไลน์ เพื่อจะได้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในวงกว้างมากขึ้น

การฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องศึกษาสภาพที่แท้จริงของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆย้อนกลับไปยังอดีตที่ผ่านมาแล้วว่าบรรพบุรุษมีวัตถุประสงค์ในการสร้างอย่างไร เพื่อประโยชน์อะไร ต้องการสื่อสารอะไรกับคนในรุ่นต่อไป จากนั้นจึงฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งที่เป็นจุดเด่นและบริบทของแหล่งท่องเที่ยว ต้องพยายามรักษารากเหง้าทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้มากที่สุด

การบริหารจัดการที่ดี ซึ่งหลักในการบริหารสรุปได้ 4 ลักษณะคือ ตามหลักการบริหารจัดการทั้ง 4 ประการ คือคน เครื่องมือ งบประมาณ วัสดุ โดยภาพรวมแล้ว พอสรุปได้ดังนี้ (1) คน ผู้มีหน้าที่ในการจัดการส่วนหนึ่งเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเป็นผู้จัดการ ซึ่งคนเหล่านั้นจะปฏิบัติหน้าที่ในบางช่วงเวลาที่ตนเองดำรงตำแหน่ง พอย้ายไปทำงานที่อื่นการทำงานก็ไม่มีผู้สานต่อ โครงการบางอย่างพึ่งอยู่ในระยะเริ่มต้นก็ต้องหยุดชงัดไปเพราะเจ้าหน้าที่ภาครัฐถูกโยกย้ายไปทำงานที่อื่น ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลก็มักจะให้ความสำคัญกับแหล่งที่องเที่ยวที่มีผลประโยชน์มากกว่า อีกอย่างการทำงานก็เป็นวาระขณะที่อยู่ในตำแหน่งก็จะให้ความสำคัญ แต่พอหมดหน้าที่ คนอื่นเข้ามาทำงานแทนก็มักจะเริ่มโครงการใหม่ ถ้าการบริหารจัดการเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนก็จะได้ผลในระยะยาว เพราะพวกเขาอยู่ในชุมชนมีผลประโยชน์ มีส่วนได้ส่วนเสียสำหรับชุมชน ดังนั้นรูปแบบการพัฒนาในด้านคนหรือบุคคลากรต้องมาจากประชาชนเป็นหลักการสำคัญ

(2) เครื่องมือรวมถึงอุปกรณ์ ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม บางแห่งต้องใช้เครื่องมือพิเศษที่มักจะมีราคาแพง ส่วนที่ดำเนินการในปัจจุบันส่วนหนึ่งเป็นไปตามกำลังและงบประมาณของประชาชนในพื้นที่ เช่น ตลาดน้ำพ่อค้าแม่ค้าก็จะเป็นผู้ร่วมกันออกงบประมาณในการดูแลรักษา โดยมักจะปล่อยให้เป็นไปตามสภาพของแต่ละท้องถิ่น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นประเภทโบราณสถานต้องประสานกับหน่วยงานหลายส่วน (3) ด้านงบประมาณ ส่วนหนึ่งมาจากการสนับสนุนจากทางภาครัฐ ภาคเอกชนที่มองเห็นคุณค่าอาจจะให้การสนับสนุนงบประมาณบ้าง โดยผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบลแต่ละแห่ง ซึ่งงบประมาณเพียงพอแค่การดูแลรักษารักษาเท่านั้น ส่วนงบประมาณในการฟื้นฟูและพัฒนายังไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนมากนัก (4) วัสดุสิ่งของ ในแหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคกลางปริมณฑล มักไม่ค่อยได้รับการสนับสนุน ส่วนมากจะใช้วัสดุสิ่งของเท่าที่พอจะหาได้ในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ภาครัฐไม่ค่อยให้การสนับสนุน ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมากนัก แหล่งท่องเที่ยวประเภทนี้จึงมีเพียงแค่การรักษาสภาพดั้งเดิมไว้ เช่นวัฒนธรรมท้องถิ่นก็เป็นที่นิยมของท้องถิ่นในห้วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวจากที่อื่นหรือจากต่างชาติได้

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทุกภาคส่วนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในวางแผนว่าจะดำเนินการให้เป็นไปในทิศทางใด จะปฏิรูปแหล่งท่องเที่ยวหรือจะอนุรักษ์ ส่วนไหนควรปรับปรุง ส่วนไหนควรอนุรักษ์ต้องวางแผนร่วมกัน ด้านการจัดการก็ต้องใช้หลักการมีส่วนร่วมว่าใครจะทำอะไร จะหางบประมาณมาจากไหน ใครจะเป็นผู้ดูแล ทุกขั้นตอนจะต้องตรวจสอบได้ หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็จะต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหา ไม่ใช่ปล่อยให้เป็นหน้าของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทุกคนต้องร่วมมือกันในการแก้ปัญหา

4. ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ให้ปรากฏในวงกว้าง ทั้งสื่อที่เป็นภาพนิ่ง ป้ายโฆษณา ทั้งสื่อที่มีการเคลื่อนไหวโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ซึ่งจะเข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ในวงกว้างทั้งในประเทศและต่างประเทศ สังคมยุคปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์มีความสำคัญที่ควรนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้ปรากฏมากยิ่งขึ้น

สรุปสภาพปัญหาของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลสรุปได้คือ (1) การฟื้นฟู การรักษา การอนุรักษ์ ยังไม่มีประสิทธิภาพที่เพียงพอ (2) ขาดการวางแผนการบริหารจัดการที่ดี (3) ประชาชนไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินการ การตรวจสอบและการแก้ไขปัญหา (4) การประชาสัมพันธ์ยังมีน้อย และมีลักษณะจำกัดเฉพาะในสื่อบางประเภทเท่านั้น

8. อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาแหล่งเที่ยวเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวมีความแตกต่างกัน บางแห่งเป็นงานประเพณี บางแห่งเป็นวัฒนธรรม บางแห่งเป็นโบราณสถาน บางแห่งเป็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คน บางแห่งเป็นอาหาร การแต่งกาย ภาษา สินค้าพื้นเมือง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจึงมีวิธีการที่แตกต่างกัน ตามบริบทของสถานที่นั้นๆ

แหล่งท่องเที่ยวในเขตภาคกลางปริมณฑลส่วนหนึ่งถูกปล่อยทิ้งร้างจนกลายเป็นซากปรักหักพัง ไม่มีการฟื้นฟูขึ้นมาใหม่ แต่หลายแห่งจะสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทนสิ่งเก่า กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทใหม่ที่อยู่บนแหล่งท่องเที่ยวเก่า คุณค่าและสาระความเป็นวัฒนธรรมก็ถูกเปลี่ยนไปจนกลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ กลายเป็นการหลงลืมของเก่า แต่เมามายในของใหม่ ถ้าจะพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็น่าจะเป็น ไม่หลงของเก่า ไม่เมาของใหม่ ต้องฟื้นฟูรักษาอนุรักษ์จากรากฐานดั้งเดิม แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งดำเนินการโดยภาครัฐและเอกชนซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ ผู้บริหารมาทำงานตามวาระการดำรงตำแหน่ง เมื่อหมดวาระผู้บริหารชุดใหม่ก็ไม่ค่อยสานงานต่อ บางแห่งยังทำการขุดค้นไม่เสร็จก็มี ถ้าให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ ก็จะเป็นเหมือนพวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน ใครถนัดในทางไหน ก็ทำตามที่ต้นมีความชำนาญ บางคนผลิตสินค้าพื้นเมือง บางคนทำอาหาร ทำขนมแบบดั้งเดิมมีเฉพาะในพื้นที่ ซึ่งขยาย

เป็นธุรกิจได้ในอนาคต ผลิตภัณฑ์บางอย่างขายได้ทั่วโลก และประการสุดท้ายเมื่อแหล่งท่องเที่ยวมีจุดเด่นเฉพาะของแต่ละก็ต้องทำการประชาสัมพันธ์ให้คนทั้งโลกได้รู้จักและรับรู้ว่าเมื่อเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแห่งนี้พวกเขาจะได้ประโยชน์ มาดูอะไร จะได้อะไรเป็นของฝากสื่อประชาสัมพันธ์ในปัจจุบันคือสื่อสังคมออนไลน์ซึ่งเข้าถึงคนได้ทั่วโลกในเวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้น

เมื่อประมวลผลจากผลการวิจัยแล้ว สามารถนำมาสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาแหล่งเที่ยวเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑล โดยสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยดังนี้ สร้างเป็นรูปแบบได้ดังนี้ **PMPR : MODEL** ย่อมาจากภาษาอังกฤษคือ 1) Cultural Preservation 2)Good Governance Management 3) Community Participation 4) Public Relations เขียนแผนภูมิได้ดังนี้

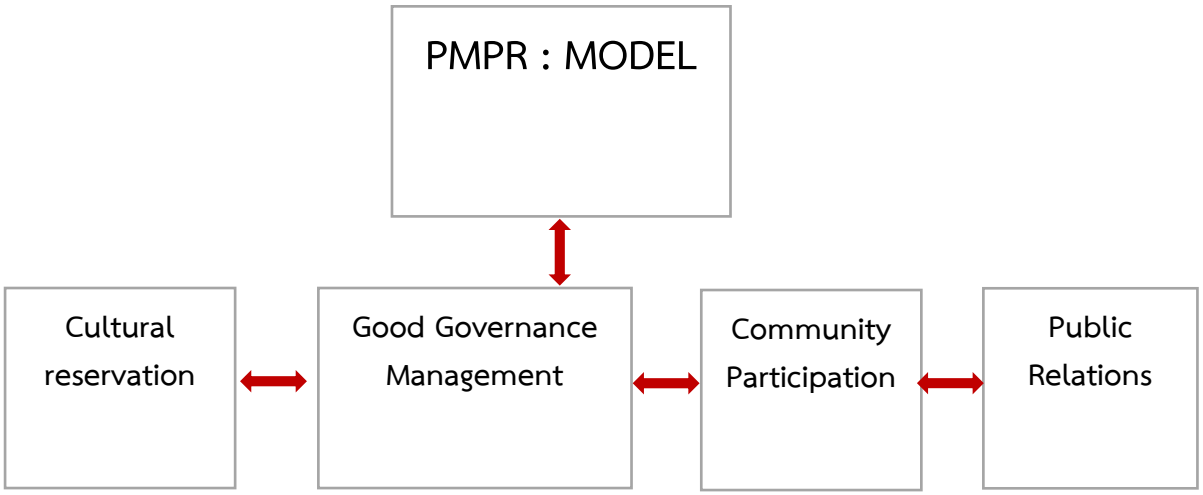

PMPR : MODEL มีที่มาและคำอธิบายดังต่อไปนี้

1. P **ย่อมาจากคำว่า Cultural Preservation** หมายถึง การฟื้นฟูวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวซึ่งเป็นจุดเด่นของแต่ละพื้นที่ เลือกจุดเด่นที่สุดขึ้นมาเป็นประเด็นในการฟื้นฟู เช่น แหล่งท่องเที่ยวที่มีเจดีย์อันเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ แม้จะอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมก็ต้องทำการศึกษาค้นหาความเป็นวัฒนธรรมที่แทรกอยู่เจดีย์นั้น บางแห่งเป็นวัฒนธรรมชาวมอญที่มีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา เชื่อกันว่าชาวมอญคือชนชาติแรกในอุษาอาคเนย์ที่เป็นผู้นำเอาพระพุทธศาสนาเข้ามาในดินแดนแถบนี้ เริ่มที่พ่อค้าชาวมอญสองพี่น้องคือตปุสสะและภัลลิกะ ได้รับพระเกศาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจำนวน 8 เส้น จากนั้นจึงนำกลับมาก่อเป็นเจดีย์บรรจุพระเกศา จนกลายเป็นเจดีย์ที่สำคัญที่สุดของพระพุทธศาสนาเถรวาทในเอเชียอาคเนย์คือเจดีย์ชะเวดากองที่ประเทศเมียนมาร์ จากนั้นวัฒนธรรมการสร้างเจดีย์จึงเริ่มแพร่หลายและได้รับความนิยมของพุทธศาสนิกชนในยุคต่อมา วัฒนธรรมบางแห่งเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบเนื่องมาจากบรรพบุรุษหลายชั่วอายุคน ในการพัฒนาต้องฟื้นฟูประเพณีนั้นขึ้นมา ในประเพณีจะมีวัฒนธรรมอีกหลายอย่างตามมาเช่นการแต่งกายแบบโบราณ การทำอาหารแบบดั้งเดิม การละเล่นเป็นต้น เมื่อฟื้นฟูขึ้นมาแล้วจึงทำการถ่ายทอดในชุมชนให้ทุกคนได้รับรู้ เข้าใจในบริบทของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นาตยา บุตรอยู่ (2557)** ได้วิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” พบว่า ชุมชนจะมีส่วนร่วมในกระบวนการดำเนินงานโดยให้ความร่วมมือกับโครงการด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ ด้านกระบวนการตัดสินใจจะมีส่วนร่วมเฉพาะโครงการของชุมชนหรือระดับท้องถิ่นเท่านั้น แต่โครงการใหญ่ระดับอำเภอหรือจังหวัดจะเป็นเพียงผู้เสนอความคิดเห็นหรือลงมติด้านการแบ่งผลประโยชน์จากภาครัฐยังไม่ได้รับเท่าที่ควร ส่วนด้านการประเมินโครงการนั้นทำเพียงการติดตามปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วเสนอความคิดเห็นเท่านั้น และสำหรับแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นั้น กลยุทธ์การพัฒนาเชิงรุก ได้แก่ การวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างมีเอกลักษณ์โดดเด่น เตรียมความพร้อมรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นจากการเปิดจุดผ่อนปรนทางการค้าด่านสิงขร กลยุทธ์การพัฒนาเชิงป้องกัน ได้แก่ พัฒนาเครือข่ายการดำเนินงานระหว่างหน่วยงานในจังหวัด และถ่ายทอดการจัดการความรู้ด้านการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2. M ย่อมาจากคำว่า Good Governance Management หมายถึงหลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในการบริหารจัดการได้แก่หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักความมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะต้องคำนึงถึงความถูกต้องตามหลักนิติธรรม ต้องทำตามกฎระเบียบที่ภาครัฐได้กำหนดไว้ แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากภาคเอกชน แต่ต้องทำการรื้อถอนโบราณวัตถุ โบราณสถาน สถาปัตยกรรมบางอย่างทิ้งเพื่อสร้างสิ่งใหม่ขึ้นมาทดแทน แต่ไม่ถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย บางแห่งแม้จะสร้างเสร็จแล้วใช้งบประมาณไปเป็นจำนวนมากก็ต้องรื้อถอน ทำให้เสียทั้งเวลาและงบประมาณไปโดยใช่เหตุ หากจะทำอะไรปรับปรุงแก้ไขอะไรก็ต้องศึกษากฎระเบียบ กฎหมายก่อนว่าสามารถทำได้มากน้อยแค่ไหน ในการดำเนินการ ผู้บริหารทั้งภาครัฐภาคเอกชนและชุมชนจะต้องมีคุณธรรมประจำใจในการดำเนินการ มีความโปร่งใสด้านงบประมาณต้องชี้แจงได้และต้องตรวจสอบได้ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพราะชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยวนั้นโดยตรง ทุกฝ่ายต้องมีความรับผิดชอบในการกระทำแต่ละอย่าง ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ต้องฟังเสียงรอบด้านจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง แม้แต่เสียงสะท้อนจากนักท่องเที่ยวก็ต้องนำมาพิจารณาด้วย และเรื่องสุดท้ายในแหล่งท่องเที่ยวเมื่อดำเนินการไปแล้วจะต้องมีความคุ้มค่ากับการลงทุน เงินงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการจะต้องได้ประโยชน์สูงสุด ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างคุ้มค่าจากแหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาบุญไทย ปุญฺญมโน (ด้วงวงศ์) (2560)** ได้ทำวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการโบราณสถานตามหลักธรรมาภิบาลของชุมชนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนล่าง พบว่าได้แนวทางในการจัดการโบราณสถานคือ ARCPHD : Model ประกอบด้วย (1) Awareness Creating สร้างจิตสำนึก ให้มีความรักโบราณสถาน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้คือหลักคุณธรรมและหลักความรับผิดชอบ (2) Community Learning Resources แหล่งเรียนรู้ของชุมชน แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้คือหลักความคุ้มค่า และหลักความรับผิดชอบ (3) Conservation การอนุรักษ์โบราณสถาน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้คือหลักนิติธรรม (4) Participation การมีส่วนร่วม ความร่วมมือการช่วยกัน ,ความร่วมแรงร่วมใจ หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้คือหลัก การมีส่วนร่วม และหลักความโปร่งใส (5) Cultural Heritage มรดกทางวัฒนธรรม หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้คือหลัก ความคุ้มค่า และ (6) Sustainable Development การพัฒนาอย่างยั่งยืน หลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ได้ทุกข้อ คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า

3. P ย่อมาจากคำว่า Community Participation หมายถึง ชุมชนเป็นคำที่มีความหมายได้หลายแบบ อาจจะหมายถึงชุมชนท้องถิ่นในแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง หรือบางครั้งในแหล่งท่องเที่ยวแห่งหนึ่งอาจจะมีหลายชุมชนรวมกันอยู่ แต่ละชุมชนอาจจะมีวัฒนธรรมชุมชนที่แตกต่างกัน แต่เมื่อยึดเอาแหล่งท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่งในชุมชนนั้นๆ วัฒนธรรมไม่แตกต่างกันมาก ชุมชนในท้องถิ่นที่มีรากฐานภูมิลำเนาเดิมที่สืบต่อมาจากบรรพบุรุษ ย่อมจะมีพื้นฐานความเข้าใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นอย่างดี การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจะต้องให้ชุมชนในท้องถิ่นนั้นเข้ามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมตัดสินใจในประเด็นที่มีความเห็นไม่ตรงกัน ร่วมดำเนินการในการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ ทุกฝ่ายต้องได้รับผลประโยชน์ร่วมกันและต้องมีการประเมินผลในการดำเนินการในแต่ปี นอกจากนั้นชุมชนอื่นๆที่มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของตนเองควรจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนอื่นๆ อาจจะอยู่กันคนละพื้นที่แต่มีลักษณะร่วมของแหล่งท่องเที่ยวทาง

วัฒนธรรมเหมือนกัน หรืออาจจะขยายความร่วมมือไปยังต่างประเทศที่มีความชำนาญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวจนกลายเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวจากทั่วทุกมุมโลก ศึกษาและเปลี่ยนเรียนรู้จุดเด่น จุดด้อยของแต่ละแห่งนำมาปรับเปลี่ยนแก้ไขเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวจากทั่วโลก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ (2560)** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า การท่องเที่ยวตามข้อมูลพื้นฐานของชุมชนอโยธยา มีศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว 3 องค์ประกอบ คือ มีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว มีศักยภาพด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และมีศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว สำหรับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้กระบวนการศึกษาการมีส่วนร่วม 5 องค์ประกอบ พบว่า ด้านความภาคภูมิใจต่อชุมชนและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ประชาชนมีความภาคภูมิใจในแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจากเห็นว่าการท่องเที่ยวก่อให้เกิดเศรษฐกิจที่มั่นคงภายในชุมชน ประชาชนทุกคนจึงมีหน้าที่เป็นหูเป็นตาสอดส่องความเรียบร้อยของชุมชน และการรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้านการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ประชาชนมีบทบาทหน้าที่น้อยเนื่องจากการจัดการและการวางแผนส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของหน่วยงานรัฐและผู้นำชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ประชาชนมีส่วนร่วมน้อยเนื่องจากการบริหารการจัดการมีเจ้าของพื้นที่ท่องเที่ยวและหน่วยงานท้องถิ่นภาครัฐดูแล ด้านการแบ่งปันประโยชน์และกระจายรายได้ คนในชุมชนส่วนหนึ่งรับจ้างขายสินค้าหรือรับจ้างผลิตสินค้าจำหน่ายให้กับร้านค้าในตลาดน้ำ และด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการดำเนินงาน ประชาชนมีส่วนร่วมในการลงมติในที่ประชุมตามโอกาสที่มีการเรียกประชุมของหมู่บ้าน

4. R ย่อมาจากคำว่า R ย่อมาจากคำว่า Public Relations หมายถึง หมายถึงการประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบ ทั้งสื่อที่เป็นภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว สื่อสังคมออนไลน์ สื่อที่เป็นเสียงและภาพ สื่อทางวิทยุโทรทัศน์ สื่อที่เป็นป้ายโฆษณาเป็นต้น การประชาสัมพันธ์เป็นงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน แม้จะมีของดีแต่ไม่บอกให้ใครรู้ก็ดูอยู่คนเดียว แต่เมื่อบอกข่าวเล่าขานให้คนอื่นรู้ก็จะเป็นการกระตุ้นให้คนอยากเข้ามาสัมผัสด้วยตนเอง บางคนแม้จะไกลสุดขอบโลก หากเขาได้รับข่าวสารที่น่าสนใจตรงกับความต้องการก็จะเดินทางมาชมให้ได้ มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมทหลายแห่งในโลกที่ดูเหมือนจะไม่มีอะไรเลย เพียงแต่รักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ให้มากที่สุด สืบสานวัฒนธรรมการทำนาแบบดั้งเดิมไว้ ทำนาด้วยกรรมวิธีแบบโบราณ ปลูกข้าวแบบโบราณ บ้านเรือนแบบโบราณ หากจะสร้างบ้านใหม่ให้ทันสมัยก็ต้องไปสร้างที่อื่น หากจะทำการเสริมเติมต่อก็ต้องได้รับการพิจารณาจากชุมชนก่อน ในส่วนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะต้องไม่มีอะไรที่เป็นความใหม่แทรกเข้ามา นักท่องเที่ยวเดินทางจากทั่วโลกไปดูบ้านโบราณ ไปดูการทำนา ไปชิมอาหารแบบดั้งเดิม ไปพักบ้านเก่าๆที่เป็นแบบโบราณที่รักษารูปแบบวัฒนธรรมแบบโบราณไว้ เขาประชาสัมพันธ์ไปทั่วโลก มีภาพความเป็นโบราณ บ้านทรงโบราณ ทุ่งนาข้าวธรรมดา ถนนหนทางธรรมดา เดินเที่ยวตามทุ่งนาก็สามารถนำมาดึงดูดนักท่องเที่ยวได้ ปัจจุบันสื่อประชาสัมพันธ์มีหลากหลายรูปแบบที่สามารถเข้าถึงผู้คนได้มากในเวลาเพียงไม่กี่นาทีเท่านั้น นอกจากจะใช้สื่อสำหรับคนในชุมชนแล้ว ก็ต้องใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นสื่อประเภทสังคมออนไลน์ควบคู่กันไปด้วย ที่สำคัญเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาแล้วต้องได้รับความประทับใจกลับไปและพวกเขาก็จะกลายเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ได้อีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **เอกนฤน บางท่าไม้ และคณะ (2558)** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี” เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” ผลการวิจัยพบว่า 1. แหล่งเรียนรู้แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร เดิมเป็นเนินดินสูงจากพื้นที่รอบๆ ตั้งอยู่ในท้องที่หมู่ 5 บ้านหนองเปล้า ตำบลหนองราชวัตร อำเภอหนองหญ้าไซ จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สมัยก่อนประวัติศาสตร์

ยุคหินใหม่ มีอายุราว 3,500 – 4,000 ปี โดยในการจัดแสดงที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนหนองราชวัตร มีการนำวัตถุโบราณที่ค้นพบบางส่วน มาจัดแสดงไว้ 2. แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ร่วมกับกิจกรรมแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน โดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ คือ การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้กับแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร รวมทั้งส่งต่อไปยังหน่วยงานหรือสถาบันต่างๆ ในชุมชนที่มีความต้องการสื่อการเรียนรู้ชุดนี้ และจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ 3. ผลการประเมินการใช้สื่อการเรียนรู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนโดยใช้แหล่งเรียนรู้โบราณคดีหนองราชวัตร เพื่อการเรียนรู้ที่สร้างสรรค์ผลการทดลองใช้สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านผลผลิตของโครงการ ได้ผลผลิต ประกอบด้วย 1) สื่อมัลติมีเดียเพื่อการเรียนรู้ เรื่อง แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร 2) สื่อวีดิทัศน์เพื่อการเรียนรู้ เรื่อง แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร 3) สื่อประเภทสิ่งพิมพ์โปสเตอร์และแผ่นพับประชาสัมพันธ์แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร 4) ผลผลิตที่ได้จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมกับชุมชนจำนวน 4 ฐานกิจกรรม

3.2 ด้านผลกระทบที่เกิดขึ้น 1) หน่วยงานบริหารส่วนตำบลหนองราชวัตร ผู้นำและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ตระหนักและเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร 2) โรงเรียนในเขตที่ตั้งของแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร ได้เล็งเห็นถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามศักยภาพที่ตนมีโดยใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนของตน 3) นักโบราณคดีประจำแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรได้รับการสนับสนุนในด้านการพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรมากขึ้น 4) ผลกระทบด้านอื่นๆ เกิดได้ชิ้นงานที่เป็นสื่อการเรียนรู้รูปแบบสื่อมัลติมีเดียและสื่อวีดิทัศน์ รวมถึงสื่อสิ่งพิมพ์สำหรับประชาสัมพันธ์

3.3 ด้านความยั่งยืน 1) ได้นำแนวทางในการจัดกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์นี้ไปประยุกต์ต่อยอดสำหรับการจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่คนในชุมชน ในวาระ 2) ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญของแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร 3) ทำให้หน่วยงานภายในชุมชนเกิดการตื่นตัว ให้ความสนใจและให้ความร่วมมือในการร่วมกันพัฒนาแหล่งโบราณคดีหนองราชวัตรให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญของชุมชน

สรุปรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในเขตภาคกลางปริมณฑลได้องค์ความรู้ใหม่ในการจัดการคือ **“PMPR : MODEL”**ประกอบด้วย 1) Cultural Preservation แหล่งท่องเที่ยงเชิงวัฒนธรรมต้องได้รับการฟื้นฟูทั้งศิลปะวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมวัฒนธรรมประเพณีของแหล่งท่องเที่ยวให้มีสภาพที่น่าสนใจ รักษาวัฒนธรรมประเพณีของแหล่งท่องเที่ยวไว้ให้ได้ 2) Good Governance Management การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ต้องถูกต้องตามกฎระเบียบ ผู้ดำเนินการต้องมีคุณธรรม มีความโปร่งใส ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วม ทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบร่วมกันและเมื่อจะพัฒนาต้องคำนึงความคุ้มค่าด้วย 3) Community Participation การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมร่วมกับหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ตลอดจนชุมชนอื่นๆ ที่มีแหล่งท่องเที่ยวที่คล้ายกันทั้งจากในประเทศและต่างประเทศ 4) R ย่อมาจากคำว่า Public Relations หมายถึงการประชาสัมพันธ์หลายรูปแบบ ทั้งสื่อที่เคลื่อนไหว และสื่อที่ไม่เคลื่อนไหว รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงสิ่งที่น่าสนใจในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มนักท่องเที่ยวในวงกว้าง และเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วในประเทศและต่างประเทศ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2514). **พระไตรปิฎกภาษาไทย.** กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). **ความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว.** กรุงเทพฯ: กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กองนโยบายและแผน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). **สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2561.**

ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ และคณะ. (2560). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ชุมชนอโยธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** คณะบริหารธุรกิจและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.

นาตยา บุตรอยู่. (2557). **แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์.** มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พระมหาบุญไทย ปุญฺญมโน (ด้วงวงศ์). (2560). **รูปแบบการจัดการโบราณสถานตามหลักธรรมาภิบาลของชุมชนท้องถิ่นในเขตภาคกลางตอนล่าง.** นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

เอกนฤน บางท่าไม้. (2558). **การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนบนเครือข่ายสังคมออนไลน์เพื่อส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา.** มหาวิทยาลัยศิลปากร นครปฐม.

สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

OFFICIALS COMPETENCY IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR

พอนไซ กุนละวง
Phonesay Kounlavong
ชาญยุทธ หาญชนะ
Chanyut Hanchana
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : phonexaykounlavong@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 2 สิงหาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 3 กันยายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 115 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือสถิติพรรณนา ได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับข้อมูลทั่วไปของประชากร สถิติเชิงอนุมานได้แก่ T-test และ F-test สำหรับการเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการวิจัย พบว่า ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.85, σ = 0.37) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร (μ = 4.57, σ = 0.65) รองลงมาคือด้านแรงจูงใจในการทำงาน (μ = 4.50, σ = 0.52) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านทักษะ (μ = 3.13, σ = 0.60) การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ 1. ควรจัดให้มีการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นก่อน

เข้าปฏิบัติงานตามหน้าที่ และ 2. ควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานให้มีความรวดเร็วและถูกต้อง

คำสำคัญ : สมรรถนะ, พนักงาน, ประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The main objective of this research was to study the performance of the foreign department staff of Luang Prabang Province. Lao People's Democratic Republic The population used in this research is the Foreign Affairs Department staff of Luang Prabang Province. Lao People's Democratic Republic of 115 people. Tool for data collection. It is a questionnaire consisting of 3 parts, statistics used in data analysis. Is descriptive statistics, ie number, percentage, mean and standard deviation for general population data The inferential statistics were T-test and F-test for comparing the level of performance of the foreign department staff of Luang Prabang Province. Lao People's Democratic Republic Classified by personal factors.

The results of the findings were as follows Level of performance in the performance of employees. Foreign Affairs Department, Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic Overall, it was at the moderate level (μ = 3.85, σ = 0.37) and when considering each aspect, it was found that the side with the highest mean was personnel personality personality (μ = 4.57, σ = 0.65). Work motivation (μ = 4.50, σ = 0.52) and the side with the least mean value was skill (μ = 3.13, σ = 0.60). A comparison of the level of performance of employees of the Foreign Affairs Department of Luang Prabang Province Classified by personal factors Overall, it was found that Length of work The difference was statistically significant at 0.05 level, sex, age, education level. Monthly income and status found no different. Recommendations about the development of employee performance Foreign Affairs Department, Luang Prabang Province The Lao People's Democratic Republic: 1. Should provide knowledge about the use of tools or equipment in the work more before entering the duties. And 2. Should provide additional skills in solving problems arising from operations so that they can be swift and accurate.

Keywords : capacity, employees, Performance Efficiency

1. บทนำ

ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่อสังคมโลกนานัปการ โลกธุรกิจเปิดกว้างและมีการแข่งขันสูงมีการสื่อสารที่รวดเร็วการคมนาคมสะดวกรวดเร็วยังผลให้เกิดกระบวนการเดินทางเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งเชิงวิชาการและนันทนาการพักผ่อนหย่อนใจแต่ละประเทศมีการเดินทางเข้าออกของชาวต่างชาติจำนวนมาก สำหรับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวก็เช่นเดียวกันในแต่ละปีมีนักธุรกิจนักวิชาการตลอดจนนักท่องเที่ยวเดินทางมายังแขวงหลวงพระบางเพิ่มมากขึ้น ทำให้การติดต่อสัมพันธ์กับต่างประเทศมีความสำคัญมากขึ้น แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบางจึงเห็นความจำเป็นที่จะพัฒนาความรู้ความสามารถของพนักงาน เพื่อตอบสนองนโยบายภาครัฐ และชาวต่างชาติและประชาชนที่มาติดต่องาน

การที่จะให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่าง แต่ละองค์ประกอบจะมีบุคคลหลายกลุ่มเป็นตัวจักรสำคัญ องค์ประกอบขององค์กรเหล่านั้นจัดว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าขององค์กร ทรัพยากรดังกล่าว ได้แก่ทรัพยากรบุคคล เงินทุน วัสดุอุปกรณ์ และการบริหารจัดการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "การบริหารงานบุคคล" เพราะบุคคล หรือบุคลากรในองค์กร ถือเป็นปัจจัยที่ มีความสำคัญที่สุดในการบริหารงานหากปราศจากบุคลากรที่มีคุณภาพทำหน้าที่เป็นตัวขับเคลื่อนแล้วการบริหารจัดการต่างๆก็จะขาดประสิทธิภาพและองค์กรก็จะไม่บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะความสำเร็จขององค์กรขึ้นอยู่กับศักยภาพของบุคลากรหากองค์กรมีทรัพยากรที่มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีบุคลิกภาพที่คล่องแคล่วเชื่อมั่นในตนเองและมีความสามรถแล้ว ย่อมสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้องค์กรสามารถบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ จึงจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องทราบว่าบุคลากรมีประสิทธิภาพ และศักยภาพในการปฏิบัติงานหรือไม่นั้น สามารถวัดได้จากสมรรถนะในการปฏิบัติของแต่ละบุคคล เนื่องจากสมรรถนะในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงาน ของแต่ละบุคคล โดยวัดในด้านความรู้ความสามารถ ด้านทักษะ ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร และด้านแรงจูงใจในการทำงาน

ถ้าบุคลากรขาดทักษะ ขาดความรู้ และความสามารถ หรือบทบาทหน้าที่หลักในการปฏิบัติงาน และการนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพอย่างสูงสุด ก็จะมีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเสริมสร้าง ความรู้ ทักษะและความสามารถของบุคลากรที่แสดงผ่านพฤติกรรมซึ่งในความเป็นจริงแล้วความสามารถของบุคลากร โดยเฉพาะความสามารถซ่อนเร้นที่มีอยู่อย่างมหาศาลเพียงแต่ว่าไม่ถูกนำมาใช้อย่างจริงจัง ซึ่งอาจจะเกิดจากหลายปัจจัย เช่น ทัศนคติ แรงจูงใจ และสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ที่ทำให้มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรที่ไม่เกิดประสิทธิภาพ (เกริกเกียรติ ศรีเสริมโภค 2546, 21)

แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบางเป็นหน่วยงานสังกัดกระทรวงการต่างประเทศ มีหน้าที่และขอบเขตสิทธิตามข้อตกลงว่าด้วยการจัดตั้งและการเคลื่อนไหวของแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง โดยกำหนดหน้าที่ตามมาตรา 3 มีหน้าที่กำหนดไว้ 25 ข้อ และมีขอบเขตสิทธิตามมาตรา4 กำหนดไว้ 6 ข้อ จากการทำงานร่วมกันในองค์กรพบว่าบุคลากรในองค์กรมีการปฏิบัติงานที่ถดถอย ทำให้ผลการดำเนินงานไม่ค่อยมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งที่เป็นงานประจำที่ทุกคนรับผิดชอบตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย แต่มีบุคลากรบางส่วนที่แสดงความสามารถในการทำงานไม่เต็มความสามารถเท่าที่ควร อาจเป็นเพราะงานที่รับผิดชอบไม่ตรงกับความสามารถที่บุคลากรแต่ละคนถนัด หรือแสดงความคิดเห็นไม่เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา หรือบุคลากรบางคนไม่ทุ่มเทความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ อาจเป็นเพราะองค์การขาดสิ่งจูงใจที่ทำให้พนักงานเกิดความทุ่มเทในการปฏิบัติงาน หรือการพัฒนาตนเองให้ควบคู่ไปกับองค์กรนั่นเอง

ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้บริหารของแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง ได้สัมผัสกับบุคลากรแทบทุกคน รวมทั้งผู้บริหารสูงสุด ทำให้เห็นประเด็นที่อาจส่งผลต่อองค์กรในอนาคต จึงมีความต้องการที่จะศึกษาและทำการวิจัยเรื่องสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบางเพื่อให้ทราบถึงระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารนำไปพิจารณาใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และเป็นข้อมูลเบื้องต้นให้แก่ฝ่ายบริหารงานบุคคลในการพัฒนาการทำงานของพนักงานให้ก้าวหน้าต่อไป โดยผู้วิจัยเชื่อว่า ถ้าหากมีการจัดการองค์กรให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์แล้วจะทำให้บุคลากรมีสมรรถนะในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ ที่เป็นเลิศทำให้

บุคลากรเกิดความรักองค์กรพร้อมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลอันเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กรให้ประสบความสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ตั้งไว้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง 5 ด้านตามแนวคิดของ David C. Mc Cleland (1973:105) คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ด้านบุคลิกประจำตัวของบุคลากร และด้านแรงจูงใจในการทำงาน

2. ขอบเขตด้านประชากร

ศึกษาเฉพาะพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง จำนวน 115 คน

3. ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือน สิงหาคม – เดือนกันยายน 2563

4. ประโยชน์ของการวิจัย

1. ผลการศึกษาที่ได้นำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนปรับปรุงผลตอบแทนเพิ่มสวัสดิการในการดำรงชีพเพื่อสร้างขวัญกำลังใจให้พนักงานให้เกิดความรักองค์กรมากขึ้นและเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

2. ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปเป็นแนวทางในการเลือกปัจจัยที่เหมาะสมต่อการเสริมสร้างสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูงสุด

3. ผลการศึกษาที่ได้สามารถนำไปเป็นข้อมูลให้ผู้บริหารใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนงานพัฒนาทักษะความรู้แก่พนักงานในการปฏิบัติงานให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้นและเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าแก่ผู้ที่สนใจศึกษาในเรื่องสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานในองค์กรอื่นต่อไป

5. ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว รวมจำนวนทั้งสิ้น 115 คน โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาจากประชากรทั้งหมด

6. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดย

แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของประชากรจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรสระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน ลักษณะคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวแบบสอบถามนี้ สร้างโดยการพัฒนาแบบสอบถามจากแนวคิด ของ David C. McCleland (1973:105) มาประยุกต์ใช้ โดยผู้ศึกษานำมาปรับปรุงให้เหมาะสม กับการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะเป็นการประเมินค่าระดับความคิดเห็นตามความเป็นจริง 5 ระดับ ดังนี้ คำตอบ คะแนน เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 เห็นด้วย 4 ปานกลาง 3ไม่เห็นด้วย 2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1

การแปลผลคะแนนที่ได้ แบ่งตามเกณฑ์ช่วงคะแนนตามแนวคิดของ (BOOM,1968)

การแบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับได้ดังนี้

การปฏิบัติระดับมาก	คะแนน ร้อยละ 80 – 100	(ตั้งแต่ 4 คะแนนขึ้นไป)
การปฏิบัติระดับปานกลาง	คะแนน ร้อยละ 60 – 79	(3.00 – 3.99 คะแนน)
การปฏิบัติระดับน้อย	คะแนน ร้อยละ 0 – 59	(น้อยกว่า 3.00 คะแนน)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

7. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน นำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยกำหนดนิยามและเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวและตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุปะสงค์ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา(contents validity) ตลอดจนความชัดเจนและการใช้ ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินผลความสอดคล้องกำหนดค่าตัวเลขดังนี้

ค่า +1 หมายถึง สอดคล้อง

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่า -1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

ผศ.ดร.โกศล สอดส่อง

ดร.บุญเหลือ บุบผามาลา

ดร.สุปัน สมสาร์

แล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of congruence) เลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 เป็นข้อคำถาม

3. ประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลอง (Try out) พนักงานสำนักงานมรดกโลก แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว จำนวน 30 คน

4. นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (coefficient alpha) ของ Cronbach โดยได้กำหนดค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

8. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดกระทำข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสอบถามแจกให้กับพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวโดยแจ้ง วัตถุประสงค์ในการดำเนินการครั้งนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามคืนภายใน 1 สัปดาห์

9. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจง ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ(Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมลเกี่ยวกับระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D) ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (t-test for Independent Samples) โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานจำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยใช้ สถิติ F-test (One-way Anova) โดยการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และหากพบว่ามีความแตกต่างรายคู่เกิดขึ้น ผู้วิจัยต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s method)

3. ข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนวทางพัฒนาระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาวที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็นความเรีย

10. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 63.48 และเป็นเพศหญิง จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 36.52 อายุอยู่ระหว่าง 41 - 50 ปี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 43.48 และช่วงอายุน้อยที่สุดคือ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คิดเป็นร้อยละ 4.35 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 58.26 และน้อยที่สุดคือประถมศึกษา จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 4.35 มีรายได้ต่อเดือนไม่เกิน 40,000 บาท จำนวน 96 คน คิดเป็นร้อยละ 83.48 และน้อยที่สุด มากกว่า 45,000 บาทขึ้นไป จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.48 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 66.96 และน้อยที่สุดคือหม้าย/หย่าร้าง / แยกกันอยู่ จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 9.57 มีระยะเวลาในการปฏิบัติงาน มากกว่า 5 ปีขึ้นไป จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 54.78 และน้อยที่สุดคือ น้อยกว่า 1 ปี จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 16.52

2. ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.85, σ = 0.37) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร (μ = 4.57, σ = 0.65) รองลงมาคือด้านแรงจูงใจในการทำงาน (μ = 4.50, σ = 0.52) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านทักษะ (μ = 3.13, σ = 0.60)

ตารางที่ 1 ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม

ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน	μ	σ	แปลผล
1. ด้านความรู้	3.56	0.64	ปานกลาง
2. ด้านทักษะ	3.13	0.60	ปานกลาง
3. ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง	3.36	0.59	ปานกลาง
4. ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร	4.57	0.65	มาก
5. ด้านแรงจูงใจในการทำงาน	4.50	0.52	มาก
รวม	3.85	0.37	**ปานกลาง**

3. การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ พบว่าไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่

1. ควรจัดให้มีการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นก่อนเข้าปฏิบัติงานตามหน้าท

2. ควรจัดให้มีการเพิ่มทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานให้มีความรวดเร็วและถูกต้อง

3. จัดให้มีการอบรมหลักสูตรที่ส่งผลต่อการมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองสูง

4. เพิ่มทักษะทางด้านการติดต่อประสานงานกับผู้อื่น

5. ควรพัฒนาการปฏิบัติงานให้มีแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความละเอียดรอบคอบ ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ และกาหนดเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีตลอดจนติดตามและประเมินผลงานของตนเองให้มีเกณฑ์เพื่อถือปฏิบัติ

11. อภิปรายผล

ระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (μ = 3.85, σ = 0.37) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคลากร (μ = 4.57, σ = 0.65) รองลงมาคือด้านแรงจูงใจในการทำงาน (μ = 4.50, σ = 0.52) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านทักษะ (μ = 3.13, σ = 0.60) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตวรรษ กล่าดิษฐ์ (2560) ศึกษาสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟฟ้ากรณีศึกษาบริษัท สายไฟฟ้าไทย-ยาซากิ

จำกัด พบว่าสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานทางด้านทัศนคติของพนักงานฝ่ายผลิตบริษัท สายไฟฟ้าไทย - ยาซากิ จำกัด ในภาพรวมอยู่ในระดับที่ส่งผลปานกลาง เมื่อพิจารณาตามหัวข้อพบว่าสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานทางด้านทัศนคติเป็นอันดับแรกคือ มีความคิดที่จะพัฒนาสมรรถนะของตนเองให้สูงขึ้นอยู่เสมอ รองลงมาคือ มีความพึงพอใจต่องานที่ได้รับมอบหมาย ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการแข่งกันกับตัวเอง และเพื่อนร่วมงานเพื่อการทาให้ตนเองมีประสิทธิภาพในการทางานที่สูงขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อการเป็นพนักงานที่มีผลการปฏิบัติงานดีและได้รับพิจารณาการเลื่อนตำแหน่ง รวมถึงการปฏิบัติงานอยู่ในลักษณะการทำงานเดิม ๆ ซ้ำ ๆ มายาวนานทาให้สมรรถนะที่มีอยู่ไม่เพียงพอต่อการปฏิบัติงานให้องค์กรบรรลุเป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลจากงานวิจัยของ กัลยา ศรีธิ ที่ว่าสมรรถนะทางด้านทัศนคติอาจมาจากการที่ผู้บริหารให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยการส่งเสริมให้บุคลากรเข้ารับการฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ ทำให้บุคลากรเกิดความคิดที่จะพัฒนาการทำงานตนเองให้มีสมรรถนะสูงมากขึ้นเพื่อความก้าวหน้าในอาชีพของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งในการนาพาให้องค์บรรลุเป้าหมาย (กัลยา ศรีธิ, 2553, อ้างในนิวัติ จันทภาค และ ภาวิน ชินะโชติ, 2559, หน้า 11) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรณิกา กลับกูล (2562) ที่พบว่าผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานบริษัท ท้อปอิสซี่ จำกัด และในเครือ โดยรวม พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านคุณลักษณะพึงประสงค์อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมาคือ ด้านความรู้อยู่ในระดับปานกลาง ด้านทักษะอยู่ในระดับปานกลาง และด้านทัศนคติอยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า พนักงานส่วนใหญ่เป็นวัยกลางคนที่กำลังสร้างฐานะในกับตนเอง โดยที่สมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจากการที่พนักงานนั้นมีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ อยู่ในระดับปฏิบัติการ จึงทำให้อาจมีการเคลื่อนย้ายตำแหน่งหรือการเข้าออกที่บ่อยกว่าตาแหน่งอื่นๆ จึงส่งผลต่อสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศตววรษ กล่าดิษฐ์ (2560) ได้ศึกษาสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานฝ่ายผลิตในอุตสาหกรรมการผลิตสายไฟฟ้าบริษัท สายไฟฟ้าไทย--ยาซากิ จำกัด พบว่าสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานมากที่สุดคือ ด้านทักษะ รองลงมาคือด้านความรู้ และในด้านคุณลักษณะพึงประสงค์นั้น สุดท้ายคือด้านทัศนคติ

การเปรียบเทียบระดับสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยภาพรวมพบว่า ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และสถานภาพ พบว่า ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีณา ทองมี และพิสิษฐ์ จอมบุญเรือง (2560) ศึกษาสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้าส่วนการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี พบว่าการเปรียบเทียบสมรรถนะการปฏิบัติงานของหัวหน้าส่วนการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย สาขาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และประเภทของหน่วยงาน พบว่า หัวหน้าส่วนการคลัง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุทัยธานีที่มีสาขาที่สำเร็จการศึกษา ประสบการณ์ทำงานและประเภทของหน่วยงาน ต่างกันมีสมรรถนะการปฏิบัติงานไม่แตกต่างกัน

12. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.1 พัฒนาการปฏิบัติงานให้มีแนวปฏิบัติเพื่อให้มีความละเอียดรอบคอบ ตรวจสอบความถูกต้องเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ และกาหนดเป้าหมายในการทำงานเพื่อให้ได้ผลงานที่ดีตลอดจนติดตามและประเมินผลงานของตนเองให้มีเกณฑ์เพื่อถือปฏิบัติ

1.2 กำหนดขั้นตอนในการให้บริการเพื่อสามารถแก้ปัญหาให้กับผู้รับบริการ อย่างรวดเร็วและเต็มใจ ตลอดจนปรับปรุงขั้นตอนการให้บริการเพื่อให้ผู้รับบริการเกิดประโยชน์สูงสุด

1.3 จัดให้มีการอบรมหลักสูตรที่ส่งผลต่อการมีความซื่อสัตย์ ยุติธรรม และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองสูง

1.4 จัดให้มีการเพิ่มทักษะในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติงานให้มีความรวดเร็วและถูกต้อง

1.5 ควรจัดให้มีการเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการปฏิบัติงานให้มากยิ่งขึ้นก่อนเข้าปฏิบัติงานตามหน้าที่

1.6 สร้างแรงจูงใจในเรื่องของสวัสดิการ การให้รางวัลแก่พนักงาน อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 ควรศึกษาแนวทางการนาสมรรถนะที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ไปประยุกต์ใช้ในงานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะด้านอื่น ๆ

บรรณานุกรม

เกริกเกียรติ ศรีเสริมโภค. (2546). **การพัฒนาความสามารถเชิงสมรรถนะ.** กรุงเทพฯ: โกบัลคอนเซิร์น.

กัลยา ศรีธิ. (2553). **การพัฒนาขีดความสามารถของบุคลากรในการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภองาว จังหวัดลำปาง.** งานค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการทั่วไป มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ชัชวาลย์ สุขสวัสดิ์. (2552). **สมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากร บริษัทเซ็นทรัล ฟู้ต รีเทล จำกัด สาขาเอฟดีซี.** การศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ชัยเสฏฐ์ พรหมศรี, น้ำพร ธเนศสุนทร, นิธิมา สมนายัง และวิลาวัณย์ ท้วมโสภา. (2553). **การพัฒนารูปแบบจิตสำนึกทางด้านการรักษาความปลอดภัยและแผนกการฝึกอบรมพัฒนาสำหรับองค์การรักษาความปลอดภัย : กรณีศึกษาของสำนักข่าวกรองแห่งชาติ.** รายงานการวิจัย สำนักข่าวกรองแห่งชาติ.

ชาติ จุลพันธ์. (2551). **การรับรู้สภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัยและพฤติกรรมการใช้อุปกรณ์ป้องกันอุบัติเหตุ ในการทำงานของพนักงานสายการผลิต : ศึกษาเฉพาะกรณีพนักงานของบริษัทโรแยลซีรามิคอุตสาหกรรม จำกัด (มหาชน).** บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

วีระภัทร ปิณฑะแพทย์. (2555). **การศึกษาสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการขยะของผู้บริหารท่าอากาศยานนานาชาติในประเทศไทย**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

สนอง ชื่นรำพันธ์. (2553). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะในการปฏิบัติงานของบุคลากรเทศบาลเมือง. มาบตาพุด อำเภอเมืองจังหวังระยอง**. ขอนแก่น: รายงานการศึกษาอิสระปริญญาโท.

McClelland, David C. (1973). **Testing for Competence rather than Intelligence.** American Psychologist. Retrieved December 11, 2005, from www.ei. Haygroup.com.

คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

QUALITY OF WORKING LIFE OF OFFICIALS IN DEPARTMENT OF FOREIGN AFFAIRS, LUANG PRABANG PROVINCE, LAO PDR

สอนไช บุญมีชัย
Sonesay Bounmisay
โกศล สอดส่อง
Koson Sodsong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : sonesaybounmisay@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 2 สิงหาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 3 กันยายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 กันยายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ พนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง จำนวน ทั้งสิ้น 115 คน โดยใช้สูตรของ Taro Yamane จำนวน 90 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือสถิติพรรณนาได้แก่ จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงอนุมานได้แก่ T-test และ F-test สำหรับการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.60, S.D.= 0.40) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 4.16, S.D.= 0.33) รองลงมาคือด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ($\bar{X}$ = 3.68, S.D.= 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความก้าวหน้า ($\bar{X}$ =3.31, S.D.= 0.85) การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมพบว่า อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่า ไม่แตกต่างกัน ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่ ในการ

พิจารณาตำแหน่งควรใช้ความสามารถและผลงานของพนักงานเป็นเกณฑ์หลักสำหรับการตัดสินใจ และองค์กรควรมีการสนับสนุนให้พนักงานทุกคน ทุกตำแหน่ง มีโอกาสได้ทุนเพื่อไปศึกษาต่อยังระดับที่สูงขึ้นตามความต้องการของพนักงานอย่างเสอมภาค และเท่าเทียมกันทั้งองค์การ

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิตในการทำงาน, พนักงาน, ประสิทธิภาพ

ABSTRACT

The main objective of this research was to study the quality of working life of foreign department employees. Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic The sample used in this research was foreign department staff. Luang Prabang Province totaling 115 people using the formula of Taro Yamane (Yamane. 1973: 125) of 90 people. It is a questionnaire consisting of 3 parts, statistics used in data analysis. The descriptive statistics were number, percentage, mean and standard deviation for the general data of the sample. Inferential statistics include T-test and F-test for comparing the quality of life in the work life of foreign department employees. Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic by gender, age, marital status, education level. Work experience and monthly income.

The results of the findings were as follows Quality of Work Life of Employees of Foreign Affairs Department, Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic Overall, it was at the medium level ($\bar{X}$ = 3.60, SD = 0.40), and when considering each side, it was found that the side with the highest mean was the operational independence ($\bar{X}$ = 4.16, SD = 0.33), followed by the Develop worker potential ($\bar{X}$ = 3.68, SD = 0.67) and the side with the least mean is progress ($\bar{X}$ = 3.31, SD = 0.85). Comparison of quality of life in the work of foreign department employees Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic by gender, age, marital status, education level. Work experience And monthly income Overall, age difference was found to be statistically significant at 0.05 level, while sex, marital status, education level. Work experience and monthly income was found to be no different. Suggestions on guidelines for improving the quality of life in the work of the foreign department employees Luang Prabang Province Lao People's Democratic Republic: when considering positions, the talents and contributions of employees should be used as the primary criteria for making decisions and the organization should encourage all employees in all positions to have the opportunity to receive scholarships to pursue higher education according to the needs of employees such as semester. And equal across the organization.

Keywords : Quality of work life, employees, Performance Efficiency

1. บทนำ

สังคมโลกปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี องค์การจึงได้รับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการเปลี่ยนวิธีการทำงานและเป้าหมายของการผลิตและวัฒนธรรมองค์การ องค์การจึงต้องเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่เสมอ องค์การที่ไม่มีการปรับปรุงและพัฒนาจะก้าวเข้าสู่ภาวการณ์เสื่อมและองค์การอาจจะสลายได้เช่นเดียวกับสิ่งมีชีวิตโดยทั่วไป

การเปลี่ยนแปลงองค์การมีหลายรูปแบบและรูปแบบหนึ่งที่นักวิชาการให้ความสนใจคือการพัฒนาองค์การ (Organization Development) การพัฒนาองค์การเป็นวิธีการหนึ่งทางวิชาการที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อช่วยให้แต่ละองค์การสามารถดำรงอยู่และเจริญเติบโตท่ามกลางความผันผวนของสภาพแวดล้อมเช่นในปัจจุบัน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การในปัจจุบันและอนาคตที่จะดำรงอยู่ท่ามกลางความท้าทายของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2551)

การทำงานมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างยิ่ง อาจกล่าวได้ว่าการทำงานเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ปฏิบัติมากกว่ากิจกรรมใด ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหน่วยงาน คาดกันว่ามนุษย์ได้ใช้เวลาถึงหนึ่งในสามของชีวิตเป็นอย่างน้อยอยู่ในบริษัท และยังเชื่อว่าในอนาคต อันใกล้นี้ มนุษย์จำเป็นต้องใช้เวลาของชีวิตเกี่ยวข้องกับการทำงานเพิ่มขึ้นไปอีก การทำงานเป็นสิ่งที่ให้ประสบการณ์ที่มีคุณค่าต่อชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นโอกาสที่ทำให้เกิดการพบปะสังสรรค์ระหว่างผู้ปฏิบัติงานกับบุคคลอื่น ๆ กับสถานที่ กับขั้นตอนและเรื่องราวต่าง ๆ ตลอดจนความคิดเห็นทั้งหลายจากผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้นการทำงานจึงเป็นการเปิดโอกาสให้แสดงออกถึงเชาว์ ปัญญา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อันจะนำมาซึ่งเกียรติภูมิและความพึงพอใจใน ชีวิตในการบริหารองค์กรให้บรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ขององค์กรจะต้องมีการบริหาร จัดการทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดมีปัจจัยในการบริหาร จัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นทรัพยากรทางการบริหารที่ดีมีความสำคัญลำดับต้นขององค์กร ดังคำกล่าว คนนั้นเป็นทรัพยากรที่มีค่ายิ่งขององค์การ ที่สามารถสร้างคุณูปการแก่องค์การอย่างมหาศาล และการที่จะให้ทรัพยากรมนุษย์ปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ เต็มความรู้ความสามารถนั้นมีปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยในด้านผู้ปฏิบัติงาน ปัจจัยองค์การและ ปัจจัยภายนอกองค์การที่จะของแต่ละบุคคลผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับปัญหาและหาแนว ทางแก้ไขให้ทรัพยากรมนุษย์สามารถทำงานได้เต็มที่ประสิทธิภาพและสิ่งสำคัญที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรมีความพึงพอใจในการทำงานแล้วก็จะเกิดความตั้งใจในการทำงาน เต็มใจที่จะอุทิศเวลาแรงกายความคิด ของตนสนองต่อความต้องการของหน่วยงาน การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับการบริหารทรัพยากรขององค์กรต่าง ๆ เป็นอย่างมาก เช่น การบริหารเงินเดือน การพัฒนาโอกาสและความก้าวหน้าในสายงานสวัสดิการและแรงงานสัมพันธ์ ความปลอดภัยในการทำงาน การมีพนักงานที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีไม่เพียงแต่จะทำให้เกิดความร่วมมือในการทำงานของพนักงานในองค์กรแต่ยังส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมในการทำงานอีกด้วย ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ (2551, หน้า109) ได้ให้นิยามว่าคุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง การประเมินสถานะในลักษณะต่าง ๆ ของงานซึ่งจะเกี่ยวข้องกับการสร้างสมดุลระหว่างงานและชีวิตของบุคคลคุณภาพชีวิตการทำงานจะให้ความสำคัญกับผลของงานที่มีต่อบุคคลและประสิทธิภาพขององค์การรวมทั้งความพอใจของบุคลากรกับการแก้ปัญหาและการตัดสินใจขององค์การนอกจากนี้คุณภาพชีวิตการทำงานจะมีผลกระทบต่อบุคคลและองค์การทั้งในระดับมหาภาค และจุลภาค

คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารต้องสร้างให้เกิดขึ้นในองค์การ เพราะถ้าบุคลากรมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีจะทำให้มีความพึงพอใจในการทำงาน ส่งผลให้เกิดประสิทธิผลในการทำงาน เกิดการพัฒนาคุณภาพงานในองค์การ เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานและอุทิศตนในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์การลดอัตราการโอนย้ายและลาออกจากงาน คุณภาพชีวิตการทำงาน เป็นลักษณะแนวทางความเป็นบุคคล สภาพตัวบุคคลหรือสังคม เรื่องสังคมขององค์กรที่ทำให้งานประสบผลสำเร็จ ผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโลกาภิวัตน์ เทคโนโลยีสารสนเทศได้เปลี่ยนมุมมองและความคาดหวังของประชาชนในการให้ความหมายขององค์กรที่ดี คุณภาพชีวิตในการทำงานและความพึงพอใจในงานกำลังถูกระบุว่าเป็นดัชนีความก้าวหน้าที่สัมพันธ์กับหน้าที่และความยั่งยืนซึ่งการสร้าง

คุณภาพชีวิตที่ดีให้กับองค์การ เป็นการช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพการทำงานให้บุคลากรดึงศักยภาพที่มีอยู่มาใช้อย่างเต็มกำลัง ความสามารถส่งผลต่อความสำเร็จตามภารกิจงานขององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม

แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดำเนินการด้านการติดต่อกับต่างประเทศในแขวงหลวงพระบางเป็นข้าราชการก็จะได้รับสิทธิสวัสดิการตามที่รัฐบาลกำหนด แต่ถ้าเป็นลูกจ้างประจำและพนักงานจ้างทั่วไปรายเดือนนั้น ก็จะได้เพียงเงินเดือนประจำทุกเดือนและได้รับสิทธิประกันสังคมที่ทางสำนักงานเทศบาลตำบลนาดีจัดให้ส่วนสวัสดิการด้านอื่น ๆ นั้นไม่มี จะเห็นว่าสวัสดิการที่ลูกจ้างประจำและพนักงานจ้างทั่วไปรายเดือนของสำนักงานเทศบาลตำบลนาดีได้รับนั้นค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับองค์กรเอกชน เนื่องจากสำนักงานเทศบาลตำบลนาดีเป็นหน่วยงานราชการ ซึ่งมีงบประมาณจำกัดจึงไม่สามารถจัดสวัสดิการด้านอื่น ๆ ให้ได้ จากความเป็นมาและเหตุผลข้างต้น จะเห็นได้ว่าคุณภาพชีวิตการทำงาน จึงเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาดี ซึ่งผู้บริหารควรให้ความสำคัญ เพราะบุคลากรของเทศบาลตำบลนาดีเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดที่จะต้องได้รับการบริหารและใช้อย่างมีคุณค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หากบุคลากรสำนักงานเทศบาลตำบลนาดีมีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมส่งผลต่อการให้บริการประชาชนและการปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลบรรลุเป้าหมายของสำนักงานเทศบาลตำบลนาดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เพื่อจะได้นำมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานสังกัด แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีขอบเขต การวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. ตัวแปรอิสระ (Independent variable) คือ ตามเพศ อายุ สถานภาพสมรสระดับ การศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน

2. ตัวแปรตาม (Dependent variable) คือ คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบางสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้ (Huse & Cumming, 1985, pp. 199-200)

2.1 ผลตอบแทนที่ยุติธรรม และเพียงพอ (Adequate and fair compensation)

2.2 สภาพที่ทำงานที่ปลอดภัย (Safe and healthy environment)

2.3 การพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน (Development of human capacities)

2.4 ความก้าวหน้า (Growth)

2.5 สังคมสัมพันธ์ (Social integration)

2.6 ลักษณะการบริหารงาน (Constitutionalism)

2.7 ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน (The development of worker potential)

2.8 ด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน (In terms of operational independence)

ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ ในการศึกษาครั้งนี้ คือ พนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน ทั้งสิ้น 115 คน โดยผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีการใช้สูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่ม ตัวอย่างเท่ากับ 5% ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 90 คน

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการวิจัยครั้งนี้วิจัย และเก็บข้อมูลเริ่มตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2563 และสิ้นสุดโครงการ ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2564

4. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน

3. เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

5. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ พนักงานที่เป็นพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว รวมจำนวนทั้งสิ้น 115 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ จำนวนพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บางส่วนเพื่อเป็นตัวแทนของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการคำนวณหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างเท่ากับ 5% (ไพฑูรย์ โพธิสว่าง, 2554, หน้า 185)

5. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามสร้างขึ้นจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง และแบบสอบถาม ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลซึ่งเป็นปัจจัยส่วนบุคคลของประชากรจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรสระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน ลักษณะคำถามปลายปิดให้เลือกตอบ (Check list) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แบบสอบถามนี้ สร้างโดยการพัฒนาแบบสอบถามของเสรี สัจจะธีระกุล โดยพัฒนามาจากแนวคิด ของ Huse and Cumming (1985, pp. 198-199) มาประยุกต์ใช้โดยผู้ศึกษานำมาปรับปรุงให้เหมาะสม กับการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 40 ข้อและมีลักษณะเป็นการประเมินค่า

ระดับความคิดเห็นตามความเป็นจริง 5 ระดับ ดังนี้ คำตอบ คะแนน เห็นด้วยอย่างยิ่ง 5 เห็นด้วย 4 ปานกลาง 3 ไม่เห็นด้วย 2 ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 1

การแปลผลคะแนนที่ได้ แบ่งตามเกณฑ์ช่วงคะแนนตามแนวคิดของ (BOOM, 1968)

การแบ่งคะแนนออกเป็น 3 ระดับได้ดังนี้

การปฏิบัติระดับมาก คะแนน ร้อยละ 80 – 100 (ตั้งแต่ 4 คะแนนขึ้นไป)

การปฏิบัติระดับปานกลาง คะแนน ร้อยละ 60 – 79 (3.00 – 3.99 คะแนน)

การปฏิบัติระดับน้อย คะแนน ร้อยละ 0 – 59 (น้อยกว่า 3.00 คะแนน)

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

6. การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้ดำเนินการสร้างและทดสอบแบบสอบถาม ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องคุณภาพชีวิตนำมากำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยกำหนดนิยามและเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา(contents validity) ตลอดจนความชัดเจนและการใช้ภาษาที่เหมาะสมของข้อคำถาม ซึ่งมีเกณฑ์การประเมินผลความสอดคล้องกำหนดค่าตัวเลขดังนี้

ค่า +1 หมายถึง สอดคล้อง

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ

ค่า -1 หมายถึง ไม่สอดคล้อง

โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย

1) ดร.ชาญยุทธ หาญชนะ

2) ดร.บุญเหลือ บุบผามาลา

3) ผศ.ดร.พิชัยรัฐ หมื่นด้วง

แล้วนำมาคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of congruence) เลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.66 เป็นข้อคำถาม

3. ประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ นำมาปรับปรุงแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลอง (Try out) ที่สำนักงาน เอไอเอ คุณมะลิวรรณ แก้วโพนเพ็ก ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 30 คน

4. นำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (coefficient alpha) ของ Cronbach โดยได้กำหนดค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

7. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและจัดกระทำข้อมูลดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการนำแบบสอบถามแจกให้กับพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยแจ้ง วัตถุประสงค์ในการดำเนินการครั้งนี้

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยแจกแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามคืนภายใน 1 สัปดาห์

8. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัยและสถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจง ความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) เสนอข้อมูลเป็นตาราง

2. วิเคราะห์ข้อมลเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการหาค่าเฉลี่ย (x) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D) ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ โดยการทดสอบค่าทีแบบอิสระ (t-test for Independent Samples) โดยกำหนด ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ทดสอบสมมุติฐานเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยใช้ สถิติ F-test (One-way Anova) โดยการทดสอบความแตกต่างหรือเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 3 กลุ่มขึ้นไป และหากพบว่ามีความแตกต่างรายคู่เกิดขึ้น ผู้วิจัยต้องทำการทดสอบต่อไปว่าค่าเฉลี่ยคู่ใดบ้างที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันอย่างไร ตามวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s method)

3. ข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงาน แผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ที่ได้จากแบบสอบถามปลายเปิด ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เป็นความเรียง

9. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00 และเป็นเพศหญิง จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 40.00 อายุอยู่ระหว่าง 31 -40 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 48.89 และช่วงอายุน้อยที่สุดคือมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 4 คิดเป็นร้อยละ 4.44 มีสถานภาพสมรส จำนวน 49 คน คิดเป็นร้อยละ 54.44 และน้อยที่สุดคือหม้าย/หย่าร้าง/แยกกันอยู่ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.56 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 และน้อยที่สุด ประถมศึกษา จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 4.44 มีประสบการณ์ทำงาน 6 ปีขึ้นไป จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 34.44 และน้อยที่สุด3 - 4 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ตั้งแต่ 6,001–10,000 บาท จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 48.89 และน้อยที่สุดต่ำกว่า 6,000 บาท จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 10.00

2. คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.60, S.D.= 0.40) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.= 0.33) รองลงมาคือด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 3.68, S.D.= 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความก้าวหน้า ($\overline{X}$ =3.31, S.D.= 0.85)

ตารางที่ 1 คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวม

คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ	$\overline{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. ด้านผลตอบแทนที่ยุติธรรมและเพียงพอ	3.61	0.58	ปานกลาง
2. ด้านสภาพที่ทำงานที่ปลอดภัยไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ	3.41	0.66	ปานกลาง
3. ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน	3.35	1.05	ปานกลาง
4. ด้านความก้าวหน้า	3.31	0.85	ปานกลาง
5. ด้านสังคมสัมพันธ์	3.34	0.63	ปานกลาง
6. ด้านลักษณะการบริหาร	3.55	0.73	ปานกลาง
7. ด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน	3.68	0.67	ปานกลาง
8. ด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน	4.16	0.33	มาก
รวม	**3.60**	**0.40**	**ปานกลาง**

3. การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมพบว่า อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่แตกต่างกัน

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ได้แก่

1) ในการพิจารณาตำแหน่งควรใช้ความสามารถและผลงานของพนักงานเป็นเกณฑ์หลักสำหรับการตัดสินใจ

2) องค์กรควรมีการสนับสนุนให้พนักงานทุกคน ทุกตำแหน่ง มีโอกาสได้ทุนเพื่อไปศึกษาต่อยังระดับที่สูงขึ้นตามความต้องการของพนักงานอย่างเสอมภาค และเท่าเทียมกันทั้งองค์การ

3) องค์กรควรมีการจัดหาอุปกรณ์สำนักงานที่ทันสมัยกว่านี้ เช่น คอมพิวเตอร์เครื่องถ่ายเอกสาร ปริ้นเตอร์ เป็นต้น และควรจัดหาให้เพียงพอต่อการใช้งานของพนักงานด้วย

4) ควรมีการสอบถามความคิดเห็น เพื่อนำไปปรับปรุงและแก้ไขสภาพการทำงานอยู่เป็นประจำ

10. อภิปรายผล

คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.60, S.D.= 0.40) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านภาวะอิสระในการปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 4.16, S.D.= 0.33) รองลงมาคือด้านการพัฒนาศักยภาพของผู้ปฏิบัติงาน ($\overline{X}$ = 3.68, S.D.= 0.67) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความก้าวหน้า ($\overline{X}$ =3.31, S.D.= 0.85) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสมพร สังข์เพิ่ม (2555) ศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผลการศึกษาพบว่าโดยรวมอยู่ในระดับปลานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่าด้านความภาคภูมิใจในองค์การ ด้านการเกื้อกูลและการรับฟังความคิดเห็นในการปฏิบัติงาน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตงานกับชีวิตส่วนตัว อยู่ในระดับมาก ส่วนด้านสภาพการทำงานที่มีความปลอดภัยและส่งเสริมสุขภาพ ด้านโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะของตนเองและความก้าวหน้า ด้านผลตอบแทนที่เพียงพอและ

เหมาะสม อยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลนั้น พบว่า อายุ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และขนาดของมหาวิทยาลัย มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 0.05 0.01 ตามลำดับ ดังนั้นผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเพิ่มขึ้น เนื่องจากพบว่าพนักงานมีระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้น องค์การควรมีการวางแผนส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานเพิ่มขึ้น เช่น การนำทฤษฎีการบริหารทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่มาใช้ภายในองค์การให้ชัดเจนและมากขึ้น การบริหารจัดการคนเก่งและคนดี (Talented People) การสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) เพื่อพัฒนาองค์การ เน้นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในองค์การ (Team Learning) เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์และทักษะร่วมกัน ทำให้เกิดกระบวนการทำงานที่มีประสิทธิภาพและมีผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผล และยังสอดคล้องกับการศึกษาของณัฐชาต อินทจักร์และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์ (2556) ศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานที่ส่งผลต่อศักยภาพในการพัฒนาองค์การของบริษัท อินเตอร์แอ็ดว้านซ์ฟูด จำกัด พบว่าระดับความพึงพอใจในคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ศักยภาพในการพัฒนาองค์การในภาพรวมอยู่ในระดับมาก คุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมมีอิทธิพลกับศักยภาพในการพัฒนาองค์การเชิงบวก ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของพนักงาน

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศ แขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน โดยภาพรวมพบว่า อายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วน เพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน และรายได้ต่อเดือน พบว่าไม่แตกต่างกันกัน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอิงอร ตั้นพันธ์ (2556) ที่พบว่าการวิเคราะห์เปรียบเทียบแสดงให้เห็นว่าคุณภาพชีวิตการทำงานระหว่างเพศชายกับเพศหญิง, พนักงาน และผู้บริหารโรงแรม จำแนกตามมาตรฐานบริการ, กลุ่มอายุ, สถานภาพสมรส, ระยะเวลาการทำงาน และประสบการณ์ในการทำงานไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (P= 0.05) กระนั้นก็ดีพนักงานโรงแรม 4 ดาว ที่มีอายุต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (P=0.005) โดยอายุงาน 33 – 37 ปี มีคุณภาพชีวิตการทำงานสูงที่สุด คุณภาพชีวิตการทำงานของพนักงานไม่แตกต่างกันในด้านระดับการศึกษายกเว้นในโรงแรมมาตรฐาน 5 ดาว (P=0.022) แต่ระดับเงินเดือนที่แตกต่างกัน คุณภาพชีวิตมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (P<0.001) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในโรงแรมมาตรฐาน 4 ดาว นอกจากนั้นพนักงานโรงแรมมาตรฐาน 3 และ 5 ดาว ที่มีอัตราเงินเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกัน (P=0.05) ในโรงแรมมาตรฐาน 3, 4 และ 5 ดาวประสบการณ์ในการทำงานที่ต่างกันมีคุณภาพชีวิตการทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (P<0.05)

11. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้

1.1 การนำองค์กรสู่ความเป็นเลิศนั้นบุคลากรจะต้องมีขวัญและกำลังใจที่ดี ซึ่งองค์กรควรมีแผนงานที่ชัดเจนในการส่งเสริมและ จูงใจบุคลากรในลักษณะต่าง ๆ ได้แก่ การพิจารณารางวัลหรือค่าตอบแทนให้แก่บุคลากรที่มีผลงานดีเด่น

1.2 ผู้บริหารควรจัดการประชุมภายในหน่วยงานแต่ละฝ่ายเพื่อทำ ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการทำงาน เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ที่จะปรับปรุง กฎ ระเบียบ คำ สั่ง หรือข้อบังคับที่จะสนับสนุนให้มีการจัดการทรัพยากรมนุษย์ดำเนินไปด้วยความสะดวก ถูกต้อง และคล่องตัวในการบริหารงาน

1.3 ควรมีการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีของพนักงานทั้งในระดับปฏิบัติการและหัวหน้างาน ให้มีการทากิจกรรมร่วมกัน เพื่อให้รู้สึกถึงการทางานที่เป็นทีมหรือเป็นครอบครัวเดียวกัน เช่นจัดกิจกรรมกีฬาภายใน หรือกิจกรรมที่ได้ทาร่วมกันในแผนกต่าง ๆ ภายในองค์กร

1.4 ให้มีการพิจารณาปรับปรุงในเรื่องของระบบการบริหารค่าตอบแทน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน

1.5 องค์กรควรมีการจัดหาอุปกรณ์สำนักงานที่ทันสมัย เช่น คอมพิวเตอร์เครื่องถ่ายเอกสาร ปริ้นเตอร์ เป็นต้น และควรจัดหาให้เพียงพอต่อการใช้งานของพนักงาน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.2 ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของของพนักงานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานแผนกการต่างประเทศแขวงหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บรรณานุกรม

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์. (2551). **พฤติกรรมองค์การ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี.พริ้นท์.

ไพฑูรย์ โพธิสว่าง. (2532). **ผู้นำชุมชนชนบทไทยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ศึกษาเฉพาะกรณีปัจจัยที่ทำให้เกิดอานาจและการสร้างอำนาจให้กับตน.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมพร สังข์เพิ่ม. (2555). **คุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรสายสนับสนุนมหาวิทยาลัยเอกชนในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (สถิติประยุกต์) คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อิงอร ตั้นพันธ. (2558). **ความผูกพันของพนักงานระดับหัวหน้างานต่อองค์การของบริษัทในนิคมอุตสาหกรรมบางชัน**.วารสารเกษมบัณฑิต. **16** (2), 125-139.

Huse, E.F., and Cummings, T.G. (1985). **Organizational Development and Change**. St.Paul, Minn : West.

Yamane. (1967). **Taro Statistic: An Introductory Analysis.** New York: Harper &row.

กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

The Strategies to Enhancing Public Mind for Primary Schools In Eastern Economic Corridor

ณิชชา สิทธิมาลิก
Nicha Siddhimalik
เกรียงไกร สัจจะหฤทัย
Kriangkrai Sajjaharuethai
ชารี มณีศรี
Chari Manisri
มหาวิทยาลัยศรีปทุม
Sripatum University
E-mail : kriangkrai.sa@spu.ac.th
วันที่รับบทความ (Received) : 7 พฤษภาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะ 2) สร้างกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะ และ 3) ประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้วิจัยครั้งนี้ ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียนระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตพื้นที่พัฒนาพิเศษภาคตะวันออก จำนวน 331 คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา จำนวน 111 คน หัวหน้ากลุ่มงานวิชาการ จำนวน 110 คน หัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จำนวน 110 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ SWOT Analysis และการทำ SWOT Matrix

ผลการวิจัย พบว่า กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก และกลยุทธ์รอง มี 4 กลยุทธ์ ภายใต้กลยุทธ์หลักแต่ละกลยุทธ์หลัก ดังนี้ 1) กลยุทธ์หลัก บริหารเข้มแข็ง เพื่อจิตสาธารณะนักเรียนเพิ่มพูน กลยุทธ์รองคือ เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะและ คุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา 2) กลยุทธ์หลัก สร้างเครือข่ายจิตสาธารณะ กลยุทธ์รองคือ ขยายโอกาสการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน และ สร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการมีจิตสาธารณะ

คำสำคัญ : กลยุทธ์, จิตสาธารณะ, โรงเรียนระดับประถมศึกษา, เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก

ABSTRACT

The research aimed 1) to study the management which promoting the public mind enhancement 2) to create the strategies to promote the public mind and 3) to evaluate the result of the strategies used to promote the public mind of the primary school in Eastern Economic Corridor area. The sampling group of this research is 331 educational staffs from the primary school under the supervision of the educational service area in Eastern Economic Corridor area, divided to 111 school directors, 110 heads of the academic affair, 110 heads of student activities and were selected by using the stratified random sampling method. The research instrument is the Rating scale questionnaire. The statistics used in this research are frequency, percentage, mean, and Standard Deviation.

The study found that the strategies used to promote the public mind in the primary school in the Eastern Economic Corridor area consists of two main strategies and 4 sub strategies for each main strategy as follows: 1) Main strategy is strength management for the public mind enhancement and the sub strategy of this is the increasing the effectiveness of the management to enhance the public mind and quality of teachers and staffs. 2) Main strategy is the public mind network and the sub strategy for this is providing chances to promote the public mind for the students and to build public mind community network.

Keywords: The strategies, public mind, the primary school, Eastern Economic

1. บทนำ

นโยบายเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ครอบคลุมพื้นที่สามจังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง และเขตจังหวัดอื่น ที่ติดต่อหรือเกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาความพร้อมด้านการคมนาคม การขนส่ง โครงสร้างพื้นฐาน ความต้องการของผู้ประกอบการ การจัดหาทรัพยากรต่างๆ และการเชื่อมโยงกับศูนย์กลางเศรษฐกิจอื่น (แผนพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2560-2564, 2560) กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายในด้านการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ EEC ได้มีแผนพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ EEC (พ.ศ.2560-2564) เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและรองรับกับความต้องการของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและนโยบายการพัฒนาประเทศ Thailand 4.0 ตามบริบทของแต่ละพื้นที่โดยมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถรอบด้าน มีคุณภาพในระดับมาตรฐานสากล พัฒนาให้เป็นกำลังคนที่ใฝ่เรียนรู้ มีวินัย มีความรู้ มีทักษะ มีความคิดสร้างสรรค์ มีทัศนคติที่ดี รับผิดชอบต่อสังคม มีคุณธรรมและจริยธรรม สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มีแนวทางการพัฒนาแผนพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ EEC เน้นผู้เรียนในพื้นที่ให้มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสถานประกอบการ สอดคล้องกับประเด็นยุทธศาสตร์ซึ่งกำหนดไว้ในแผนปฏิบัติราชการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกของกระทรวงศึกษาธิการ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัยและการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริม สนับสนุนให้คนทุกช่วงวัยมีทักษะ ความรู้ ความสามารถ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ สื่อ ตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ให้มีมาตรฐาน ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

จากการศึกษาเอกสารของหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้พบปัญหา ประชากรและสังคมในพื้นที่ EEC ในด้านการศึกษา มีปัญหาในเรื่องชุมชนโดยรอบสถานศึกษาส่วนหนึ่ง มีสภาพเสื่อมโทรม เป็นแหล่งอบายมุขส่งผลให้ผู้เรียนบางส่วนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดระยอง, 2560) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สิราภรณ์ เทพสง่า (2561) ได้ศึกษาการมีจิตสาธารณะของนักเรียนสภาพโรงเรียนที่อยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี ที่ที่มีลักษณะเป็นชุมชนอุตสาหกรรม ลักษณะผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ส่วนใหญ่เป็นผู้ปกครองที่โยกย้ายถิ่นฐานมาจากภูมิลำเนาอื่น โดยมีจุดประสงค์ เพื่อเข้ามาประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม ผู้ปกครองมุ่งการหาเงินเลี้ยงปากท้องเป็นสำคัญ อันส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียน จากสภาพความเป็นจริงของนักเรียนยังมีจุดอ่อนด้อยเรื่องจิตสำนึกสาธารณะ พฤติกรรมที่พบบ่อยและซ้ำๆ ได้แก่ การทำลายทรัพย์สินต่าง ๆ ในโรงเรียน มีการทิ้งขยะลงบนพื้นถนน เมินเฉยต่อขยะที่เกลื่อนกลาดในบริเวณโรงเรียน แสดงให้เห็นว่านักเรียนยังขาดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญในสองด้าน คือ ด้านวินัยและด้านการมีจิตสาธารณะ นอกจากนี้ยังพบว่าปัญหาการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน อยู่ระดับน้อยทุกด้าน ซึ่งคุณลักษณะด้านจิตสาธารณะเป็น 1 ใน 8 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนที่สถานศึกษาจะต้องเร่งพัฒนา (สุธิรา เภาสระคู, 2557)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว จะพบว่าปัญหาเกิดขึ้นกับพื้นที่EEC เกี่ยวข้องกับการมีจิตสาธารณะของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ EEC ถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ต้องเข้าใจปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้น คือ เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา เมื่อพื้นฐานดีแล้ว การขยายสู่ระดับมัธยมและอุดมศึกษา ก็จะเข้าใจและปรับได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจจะศึกษาการพัฒนากลยุทธ์การเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่ EEC และนำข้อมูลหรือผลจากการวิจัยไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตสาธารณะ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข สร้างประโยชน์ให้ตนเอง ครอบครัวและประเทศชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตสาธารณะของโรงเรียนประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

2. เพื่อสร้างกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

3. เพื่อประเมินผลกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะ ของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเพื่อพัฒนากลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะให้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา(descriptive research) และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่ปฏิบัติหน้าที่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 331 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ตามตารางของ Krejcie and Morgan (Krejcie & Morgan, 1970) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบร่างกลยุทธ์ จำนวน 11ท่าน มีคุณสมบัติเป็นไปตามเกณฑ์ข้อใดข้อหนึ่งดังต่อไปนี้คือ 1) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา 2) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์ และ 3) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบประเมินความเป็นไปได้และความเหมาะสมของกลยุทธ์

3. วิธีดำเนินการ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ครูหัวหน้างานวิชาการ ครูหัวหน้างานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัยวิเคราะห์สภาพแวดล้อมเกี่ยวกับสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ได้สภาพแวดล้อมภายนอก คือ โอกาส และภัยคุกคาม และสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษาคือ จุดแข็ง และจุดอ่อน ของสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนากลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะให้กับนักเรียน การได้มาซึ่ง กลยุทธ์เบื้องต้น ผู้วิจัยใช้การ SWOT Analysis โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม สภาพการบริหารและสภาพที่พึงประสงค์ของสถานศึกษา นำมาเป็นข้อมูลประกอบการร่างกลยุทธ์ในครั้งนี้ และการตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะให้กับโรงเรียนระดับประถมศึกษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (focus group discussion)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และภาวะคุกคามของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ จัดลำดับความสำคัญตามความต้องการจำเป็น $PNI_{modified}$ ของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน และนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์มาจัดกระทำด้วยเทคนิค SWOT Matrix เพื่อกำหนดกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา

4. สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การบริหารจัดการเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกในภาพรวมของสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก พบว่า สภาพปัจจุบันของสภาพแวดล้อมภายในของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปฏิบัติปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์ของสภาพแวดล้อมภายในของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับปฏิบัติมากที่สุด

2. ผลการพัฒนากลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษา ในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจากผลการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ รอง และ 35 มาตรการ ดังนี้

กลยุทธ์หลักที่ 1 บริหารเข้มแข็งเพื่อจิตสาธารณะนักเรียนเพิ่มพูน ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง 21 มาตรการ ดังนี้

1. กลยุทธ์รอง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

1.1 สถานศึกษาจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะในการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับครูอย่างต่อเนื่อง

1.2 วางแผนร่วมกันเพื่อร่วมมือดำเนินการเสริมสร้างจิตสาธารณะทั้งสถานศึกษาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

1.3 กระจายโอกาสการบริหารงานให้ทุกคนมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลและคุณภาพของการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ

1.4 ประกาศนโยบายการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนต่อบุคลากรให้นำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง

1.5 พัฒนาคุณภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ สร้างค่านิยมใหม่เพื่อให้นักเรียนมีจิตสาธารณะทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

1.6 ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย รักษาเครือข่ายในการทำกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะทั้งภายนอกและภายในสถานศึกษา

1.7 ส่งเสริมการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะอย่างเป็นระบบมีผู้รับผิดชอบชัดเจน

1.8 สร้างความเป็นเลิศ เช่น แข่งขันผลงานจิตสาธารณะยกย่องให้เกียรติรวบรวมผลงานดีเด่นเผยแพร่อย่างกว้างขวาง

1.9 ส่งเสริมการประเมินผลงาน ความดีความชอบที่ยึดโยงกับจิตสาธารณะ

1.10 นำผลการประเมินมาใช้พัฒนางานโดยผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการประเมิน

1.11 พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการ การเสริมสร้างจิตสาธารณะระหว่างสถานศึกษากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับที่สูงขึ้น

1.12 กระตุ้นให้เกิดการขับเคลื่อนนโยบายการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนด้วยจิตสำนึกมุ่งมั่นตั้งใจไม่หวังผลตอบแทน

1.13 เร่งรัดพัฒนาการจัดสถานที่ สนับสนุนกิจกรรมจิตสาธารณะอย่างอบอุ่นและสร้างสรรค์

1.14 ยกระดับการกำหนดแผนระยะสั้น ระยะยาวให้สอดคล้องกับนโยบายเสริมสร้างจิตสาธารณะ

1.15 ยกระดับการติดตามงานเสริมสร้างจิตสาธารณะอย่างเป็นระบบทุกขั้นตอนให้สอดคล้องกับนโยบาย

1.16 ประสานให้มีระบบงานที่อำนวยความสะดวกในการจัดซื้อจัดจ้างการเบิกเงินค่าใช้จ่ายในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้รวดเร็ว

1.17 เพิ่มมาตรการในการดูแลสมบัติส่วนรวมด้วยการพลิกฟื้นนโยบายด้านการบริหารทั่วไป เน้นความสำคัญควบคู่การเสริมสร้างจิตสาธารณะ

1.18 ปรับโครงสร้างการบริหารงานบุคคลให้มีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยยึดโยงความร่วมมือกับชุมชนและท้องถิ่น

2. กลยุทธ์รองพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา

2.1 สร้างศักยภาพครูโดยมีพี่เลี้ยงในการขับเคลื่อนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ

2.2 เพิ่มประสิทธิภาพการเสริมสร้างจิตสาธารณะโดยใช้วิทยากร บุคคลจากภายนอก

2.3 เพิ่มศักยภาพการประเมินผลด้วยการใช้วิทยากรมาพัฒนาครูให้สามารถสร้างเครื่องมือประเมินผลให้สอดคล้องกับสิ่งที่ประเมิน

กลยุทธ์หลักที่ 2 สร้างเครือข่ายจิตสาธารณะให้กระจายอยู่รอบตัว ประกอบด้วย 2 กลยุทธ์รอง 13 มาตรการ

1. กลยุทธ์รอง ขยายโอกาสการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน

1.1 เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารกิจกรรมจิตสาธารณะผ่านเขตพื้นที่โดยศึกษานิเทศก์นักวิชาการผู้นำชุมชน

1.2 ขยายความร่วมมือกับผู้ปกครองเพื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียน

1.3 จัดตั้งกลุ่มผู้นิยมเห็นคุณค่าจิตสาธารณะอย่างเป็นทางการให้การสนับสนุนงบประมาณในการทำกิจกรรม

1.4 สนับสนุนส่งเสริมการสร้างจิตสำนึก และรู้สึกเป็นเจ้าของเครือข่ายการมีจิตสาธารณะ ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

1.5 สร้างกลไกเครือข่ายผู้ปกครองเพื่อยกระดับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองเพื่อให้ผู้ปกครองให้เวลา อบรมขัดเกลา ค่านิยมที่ดีในการมีจิตสาธารณะ

1.6 ปฏิรูป การสร้างค่านิยมใหม่ให้นักเรียนทำประโยชน์ส่วนรวม ทันสมัยนำเทคโนโลยีมาใช้ร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน

1.7 ส่งเสริมสนับสนุนการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้ประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรมเสริมสร้างจิตสาธารณะอย่างทั่วถึง

1.8 พลิกฟื้นค่านิยมการช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ด้วยการนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ด้านเครือข่าย (social network) มาช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

2. กลยุทธ์รอง สร้างเครือข่าย ชุมชนแห่งการมีจิตสาธารณะ

2.1 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในชุมชนสนับสนุนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งเรียนรู้ชุมชน

2.2 ร่วมมือกับชุมชนในการทำกิจกรรมสาธารณะ และนำเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์มาใช้งาน

2.3 ส่งเสริมการจัดการความรู้ ความเข้าใจ การมีจิตสาธารณะของชุมชนเพื่อแก้ปัญหาประชาชนในท้องถิ่นไม่ให้ความสำคัญต่อการมีจิตสาธารณะ

2.4 พัฒนาความเข้มแข็งในการร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน

2.5 ระดมการใช้ทรัพยากรในชุมชน เข้ามาบูรณาการในการจัดการการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน

5. อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผู้วิจัยพิจารณาประเด็นนำมาอภิปรายผล 3 ดังนี้

สภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของกลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ผลการวิจัยพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สูงสุด คือการบริหารวิชาการเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะ แสดงให้เห็นว่า การบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะนั้น การบริหารวิชาการเป็นด้านที่สำคัญ อีกทั้งการบริหารวิชาการและการบริหารงานบุคคล มีกระบวนการบริหารด้านการนำแผนไปปฏิบัติมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

กระบวนการบริหารการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ขั้นประเมินผล พบว่า การนำผลการประเมินมาพัฒนางานของการบริหารงบประมาณมีค่าความต้องการจำเป็นสูงสุดการที่งานบริหารงบประมาณไม่นำผลประเมินมาใช้ เป็นความต้องการจำเป็นมาก จะทำให้ไม่สามารถพัฒนาปรับปรุงงานโครงการได้เท่าที่ควร อาจเป็นเพราะปัจจัยภายในจากผู้เกี่ยวข้องไม่ตระหนักหรือไม่มีความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประเมินโครงการขาดความรู้และทักษะการปฏิบัติ การไม่ได้ศึกษาหรือฝึกฝนมาโดยตรง ดังนั้นควรให้การสนับสนุนส่งเสริมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะการประเมินนำผลมาใช้พัฒนาปรับปรุงงานพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เกี่ยวข้อง

ให้มากที่สุด หรือนำมาเพิ่มเป้าหมายในงานเป็นกลไกการบริหารสอดคล้องการประเมินเป็นการตัดสินคุณค่าสิ่งที่ประเมินช่วยพัฒนาสิ่งจะประเมินให้บรรลุจุดหมายได้ คือ พัฒนาสิ่งที่ประเมินไปในตัว เมื่อนำมาใช้ในการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะจะทำให้การเสริมสร้างจิตสาธารณะให้แก่นักเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก พบว่า กลยุทธ์หลักที่ 1 บริหารเข้มแข็ง เพื่อจิตสาธารณะนักเรียนเพิ่มพูน ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 2 กลยุทธ์ คือ (1) เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะและ (2) พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา กลยุทธ์ที่ได้จากการวิจัยนี้นำมากำหนดทิศทาง เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารในการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกให้ประสบผลสำเร็จ ดังรายละเอียดต่อไปนี้ กลยุทธ์รอง เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะเป็นกลยุทธ์ที่จะได้กำหนดการวางแผนโครงการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอย่างต่อเนื่อง จัดวางระบบบริหารให้มีความคล่องตัวเป็นระบบ ตรวจสอบติดตามได้ง่ายมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่องซึ่งเป็นกระบวนการตัดสินใจล่วงหน้าว่าจะทำอะไร ทำเมื่อไหร่ทำอย่างไรและใครเป็นคนทำ โดยมุ่งหวังให้เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายด้วยวิธีการที่ดีที่สุดให้เกิดประโยชน์สูงสุด และกลยุทธ์หลักที่ 2 สร้างเครือข่ายจิตสาธารณะให้กระจายอยู่รอบตัว ประกอบด้วยกลยุทธ์รอง 2 กลยุทธ์ คือ (1) ขยายโอกาสการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน (2) สร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการมีจิตสาธารณะ ข้อค้นพบของการวิจัย พบว่า สภาพแวดล้อมที่เป็นโอกาสในการบริหารเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะสำหรับนักเรียน คือ คอมพิวเตอร์มีราคาถูกลง สามารถจัดซื้อมาใช้ในการพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะได้มากที่สุด ทำให้การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารสารสนเทศมีความรวดเร็วและทันต่อสภาวะการแข่งขันในโลกปัจจุบัน

ความสำคัญของจิตสาธารณะไว้ว่า การที่คนมาอยู่รวมกันเป็นสังคมย่อมต้องมีความสัมพันธ์ในรูปแบบพึ่งพากันคน ในสังคมซึ่งมีหน้าที่แตกต่างกันไปถ้าขาดจิตสำนึกสาธารณะจะมีผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชนระดับประเทศ และระดับโลก ส่วนกลยุทธ์รองสร้างเครือข่ายชุมชนแห่งการมีจิตสาธารณะ สถานศึกษาสร้างเครือข่ายกับองค์กรต่าง ๆ เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาคุณภาพการเสริมสร้าง จิตสาธารณะให้ดียิ่งขึ้น การสร้างเครือข่ายความร่วมมือนับได้ว่า เป็นเครือข่ายที่มีความรู้ประสบการณ์ที่ให้การช่วยเหลือสนับสนุนการสร้างเสริมจิตสาธารณะของนักเรียนเป็นอย่างดี เพราะเครือข่ายทางสังคมเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชุมชน เครือข่ายจะทำให้การบริหารและจัดการของสถานศึกษาเติมเต็มศักยภาพให้ผู้เรียนและชุมชนได้เป็นอย่างดี

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะ ในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่น กระทรวงศึกษาธิการสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่การศึกษา ควรให้ความสำคัญและพิจารณากลยุทธ์และมาตรการจากข้อค้นพบต่าง ๆ ที่กล่าวมาเป็นแนวทางในการบริหารงานโดยการกำหนดนโยบายกลยุทธ์การพัฒนา หรือใช้ข้อมูลเป็นพื้นฐาน เพื่อเป็นทิศทางการเสริมสร้างจิตสาธารณะสำหรับนักเรียนโดยประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทและสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาอื่นได้

2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรเห็นคุณค่าของการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนส่งเสริมให้ครูได้ใช้ความรู้ความสามารถในการเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียน สนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เชื่อมโยงกับกิจกรรมจิตสาธารณะ

3. ให้โอกาสครูได้พัฒนาเพิ่มพูนความรู้ให้กำลังใจในการพัฒนางาน สนับสนุนการทำงาน ยกย่องเชิดชูบุคคลที่ทำดีมีจิตสาธารณะเป็นตัวอย่างแก่นักเรียน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พัฒนากลยุทธ์การสร้างเสริมจิตสาธารณะของโรงเรียนระดับประถมศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยนำเสนอกลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รองแนวทางการนำกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ และแนวทางประเมินความสำเร็จเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาขั้นตอนของการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติว่าผลเป็นอย่างไรกลยุทธ์ใดที่ต้องการมีการปรับปรุงและควรปรับปรุงอย่างไร รวมทั้งแนวทางควบคุมหรือประเมินกลยุทธ์ในแต่ละกลยุทธ์คืออะไรบ้าง เพื่อจะทำให้กลยุทธ์มีความสมบูรณ์ขึ้น

2. ควรมีการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสถานศึกษาอื่น ๆ ด้วย

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **แผนพัฒนาการศึกษาในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ : สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

เก็จกนก เอื้อวงศ์. (2560). **กลยุทธ์การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยเพื่อพัฒนาสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 10(2), 190-207.

จุฑาพร นาครอด. (2554). **ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 2 ในเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพฯ เขต 3.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เฉลย คงปรีพันธุ์. (2555). **การพัฒนากลยุทธการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก.** ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรอุตสาหกรรมดุษฎีบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ประเวศ วะสี. (2541). **บนเส้นทางใหม่ การส่งเสริมสุขภาพ อภิวัฒน์ชีวิตและสังคม.** กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.

พรทิพย์ สุพรรณกุล. (2553). **การพัฒนารูปแบบโรงเรียนสมรรถนะสูงในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 3). (2553). **ราชกิจจานุเบกษา**. (22 กรกฎาคม 2553).

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัญจร. (2543). **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เดือนตุลา.

สิราภรณ์ เทพสง่า. (2561). **การมีจิตสาธารณะของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนชุมชนวัดหนองค้อ สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2552). **การนำเสนอกลยุทธ์การบริหารการศึกษาสำหรับสถานศึกษาที่ถ่ายโอนจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานไปสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบล.** ดุษฎีนิพนธครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธิรา เภาสระคู. (2557). **การพัฒนาระบบการบริหารงานการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม, 10(1), 203-204.

สุพรรวษา โสภาพรม. (2556). **การศึกษาการส่งเสริมความผูกพันในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามแนวทางการบริหารจัดการระบบคุณภาพโรงเรียนมาตรฐานสากล.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2558). **ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ปีงบประมาณ 2558.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดระยอง. (2560). **แผนพัฒนาการศึกษาจังหวัดระยอง (พ.ศ.2562 – 2565).** ระยอง: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดระยอง.

เสาวลักษณ์ ยงวานิชจิต. (2559). **การพัฒนากลยุทธ์การบริหารเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะให้กับนักเรียนให้กับสถานศึกษายอดนิยมของรัฐ.** วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

Kagan, S. (1994). **Cooperative Learning.** San Juan Capistrano : Resources for Teach.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Participation of People in Development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

โกศล สอดส่อง
Koson Sodsong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : nuspong.ggg@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 24 ตุลาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด ด้านเนื้อหา 4 ด้าน 1) ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ด้านการบริหารงานในเทศบาล 3) ด้านการพัฒนาท้องถิ่น 4) ด้านการจัดหารายได้ จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ต่อเดือน ประชากรของการศึกษา ได้แก่ ประชาชน จำนวน 9,577 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 384 คน ซึ่งได้มาโดยการจากสูตร ทาโร ยามาเน่ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้การทดสอบ ค่าที (t-test) และความแปรปรวนทางเดียว

ผลการศึกษา พบว่า 1. การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการบริหารงานในเทศบาล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.24 รอง ลงมาการมีส่วนร่วมของประชาชนค่าเฉลี่ย 4.15 การจัดหารายได้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 การพัฒนาท้องถิ่นมีค่าเฉลี่ย 3.94 2. ผลการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาล พบว่า เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ ระดับรายได้ต่อเดือน ที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลที่ไม่แตกต่างกัน คือไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของประชาชน, เทศบาลตำบล, การเปรียบเทียบ

ABSTRACT

The purposes of this study were (1) to study the level of participation of people in development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization, Bang Pa-in District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; and (2) to compare participation of people in development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization classified by gender, age, marriage status,

educational level, profession, and monthly income. The population of the study was 9,577 people in Ban Krot Sub-district Municipality Organization area. The samples were 3 8 4 persons from regulation of Taro Yamane. The instrument used in collecting data was a rating scale questionnaire with the reliability value of . and the data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, independent samples t-test, and one-way analysis of variance.

The study findings were as follows 1. the participation of people in development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization, as a whole, was at a high level; and as individual aspects of study, the participation of people in development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization in every aspect was at a high level, sorted in descending order as follows: administration in the municipality ($\overline{X}$ = 4.24), the participation of people ($\overline{X}$ = 4. 15) , revenue provision ($\overline{X}$ = 3. 94) , and local development ($\overline{X}$ = 3. 94) 2 . in comparison of participation of people in development of Ban Krot Sub-district Municipality Organization classified by gender, age, marriage status, educational level, profession, and monthly income, as a whole, was not statistically significant different.

Key words: participation of people, Sub-district Municipality Organization**,** comparison

1. บทนำ

ความสำคัญของปัญหาการบริหารราชการ เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2546 ให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้อำนาจรัฐ ในทุกระดับ การบริหารราชการงาน ณ ปัจจุบันได้เล็งเห็น ถึงความสำคัญของการ มีส่วนร่วมโดย ให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในการ แสดงความคิดเห็น แสดงถึงความต้องการ เสนอปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น จะทำให้ผู้บริหารงานท้องถิ่น กับประชาชนได้ใกล้ชิด และรับทราบปัญหา ความต้องการต่าง ๆ จากประชาชน หรือเรียกว่า การผลักดันให้เกิด การมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามหลักธรรมภิบาลที่ภาครัฐจะเปิดโอกาส ให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และเป็นที่ยอมรับร่วมกันทุก ๆ ฝ่าย โดยการบริหารแบบมี ส่วนร่วมจะเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกต่อการบริหารจัดการในท้องถิ่นของตน ซึ่งประชาชนจะรับรู้ถึงปัญหา และหนทางในการแก้ไขปัญหาในท้องถิ่น (กรมส่งเสริมส่วนท้องถิ่น) เทศบาลตำบลบ้านกรด เป็น อปท.โดยแบ่งเขตการปกครอง ออกเป็น 22 ชุมชน เป็นหน่วยงานราชการหน่วยงาน หนึ่งที่ปฏิบัติตามหน้าที่ของเทศบาลตำบลตามพระราชบัญญัติเทศบาลและมีส่วนผลักดันให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากทางเทศบาลตำบล เห็นว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนา อันจะนำพาไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง ภายใต้แนวความคิดที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เขียนไว้ในหมวดที่ 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารต่าง ๆ ให้มีการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

ข้าพเจ้าเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบล บ้านกรด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ ให้โอกาสประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร จึงเป็นที่มาของการศึกษาการวิจัยเรื่องนี้

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้าน กรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการศึกษา ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527, 6 – 7) กล่าวถึงขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของนโยบายการพัฒนา

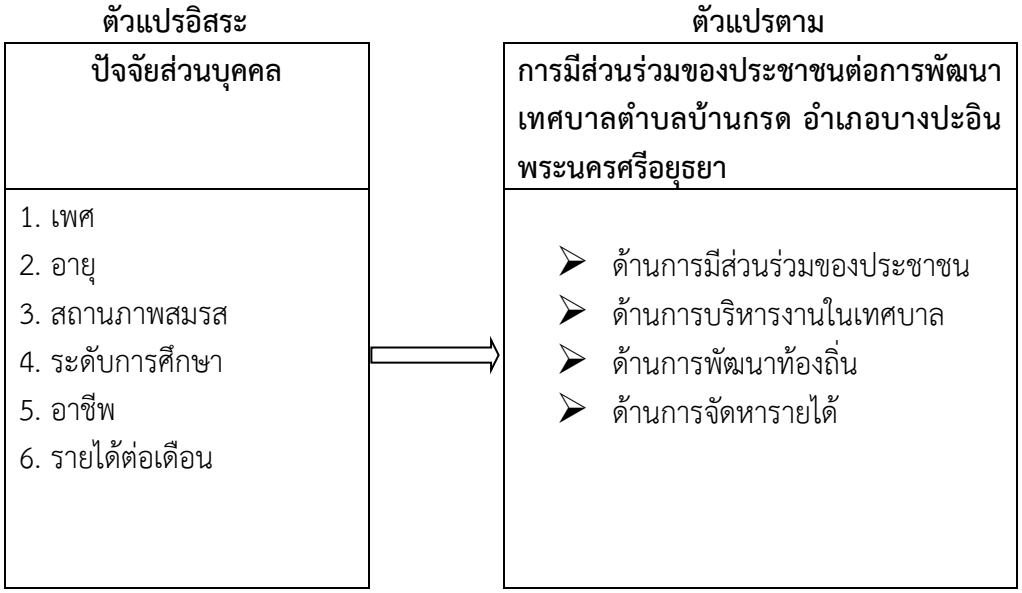

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ต่อ ต่างกันการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาที่แตกต่างกัน

5. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and Samples) ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลบ้านกรดอำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา กลุ่มตัวอย่างได้จากการใช้สูตรทาโร่ ยามาเน่จากประชาชน 9,57 คนได้กลุ่มตัวอย่าง 384 คน

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลบ้านกรด ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน มีจำนวน 6 ข้อ ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบปลายปิด

ตอนที่ 2 การมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน /ด้านการบริหารงานในเทศบาล/ด้านการพัฒนาท้องถิ่น /ด้านการจัดหารายได้ ด้านละ 5 ข้อ รวม 20 ข้อ เป็นแบบสอบถามปลายปิด (Close Ended Questionnaires) ซึ่งเป็นคำถามที่มีคำตอบให้ผู้ตอบเขียนเครื่องหมาย(/) ลงในช่องที่ตรงกับความเป็นจริงหรือความเห็นของตนเอง โดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นชนิดเลือกตอบ ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบของไลเคิร์ท (Likert's scale) มีทั้งหมด 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของประชาชน เป็นแบบสอบถามปลายเปิด

7. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้เครื่องมือในการวิจัยมีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการศึกษามากที่สุด ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือ /ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง/กำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์และองค์ประกอบที่ทำให้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลบ้านกรด/นำร่างแบบสอบถาม ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจ แก้ไข เสนอแนะ และปรับปรุง เพื่อความเหมาะสมและถูกต้อง ของแบบสอบถามนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วเพื่อตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Contend Validity) แล้วนำมาหาดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และจุดประสงค์ (Index to item objective congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และจุดประสงค์เท่ากับ 0.95 ปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ค่าที่ยอมรับได้ ค่าความเที่ยงตรง (Validity) ของแบบสอบถามความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และจุดประสงค์ (Item-objective of congruence : IOC) IOC = ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไป

8. การหาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ

นำแบบสอบถามไปทดลอง (Try out) กับประชาชนที่มีอายุ 18ปีขึ้นไป ในเขตเทศบาลตำบลปราสาททอง บางปะอิน จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบราค (Cronbac, L., 1977) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α) เท่ากับ .82 แบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้ว ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

9. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำหนังสือถึง นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลบ้านกรด เพื่อชี้แจ้งวัตถุประสงค์การวิจัยและขออนุญาติดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวม ข้อมูลโดยส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างและรับคืน แบบสอบถามในระหว่างเดือน ตุลาคม 2563 ถึง เดือน มกราคม 2563

10. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์โดยใช้สถิติข้อมูลเชิงพรรณนา(descriptive statistic analysis)โดยการวิเคราะห์ความถี่ (frequency) ค่าร้อยละ(percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)และวิเคราะห์หาความแตกต่างรายคู่โดยใช้วิธีทดสอบ LSD (Least Significant Difference) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประมวลผล เพื่อวิเคราะห์ผลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์

11. สรุปผลการวิจัย (Conclusion

ตารางที่ 1 วิเคราะห์มูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนา	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. รายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน	4.15	0.44	มาก
2. ด้านการบริหารงานในเทศบาล	4.24	0.47	มาก
3. ด้านการพัฒนาท้องถิ่น	3.94	0.33	มาก
4. ด้านการจัดหารายได้	3.94	0.43	มาก
รวม	4.06	0.42	มาก

เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด สรุปผล ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคลผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศ หญิงร้อยละ 51.0 อายุ ต่ำกว่า 20 ปีร้อยละ 26.0 สถานภาพสมรสร้อยละ 56.8 ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3 หรือเทียบเท่า คน ร้อยละ 40.4 อาชีพร้อยละ 39.8 รายได้ ต่อเดือน 5,000 – 10,000 บาทร้อยละ 41.4

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ค่ามากสุดด้านการบริหารงานในเทศบาล รองลงมา การมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดหารายได้ การพัฒนาท้องถิ่น ตามลำดับ

2.1 ด้านการบริหารงานในเทศบาล พบว่าอยู่ในระดับมาก ซึ่งเรียงลำดับจาก มากไปน้อย เข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาขององค์กรท้องถิ่น มีการร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกัน มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้สิทธิและหน้าที่ของตนร่วม รับทราบปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหาท้องถิ่นได้ตรงจุด เปิดโอกาสให้สมัครรับเลือกตั้งเป็นตัวแทนของท้องถิ่น

2.2 ด้านการบริหารงานในเทศบาล พบว่าอยู่ในระดับมาก มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันใน มีการบริหารงานบุคคลภายในหน่วยงานให้เหมาะสมกับความรู้ ความสามารถมีการใช้ทรัพยากรภายในหน่วยงานให้คุ้มค่า มีการสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษเมื่อทำผิด มีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจรรยาบรรณ

2.3 ด้านการพัฒนาท้องถิ่นโดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก มีการผูกมิตรและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่สังคมและชุมชนจัดขึ้นเช่น งานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน สมาชิกในชุมชนต่างมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้น เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาร่วมคิดร่วมตัดสินใจโครงการของชุมชน ประชาสัมพันธ์ผลงานที่ดำเนินงานแล้วให้ทราบทั่ว

2.4 ด้านการจัดหารายได้ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก พัฒนาคนให้มีขีดความสามารถในการพัฒนาตนเองและชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ให้บริการจัดเก็บภาษีนอกสถานที่ รับเงินจัดสรรจากรัฐบาล ประชาสัมพันธ์ระยะเวลาการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในองค์กร

3. ผลการเปรียบเทียบความแตกต่าง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3.1 เพศ แสดงผลการเปรียบเทียบเพศ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด พบว่า เพศที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา มีความคิดเห็น ที่ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า $p > .05$ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 อายุ แสดงผลการเปรียบเทียบ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด พบว่า อายุที่แตกต่างกันมี มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า p > .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3 สถานภาพสมรส แสดงผลการเปรียบเทียบสถานภาพ กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เทศบาลตำบลบ้านกรด พบว่า สถานภาพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนามีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า p > .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 ระดับการศึกษาแสดงผลการเปรียบเทียบระดับการศึกษา กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด พบว่า ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมต่อการพัฒนา ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า p > 0.05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 อาชีพ แสดงผลการเปรียบเทียบระหว่างอาชีพ ของประชากรกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด พบว่า อาชีพที่แตกต่างกันการมีส่วนร่วมต่อการพัฒนา ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า p > .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 รายได้ต่อเดือน แสดงผลการเปรียบเทียบระหว่างระดับรายได้ต่อเดือนของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา พบว่า ระดับรายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมในการพัฒนา ไม่แตกต่างกัน คือ มีค่า p > .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

12. อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาวิจัยโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก ไปสอดคล้อง วิษณุ หยกจินดา (2557) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ไปสอดคล้อง อัครกฤษ นุ่นจันทร์ กับพวก (2556) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานของเทศบาลตำบล ในเขตจังหวัดลพบุรี พบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ขัดแย้งกับงานวิจัย ของจริญญา จันทร์ทรง (2555) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การ บริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่าโดย ภาพรวมประชาชนมีส่วนร่วมต่อการพัฒนาท้องถิ่น อยู่ในระดับปานกลาง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ นุสราพันธรักษ์ (2555) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่คลองจุกกระเฌอ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่าประชาชนมีส่วนร่วมใน การพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมระดับปานกลาง

1. ผลรายด้านการ มีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัย อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด เนื่องจากประชาชนได้มีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อนำเสนอเรื่องต่าง ๆ ที่มีความจำเป็นในการพัฒนาท้องถิ่นประชาชน มีส่วนในการตัดสินใจวางแผนขั้นตอนการดำเนินงานของกิจกรรมขององค์กรปกครองท้องถิ่น และมีส่วนร่วมกำหนดแหล่งของทรัพยากรที่จะใช้ในกิจกรรมโครงการ ต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรดอย่างพร้อมเพียงกัน ผลการวิจัยภาพ รวมจึงอยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการบริหารงานในเทศบาล ซึ่งในความคิดเห็นของผู้วิจัย อาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด ทางเทศบาลตำบลบ้านกรด จะแจ้งข้อมูลเรื่องราวต่าง ๆ ของเทศบาลไม่ว่าการจัดการ การบริหารทุกด้านของเทศบาล มีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น และประชาชนต่าง ๆ มีส่วนร่วม ในทุกกิจกรรมของเทศบาลทำให้ประชาชนทราบ ผลการวิจัย ภาพรวมจึงอยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการพัฒนาท้องถิ่น ประชาชนในท้องถิ่นต่าง เห็นความสำคัญ ต่อความเป็นอยู่ของตนเอง จากผลการของการร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาท้องถิ่น จะทำให้ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ผลในการวิจัยในด้านนี้ โดยภาพรวมพบว่า มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการจัดหารายได้ประชาชนในท้องถิ่นต่างเห็นความสำคัญ ของการจัดเก็บภาษี ของท้องถิ่น และย่อมชำระภาษีให้ท้องถิ่น เงินภาษีจะย้อนกลับมาพัฒนาท้องถิ่นเช่นนำมาพัฒนาโครงสร้างพื้นของท้องถิ่น ถนน ประปา ไฟฟ้าเป็นต้น ผลวิจัยด้านนี้ โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก

2. ระดับการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือนที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลบ้านกรด ไม่แตกต่างกัน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (มีค่า $p > .05$) ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

13. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางการนำผลการวิจัยมา เป็นแนวทางการพัฒนาของเทศบาลตำบลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ สนับสนุนประชาชนเข้าร่วมรับฟังการประชุมสภาขององค์กรท้องถิ่น มีการประชาสัมพันธ์ให้รู้สิทธิและหน้าที่ของตนรวม รับทราบปัญหาและช่วยกันแก้ไขปัญหาท้องถิ่นได้ตรงจุด

ด้านการบริหารงานในเทศบาล คือ มีการบริหารงานบุคคลภายในหน่วยงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถ มีการใช้ทรัพยากรภายในหน่วยงานให้คุ้มค่า มีการสร้างแรงจูงใจและบทลงโทษเมื่อทำผิด มีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมจรรยาบรรณ

ด้านการพัฒนาท้องถิ่น คือ มีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่สังคมและชุมชนจัดขึ้น เช่น งานประเพณีต่าง ๆ ของชุมชน มีการประชาสัมพันธ์ผลงานที่ดำเนินงานแล้วให้ทราบทั่วกัน

ด้านการจัดหารายได้ คือ มีการให้บริการจัดเก็บภาษีนอกสถานที่ รับเงินจัดสรรจากรัฐบาล มีการประชาสัมพันธ์ระยะเวลาการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ มีการจัดเก็บภาษีอากร ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพัฒนา เทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในด้านการพัฒนา 4 ด้าน เท่านั้น หากมีเทศบาลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน ด้านอื่น ๆ ควรศึกษาในด้านอื่น ๆ อาทิ เช่น นโยบายการพัฒนาชุมชน การวางแผนการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชุมชน เป็นต้น ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อพัฒนาเทศบาลตำบลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นำแนวทางในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาเทศบาลตำบลตำบลบ้านกรด อำเภอบางปะอิน พระนครศรีอยุธยา ไปถือปฏิบัติ ต่อไป

บรรณานุกรม

วิษณุ หยกจินดา. (2557). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนหมู่บ้านทุ่งกร่าง ตำบลทับไทร อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี.**

อัครกฤษ นุ่นจันทร์. (2556). **การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลในเขต จังหวัดลพบุรี.**

จริญญา จันทร์ทรง. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาท้องถิ่นในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสงใหญ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี.**

นุสรา พันธรักษ์. (2555). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น: กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลคลองจุกกระเฌอ อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จังหวัดฉะเชิงเทรา.**

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Application of Sufficiency Economy Philosophy in People's Daily Life Samphao Lom Subdistrict, Phra Nakhon Si Ayutthaya District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

โกศล สอดส่อง
koson sodsong
วิทยาลัยพิชญบัณฑิต
Pitchayabundit College
E-mail : nuspong.ggg@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 24 ตุลาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤศจิกายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤศจิกายน 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มประกอบด้วย 4 ด้าน 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ4) ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ของประชาชนตำบลสำเภาล่มอำเภอพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งหมด 3,371 คนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 358 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้การทดสอบค่าที (t-test) และความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1. ระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันโดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.67และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านความมีเหตุผลค่าเฉลี่ยที่สูงสุด 4.74 รองลงมาด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย 4.67 ตามด้วยด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.63 และ ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีมีค่าเฉลี่ย 4.63 2. ผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชีวิตประจำวัน พบว่าประชาชนที่มี เพศ ระดับการศึกษา และอาชีพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน แตกต่างกันอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ส่วนประชาชนที่มี อายุ สถานภาพ และรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : การประยุกต์ใช้, ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, ชีวิตประจำวัน

ABSTRACT

This research aimed 1) to study the application of sufficiency economy philosophy in daily life of people in Samphao Lom sub-district, Ayutthaya district, Ayutthaya province.

2) tocomp are the application of sufficiency economy philosophy in daily life of people in Samphao Lom sub-district, Ayutthaya district, Ayutthaya province.to compare the application of the philosophy in the daily life of the Samphao Lom sub-district, four aspects: 1) the restraint, 2) rationality. 3) the immune system in the body. And 4) the conditions and merits of Ayutthaya The total sample of 3371 people, 358 people used in the study was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, average, standard deviation using the test (t-test) and ANOVA (One way ANOVA).

The research found that 1. The first application of philosophy on a daily basis by all sides. At the most, an average of 4.67, and considering it was found that the rationality average up 4.74, followed by its modest with an average of 4.67, followed by the terms of knowledge and virtue are averaging 4.63 and above. the immune system has a better average 4.63. 2. The comparison application –sufficiency. In everyday life Found that people who have sex Education level Professional and well With the application of philosophy in everyday life . The difference was statistically significant at the .05 level. Most people who are age and income differences. With the application of philosophy in everyday life is no different.

Keywords : The application, sufficiency economy, daily life

1. บทนำ

กระบวนการพัฒนาเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมักจะมุ่งเน้นผลทางด้านตัวเลขทาง GDP หรือ GNP มากกว่าการคำนึงถึงคุณภาพชีวิตของประชากรในประเทศบางประเทศมีค่า GDP สูงแต่กลับมีคนจนอยู่มาก นั่นคือปัญหาของการกระจายรายได้และจุดอ่อนที่สำคัญของการมุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจคือการละเลยตัวแปรทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทำให้ขาดคุณสมบัติของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งเงื่อนไขของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สำคัญคือการกำจัดความยากจนให้หมดไป และทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศดีขึ้น ผลกระทบในส่วนของคุณภาพชีวิตที่เกิดขึ้นนี้ นับเป็นประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากเป็นผลกระทบที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ประเทศใดที่ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีมีคุณภาพชีวิตที่ดี หมายถึง การมีศักยภาพในการครองตน ครองชีพที่ดีสามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ทัดเทียมกับอารยประเทศได้ ซึ่งคณะกรรมการนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคและท้องถิ่น ได้เล็งเห็นความสำคัญของการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนจึงได้กำหนดให้มีการจัดทำแผนฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมชนบทขึ้น เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน โดยยึดแนวทางพระราชดำรัสขององค์พระบาทสามเด็จพระเจ้าอยู่หัวในการนำนโยบายเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานต่างๆ ในชนบท (กรมการปกครอง, 2543: 3-8) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงชีวิตที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชดำรัสแก่ชาวไทยนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา และถูกกล่าวถึงอย่างชัดเจนในวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัฒน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

เหตุผลนี้ ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นคนท้องถิ่นนี้จึงสนใจวิจัยเรื่อง ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และเพื่อเป็น

ข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2) เพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้

3. สมมติฐานของการวิจัย

ลักษณะส่วนบุคคลของชาวบ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 1) ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีเพศ ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน 2)ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีอายุต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน3) ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีสถานภาพ ต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน4)ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีระดับการศึกษา ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน5) ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีอาชีพหลักปัจจุบันต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน 6) ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีรายได้ต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกัน

4. ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาการศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วย 4 ด้าน 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ4)ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม 2) ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้สำหรับการศึกษาครั้งนี้คือประชาชนตำบลสำเภาล่มอำเภอพระนครศรีอยุธยาพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งหมด 3,371 คน 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ คือประชาชนตำบลสำเภาล่มอำเภอพระนครศรีอยุธยาพระนครศรีอยุธยา

5. วิธีวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)พร้อมศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามโดยแบ่งเป็น 3 ตอนคือตอนที่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุสถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลัก และรายได้ ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบและเติมข้อความ ตอนที่ 2) ประกอบด้วย 4 ด้าน1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และ4)ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม ตอนละ7 ข้อรวมจำนวน 32 ข้อ โดยแบบสอบถามที่ใช้เป็นชนิดเลือกตอบ ลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามแบบของไลเคิร์ท (Likert’s scale) มีทั้งหมด 5 ระดับ มากที่สุด มาก ปานกลางน้อย น้อยที่สุด ตอนที่ 3) ความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะของประชาชน เป็นแบบสอบถามปลายเปิด มีแบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อการประมวลผล เพื่อวิเคราะห์ผลทางสถิติ ด้วยวิธีการทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เป็นการศึกษาเชิงอธิบาย (Explanatory) และเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire)1) ความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 5% จำนวนทั้งหมด 3,371 คนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 358 คนเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาคือแบบสอบถาม วิเคราะห์

ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้การทดสอบค่าที (t-test) และความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA)ได้กลุ่มตัวอย่าง

6. ผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา สรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามพบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน304 คน คิดเป็นร้อยละ 84.9 และเป็นเพศชาย จำนวน 54 คน คิดเป็นร้อยละ 15.1 ส่วนใหญ่ อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 85.5 รองลงมาคือ มีอายุมากกว่า 50 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5 สถานภาพสมรส จำนวน 277 คน คิดเป็นร้อยละ 77.4 รองลงมา คือมีสถานภาพโสด จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 12.8 ตามด้วย สถานภาพแยกกันอยู่ จำนวน 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.1 และสุดท้าย สถานภาพหย่าร้าง/หม้าย จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 3.6 การศึกษาระดับประถม,มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่า จำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 80.7 รองลงมา คือ ปริญญาตรี จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 ไม่ได้เรียนหนังสือ จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 10.1 และน้อยสุดคือ สูงว่าปริญญาตรี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 **อาชีพ** ส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนา/ ทำสวน/ ทำไร่ จำนวน 330 คน คิดเป็นร้อยละ 92.2 รองลงมา อาชีพค้าขาย จำนวน 19 คน และ สุดท้าย อาชีพอุตสาหกรรมในครัวเรือน จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.5 **รายได้** ส่วนใหญ่ มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 90.8 รองลงมา 20,001-30,000 บาท จำนวน 14 ตัวอย่าง คิดเป็นร้อยละ 3.9 ตามด้วยรายได้ 10,001-20,000 บาท จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.1 สุดท้าย มีรายได้มากกว่า 30,000บาท จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2

2. ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา พระนครศรีอยุธยา โดยรวมทุกด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน โดยรวมทุกด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.67, S.D. = .46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด คือด้านความมีเหตุผล มีค่าเฉลี่ย = 4.74, S.D. = .44 รองลงมา คือ ด้านความพอประมาณ มีค่าเฉลี่ย = 4.67, S.D. = .44 ตามด้วย ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มีค่าเฉลี่ย = 4.63, S.D. = .46 และด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี มีค่าเฉลี่ย = 4.63, S.D. = .49

3. แยกเป็นรายด้านดังนี้พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม อำเภอพระนครศรีอยุธยา ด้านความพอประมาณ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.67 S.D.= .44 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด คือ มีการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.90 S.D. = .30 รองลงมา คือ มีการผลิตหรือบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (กินพืชผักอาหารพื้นบ้านแบบรู้คุณค่า) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย= 4.85 S .D. = .36 มีการผลิตของใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.74 S.D. = .44 มีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามฐานะ เช่น ไม่ใช้จ่ายเกินตัว เกินรายรับ ฟุ่มเฟือย อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.66 S.D. = .47 มีการลดค่าใช้จ่ายบางอย่างลง เช่น ค่าน้ำมันรถ ค่าโทรศัพท์ ของกินของใช้ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.57 S.D. = .50 มีการเก็บออม และเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.48 S.D.= .50 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรหรือการถนอมอาหาร อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.47 S.D. =.50 ด้านความมีเหตุผล การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.69 S.D. = .46 และเมื่อ

พิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด คือ มีการใช้เหตุผลในการพิจารณาการลงทุนหรือกู้เงิน เช่น ทรัพยากรที่มีความสามารถในการชำระเงินของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.75 S.D. = .44 รองลงมา คือ มีการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงในระดับครอบครัว เช่น เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคแล้วแบ่งขายเพื่อเพิ่มรายได้ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.74 S .D. = .44 ให้ความร่วมมือในการจัดให้มีเวทีชาวบ้านเพื่อให้ประชาชนและผู้แทนธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐได้มาร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.74 S.D. = .44 การปลูกพืชตามฤดูกาล โดยพิจารณาความต้องการของท้องตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.68 S.D. = .47 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการวางแผนการใช้น้ำในการเกษตรให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ และลดปริมาณการใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาลโดยใช้น้ำฝนหรือน้ำในแม่น้ำลำคลองทดแทน อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 4.54 S.D.=.50 **ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกัน**พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่ดี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.63 S.D. = .49 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด คือ มีเครือข่ายหรือกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน เพื่อจัดการการผลิตหรือบริโภคของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.78 S.D. = .41รองลงมา คือ มีระบบใช้จ่ายที่ดี เช่น การทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย= 4.78 S .D. = .45 มีการวางแผนอนาคตของคนในครอบครัว เช่น มีการออมทั้งที่เก็บเงินไว้เองหรือฝากกับสถาบันการเงิน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.64 S.D. =.48 การประกอบอาชีพหลาย ๆ อย่างในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพื่อรายได้ให้มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย= 4.64 S.D. = .52 คนในครอบครัวช่วยกันทำงานหรือมีอาชีพเสริม อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 4.57 S.D. = .50, การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.57 S.D.= .50 มีการดูแลเรื่องการเรียนของลูกเพื่อเป็นการเตรียมตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 4.56 S.D.= .50 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุด คือ มีการพูดคุยเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัวในเรื่องการละเว้นอบายมุขต่างๆอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.53 S.D. = .53 **ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม** พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.63 S.D. = .46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยที่สูงสุด คือ มีการใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.83 S.D. = .37 และ มีการใช้สติในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.83 S .D. = .37 รองลงมา คือ มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.72 S.D. = .45 มีการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.72 S.D. = .45 มีการเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ ความคดของท่านเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นทราบ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย= 4.68 S.D.=.47 มีการใช้ความรอบคอบและระมัดระวังที่จะนำความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับมาปฏิบัติจริง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.66 S.D.= .47มีการประกอบอาชีพโดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.62 S.D.= .49 มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.57 S.D.= .50 มีการให้ความร่วมมือกับชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับภัยธรรมชาติต่างๆเช่นการป้องกันภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.52 S.D. = .50 มีการให้ความช่วยเหลือคนจน หรือคนด้อยโอกาสอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย = 4.51 S.D.= .50 มีความอดทนในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.47 S.D.= .50 และข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยสุดคือมีการยึดหลัก เดินทางสายกลางในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย = 4.46 S.D. = .50

7. ผลการเปรียบเทียบการ

ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเปรียบเทียบเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาพระนครศรีอยุธยาจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพหลักปัจจุบัน และรายได้ เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทดสอบค่าที (t-test) ด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว(One Way ANOWA) ด้วยสถิติทดสอบ (F-test) เมื่อพบว่าความแปรปรวนมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญจึงทำการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่(Sheffe) ผลการวิเคราะห์ พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม **จำแนกตามเพศ** โดยใช้วิธี t-test ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 พบว่าประชาชนที่เป็นเพศชาย และเพศหญิง โดยภาพรวมมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (F = -1.101, Sig = .005) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยกเว้นด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ที่พบว่าไม่แตกต่างกัน **จำแนกตามอายุ** พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มทั้งในภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน **จำแนกตามสถานภาพ** พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มทั้งในภาพรวม และรายด้าน มีความไม่แตกต่างกัน **จำแนกตามระดับการศึกษา** พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (F = 3.356, Sig = .019) ยกเว้นหากทดสอบรายด้าน ทุกด้าน จะพบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม มีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 จึงเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่เชิงพหุ (Mean Difference)ของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Sheffe) พบว่า ในภาพรวม ประชาชนที่ไม่ได้เรียน,มีการศึกษาระดับประถม, มัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า, ปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรี มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 ทุกคู่จำแนกตามอาชีพหลักตามอาชีพหลัก ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (F = 3.950, Sig = .020) ยกเว้นหากทดสอบรายด้าน ทุกด้าน จะพบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มมีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้นจึงเปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายคู่เชิงพหุ (Mean Difference) ของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Sheffe)ความแตกต่างค่าเฉลี่ย (Mean Difference) รายคู่ของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม พบว่า ในภาพรวม ประชาชนที่มีอาชีพ ทำนา/ ทำสวน/ทำไร่ มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน แตกต่างกับ อาชีพค้าขาย อย่างมีนัยสำคัญทางสิติที่ระดับ .05 ส่วนคู่อื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเกี่ยวกับความแตกต่างของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม จำแนกตามรายได้พบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม จำแนกตามรายได้ในภาพรวม และรายด้าน มีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (F = .986, Sig = .399) ในทุกด้าน

8. สรุปการทดสอบสมมติฐานในการวิจัย

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม สามารถสรุปผลการทดสอบสมมุติฐานได้ดังนี้ 1) ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มี เพศต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล และด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี2)ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวมและรายด้านมีความไม่แตกต่างกัน 3)ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีสถานภาพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม และรายด้าน มีความไม่แตกต่างกัน 4)ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ยกเว้นหากทดสอบรายด้าน ทุกด้าน จะพบว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มมีความไม่แตกต่างกัน 5)ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีอาชีพต่างกันมีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันในภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05ยกเว้นประชาชนที่มีอาชีพ ทำนา/ ทำสวน/ ทำไร่ มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันแตกต่างกับอาชีพค้าขาย อย่างมีนัยสำคัญทางสิติที่ระดับ .05 6) ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม และรายด้านมีความไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05(F = .986, Sig = .399) ในทุกด้าน

9. สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยค้นคว้าเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม และเพื่อเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 จำนวน 358 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยค่าสถิติร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)ใช้อธิบายการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน และการทดสอบ ค่าที่ t-test และวิเคราะห์ค่าความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) ใช้ทดสอบสมมติฐาน

สรุปผลอภิปรายผลการวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มจากกลุ่มตัวอย่าง 358 คน สรุปผลการวิจัย 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 304 คน คิดเป็น ร้อยละ 84.5 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 306 คน คิดเป็นร้อยละ 85.5 สถานภาพสมรส จำนวน 277 คนคิดเป็นร้อยละ 77.4 มีการศึกษาระดับประถม, มัธยมศึกษา หรือเทียบเท่าจำนวน 289 คน คิดเป็นร้อยละ 80.7 มีอาชีพหลักทำนา/ ทำสวน/ ทำไร่ จำนวน 330 คน คิดเป็นร้อยละ 92.2 มีรายได้ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 325 คน คิดเป็นร้อยละ 90.8 มีความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 2)การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มระดับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่ม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุผล ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย เฉลี่ย = 4.67 S.D. = .46 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มเป็นอันดับหนึ่ง คือ ด้านความมีเหตุผลอยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมา คือ ด้านความพอประมาณ ตามด้วย ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม และ ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีโดยในแต่ละ

ด้านมีรายละเอียดสรุปได้ ดังนี้1) ด้านความพอประมาณในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สูงสุด คือ มีการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีการผลิตหรือบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (กินพืชผักอาหารพื้นบ้านแบบรู้คุณค่า) อยู่ในระดับมากที่สุด,มีการผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด, มีการดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามฐานะ เช่นไม่ใช้จ่ายเกินตัวเกินรายรับฟุ่มเฟือยอยู่ในระดับมากที่สุด, มีการลดค่าใช้จ่ายบางอย่างลง เช่นค่าน้ำมันรถค่าโทรศัพท์ของกินของใช้อยู่ในระดับมากที่สุด, มีการเก็บออม และเลือกซื้อสินค้าที่ผลิตในท้องถิ่นอยู่ในระดับมากที่สุดและสุดท้าย คือ มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรหรือการถนอมอาหาร อยู่ในระดับมากที่สุด 2) ด้านความมีเหตุผลในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สูงสุด คือ มีการใช้เหตุผลในการพิจารณาการลงทุนหรือกู้เงิน เช่น ทรัพยากรที่มีความสามารถ ในการชำระเงินของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุดรองลงมา คือ มีการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงในระดับครอบครัว เช่น เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคแล้วแบ่งขายเพื่อเพิ่มรายได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ให้ความร่วมมือในการจัดให้มีเวทีชาวบ้านเพื่อให้ประชาชนและผู้แทนธุรกิจหรือหน่วยงานของรัฐได้มาร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด การปลูกพืชตามฤดูกาล โดยพิจารณาความต้องการของท้องตลาด อยู่ในระดับมากที่สุด และสุดท้าย คือ มีการวางแผนการใช้น้ำในการเกษตรให้เหมาะสมกับปริมาณน้ำที่มีในพื้นที่ และลดปริมาณการใช้น้ำประปาหรือน้ำบาดาลโดยใช้น้ำฝนหรือน้ำในแม่น้ำลำคลองทดแทน อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สูงสุด คือ มีเครือข่ายหรือกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน เพื่อจัดการการผลิตหรือบริโภคของตนเอง อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีระบบใช้จ่ายที่ดี เช่นการทำบัญชีครัวเรือน อยู่ในระดับมากที่สุด มีการวางแผนอนาคตของคนในครอบครัว เช่น มีการออมทั้งที่เก็บเงินไว้เองหรือฝากกับสถาบันการเงินอยู่ในระดับมากที่สุด การประกอบอาชีพหลายๆ อย่างในช่วงเวลาใกล้เคียงกันเพื่อรายได้ให้มากขึ้น อยู่ในระดับมากที่สุด คนในครอบครัวช่วยกันทำงานหรือมีอาชีพเสริม อยู่ในระดับมากที่สุด การรู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน อยู่ในระดับมากที่สุด มีการดูแลเรื่องการเรียนของลูกเพื่อเป็นการเตรียมตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต อยู่ในระดับมากที่สุด และข้อสุดท้าย คือ มีการพูดคุยเรียนรู้ร่วมกันภายในครอบครัวในเรื่องการละเว้นอบายมุขต่างๆอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรม ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่เป็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมากที่สูงสุด คือ มีการใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุดและ มีการใช้สติในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ มีการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่างๆ อยู่ในระดับมากที่สุด มีการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด มีการเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ ความคดของท่านเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่นทราบ อยู่ในระดับมากที่สุด มีการใช้ความรอบคอบและระมัดระวังที่จะนำความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้รับมาปฏิบัติจริง อยู่ในระดับมากที่สุด มีการประกอบอาชีพโดยยึดหลักความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่นอยู่ในระดับมากที่สุด มีการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับมากที่สุด มีการให้ความร่วมมือกับชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับภัยธรรมชาติต่างๆ เช่นการป้องกันภัยน้ำท่วม อยู่ในระดับมากที่สุดมีการให้ความช่วยเหลือคนจน หรือคนด้อยโอกาสอยู่ในระดับมากที่สุด มีความอดทนในการประกอบอาชีพและช่วยเหลือสังคมอยู่ในระดับมากที่สุด และข้อสุดท้าย คือ มีการยึดหลัก เดินทางสายกลางในการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับมากที่สุด

การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประชาชนตำบลสำเภาล่ม สามารถสรุปผล การทดสอบสมมติฐาน ได้ดังนี้ สมมติฐานข้อที่ 1 ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีเพศต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวมมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐาน สมมติฐานข้อที่ 2 ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีอายุต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม และรายด้าน มีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานสมมติฐานข้อที่ 3 ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีสถานภาพต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันในภาพรวม และรายด้าน มีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐานสมมติฐานข้อที่ 4 ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานสมมติฐานข้อที่ 5 ประชาชนตำบลสำเภาล่มที่มีอาชีพหลักปัจจุบันต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ในภาพรวม มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานสมมติฐานข้อที่ 6 ประชาชนตำบลสำเภาล่ม ที่มีรายได้ต่างกัน มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันในภาพรวม มีความไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

อภิปรายผลการวิจัย จากการสรุปผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นทำให้ทราบถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ตำบลสำเภาล่ม และทราบถึงผลการเปรียบเทียบการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มสามารถตอบวัตถุประสงค์และสมมติฐานของการวิจัย และสามารถอภิปรายผลของการวิจัย ดังนี้ การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนตำบลสำเภาล่มในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้านทั้งนี้เนื่องจากปัจจุบันประชาชนหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นจากอดีต **ผลการวิจัยครั้งนี้ สามารถพิจารณาเป็นรายด้าน** ดังต่อไปนี้1) ด้านความพอประมาณประชาชน ตำบลสำเภาล่ม มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่าข้อที่มีการนำการประยุกต์ใช้มากที่สุด ได้แก่ มีการปลูกพืชผักสวนครัวหรือเลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภคในครัวเรือน, การผลิตหรือบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ (กินพืชผักอาหารพื้นบ้านแบบรู้คุณค่า) การผลิตของใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อลดค่าใช้จ่ายในครอบครัว,การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่ายตามฐานะ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของสุพรรณ ภูถมดี และคณะฯ (2556) ได้ศึกษาเรื่องการรับรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ: กรณีศึกษา กำลังพลศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง ศูนย์บัญชาการทางทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย พบว่า กลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน อยู่ในระดับมาก2)ด้านความมีเหตุผลประชาชน ตำบลสำเภาล่ม มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุดและพบว่า ข้อที่มีการนำการประยุกต์ใช้มากที่สุด ได้แก่การใช้เหตุผลในการพิจารณาการลงทุนหรือกู้เงิน เช่น ทรัพยากรที่มีความสามารถในการชำระเงินของตนเองการตัดสินใจเกี่ยวกับความพอเพียงในระดับครอบครัว เช่น เมื่อมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคแล้วแบ่งขายเพื่อเพิ่มรายได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรายุ พ่วงศรี (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของคนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในเขตปริมณฑลรับรู้และเข้าใจมากที่สุดว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือความมีเหตุผล อยู่ในระดับมากที่สุด3) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีประชาชน ตำบลสำเภาล่ม มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย จิรายุ พ่วงศรี (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของคนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในเขตปริมณฑลรับรู้และเข้าใจมากที่สุดว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับมากที่สุด 4) ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมประชาชน ตำบลสำเภาล่ม มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน อยู่ในระดับมากที่สุด และพบว่า ข้อที่มีการนำการประยุกต์ใช้มากที่สุด ได้แก่การใช้ความเพียรในการประกอบอาชีพการใช้สติในการดำเนินชีวิตการติดตามข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากสื่อต่างๆการเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการเผยแพร่หรือถ่ายทอดความรู้ ความคดของท่านเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรายุ พ่วงศรี (2553) ได้ศึกษาเรื่องการประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของคนในกรุงเทพฯ และปริมณฑลพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามในเขตปริมณฑลรับรู้และเข้าใจมากที่สุดว่าหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับมากที่สุด

10. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้

แม้จะพบว่า ประชนในตำบลสำเภาล่ม มีการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันอยู่ในระดับมากที่สุด ก็ตาม แต่ก็มีบางข้อที่ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้1) ด้านเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง หน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล หรือพัฒนาชุมชนประจำอำเภอ ควรจัดหาแหล่งความรู้เพิ่มเติมให้กับประชาชน เช่น หนังสือพิมพ์ วารสารหรือนิตยสาร เพื่อให้เกิดการพัฒนาความรู้และควรจัดให้ประชาชนมีการรวมกลุ่ม ในการดำเนินกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น 2) ด้านการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมฟุ่มเฟือย สังคมแข่งขัน หน่วยงานของรัฐ เช่น ที่ทำการปกครองอำเภอ, องค์การบริหารส่วนตำบลหรือสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอควรส่งเสริมและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดขึ้น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจในถิ่นฐานดังเดิม เข้าใจในสภาพแวดล้อมโดยการผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ให้กลมกลืน ทั้งนี้เพื่อสร้างความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจของชุมชน

11. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันและผู้ที่สนใจจะทำวิจัยในเรื่องลักษณะดังกล่าวควรที่จะศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องดังนี้1) ควรศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนในตำบลหรือจังหวัดอื่น ๆเพื่อเปรียบเทียบการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันของประชาชนไว้เป็นกรณีศึกษา2) ควรศึกษาในเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหรือศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประยุกต์ใช้กับตัวแปรอื่นๆ

บรรณานุกรม

สุพรรณ ภูถมดี และคณะฯ. (2556). **การรับรู้ในการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ: กรณีศึกษา กำลังพลศูนย์ประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและความมั่นคง ศูนย์บัญชาการทางทหาร กองบัญชาการกองทัพไทย.** วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ ภาครัฐและเอกชน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

จิรายุ พ่วงศรี. (2553). **การประยุกต์ใช้แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงของคนในกรุงเทพฯ และปริมณฑล.** วารสาร RMUTT Global Business and Economics Review.

ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร

AN ANALYTICAL STUDY ON THE DOCTRINE OF THE THREE CHARACTERISTICS IN ANATTALAKKHANA SUTTA

พระมหาภาคภูมิ ภทฺทเมธี (สันหลง)
Phramaha Pharkphoom Bhaddamedhi (Sunlong)
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา
M.A. Student, Depatment of Tipitaka Studies
พระราชปริยัติมุนี
Phra Rajapariyattimuni
พระมหาอดิเดช สติวโร
Phramaha Adhidaech Sathivaro
สุเทพ พรมเลิศ
Suthep Promlert
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
E-mail : Pharkphoomsunlong@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 20 พฤษภาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 พฤษภาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร เป็นการวิจัยเชิงเอกสารโดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง **ผลการศึกษา พบว่า** กฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์นั้นเป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา มีปรากฏอยู่ในหลายพระสูตรซึ่งมีความหมายที่กว้างและแคบต่างกัน ด้วยเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น อนัตตลักขณสูตร ธัมมจักกัปปวัตนสูตร อุปปาทาสูตร จูฬสัจจกสูตร อานันทสูตร อนิจจสูตร ทุกขสูตร อนัตตสูตร และอนิจจตากถา ซึ่งพระสูตรเหล่านี้ กล่าวถึงความเป็นจริงของสังขารอันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ตั้งอยู่ในกฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว พระสูตรทั้งหมดต้องการสื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงของสังขารขันธ์ที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งบุคคลพึงนำมาพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเพื่อละความยึดมั่นถือมั่นแล้วจะบรรลุเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือความหมดสิ้นจากกิเลสทั้งปวง

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, ไตรลักษณ์, อนัตตลักขณสูตร

ABSTRACT

This research article aims to analytical study the Doctrine of the Three Characteristics in Anattalakkhana Sutta. This study is of documentary research. The sources

of this study have been collected from documents and research papers related to this thesis. **The results of the study were as follows** The rule of Ti-lakkhaṇa is an important Buddhist principle which appears in many Suttas, there is different between the wide and narrow of explanation by the events and situations such as Anattalakkhana-Sutta, Dhammacakkapavattana-Sutta, Uppādāna-Sutta, Jūḷasaccaka-Sutta, Ānanda-Sutta, Anicca-Sutta, Dukka-Sutta, Anatta-Sutta, and Aniccatākathā. These suttas have mentioned the reality of aggregates namely, the form, the feeling, the perception, the mental formations, the consciousness, which is existence of the rule of the rule of Ti-lakkhaṇa: impermanence, suffering, and non-self. In summation, all suttas try to point the reality of mental formations following the laws of nature. The person should consider the reality in order to abandon the clinging-aggregates, and then he will achieve the ultimate goal in Buddhism that is the end of all defilements.

Keywords: Analytical Study, Three Characteristics, Anattalakkhana Sutta

1. บทนำ

การศึกษาหลักพุทธธรรมที่มีปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะการศึกษาที่มุ่งเน้นแก่นคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้วเมื่อสองพันกว่าปีที่ผ่านมาโดยคำสอนเหล่านั้นได้ถูกบันทึกอยู่ในคัมภีร์พระไตรปิฎกเรียกว่า ศาสนธรรม อีกนัยหนึ่งเรียกว่า นวังคสัตถุศาสน์ที่เป็นพุทธพจน์ อันประกอบไปด้วยองค์ 9 คือ สุตตะ เคยยะ เวยยากรณะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัพภูตธรรม เวทัลละ (ม.มู. 12/238/252) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ปิฎก คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก โดยมีหลักธรรมที่ทรงตรัสรู้ที่ถูกเรียกชื่อในหลายประการที่ทรงสามารถนำมาใช้ให้เหมาะสมกับอุปนิสัยและสติปัญญาของผู้รับฟังคำสอนนั้น เช่น เรียกว่า อริยสัจ 4 บ้าง ปฏิจจสมุปบาทบ้าง และไตรลักษณ์บ้าง ซึ่งหลักธรรมเหล่านั้นพระพุทธเจ้าทรงนำมาสอนตลอดระยะเวลาที่ทรงพระชนม์อยู่ โดยเฉพาะหลักธรรมที่มีชื่อว่า ไตรลักษณ์นั้น ถือว่าเป็นหลักธรรมประการที่ 2 ที่ทำให้เกิดการบรรลุธรรมของพระสาวกรุ่นแรกของพระพุทธองค์ คือปัญจวัคคีย์ โดยเมื่อเสด็จถึงป่าอิสิปตนมฤคทายวันแล้ว ทรงชี้แจงให้พวกปัญจวัคคีย์ยอมรับในอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณแล้ว จากนั้นทรงแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตรแก่พวกเขา เมื่อแสดงธรรมจบ โกณฑัญญะผู้เป็นหัวหน้า ได้ธรรมจักษุ (ดวงตาเห็นธรรม คือโสดาปัตติมรรคญาณ) เป็นโสดาบัน ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุ พระผู้มีพระภาคทรงบวชให้ท่านด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา เป็นภิกษุรูปแรกในพระพุทธศาสนาและได้สมญานามจากพระผู้มีพระภาคว่า“อัญญาโกณฑัญญะ” แปลว่า “โกณฑัญญะได้รู้แล้วหนอ” ต่อจากนั้น ทรงแสดงธรรมแก่คนที่เหลือ คือ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ และอัสสชิ ทำให้ท่านเหล่านี้ได้ธรรมจักษุ ทั้งหมดได้ทูลขอบวชเป็นพระภิกษุในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงบวชให้พวกเขาด้วยวิธีเอหิภิกขุอุปสัมปทา ต่อจากนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนัตตลักขณสูตร ทำให้พระปัญจวัคคีย์ได้บรรลุอรหัตตผล (วิ.ม. 4/19-24/26-31)

ใจความสำคัญของพระสูตรนี้ ก็คือการที่พระพุทธเจ้ามุ่งที่จะสอนปัญจวัคคีย์ซึ่งเดิมทีเชื่อว่าแก่นความรู้ของโลก ธรรมชาติและชีวิตนั้นอยู่ที่ “อัตตา” หรือ “อาตมัน” เป็นสำคัญ การแสวงหาความจริงของปัญจวัคคีย์นั้นจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการค้นหาอัตตาอันยิ่งใหญ่ ดังนั้น พระพุทธเจ้าเมื่อทรงตรัสรู้แล้วท้ายที่สุดของการสอนจะเริ่มต้นด้วยอริยสัจ 4 และมรรค 8 เพื่อเป็นการเน้นย้ำในการสอนปัญจวัคคีย์ว่าความจริงแล้วอัตตาตัวตนนั้นไม่มีอยู่จริง เพราะคำว่าอัตตานั้น ก็คือ ปัญจขันธ์หรือขันธ์ 5 นั่นเอง เมื่อแยกย่อยออกไปแล้วก็จะมี

อยู่ 5 กอง เมื่อรวมแล้วก็จะมีอยู่ 2 คือกายกับจิต และเมื่อมองแบบแยกย่อยไปจนถึงที่สุดแล้ว ก็จะพบว่าขันธ์ 5 นั้นก็ตกอยู่ในกฎของธรรมชาติ 3 ประการ ได้แก่ (1) ไม่เที่ยง มีความผันแปรตลอดเวลา (2) เป็นทุกข์ ไม่สามารถที่จะคงอยู่ในสภาพเดิมได้ และ (3) เป็นอนัตตา ไม่มีสารัตถะใดๆ ที่จะเข้าไปยึดได้ว่านั่นเป็นเรา นั่นเป็นเขา เพราะขันธ์ 5 หรือสรรพสิ่งทั้งปวงนั้น ล้วนมีสภาพที่ตกอยู่ในกฎ 3 ประการดังกล่าว ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงหลักธรรมที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตรนั้นจึงมีอยู่หลายประการ ได้แก่ หลักไตรลักษณ์ คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา จากนั้นก็มีเรื่องของขันธ์ 5 ที่เป็นหัวใจของการอธิบายความในเรื่องไตรลักษณ์นี้ รวมถึงหลักคำสอนเรื่องกิเลสที่เป็นตัวยึดมั่นในขันธ์ 5 นั้น เป็นต้น (วิ.ป. 8/257/341)

อนัตตลักขณสูตรนี้ นับว่าเป็นพระสูตรที่มีความสำคัญเพราะเป็นพระสูตรที่ทำให้พระปัญจวัคคีย์บรรลุธรรม พระปัญจวัคคีย์นั้นที่เป็นนักบวชกลุ่มแรกที่เป็นพยานสำคัญของการตรัสรู้ของพระพุทธองค์ เป็นพยานแห่งการเกิดขึ้นของพระพุทธศาสนา และหากพิจารณาถึงความสำคัญของหลักธรรมก็จะพบว่าหลักไตรลักษณ์นี้ถือว่าเป็นหลักคำสอนที่มีความสำคัญและมีความเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน (Nayanaponika Mahathera, 1982, p. 77)

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า หลักคำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรนั้น นับว่าเป็นหลักคำสอนและพระสูตรที่มีความสำคัญมาก ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 4 และในพระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 17 และยังพบว่ามีปรากฏอยู่ในพระสูตรอื่น ๆ อีกหลายแห่ง เช่น อุปปาทาสูตร (อง.ติก. 20/137/385) จูฬสัจจกสูตร (ม.มู. 12/353/388) อานันทสูตร (สํ.ข. 17/21/32) อนิจจสูตร (สํ.ข. 17/12/27) ทุกขสูตร (สํ.ข. 17/13/28) อนัตตสูตร (สํ.ข. 17/14/28) และในพระอภิธรรมปิฎก อนิจจตากถา (อภิ.ก. 37/629/687) เป็นต้น จะเห็นว่าพระพุทธเจ้านอกจากจะทรงแสดงแก่ปัญจวัคคีย์แล้ว ยังทรงนำไปแสดงแก่กลุ่มภิกษุอื่น ๆ ที่มีพื้นฐานเดียวกัน แม้ว่าจะไม่ได้มีชื่อเดียวกับอนัตตลักขณสูตรก็ตาม แต่ว่าโดยเนื้อหามีความสัมพันธ์อย่างเดียวกัน ซึ่งมีการอธิบายหลักคำสอนเรื่องไตรลักษณ์ที่มีขอบเขตกว้างแคบกว่ากัน

ผู้วิจัยเห็นว่า ควรนำคำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรมาศึกษาเพิ่มเติม โดยกำหนดกรอบการวิจัยไว้ 3 ประเด็น คือ 1) โครงสร้างและเนื้อหาของอนัตตลักขณสูตรปรากฏในที่ใดบ้างในพระไตรปิฎก 2) คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นอย่างไร และ 3) วิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรเป็นอย่างไร และผู้วิจัยหวังว่าเมื่อทำการวิจัยจนเสร็จสิ้นแล้วผลการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้สนใจโดยเฉพาะในด้านการศึกษาพระไตรปิฎกได้เป็นอย่างดี

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างและเนื้อหาของอนัตตลักขณสูตร
2. เพื่อศึกษาคำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร

3. ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา และ ตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนาประเภทต่าง ๆ

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ หมายถึง คำสอนเกี่ยวกับลักษณะ 3 หรือ อาการ 3 อย่าง ได้แก่ อนิจจตา ทุกขตา อนัตตตา

อนัตตลักขณสูตร หมายถึง พระสูตรว่าด้วยอนัตตลักษณะ ในพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 4 ข้อ 20-24 หน้า 27-31

อนิจจตา หมายถึง ความไม่เที่ยงคือมีความผันแปรไป เปลี่ยนแปลงไป ความไม่คงที่หรือไม่แน่นอนของสังขาร ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความไม่เที่ยงของสังขาร

ทุกขตา หมายถึง ความเป็นทุกข์ สภาวะที่บีบคั้นของสังขารทั้งหลาย หมายความว่า สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีลักษณะที่เป็นทุกข์ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความเป็นทุกข์ของขันธ์ 5

อนัตตตา หมายถึง ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่เป็นไปในอำนาจของตน ภาวะที่ตรงกันข้ามกับอัตตา ในงานวิจัยนี้ หมายถึง อนัตตตาของธรรมคือขันธ์ 5

สามัญลักษณะ หมายถึง ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง คือ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นลักษณะที่เป็นสากลของสิ่งทั้งหลาย

5. ผลการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร สรุปได้ดังนี้

5.1 โครงสร้างและเนื้อหาของอนัตตลักขณสูตร

อนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยลักษณะแห่งอนัตตา ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ ปัญจวัคคิยกถา เล่มที่ 4 และพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค ขันธสังยุต มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 17 (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2535, หน้า 55) เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ เป็นเบื้องต้น ว่าด้วยเรื่องความเป็นอนัตตาของสังขารขันธ์ ซึ่งสงเคราะห์ในคำว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา คือความไม่มีตัวตนที่จะต้องยึดครองให้อยู่ในอำนาจได้ อนัตตลักขณสูตรนั้น เป็นพระสูตรที่พระผู้มีพระภาคแสดงแก่ปัญจวัคคีย์ที่ป่าอิสิปตนมฤทายวัน แขวงเมืองพาราณสี แคว้นมคธ จึงนับได้ว่าพระสูตรดังกล่าวนี้เกิดขึ้นเพราะอัธยาศัยของพระองค์เองและอัธยาศัยของผู้อื่น ด้วยเหตุที่พระองค์ทรงแสดงธรรมโดยอาศัยอัธยาศัยของเหล่าปัญจวัคคีย์ที่มีจิตผูกอยู่กับความยึดมั่นตัวเองจัดตามภูมิเดิม และพระองค์ตรัสเพื่อให้ละเลิกเหตุดังกล่าว

อนัตตลักขณสูตรเกิดเนื่องด้วยธัมมจักกัปปวัตตนสูตรเพราะทรงปฏิญญาการได้ตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง ด้วยอาการ 12 อย่างในอริยสัจ 4 ความจริงอันประเสริฐแห่งธรรมทั้งหลายว่าเป็นธรรมอันพระองค์เองไม่เคยได้สดับมาก่อน อนัตตลักขณสูตร เป็นชื่อพระสูตรที่แสดงลักษณะแห่งเบญจขันธ์ว่าเป็นอนัตตา ทรงแสดงแก่พระภิกษุปัญจวัคคีย์ คือ พระอัญญาโกณฑัญญะ พระวัปปะ พระภัททิยะ พระมหานามะ และพระอัสสชิ จนได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ ทรงแสดงขันธ์ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ตามความเป็นจริงที่เป็นอนัตตา ว่าไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน เพื่อให้พระภิกษุปัญจวัคคีย์เข้าใจความจริง

ในการศึกษาเนื้อหาของอนัตตลักขณสูตร เพื่อให้ง่ายต่อการศึกษาค้นคว้า จะได้แบ่งเนื้อหาของอนัตตลักขณสูตรเป็น 4 ตอน (พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ), 2556, หน้า 255) ดังนี้

ตอนที่ 1 ว่าด้วยคำสอนเกี่ยวกับขันธ์ 5

พระพุทธเจ้าทรงแสดงอนัตตลักขณสูตรแก่ปัญจวัคคีย์ โดยทรงยกหลักไตรลักษณ์มาเป็นเครื่องอธิบายความจริงของขันธ์ 5 มีใจความสำคัญว่า “ภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้ จักเป็นอัตตาแล้วไซร้ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึงได้ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของเรา จงเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนั้น” ภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ฉะนั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ จึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลย่อมไม่ได้ในรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณว่า “รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ของเรา จงเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนั้น” (วิ.ม. 4/20/27-28)

ตอนที่ 2 ว่าด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับขันธ์ 5

พระพุทธเจ้าตรัสถามปัญจวัคคีย์ ถึงความเข้าใจในขันธ์ 5 ในรูปแบบของการถาม-ตอบ มีใจความสำคัญว่า “ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอเข้าใจข้อนั้นอย่างไร รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เที่ยงหรือไม่เที่ยง” ภิกษุปัญจวัคคีย์ทูลว่า “ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า” จึงตรัสอีกว่า “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข” ทูลว่า “เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า” พระพุทธเจ้าตรัสถามอีกว่า “ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะเห็นสิ่งนั้นว่า นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอัตตาของเรา” ปัญจวัคคีย์ทูลว่า “ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า” (วิ.ม. 4/21/28-29)

ตอนที่ 3 ว่าด้วยการจำแนก และวิธีพิจารณาตรึกตรอง ขันธ์ 5

พระพุทธเจ้าได้ตรัสจำแนกขันธ์ 5 ออกเป็น 11 อย่าง และทรงแสดงวิธีพิจารณาให้เห็นด้วยปัญญาชอบตามเป็นจริง มีใจความสำคัญว่า “ภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ ทั้งหมดนั่น เธอพึงเห็นด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา” (วิ.ม. 4/22/29-30)

ตอนที่ 4 พระพุทธเจ้า ทรงสอนว่า ผู้ที่ปฏิบัติจนสามารถเห็นแจ้งอนิจจลักษณะ ทุกขลักษณะ และอนัตตลักษณะของสภาวธรรมแล้ว จะพัฒนาจิตขึ้นสู่วิปัสสนาญาณเป็นทางนำไปสู่การบรรลุพระอรหัตนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยมีใจความสำคัญว่า “ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ได้สดับ เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในรูป ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในเวทนา ย่อมเบื่อหน่ายในสัญญา ย่อมเบื่อหน่ายในสังขารทั้งหลาย ย่อมเบื่อหน่ายแม้ในวิญญาณ เมื่อเบื่อหน่าย ย่อมคลายกำหนัด เพราะคลายกำหนัด จิตย่อมหลุดพ้น เมื่อจิตหลุดพ้นแล้ว ย่อมมีญาณว่าหลุดพ้นแล้ว อริยสาวกย่อมรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี” (วิ.ม. 4/23/30)

เมื่อพระพุทธเจ้าได้ตรัสอนัตตลักขณสูตรจบแล้ว ปัญจวัคคีย์มีใจยินดีชื่นชมภาษิตของพระพุทธเจ้า จิตของเธอทั้ง 5 ก็หลุดพ้นจากอาสวะทั้งหลายเพราะไม่ถือมั่น (วิ.ม. 4/24/31) บังเกิดพระอรหันตสาวกในโลก 6 รูป

ความสัมพันธ์ระหว่างธัมมจักกัปปวัตตนสูตรกับอนัตตลักขณสูตรนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงธัมมจักกัปปวัตนสูตรว่าด้วยการเห็นโทษของที่สุด 2 อย่าง แล้วหาทางละด้วยวิธีการแห่งอริยสัจ 4 มีทุกขอริยสัจ ทุกขสมุทัยอริยสัจ ทุกขนิโรธอริยสัจ ทุกขนิโรธคามินีอริยสัจ แล้วจึงได้แสดงอนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยลักษณะมิใช่ตัวตน เป็นเหตุให้จิตของปัญจวัคคีย์ สิ้นอาสวะกิเลส สำเร็จเป็นพระอรหันตขีณาสพ เพราะพิจารณาอย่างพิเศษจำเพาะในขันธ์ทั้ง 5

5.2 คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณะ ได้แก่ ลักษณะที่เสมอกันแก่สังขารทั้งปวง ได้แก่ อนิจจตา ความเป็นของไม่เที่ยง ทุกขตา ความเป็นทุกข์ อนัตตตา ความเป็นของมิใช่ตัวตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, หน้า 89) บรรดาสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งมวล ที่อุบัติขึ้นมาในโลกนี้ ย่อมมีลักษณะเหมือนกัน เสมอกัน เท่าเทียมกัน เป็นไปตามกฎของไตรลักษณ์ ลักษณะทั้ง 3 ประการ คือ สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ และธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา การบรรเทาทุกข์ในไตรลักษณ์จะต้องปฏิบัติสมาธิ เพื่อตัดขาดกิเลสเข้าสู่กระแสพระนิพพาน การเข้าถึงความดับทุกข์ จิตของผู้เข้าถึงจะยึดเอาพระนิพพานเป็นอารมณ์ สามารถทำลายกิเลสอันเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุมรรคผลขั้นต้นได้ พร้อมกับได้สำเร็จอริยมรรค คือ มีความเห็นชอบในอริยสัจ 4 ว่ามีการเกิดขึ้นและดับไปเป็นธรรมดาตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง บุคคลผู้ฟังธรรมจบแล้วได้บรรลุมรรคผลตามวิธีนี้ เช่น พระปัญจวัคคีย์ได้พิจารณาโดยแยบคายและเจริญปัญญาภาวนาตามที่พระพุทธเจ้าทรง

แสดง อนัตตลักขณสูตรก็ได้บรรลุพระอรหัตผลทันที จึงนับได้ว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนา เมื่อผู้พิจารณาใคร่ครวญตามแล้วย่อมบรรลุมรรคผลนิพพานพ้นจากความทุกข์ได้ (วิ.ม. 4/-/17)

เพื่อความเข้าใจกระจ่างในลักษณะของไตรลักษณ์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะได้นำมากล่าวโดยสังเขปดังนี้

ก. อนิจจลักษณะ

ในพระไตรปิฎกแสดงอนิจจลักษณะไว้ว่า “...การทรงจำธรรมที่ได้สดับมาว่า รูปไม่เที่ยงเพราะมีสภาวะสิ้นไป เป็นทุกข์ เพราะมีสภาวะเป็นภัย เป็นอนัตตา เพราะมีสภาวะไม่มีแก่นสาร” ปัญญารู้ชัดธรรมที่ได้สดับมานั้น ชื่อว่า สุตมยญาณ (ขุ.ปฏิ. 31/31/49) ซึ่งสอดรับกับข้อความที่แสดงไว้ว่า ภิกษุพึงใส่ใจ (อุปาทานขันธ์ 5) ว่าไม่เที่ยง โดยอาการที่มีแล้วกลับไม่มี (เกิดแล้วดับ) (สํ.ข. 27/310/385) และพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายไว้ในหนังสือพุทธธรรมว่า เกิดขึ้นที่ไหนเมื่อใด ก็ดับไปที่นั่น เมื่อนั้น เช่นรูปธรรมในอดีตก็ดับไปในอดีต ไม่มาถึงขณะนี้ รูปในขณะนี้ ก็ดับไปที่นี่ ไม่ไปถึงข้างหน้า รูปในอนาคตจะเกิดถัดต่อไป ก็จะดับ ณ ที่นั้นเอง ไม่ยืนอยู่ถึงเวลาต่อไปอีก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552, หน้า 73)

จะเห็นได้ว่า อนิจจลักษณะ เป็นสภาวะแห่งความไม่เที่ยงของสังขารหรือสรรพสิ่งทั้งที่มีใจครองและไม่มีใจครองทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน

ข. ทุกขลักษณะ

ทุกขลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นทุกข์ ภาวะที่สังขารอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ ก่อให้เกิดทุกข์แก่ผู้ยึดมั่นถือมั่นขันธ์ 5 ประกอบด้วยทุกขลักษณะ ซึ่งพระไตรปิฎก ทีฆนิกาย ปาฏิกวรรค แสดงทุกข์(ทุกฺขตา) ไว้ 3 ประการ คือ ทุกขทุกขตา สังขารทุกขตา และวิปริณามตา (ที.ปา. 11/228/229) พระอรรถกถาจารย์ได้อธิบายความไว้ว่า คำว่า ทุกขทุกขตา หมายเอาทุกข์เพราะเป็นทุกข์ คำนี้เป็นชื่อของทุกขเวทนา, คำว่า สังขารทุกขตา หมายเอาทุกข์เพราะความเป็นสังขาร คำนี้เป็นชื่อของอทุกขม-สุขเวทนา ความเป็นทุกข์เพราะสังขารนั้นมีความเกิดขึ้น แต่เสื่อมไป ถูกความแตกดับบีบคั้น เพราะเป็นสภาพที่ถูกปรุงแต่ง เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวความเป็นทุกข์เพราะสังขารไว้ คำว่า วิปริณามทุกขตา หมายเอาทุกข์เพราะแปรปรวนไป คำนี้เป็นชื่อของสุขเวทนา แท้จริง เพราะสุขแปรปรวนไป ทุกข์จึงเกิดขึ้น ท่านจึงเรียกว่าทุกข์เพราะแปรปรวน (ที.ปา.อ. 16/300-301)

ค. อนัตตลักษณะ

ในอนัตตลักขณสูตร พระพุทธเจ้าเรียกปัญจวัคคีย์แล้วได้ตรัสเรื่องนี้ไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ถ้ารูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ นี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้ ทั้งห้านี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลพึงได้ในทั้งห้านี้ว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของเรา จงเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนั้น ก็เพราะรูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นอนัตตา ฉะนั้น ทั้งห้าจึงเป็นไปเพื่ออาพาธ และบุคคลย่อมไม่ได้ในทั้งห้าว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณของเราจงเป็นอย่างนี้ อย่าได้เป็นอย่างนั้นเลย (วิ.ม. 4/20/27-28) อนัตตลักษณะในพระสูตรนี้ เน้นลักษณะความไม่เป็นไปในอำนาจ ดังที่คัมภีร์วิสุทธิมรรคอธิบายว่า อวสวตฺตนากาโร อนตฺตลกฺขณํ แปลว่า อนัตตลักษณะ คืออาการที่ไม่เป็นไปในอำนาจ เป็นลักษณะที่ครอบคลุมสรรพสิ่งทั้งที่เป็นสังขารหรือสังขตธรรมรวมทั้งนิพพานที่เป็นอสังขตธรรม (วิสุทฺธิ. 3/276)

ในหนังสือพุทธธรรมได้ให้ความหมายไว้ว่า อนัตตา (Soullessness หรือ Non-Self) ความเป็นอนัตตา ความไม่ใช่ตัวตน ความไม่มีตัวตนที่แท้จริงของมันเอง ดังนั้น “สิ่งทั้งหลายหากจะกล่าวว่ามี ก็ต้องว่ามีอยู่ในรูปของกระแส ที่ประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ อันสัมพันธ์เนื่องอาศัยกัน เกิดดับสืบต่อกันไปอยู่ตลอดเวลาไม่ขาดสาย จึงเป็นภาวะที่ไม่เที่ยง เมื่อต้องเกิดดับไม่คงที่ และเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่อาศัย ก็ย่อมมีความบีบคั้น กดดัน

ขัดแย้ง และแสดงถึงความบกพร่องไม่สมบูรณ์อยู่ในตัว และเมื่อทุกส่วนเป็นไปในรูปกระแสที่เกิดดับอยู่ตลอดเวลาขึ้นต่อเหตุปัจจัยเช่นนี้ ก็ย่อมไม่เป็นตัวของตัว มีตัวตนแท้จริงไม่ได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2552, หน้า 69).

สรุปความได้ว่า ไตรลักษณ์ หมายความว่า ลักษณะหรืออาการที่เป็นเครื่องหมายที่มีอยู่ประจำแก่สังขารทั่วไปหรือสังขตธรรมซึ่งนอกจากพระนิพพานแล้วย่อมตกอยู่ใน 3 ลักษณะดังกล่าว หรือเรียกอีกอย่างว่า สามัญลักษณะ มีลักษณะเป็นข้อกำหนดที่ทำให้มองเห็นและเข้าใจในความจริงของชีวิตและโลก ไว้ 3 ประการ คือ 1. อนิจจลักษณะ ลักษณะที่ไม่เที่ยงแท้ยั่งยืน 2. ทุกขลักษณะ ลักษณะที่เป็นทุกข์ ทนอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และ 3. อนัตตลักษณะ ลักษณะที่ให้เห็นว่าไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน

ในประเด็นคำสอนเรื่องไตรลักษณ์ที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น คัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค คัมภีร์มหานิเทศ และจูฬนิเทศ และคัมภีร์วิสุทธิมรรค สรุปได้ว่า ในคัมภีร์ปฏิสัมภิทามรรค (ขุ.ปฏิ. 31/167/258) แสดงความหมายของหลักของไตรลักษณ์ว่า เกิดขึ้นที่ไหนเมื่อใด ก็ดับไปที่นั่น เมื่อนั้น เช่น อายตนะทั้งหลายในอดีต ก็ดับไปในอดีต ไม่มาถึงขณะนี้ อายตนะทั้งหลายในขณะนี้ ก็ดับไปที่นี่ ไม่ไปถึงข้างหน้า อายตนะทั้งหลายในอนาคต จะเกิดถัดต่อไป ก็จะดับ ณ ที่นั้นเอง ไม่ยืนอยู่ถึงเวลาต่อไปอีก ในคัมภีร์มหานิทเทส และจูฬนิทเทส (ขุ.ม. 29/23/19; ขุ.จู. 30/68/13) ก็ได้แสดงความหมายของไตรลักษณ์โดยเฉพาะเรื่องทุกข์ไว้ เน้นไปที่ความทุกข์ที่เกิดในสังขาร เช่น ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ รวมถึงทุกขขันธ์คือกองทุกข์ต่างๆ มากมาย ซึ่งเป็นปัญหาแก่มนุษย์สืบเนื่องมาจากกาม ไตรลักษณ์ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค (วิสุทธิ. 2/69) เป็นการมองโดยลึกซึ้งถึงสภาพสังขารทั้งปวง โดยใช้ปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา เช่น พิจารณาเบญจขันธ์ด้วยวิปัสสนา เช่น อนิจจัง (สิ่งที่ไม่เที่ยง) พึงทราบอนิจจตา (ความไม่เที่ยง) พึงทราบอนิจจานุปัสนา (การพิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง) พึงทราบอนิจจานุปัสสี (ผู้พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง) ก่อน

สาเหตุที่ทำให้บุคคลยังไม่เข้าใจในเรื่องของไตรลักษณ์อย่างแท้จริงก็คือ มีสิ่งที่ทำให้มาปิดหรือบังไตรลักษณ์เอาไว้ จนทำให้ยังไม่เห็นหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าในเรื่องไตรลักษณ์ มีอยู่ 3 อย่างด้วยกัน คือ 1) สันตติ ปิดบังอนิจจลักษณะ 2) อิริยาบถ ปิดบังทุกขลักษณะ 3) ฆนสัญญา ปิดบังอนัตตลักษณะทั้ง 3 อย่างนี้ เป็นตัวคอยปิดกั้น ปิดบังเอาไว้ไม่ให้เห็นไตรลักษณ์ตามความเป็นจริงของสังขารคือ ขันธ์ 5 มี รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ผู้ปฏิบัติเพื่อความบริสุทธิ์จะต้องพิจารณาให้เห็นถึงสิ่งปิดบังนี้ แล้วก็พิจารณาหลักธรรมคือ ไตรลักษณ์ จึงจะเกิดปัญญามองเห็นสัจธรรม คือ ความเปลี่ยนแปลง ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัว ไม่ใช่ตน ไม่ควรที่จะยึดมั่น ถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของ ๆ เรา

5.3 วิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตร

ไตรลักษณะ คือ ลักษณะ 3 ประการ ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เป็นลักษณะที่เป็นสากลของสิ่งทั้งหลายเพราะสิ่งทั้งหลายทั้งหมดในจักรวาลนี้ ทั้งที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ย่อมประกอบด้วยลักษณะทั้ง 3 ประการ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ลักษณะทั้ง 3 ประการนี้ เป็นลักษณะของสังขตธรรมทั้งสิ้น แต่ละลักษณะจะมีความเกี่ยวข้องกัน เมื่อรู้ลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง ก็จะสามารถที่จะเชื่อมโยงสาวไปยังลักษณะอื่นได้อีก จะเห็นชัดว่า สังขาร คือสังขตธรรม เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรม แต่ธรรมกินความหมายกว้างกว่า มีทั้งสังขารและนอกเหนือจากสังขาร คือทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม ทั้งสังขารและวิสังขาร หรือทั้งสังขารและนิพพาน เมื่อนำเอาหลักนี้มาช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับไตรลักษณ์ จึงสามารถมองเห็นขอบเขตความหมายในหลักสองข้อต้นคือ อนิจจตาและทุกขตา ว่าต่างจากข้อสุดท้ายคืออนัตตตาอย่างไร ได้แก่ 1) สังขาร คือสังขตธรรมทั้งปวง ไม่เที่ยง และเป็นทุกข์ ตามหลักข้อ 1 และข้อ 2 แห่งไตรลักษณ์ (และอนัตตาตามหลักข้อ 3) แต่อสังขตธรรม หรือวิสังขาร คือนิพพาน ไม่ขึ้นต่อภาวะเช่นนี้ 2) ธรรมทั้งปวง คือทั้งสังขตธรรมและอสังขตธรรม ทั้งสังขารและมิใช่สังขาร คือสภาวะทุกอย่างทั้งหมดทั้งสิ้น รวมทั้งนิพพาน เป็นอนัตตา คือไร้ตัว มิใช่ตน

3) อนัตตตาเท่านั้น เป็นลักษณะร่วมที่มีทั้งในสังขตธรรม และอสังขตธรรม ส่วนอนิจจตาและทุกขตาเป็นลักษณะที่มีเฉพาะในสังขตธรรม ซึ่งทำให้ต่างจากอสังขตธรรม ในพระบาลีบางแห่งจึงมีพุทธพจน์แสดงลักษณะของสังขตธรรมและอสังขตธรรมไว้ เรียกว่า สังขตลักษณะ และอสังขตลักษณะ (ที.สี. 10/422 – 443/185-196)

กฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์นั้น เป็นหลักการสำคัญในทางพระพุทธศาสนา ที่มีอยู่ประจำในโลก ปรากฏอยู่ในหลายพระสูตร จึงมีอรรถที่กว้างและแคบต่างกัน ด้วยเหตุการณ์และสถานการณ์ที่ต่างกัน เป็นต้นว่า คุณลักษณะของผู้ฟัง เช่น ปัญจวัคคีย์ที่ยึดมั่นในความมีตัวตนจำเป็นต้องแสดงให้เห็นโทษนั้น จุดประสงค์ของผู้ฟัง เช่น การตอบคำถามของสัจจกนิครนถ์ และเป้าประสงค์ของผู้แสดง เช่น พระพุทธองค์ทรงแสดงสภาพความเป็นจริงของสังขารไปตามลำดับเริ่มจากความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความเป็นอนัตตา ตามที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตร ถึงกระนั้น ยังมีพระสูตรอื่นที่มีเนื้อหาสาระเชื่อมโยงกับอนัตลักขณสูตร เป็นต้นว่า ธัมมจักกัปปวัตนสูตร อุปปาทาสูตร จูฬสัจจกสูตร อานันทสูตร อนิจจสูตร ทุกขสูตร อนัตตสูตร และอนิจจตากถา ซึ่งพระสูตรเหล่านี้ กล่าวถึงความเป็นจริงของสังขารอันได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ที่ตั้งอยู่ในกฎเกณฑ์ของไตรลักษณ์คือ ความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตน เป็นการกล่าวเน้นความหนักเบาของพระสูตรตามเหตุการณ์ที่ประสงค์จะกล่าวเป็นการเฉพาะๆ ไปของแต่ละสูตร ส่วนอนัตตลักขณสูตรแม้จะมุ่งกล่าวจุดประสงค์หลักคือความเป็นอนัตตาของสังขารธรรม แต่ก็กล่าวเท้าความถึงสภาพเดิมของสังขาร เมื่อกล่าวโดยภาพรวมแล้ว พระสูตรทั้งหมดต้องการสื่อให้เห็นถึงความเป็นจริงของสังขารขันธ์ที่ต้องเป็นไปตามกฎของธรรมชาติ ซึ่งบุคคลพึงนำมาพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริงเพื่อละความยึดมั่นถือมั่น แล้วจะเห็นถึงเป้าหมายสูงสุดในทางพระพุทธศาสนาคือความหมดสิ้นจากกิเลสทั้งปวง

สรุปได้ว่า อนัตตลักขณสูตร ว่าด้วยลักษณะแห่งอนัตตา ปรากฏอยู่ในพระวินัยปิฎก มหาวรรค มหาขันธกะ ปัญจวัคคิยกถา เล่มที่ 4 และพระสุตตันตปิฎก สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค ขันธสังยุต มัชฌิมปัณณาสก์ เล่มที่ 17 เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่ปัญจวัคคีย์ เป็นเบื้องต้น ว่าด้วยเรื่องความเป็นอนัตตาของสังขารขันธ์ ซึ่งสงเคราะห์ในคำว่า ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา คือความไม่มีตัวตนที่จะต้องยึดครองให้อยู่ในอำนาจได้

6. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรนี้ มีประเด็นเพื่อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

ควรมีการส่งเสริมการนำหลักไตรลักษณ์ไปใช้สำหรับการดำรงชีพของคนในสังคมปัจจุบัน โดยให้เข้าใจสัจธรรมของชีวิต คือ ความไม่เที่ยง ความทุกข์ ความไม่อยู่ในอำนาจของตัวตน

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยต่อไป

การทำวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์คำสอนเรื่องไตรลักษณ์ในอนัตตลักขณสูตรเฉพาะในเชิงเอกสาร ยังมีประเด็นที่พึงนำไปศึกษาได้ ดังต่อไปนี้ (1) ศึกษาวิเคราะห์หลักไตรลักษณ์ในอนัตตลักขสูตรเพื่อการนำไปใช้กับสังคมเชิงบูรณาการ (2) ศึกษาวิเคราะห์อนัตตลักขณสูตรที่มีอิทธิพลต่อสูตรต่าง ๆ

บรรณานุกรม

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พุทธธรรม.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพุทธโฆษาจารย์. (2542). **วิสุทฺธิมคฺค ปกรณวิเสส ภาค 3.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). **พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ). (2556). **อนัตตลักขณสูตร**. แปลโดย พระคันธสาราภิวงศ์. สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสโม ป.ธ.9, M.A., Ph.D.) ตรวจชำระ. กรุงเทพมหานคร: หจก. ประยูรสาสน์ไทยการพิมพ์.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถาแปล ชุด 91 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Nayanaponika Mahathera. (1982). **The Road To Inner Freedom.** Kandy Srilanka: Buddhist Publication Society.

วิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ

ANALITICAL OF GOOD-KARMA IN VIMANAVATTHU

สิรีรัศมิ์ สิงห์สนธิ
Sirirasami Singhasonthi
นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา
M.A. Student, Depatment of Tipitaka Studies
พระมหาอดิเดช สติวโร
Phramaha Adhidaech Sathivaro
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyala University
E-mail : Sireeras888@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 19 พฤษภาคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 21 พฤษภาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 21 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ศึกษาโครงสร้าง เนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ 2) ศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ และ 3) วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต **สรุปผล การศึกษามีดังนี้** “ดินแดนชั้นวิมาน” กล่าวถึง ดินแดนเป็นที่อยู่ที่ตั้งของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งถือว่า เป็นสถานที่อันประเสริฐ วิมานเหล่านั้นมีรัศมีรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ พร้อมด้วยสีและทรวดทรงอันงดงาม ทั้งมีขนาดพิเศษ คือ 1 โยชน์บ้าง 2 โยชน์บ้าง 12 โยชน์บ้าง มากกว่า12 โยชน์บ้าง เรียกว่า ดินแดนชั้นวิมานมีความพรั่งพร้อมด้วยความงดงามและนับโดยวิธีเศษความแตกต่างของวิมานเหล่านั้น บ้างก็เป็นวิมานทองคำ เป็นวิมานเงินวิมานแก้วผลึก วิมานแก้วมณีวิมานแก้วไพรฑูรย์ ทั้งมีขนาดต่างกัน คือ วัดโดยรอบ 1 โยชน์ 2 โยชน์ 12 โยชน์ มีความงามเป็นเลิศ และที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ เป็นโลกที่เพียบพร้อมด้วยสิ่งที่ดี เป็นเขตแดนของเหล่าเทวดา 105 ดังนั้น สวรรค์จึงเป็นเขตแดนที่อยู่ร่วมกันของเหล่าเทวดา ที่อุบัติขึ้นด้วยอำนาจผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาและตัวของมนุษย์ก็เปรียบเสมือนดินแดนวิมานชั้นเดียวกัน เพราะจะต้องมีคุณธรรมอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันด้วย ทั้งนี้วิมานอาจบังเกิดก่อนก็ได้ หรือเกิดเมื่อเจ้าของตายไปแล้ว วิมานจะหายไปเมื่อเจ้าของจุติ

การที่มนุษย์แสดงออกในประเด็น“ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม” หมายถึง ทนายความ ตำรวจ ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม แล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ความไม่ปกติของบ้านเมือง หรือสังคมย่อมเกิดจากการขาดศีลธรรม แต่ส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่น โทษเศรษฐกิจบ้าง การเมืองบ้าง แต่ไม่มองว่า ต้นเหตุแท้จริงคือการขาดศีลธรรม แม้แต่คำว่า ศีลธรรมก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไร เรื่องนี้จึงสับสนไปหมด โดยให้ยึดความหมาย ตามภาษาบาลีเป็นการดีที่สุด โดยคำว่า สี-ละ แปลว่า ปกติ ดังนั้นการทำให้บ้านเมือง สังคม และชีวิตมีความปกติ จึงเป็นการรักษาระบบศีลธรรมเอาไว้โดยตรง ในชีวิตคนเรานั้น ความ ปกติมี 2 ความหมาย

คือ การทำให้ชีวิตเป็นปกติตามธรรมชาติ คือการรักษาร่างกายให้ปกติ เช่น การกิน ยืน เดิน นอน นี่อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อรักษาความปกติของสังคมเอาไว้อย่างไรก็ตามแม้ศีลธรรมจะเป็นหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ แต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนั้นน้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่ง

ด้วยเหตุนี้กฎธรรมชาติในหนังสือดังกล่าว ยังต้องคงเดิมไว้เสมอ เนื้อหาดังกล่าวจึงข้ามกาลเวลาได้ เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหา คือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไร การไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆรวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นของหนังสือที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถหยิบมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาได้จี้ไปที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมดเพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน

ดังนั้น การวิเคราะห์กุศลกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ หมายถึง การรักษาศีล การทาน การปฏิบัติธรรมของเทวดาในชั้นวิมานวัตถุทั้ง 85 วิมาน แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนธรรมอย่างชาวพุทธศาสนิกชน ก็อาจจะเป็นหลักการปฏิบัติตนเองในการทาน การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

คำสำคัญ : วิมานวัตถุ, วัตถุทาน, ศีลธรรม, กุศลกรรม, การปฏิบัติตน

ABSTRACT

This article has three objectives: “An Analytical Study of Good-Karma in Vimanavatthu” The objective of these research three issues: 1) Structure. The content of the Vimanavatthu Scripture 2) Study the principles appearing in the Vimanavatthu Scripture and 3) analyze the value of the Vimanavatthu Script on life**. The results of the study are as follows** A result of this research study was found that Land of Vimāna-vatthu describes the land as the home of the gods, which is considered a great place. Those spirits flourished with various gems. With beautiful color and shape they have a special size, which is one benefit, some two benefits, some 12 ones, some more than 12, some are called the land of the describes the land as the home of the gods, which is considered a great place. Those spirits flourished with various gems. With beautiful color and shape they have a special size, which is one benefit, some two benefits, some 12 ones, some more than 12, some are called the land of the Vimanavatthu class, with their richness and beauty and counted by the difference between them. Some of them are golden castles. A silver crystal both has different sizes, namely the surrounding temples, 1-yot, 2-yot, and 12-yot, with excellent beauty. And the perfect place full of passion, 5 is the desirable form, sound, smell, taste, touch Be satisfying It's a world full of good things. It is the boundary of the angels 105, so heaven is the boundary of the angels. That happened by the power of merit and merit, the good deeds of the gods and the human body is like a land of the same class Because there must be virtue at the same or similar level as well. Or born when the owner is dead the paradise will disappear when its owner is born.

Human expressions of "moral values and necessities" refer to lawyers, police, judges, unethical. So, what will the society be like? The abnormality of the country Or society would arise from a lack of morality But most of them turn to other blame. Blame the economy, some politics, but don't see the real cause is the lack of morality, even the word morality does not understand what it is. This was all confused. By keeping the meaning According to Pali, it is best that the word color-and means "normal", therefore, the normalization of the country, society and life. Thus, preserving the moral system directly In life, normal has two meanings: to normalize life naturally. Is to maintain a normal body, such as eating, standing, walking, sleeping, this one Another thing is Solving problems that arise in society To maintain the normalcy of society, however, although morality is a duty according to the natural law But society gives very little or no value to it. Then to assign the highest value to other things

For this reason, the natural law in the aforementioned book Must always remain the same Such content can pass through time Because at any time Humans have a problem. Is that there is a problem of what life is Not understanding what life is causing many problems, including political problems This is a distinctive feature of your book that is the lecture of the Dharma. That is, referenced without time boundaries So as long as human beings are selfish and these feelings are creating problems for society. This book can be read and reviewed at any time. Because the content hijacks directly to the selfishness of the human being by requesting to change to some kind of public interest Otherwise it will all be in trouble because we are in the same world.

Therefore, the analysis of the karma that appears in the Vimanavatthu scripture means the observance of the devotion of the deities in the 85-Viman class, but if applied in the daily life of the human being like Buddhists. It may be the principle of self-practice in reviewing, keeping morality and following the Buddhism guidelines.
Keywords: Giving Vatthuthan, Vimanvatthu, Morality, Good-Karma, practice

1. บทนำ

สุตตันตปิฎก เป็นคัมภีร์ว่าด้วยพระสูตร เป็นประมวลพระพุทธพจน์หมวดพระสูตร ประกอบด้วยพระธรรมเทศนาและธรรมบรรยายต่าง ๆ ที่ตรัสยักเยื้องให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์ และโอกาส ตลอดจนบทประพันธ์ เรื่องเล่า และเรื่องราวทั้งหลายที่เป็นชั้นเดิมในพระพุทธศาสนา คำว่า สุตฺตนฺต ที่แปลว่า พระสูตรนั้น พระอรรถกถาจารย์ผู้แต่งคัมภีร์สมันตปาสาทิกา คือพระพุทธโฆสาจารย์ ได้ให้ความหมายไว้ 6 อย่าง คือ 1) เพราะบ่งถึงประโยชน์ (อตฺถานํ สุจนโต) คือชี้ให้เห็นประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น 2) เพราะมีอรรถที่ตรัสไว้ดีแล้ว (สุวุตฺตโต) คือตรัสตามอุปนิสัย หรืออัธยาศัยของเวไนยสัตว์ สัตว์หรือบุคคลที่ควรแนะนำได้ 3) เพราะผลิตประโยชน์ (สวนโต) คือก่อให้เกิดผลดุจข้าวกล้าที่เจริญเติบโตแล้วผลิตรวงข้าวต่อไปได้ 4) เพราะหลั่งประโยชน์ (สูทนโต) คือทำให้ประโยชน์หลั่งออกมาดุจแม่โคนมหลั่งน้ำนมออกมา 5) เพราะป้องกันด้วยดี (สุตฺตาณา) คือรักษาประโยชน์ทั้งหลายไว้ด้วยดี 6) เพราะมีส่วนเสมอด้วยเส้นด้าย (สุตฺตสภาคโต) คือใช้เป็นบรรทัดฐานในการประพฤติปฏิบัติของวิญญูชนดุจเส้นบรรทัดของช่างไม้ (วิ.อ.(ไทย) 1/17, ที.สี.อ.(ไทย) 1/17) ส่วนคำว่า ปิฎก หมายถึงคัมภีร์ กระจาด หรือตะกร้า เมื่อนำมารวมกัน เป็นสุตตันตปิฎกจึงหมายถึงคัมภีร์ที่ว่า

ด้วยพระสูตรที่ตรัสไว้ดี เป็นเครื่องบ่งชี้ประโยชน์ หลั่งและผลิตผลเป็นประโยชน์ ป้องกันประโยชน์เอาไว้ และเป็นดุจเส้นบรรทัดวัดความถูกต้องในการปฏิบัติ เนื่องจากพระสุตตันตปิฎก แบ่งออกเป็น 5 นิกาย มีจำนวนพระไตรปิฎกทั้งหมด 25 เล่ม เริ่มตั้งแต่เล่มที่ 9 ถึงเล่มที่ 33 แบ่งเป็น 5 นิกาย (หมวดหมู่) คือทีฆนิกาย (เล่ม 9-11) มัชฌิมนิกาย (เล่ม 12-14) สังยุตตนิกาย (เล่ม 15-19) อังคุตตรนิกาย (เล่ม 20-24) และขุททกนิกาย (เล่ม 25-33)

คัมภีร์วิมานวัตถุอยู่ในขุททกนิกาย พระสุตตันตปิฎกเล่มที่ 26 นับเป็นคัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 2 ในจำนวน 9 เล่ม คัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 1 ได้แก่ พระไตรปิฎกเล่มที่ 25 ซึ่งว่าด้วยขุททกปาฐะ (ประมวลบทสวดสั้นๆ) ธัมมปทะ(ประมวลคาถาธรรมบท) อุทาน (ประมวลพุทธอุทานที่เป็นธรรมภาษิต) อิติวุตตกะ (ประมวลพระสูตรที่ไม่ขึ้นต้นด้วย “เอวมฺเม สุตํ” แต่เชื่อมเข้าสู่คาถาด้วยคำว่า “อิติ วุจฺจติ”) และสุตตนิบาต (ประมวลพระสูตรชุดพิเศษเป็นบทร้อยกรอง ที่เรียกว่า “คาถา” ล้วนก็มี ที่มีบทร้อยแก้วเป็นบทนำก็มี) โดยเฉพาะส่วนคัมภีร์ขุททกนิกายเล่มที่ 2 นี้ว่าด้วยประมวลเรื่องต่าง ๆ 4 เรื่อง คือ 1) วิมานวัตถุ ประมวลเรื่องผู้ได้วิมาน จำนวน 85 เรื่อง 2) เปตวัตถุ ประมวลเรื่องเปรต จำนวน 51 เรื่อง 3) เถรคาถา ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถระต่าง ๆ จำนวน 246 เรื่อง 4) เถรีคาถา ประมวลเรื่องธรรมภาษิตของพระเถรีต่างๆ จำนวน 73 เรื่อง)

วิมานวัตถุ คือประมวลเรื่องของผู้เกิดในวิมานจำนวน 85 เรื่องดังกล่าวข้างต้น แต่ละเรื่องเป็นเรื่องเล่าซึ่งส่วนใหญ่เจ้าของเรื่องเป็นผู้เล่า เหตุที่เล่าเพราะมีผู้ถาม เหตุที่ถามเพราะเมื่อได้เห็นวิมานและทิพยสมบัตินั้น ๆ แล้วรู้สึกแปลกใจ รู้สึกชื่นชมยินดี จึงถามเพื่อขอทราบความเป็นมาผู้ถามได้แก่ พระผู้มี พระภาคบ้าง (ในกรณีที่เทวดานั้น ๆ ลงมาเฝ้า) ท้าวสักกะจอมเทพบ้าง (เมื่อทรงทราบประวัติของวิมานใดแล้วก็ตรัสบอกแก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระในกาลต่อมา) เทวดากันเองบ้าง พระเถระ ทั้งหลายบ้าง แต่ส่วนมากได้แก่ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้เป็นเลิศทางฤทธิ์ ซึ่งข้อมูลของวิมานวัตถุแต่ละเรื่อง เป็นแบบการถาม-ตอบ ในรูปของคำฉันท์ที่เรียกกันว่า คาถา ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของพระพุทธพจน์ 9 รูปแบบที่เรียกว่า นวังคสัตถุศาสน์ ลักษณะการ ถาม- ตอบ ในวิมานวัตถุ มิใช่การถามตอบแบบโต้วาทะประคารมเพื่อหักล้างวาทะหรือทิฏฐิของกันและกัน แต่เป็นแบบถามด้วยมุทิตาจิต เพื่อขอทราบสาเหตุที่ได้ทิพยสมบัตินั้น ๆ ผู้ตอบก็ตอบด้วยความเคารพ ด้วยไมตรีจิต และด้วยอารมณ์เบิกบานแจ่มใสในผลกรรมของตน (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539, หน้า 7-9)

ผู้วิจัยมีความสนใจในประเด็นที่ว่า วิมานต่าง ๆ ที่เกิดแก่เทพบุตรและเทพธิดาทั้งหลายนั้น มีลักษณะอย่างไร การตั้งชื่อวิมานต่าง ๆ ตั้งตามสิ่งที่ผู้ได้วิมานเคยถวายก็มี ตั้งตามเจ้าของวิมานก็มี รวมถึงตั้งตามกุศลธรรมที่ผู้ได้วิมานประพฤติมาก็มี และสนใจประเด็นที่ว่า เทพบุตรเทพธิดาเหล่านั้น ได้สร้างกุศลกรรมอะไรไว้จึงได้วิมานเหล่านี้ ซึ่งเรื่องวิมานวัตถุนี้ หากมีการศึกษาวิจัยแล้วจะเกิดคุณค่าทั้งต่อตนเองและสังคมได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเรื่องนี้

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้าง เนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ
2. เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ
3. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต

3. ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตการวิจัยแบ่งเป็นขอบเขตด้านเอกสารและขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเอกสาร งานวิจัยนี้ศึกษาจากพระไตรปิฎก โดยเฉพาะพระสุตตปิฎกเล่มที่ 25 และเล่มที่ 26 และหนังสือคัมภีร์วิมานวัตถุและรวมถึงงานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้องกับวิมานวัตถุ

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา งานวิจัยนี้วิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ

4. นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

คัมภีร์วิมานวัตถุ หมายความว่า คัมภีร์ที่กล่าวถึงการได้วิมานของเทพบุตรและเทพธิดา

ลักษณะชื่อวิมาน หมายความว่า ชื่อวิมานต่าง ๆ ที่เทพบุตรเทพธิดาได้เป็นเจ้าของมีการตั้งชื่อวิมานตามลักษณะสิ่งที่ผู้เป็นเจ้าของเคยถวายเมื่อครั้งเป็นมนุษย์ ตั้งตามผู้เป็นเจ้าของวิมาน และตั้งตามกุศลธรรมที่ผู้เป็นเจ้าของได้ถวาย

คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต หมายความว่า คุณค่าต่อชีวิตของปัจเจกชน และคุณค่าต่อสังคม

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ” สามารถสรุปได้เป็น 3 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

5.1 โครงสร้างและเนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “โครงสร้างและเนื้อหาสาระของคัมภีร์วิมานวัตถุ” พบว่า ปฐมเหตุเริ่มต้นของคัมภีร์วิมานวัตถุ ว่าด้วยเรื่องหรือประวัติของผู้เกิดในวิมาน กล่าวคือ เทพบุตรและเทพธิดาทั้งหลาย มี 85 เรื่อง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ อิตถีวิมาน (วิมานของเทพธิดา) และปุริสวิมาน (วิมานของเทพบุตร) อิตถีวิมานแบ่งเป็นวรรคได้ 4 วรรค ปุริสวิมานแบ่งเป็นวรรคได้ 3 วรรค

“ดินแดนชั้นวิมาน” กล่าวถึง ดินแดนเป็นที่อยู่ที่ตั้งของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งถือว่า เป็นสถานที่อันประเสริฐ วิมานเหล่านั้นมีรัศมีรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่างๆ พร้อมด้วยสีและทรวดทรงอันงดงาม ทั้งมีขนาดพิเศษ คือ 1 โยชน์บ้าง 2 โยชน์บ้าง 12 โยชน์บ้าง มากกว่า12 โยชน์บ้าง เรียกว่า ดินแดนชั้นวิมานมีความพรั่งพร้อมด้วยความงดงาม และนับโดยวิธีเศษความแตกต่างของวิมานเหล่านั้น บ้างก็เป็นวิมานทองคำ เป็นวิมานเงินวิมานแก้วผลึก วิมานแก้วมณี วิมานแก้วไพรฑูรย์ ทั้งมีขนาดต่างกัน คือ วัดโดยรอบ 1 โยชน์ 2 โยชน์ 12 โยชน์ มีความงามเป็นเลิศ และที่เลอเลิศเพียบพร้อมไปด้วยกามคุณ 5 คือ รูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส อันน่าปรารถนา น่าใคร่น่าพอใจ เป็นโลกที่เพียบพร้อมด้วยสิ่งที่ดี เป็นเขตแดนของเหล่าเทวดา 105 ดังนั้น สวรรค์จึงเป็นเขตแดนที่อยู่ร่วมกันของเหล่าเทวดา ที่อุบัติขึ้นด้วยอำนาจผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาและตัวของมนุษย์ก็เปรียบเสมือนดินแดนวิมานชั้นเดียวกัน เพราะจะต้องมีคุณธรรมอยู่ระดับเดียวกันหรือใกล้เคียงกันด้วย ทั้งนี้ วิมานอาจบังเกิดก่อนก็ได้ หรือเกิดเมื่อเจ้าของตายไปแล้ว วิมานจะหายไปเมื่อเจ้าของจุติ

ความหมายของคำว่า วิมานวัตถุ แยกเป็น 2 คำ คือ คำว่า “วิมาน” กับคำว่า “วัตถุ” คำว่าวิมาน แปลว่า ที่รื่นเริงและสถิตอยู่ของหมู่เหล่าเทวดา กล่าวคือ ผู้นับว่าเลิศ หมายถึง สถานที่ที่บังเกิดแก่เหล่าเทวดาด้วยอานุภาพแห่งสุจริตกรรม วิจิตรด้วยสีและสัณฐาน พรั่งพร้อมด้วยรัตนะต่าง ๆ ซึ่งเรียกว่า วิมาน เพราะประกอบด้วยความพิเศษโดยขนาดที่วัดมี 1 โยชน์ หรือ 2 โยชน์ เป็นต้น และเพราะควรแก่การนับว่าพิเศษโดยเหตุที่ประกอบด้วยความงดงามที่เปรียบมิได้ ส่วนคำว่า “วัตถุ” ในที่นี้ แปลว่า เหตุ หมายถึง เหตุที่อำนวยผลให้กับหมู่เหล่าเทวดาได้รูปสมบัติ โภคสมบัติ บริวารสมบัติ เป็นต้น และบังเกิดอยู่ในวิมานนั้น คำว่า “วิมานวัตถุ” แปลว่า เหตุให้ได้วิมาน หมายถึง เรื่องของผู้เกิดในวิมาน ซึ่งประมวลเป็นเรื่องประวัติของพวกเทพธิดาและเทพบุตร ผู้เกิดในวิมานหรือได้วิมานว่าได้สร้างผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดา ซึ่งผลกุศลกรรมก็กล่าวถึงสิ่งที่งดงามตามจริตของเทวดาองค์นั้นๆ การสร้างผลบุญกุศลกรรมการทำความดีของหมู่เหล่าเทวดาอันใดที่ก่อให้เกิดความดีงาม ก็จะสามารถทำให้ผู้นั้นมีลักษณะ มโนกรรม วจีกรรมและกายกรรมที่ดี อาทิเช่น คิดในทางที่ดี พูดแต่เรื่องที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้การกระทำออกมาในลักษณะที่ถูกที่ต้องที่ควรต่อไป

โครงสร้างเนื้อของคัมภีร์วิมานวัตถุ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อิตถิวิมานและปุริสวิมาน ได้แก่

1) อิตถีวิมาน ว่าด้วยวิมานของสตรี กล่าวถึงหมู่เหล่าเทวดาผู้หญิงที่มุ่งกระทำความดี ในภพนี้และภพหน้าเพื่อสะสมผลบุญกุศลกรรม สถานที่เป็นที่อยู่และประทับมีความสำราญเป็นที่อยู่ส่วนตัวสำหรับเทพธิดา (เทวดา) อันเป็นสถานที่สูง จะมีขนาดกว้างใหญ่ ก็เพราะด้วยอำนาจแห่งกุศลกรรมของการทำความดีของเหล่าเทวดา (Good conduct) ของเทวดาองค์นั้นๆ ซึ่งมีสีและสัณฐานวิจิตรพิสดารมากน้อยต่างกัน แล้วแต่อดีตบุญกรรมที่ได้กระทำไว้ และคำว่าอิตถีเป็นศัพท์ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ถ้าแปลเป็นภาษาไทยแปลว่าสตรีเพศ คือ เทวดาผู้หญิง

2) ปุริสวิมาน ว่าด้วยวิมานของบุรุษ กล่าวถึง หมู่เหล่าเทวดาผู้ชายที่มุ่งกระทำความดี เช่นเดียวกับเทวดาผู้หญิง แต่สิ่งที่หมู่เหล่าเทวดาต้องยึดถือปฏิบัติ กล่าวถึง ธรรมให้เกิดเป็นเทวดาที่สำคัญมีบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ บุญที่สำเร็จด้วยการให้ทาน บุญที่สำเร็จด้วยการรักษาศีล บุญที่สำเร็จด้วยการภาวนา บุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือการ ทำบุญด้วย การให้ปัน โอตตัปปะ และ การเลี้ยงมารดาและบิดา การประพฤติอ่อนน้อมต่อ ผู้ใหญ่การพูดจาแต่คำอ่อนหวาน การไม่พูดคำส่อเสียด การมีใจปราศจากความตระหนี่ การพูดแต่คำสัตย์และการไม่โกรธ ซึ่งธรรมเหล่านี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวในบทต่อไปตามลำดับ

5.2 หลักธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “หลักธรรมที่ปราฏกในวิมานวัตถุ” พบว่า เทวธรรม คือ หิริและโอตตัปปะชื่อว่าสุกกธรรม เพราะเป็นแก่นแห่งมนุษยธรรม เป็นหลักธรรมที่ ทำให้มนุษย์มีจิตใจสูงส่งไม่ตกอยู่ในอำนาจใฝ่ต่ำ คุ้มครองมนุษยโลกไม่ให้ประพฤติสำส่อนเหมือนกับ สัตว์เดรัจฉาน มนุษยธรรมหมายถึงธรรมที่ทำคนให้เป็นมนุษย์ ได้แก่ ศีล 5 และคุณธรรม เช่น เมตตา กรุณา เป็นต้น เมื่อมีเจตนางดเว้นทั้ง 5 ประการ ไม่ทำให้ศีลขาด ด่างพร้อย ไม่บริสุทธิ์ไม่ผ่องใสแล้ว ก็จะได้รับอานิสงส์ในการรักษาศีล 3 ประการคือ 1) ทำให้ถึงคติแห่งชีวิตที่ดี 2) ทำให้ได้โภคสมบัติ 3) ให้ถึงความดับทุกข์ร้อนในชีวิตประจำวัน และเป็นฐานในการสร้างสมาธิและปัญญาให้สมบูรณ์ ทำให้เข้าถึงนิพพานได้ในที่สุด จะเห็นได้ว่า อานิสงส์ในการรักษาศีลห้านั้นให้ผลแก่ตนเองต่อจากนั้นก็กระจายไปสู่ครอบครัว หน้าที่การงาน สังคม และประเทศชาติ และเมื่อบุคคลมีสติจิตย่อมเกิดความมั่นคงไม่หลงไปตามสภาวะแวดล้อมความไม่ประมาทย่อมเกิดขึ้นประโยชน์ของผู้ไม่ประมาทนี้ถือว่าเป็นผู้ที่สามารถเข้าถึงประโยชน์สูงสุดในชีวิตได้เพราะความมีสติไม่ประมาท สามารถทำให้รู้จักเรื่องหลักธรรมต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมซึ่งพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า บุคคลผู้ปรารถนาซึ่งอยู่อายุ ความไม่มีโรค วรรณะสวรรค์ความเกิดในตระกูลสูงและความยินดีอันโอฬารต่อๆไปเพิ่งบำเพ็ญความไม่ประมาทบัณฑิตทั้งหลายย่อมสรรเสริญความไม่ประมาทในรูปบุญกิริยาทั้งหลายบัณฑิตผู้ไม่ประมาทย่อมยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ทั้งสองคือ ประโยชน์ภพนี้และประโยชน์พบหน้าเพราะยึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ผู้มีปัญญาจึงได้นามว่าบัณฑิต บุคคลจึงไม่ควรประมาทเพื่อความสุขของตนเองในอนาคตทั้งที่มีชีวิตอยู่และหลังจากสิ้นชีวิตไปแล้วเพราะเราไม่สามารถที่จะรู้ได้ว่าพรุ่งนี้จะมีชีวิตอยู่ต่อไปได้อย่างปกติหรือไม่อันนาคตจะเจ็บปวดหรือไม่เมื่อบุคคลไม่ประมาทความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นได้ยากดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “ความโศกทั้งหลายย่อมไม่มีแก่ผู้มีจิตยิ่งไม่ประมาทด้วยความไม่ประมาทเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ที่ทำให้บุคคลรู้จักนำหลักธรรมต่างๆมาใช้ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้เตือนให้บุคคลไม่ประมาทแม้กระทั่งก่อนที่พระพุทธเจ้าจะปรินิพพานพระพุทธองค์ก็ตัดเป็นปัจฉิมวาจาว่า เราขอเตือนพวกเธอว่าสังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดาพวกเราจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิด”

ส่วนข้อกำหนดเกี่ยวกับความประพฤติของคน เพื่อที่จะได้อยู่ด้วยกันเป็นปกติสุขและเป็นระเบียบเรียบร้อย เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม คือ ต้องอยู่รวมกันเป็นหมู่จะอยู่ตามกำลังไม่ได้ โดยเหตุที่แต่ละคนมีอัธยาศัยต่างกันมีกำลังไม่เท่ากัน ผู้ที่มีอัธยาศัยหยาบและมีกำลังมากข่มเหงผู้อื่น คนสุภาพและมีกำลังน้อยก็อยู่ไม่เป็นสุข แม้ทางบ้านเมืองจะมีกฎหมายบังคับใช้ห้ามปรามไม่ให้คนประพฤติในทางที่ผิด และวางโทษแก่ผู้ล่วง

ละเมิดไว้ด้วย ตรงข้ามกับกฎหมาย ผู้ใดฝ่าฝืนกฎหมายอยู่เสมอคิดว่ากฎหมายทำอะไรเขาไม่ได้ เพราะเขามีปัญญาพอที่จะหาทางเลี่ยงกฎหมายได้ เมื่อเป็นเช่นนี้ กฎหมายก็ไร้ความหมาย ศาสนาทั้งหลายมักจะบัญญัติศีลของตนขึ้นมา เพื่อทำให้คนมีความประพฤติดีประพฤติชอบทางด้านกาย วาจา และใจ อย่างที่พระพุทธศาสนาบัญญัติศีล 5 ไว้ เพื่อสำหรับพุทธศาสนิกชนทั่วไป ศีลเป็นข้อบัญญัติที่จำเป็นทางด้านมนุษยธรรมโดยแท้ ชื่อว่าที่เป็นมนุษย์ที่แท้ ที่ผิดไปจากสัตว์เดรัจฉานก็ตามที่ต้องมีศีล จึงเชื่อว่ามนุษยธรรม คือ ธรรมที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการกระทำที่มีคุณค่าทางจริยธรรมที่แสดงออกได้ 3 ทาง คือ การกระทำทางกาย การกระทำทางวาจา และการกระทำทางใจ ไม่ว่าจะทำอะไรใดๆ ต้องเริ่มต้นที่ใจก่อน คิดก่อน แล้วจึงมีความคิดกายกรรม หรือความคิดทำวจีกรรมเกิดตามมา โดยพื้นฐานของศีล 5 ให้บุคคลทำให้การรักษาศีลเป็นอย่างดี และการล่วงละเมิดทางศีลที่ไม่ดีมาจาก เจตนาที่เป็นกุศล 3 ประการ ประกอบด้วย อโลภะ อโทสะ อโมหะ และที่เป็นอกุศล 3 ประการ ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ ซึ่งอกุศลทั้ง 3 นี้เริ่มต้นจากการที่มีอวิชชาหรือมีโมหะก่อนแล้ว โลภะ และโทสะ ดังพระพุทธพจน์กล่าวไว้ว่า... “ปาณาติบาตมีมูล 2 ด้วยสามารถแห่งโทสะ และโมหะ อทินนาทานและมุสาวาทมีมูล 2 ด้วยอำนาจแห่งโทสะและโมหะ หรือด้วยอำนาจแห่ง โลภะ และโมหะ มิจฉาจารและสุราบานมีมูล 2 ด้วยสามารถแห่งโลภะและโมหะ

5.3 วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต

จากศึกษาวิเคราะห์พบว่า “วิเคราะห์คุณค่าของคัมภีร์วิมานวัตถุต่อการดำเนินชีวิต” พบว่า ผู้ถวายวัตถุทานหรือวัตถุทานในพระพุทธศาสนา เช่น ข้าวน้ำโภชนาหาร ตั้ง ผ้า น้ำล้างเท้า ประทีปคบ ขนม อ้อย เมล็ดงา สลากภัตร ดอกไม้ เสนาสนะวิหาร เข็ม แกงปู ทำถนน ยานพาหนะ เป็นต้น ย่อมได้อานิสงส์หรือความดีติดตัวไปในสถานที่ต่างๆ เมื่อสิ้นชีพไปแล้วและผลบุญนี้จะเป็นหนทางนำไปสู่สุคติในสัมปรายภพในที่นี้ได้แก่ บังเกิดในสวรรค์ชั้นต่างๆ มีชั้นดาวดึงส์ เป็นต้น

การให้ทาน การรักษาศีล การฟังธรรม การปฏิบัติธรรมที่ตนได้ยินได้ฟังแล้วตามสมควรแก่กำลังของตนวิมานวัตถุนี้ เป็นเรื่องที่กล่าวถึงการทำความดีของเหล่าเทวดาและเทพธิดา ว่าในสมัยที่ตนเป็นมนุษย์นั้นได้ประกอบคุณงามความดีอะไรไว้บ้าง เช่น บางตนก็ให้ข้าวน้ำเป็นทาน บางตนก็หมั่นรักษาอุโบสถศีล บางตนก็ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ส่วนลักษณะชีวิตความเป็นอยู่มีความสุขสบายด้วยประการต่างๆ ไม่จำเป็นต้องต่อสู้ดิ้นรน ไม่ต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ในขณะเดียวกัน หากบุคคลมีความปรารถนาที่จะจุติเป็นเทวดาในปัจจุบันชาติ ก็จะต้องบำเพ็ญหรือทำความดีประการต่างๆเช่น ทำทาน ทำบุญกุศล อบรมจิต เจริญภาวนา และบำเพ็ญสมาธิ

อย่างไรก็ตามเทวดาในพุทธศาสนา มิได้เป็นอมตะ และมิได้ทรงสภาพนิรันดร ยังตกอยู่ภายในกฎแห่งกรรมทุกองค์เมื่อใด ที่หมดผลแห่งกรรมก็จะจุดติทันที เป็นที่นั่งสังเกตว่าความคิดเกี่ยวกับเทวดาจะปรากฏในคัมภีร์สุตตันตปิฎก โดยได้กล่าวถึงลักษณะของเหล่าเทวดาว่า ได้เข้ามานอบน้อมนมัสการพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงแวดล้อมด้วยบรรดามนุษย์ เพื่อสดับพระธรรมเทศนา ในบางครั้ง พวกเทวดาก็จะไปเข้าเฝ้ากราบทูลถามปัญหาต่างๆ ต่อพระพุทธเจ้า จากกรณีเช่นนี้ จะเห็นว่าพระพุทธเจ้านั้น ทรงเด่นกว่าเทวดาทั้งปวง และพระพุทธเจ้าก็ดี พระอรหันต์ก็ดี ในพระพุทธศาสนายกย่อง ว่าเป็น “วิสุทธิเทพ” คือเป็นเทวดาโดยบริสุทธิ์ เด่นกว่าเทวดาทั้งหลาย นอกจากนั้น เทวดา ย่อมเป็นลักษณะพิเศษกว่ามนุษย์ทั้งปวง ทั้งในแง่กายภาพที่ละเอียด ประณีตกว่า เช่น อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่หรือวิมาน การสัญจรไปมาก็สะดวกกว่ามนุษย์ ฉะนั้น ผู้ที่เสวยภพเป็นเทวดาจึงเป็นอยู่ด้วยของทิพย์ทุกอย่าง มีร่างกายปกติเหมือนคนหนุ่มสาวไม่แก่ ชราเป็น หากหมดบุญกุศล ก็จะไปจุติในทันทีไม่รอช้าและไม่ปรากฏศพเหมือนมนุษย์และ สัตว์ต่างๆ ในโลกนี้ นอกจากนั้น เทวดาไม่ปรากฏว่ามีครอบครัวหรือญาติมิตร คงมีแต่ลักษณะเด่นเฉพาะตนและมีวิมานเฉพาะตนเท่านั้น ไม่เอื้อเฟื้อให้แก่เทวบุตรและเทวธิดาตนใดไปอาศัยอยู่รวมวิมานนั้นด้วยได้ปฏิบัติตนตามสัมมาสติ คือ การใช้สติระลึกรู้ในการกระทำที่

เหมาะสมแก่ฐานะของตน การมีสมาธิในการทำงาน การต้อนรับด้วยธรรมะ คือ การให้คำปรึกษา การแก้ไขปัญหาต่างๆ เป็นอันดับแรก และรองลงมา ก็คือต้อนรับด้วยวัตถุสิ่งของ เช่น ช่วยเหลือผู้ประสบภัยพิบัติต่างๆ มีอัคคีภัย เป็นต้น

ประเด็นต่อมา คือ สังคมนิยมชนิดที่ช่วยโลกได้” นั้นโดยมุ่งการอธิบายเพื่อแสดงให้เห็นว่า สัจจะธรรมหรือกฎธรรมชาติ มีลักษณะเป็นสังคมนิยมโดยตรง และพุทธศาสนาได้สอนเรื่องนี้อยู่เสมอ ธรรมะหรือธรรมชาติเป็นระบบสังคมนิยม ในระบบนี้ไม่มีอะไรที่อยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ต้องมีการอาศัยกันและกัน เช่น ถ้าไม่มีต้นไม้แล้วแผ่นดินจะอยู่ได้อย่างไร นอกจากนั้นการที่เรามีชีวิตอยู่ได้ก็ต้องอาศัยดิน ฟ้า อากาศ ต้องมีธาตุต่างๆ อย่าง ธาตุดิน น้ำ ลม ไฟอากาศ และวิญญาณ ธรรมชาติกำหนด ให้มีสิ่งต่างๆ อย่างมนุษย์บ้าง สัตว์บ้าง มีคลอง มีบึงมีความชื้น มีความอบอุ่นพอดี สิ่งทั้งหลายจึงมีชีวิตอยู่ได้ สังคมนิยมจึงหมายถึงการอยู่ร่วมกันได้อย่างพอดี แม้ตัวอย่างตามวินัยของสงฆ์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น เป็นตัวอย่างของการไม่กอบโกย สังคมดังกล่าวจึงยังคงสภาพปกติเอาไว้ได้ ในบทนี้ท่านจึงสรุปว่า ระบบในร่างกายและระบบของสังคมที่อยู่รอดมาได้เพราะธรรมชาติได้กำหนดมาให้อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและช่วยเหลือกัน

การที่มนุษย์แสดงออกในประเด็น“ค่าและความจำเป็นที่ต้องมีศีลธรรม” กล่าวถึงปัญหาของ โลกทุกวันนี้มีสาเหตุจากการขาดศีลธรรม ถ้าผู้ปกครองขาดศีลธรรม พ่อค้าขาดศีลธรรม กระทั่งว่าทนายความ ตำรวจ ผู้พิพากษาขาดศีลธรรม แล้วสังคมจะเป็นอย่างไร ความไม่ปกติ ของบ้านเมือง หรือสังคมย่อมเกิดจากการขาดศีลธรรม แต่ส่วนใหญ่หันไปโทษอย่างอื่น โทษ เศรษฐกิจบ้าง การเมืองบ้าง แต่ไม่มองว่า ต้นเหตุแท้จริงคือการขาดศีลธรรม แม้แต่คำว่า ศีลธรรมก็ยังเข้าใจไม่ตรงกันว่ามันคืออะไร เรื่องนี้จึงสับสนไปหมด ท่านเสนอให้ยึดความหมาย ตามภาษาบาลีเป็นการดีที่สุด โดยคำว่า สี-ละ แปลว่า ปกติ ดังนั้นการทำให้บ้านเมือง สังคมและชีวิตมีความปกติ จึงเป็นการรักษาระบบศีลธรรมเอาไว้โดยตรง ในชีวิตคนเรานั้น ความปกติมี 2 ความหมายคือ การทำให้ชีวิตเป็นปกติตามธรรมชาติ คือการรักษาร่างกายให้ปกติ เช่น การกิน ยืน เดิน นอน นี่อย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งคือ การแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อรักษาความปกติของสังคมเอาไว้อย่างไรก็ตาม แม้ศีลธรรมจะเป็นหน้าที่ตามกฎธรรมชาติ แต่สังคมให้ค่าหรือคุณค่าต่อสิ่งนั้นน้อยมาก แล้วไปกำหนดคุณค่าให้กับสิ่งอื่นอย่างสูงส่ง ด้วยเหตุนี้กฎธรรมชาติในหนังสือดังกล่าว ยังต้องคงเดิมไว้เสมอ เนื้อหาดังกล่าวจึงข้ามกาลเวลาได้ เพราะเวลาไหนๆ มนุษย์ก็มีปัญหา คือมีปัญหาว่าชีวิตคืออะไร การไม่เข้าใจว่าชีวิตคืออะไร เป็นต้นเหตุของปัญหาต่างๆรวมทั้งปัญหาการเมืองด้วย นี่คือลักษณะเด่นของหนังสือที่เป็นบทบรรยายธรรมของท่าน คืออ้างอิงได้โดยไม่มีขอบเขตของเวลา ดังนั้นตราบใดที่มนุษย์ยังมีความเห็นแก่ตัว และความรู้สึกดังกล่าวนี้กำลังสร้างปัญหาให้กับสังคม หนังสือเล่มนี้สามารถหยิบมาอ่านทบทวนได้ตลอดเวลา เพราะเนื้อหาได้จี้ไปที่ความเห็นแก่ตัวของมนุษย์โดยตรง โดยขอร้องให้เปลี่ยนไปเห็นแก่สังคมเสียบ้าง ไม่เช่นนั้นจะเดือดร้อนกันไปทั้งหมดเพราะเราอยู่ในโลกใบเดียวกัน

จะเห็นได้ว่าทั้ง 3 ประเด็นที่ผู้วิจัยกล่าวมานั้น เป็นการวิเคราะห์กุศลกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ หมายถึง การรักษาศีล การทาน การปฏิบัติธรรมของเทวดาในชั้นวิมานวัตถุทั้ง 85 วิมาน แต่หากนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันของปุถุชนธรรมอย่างชาวพุทธศาสนิกชน ก็อาจจะเป็นหลักการปฏิบัติตนเองในการทาน การรักษาศีล การปฏิบัติธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนาต่อไป

6. ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการศึกษาวิเคราะห์กุศลกรรมในคัมภีร์วิมานวัตถุ ได้มีการศึกษาอย่างแพร่หลายเท่าที่ควรแล้วนั้น ผู้วิจัยจึงอยากเสนอให้มีการขยายวงกว้างทางวิชาการของงานวิจัยในการนำหลักธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์วิมานวัตถุ เพื่อนำมาประยุกต์ดังต่อไป

6.1 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติการ

ผู้วิจัย มีข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์อันจะนำไปใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินชีวิตปัจจุบัน ดังนี้ ควรนำหลักธรรมต่างๆ ที่กล่าวไว้ในวิมานวัตถุนี้ ไปประยุกต์ใช้ ให้เหมาะสมแก่ตนเอง เพื่อความเจริญในหน้าที่การทำงานของตน เช่น หลักสัมมาทิฏฐิ เป็นคนมีความเห็นชอบ สัมมาอาชีวะ รู้จักประกอบหน้าที่การทำงานชอบไม่ผิดต่อหลักของกฎหมายและ ศีลธรรม นอกจากนั้น ควรนาหลักของการให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาไปใช้ เพื่อพัฒนาจิต ให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและสามารถที่จะดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง และการเลี้ยงดูบิดามารดา เคารพผู้ใหญ่ในตระกูล ความไม่โกรธ เป็นต้น ซึ่งเป็นจริยธรรมอัน ดีงาม ของบัณฑิตที่ควรนำไปประยุกต์

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษาวิเคราะห์กรรมและการเกิดใหม่ของเทวดาในคัมภีร์วิมานวัตถุ

2) ศึกษาวิเคราะห์หลักเทวธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุต่อวิถีชาวพุทธไทยในปัจจุบัน

3) ศึกษาวิเคราะห์หลักจริยธรรมในวิมานวัตถุที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของชาวพุทธไทยปัจจุบัน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฏกํ 2500.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2525). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับสฺยามรฏฺฐเตปิฏกํ 2525.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

_____. (2534). **พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด 91 เล่ม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **ปกรณวิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณวิเสโส.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ.

_____. (2532). **อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอฏฺฐกถา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). **ฎีกาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาฎีกา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). **พระไตรปิฎกศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เดือน คำดี. (2545). **ศาสนศาสตร.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร.

พระธรรมปฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **พจนานุกรมพุทธศาสน ฉบับประมวลศัพท.** พิมพครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมโมลี (วิลาศ ญาณวโร). (2545). **โลกทีปนี.** กรุงเทพมหานคร : ดอกหญา.

พระโสภณคณาภรณ (ระเบียบ ฐิตญาโณ). (2523). **พระสัตตันตปฎก ขุททกนิกาย เลม 1.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพมหามหากุฏราชวิทยาลัย.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2536). **พระสุตตันตปิฎก เล่ม 1.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สนิท ตั้งทวี. (2527). **วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา.** กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. (2543). **คำบรรยายพระไตรปิฎก.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.

พระครูสิทธิสารโสภิต (ชาคาร). (2554). **ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวิมานวัตถุ.** วิทยานิพนธพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาปรม โอภาโส (กองคำ). (2541). **ศึกษาวิเคราะหศรัทธาของชาวพุทธไทยในปจจุบัน.** วิทยานิพนธพุทธศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมศักดิ์ สุวณณรตโน. (2542). **ความคิดเรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาฝายเถรวาท.** วิทยานิพนธศาสนศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน
Dhamma Principles for Mind's Remedy towards Depression in the Current's Society

จันทิมา แสงแพร
Jantima shangphrae
คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Faculty of Religion and Philosophy Mahamakut Buddhist University
พระครูปลัดสุวัฒน์ สุวฑฺฒโน
Phrakrupalad Suwat Swattano
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดไชยชุมพลชนะสงคราม
Mahachulalongkornrajavidyala University, Wat chaichumphon Chanasongkram
E-mail : jantima.shangphare@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 19 กุมภาพันธ์ 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 19 มีนาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 28 มีนาคม 2564

บทคัดย่อ

ปัญหาภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบันเป็นปัญหาที่ฉุดรั้งความเจริญและพัฒนาทั้งต่อปัจเจกบุคคล และระดับประเทศชาติที่ขับเคลื่อนประเทศด้วยทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพทางกายและทางจิตใจที่ดี การศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อการเสนอแนะแนวทางการประยุกต์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อการส่งเสริมและแก้ไขปัญหาในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภาวะซึมเศร้า หลักธรรมทั้งปวงมุ่งเน้นที่การบรรเทาทุกข์บำรุงสุขทำความกระจ่างแก่โลกด้วยมุ่งเน้นทางด้านจิตใจ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดคือความหลุดพ้นจากสภาวะทุกข์ซึ่งจะเห็นได้จากหลักธรรมคำสอนทั้งปวงอันมีทิศทางเดี๋ยวคือแก้ไขปัญหาทางด้านจิตใจ

การศึกษา พบว่า หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน อันมีสาเหตุตามนัยทางพระพุทธศาสนาจาก นิวรณ์ 5 ได้แก่ กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ และ วิจิกิจฉา การศึกษาครั้งนี้จึงได้นำเสนอการประยุกต์หลักธรรมที่ทำมีผลให้เกิดประโยชน์ต่อการเยียวยาหรือบำบัดทั้งยังป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้า 4 ประการ ได้แก่ การประยุกต์ (1) หลักธรรมการเจริญกรรมฐาน (2) หลักไตรลักษณ์ (3) หลักการปรโตโฆสะ และ (4) หลักการเจริญสติ หลักธรรมหลักปฏิบัติทั้ง 4 นี้เป็นอุปการะอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาภาวะซึมเศร้าในโลกปัจจุบัน ทั้งแก่ผู้ป่วยโดยตรง และแก่พุทธศาสนิกชนที่สนใจให้เกิดองค์ความรู้อย่างลึกซึ่งในการประยุกต์และปฏิบัติตามหลักธรรม

คำสำคัญ: หลักธรรม, การเยียวยาจิตใจ, ภาวะซึมเศร้า

ABSTRACT

The problem of depression in the current's society is a problem that hinders civilization and development for both individuals and nationally driven by human resources that are efficient physically and mentally. The objective of the study is to present guidance

on the application of Buddhist principles for promoting and solving problems in society. Especially depression problems. So, all principles focus on relief, nourishment, and purification of the world with scope to spiritual. The greatest benefit is liberation from a state of suffering, which can be seen from all doctrinal principles, which are directed at the moment, to resolve the psychological problem.

The study found that Buddhist Principles for the healing of depression in the current's society. There are the five hindrances, e.g., (1) Kammacchanda: sensory desire, (2) Byapada: bitterness, (3) Thina middha: sloth and torpor, (4) Uddhacca kukkucca: restlessness, and (5) Vicikiccha: doubt. This study presents the application of 4 principles that can benefit remedies or therapy and prevent depression, e.g., (1) Meditations (2) Three characteristics (3) Paratôghôsha, and (4) Mindfulness. These four Buddhist principles of practice are highly encouraged in tackling depression in the current's world. It's attracted both directly to the patient and to Buddhists who are interested in creating a body of knowledge deep in applying and following the principles.

Keywords: Dhamma Principles, Mind's Remedy, Depression

1. บทนำ

บทความนี้ต้องการศึกษาเจาะจงกลุ่มเป้าหมายคือผู้ที่เผชิญต่อภาวะซึมเศร้าที่นับวันจะมีมากขึ้นได้นำไปเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อเยียวยาจิตใจ ตลอดถึงพุทธศาสนิกชนที่ได้ศึกษาหลักธรรมเป็นทุนเดิมอยู่แล้วได้สนใจ บทความนี้วิเคราะห์และนำเสนอแนวทางแก้ปัญหา และเพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างละเอียดท่องแท้ยิ่งขึ้นในหลักธรรม ตลอดถึงการประยุกต์และน้อมเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่เป็นดังรัตนะส่องประกายอยู่ท้ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยปัญหา จนเป็นสาเหตุที่มาของคนในปัจจุบันที่เผชิญต่อภาวะสิ่งเร้าภายนอก และสิ่งเร้าภายในจิตใจจนเกิดภาวะซึมเศร้าได้ตระหนักและประยุกต์หลักธรรมเพื่อการเยียวยาสภาวะจิตใจที่ตกต่ำย่ำแย่ให้กลับมามีกำลังและเข้มแข็งเพื่อสู่กับชีวิตต่อไป

หลายทศวรรษที่ผ่านมาพระพุทธศาสนิกชนได้ตื่นตัวต่อการประยุกต์คำสอนแบบดั่งเดิมที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ชอบแล้วเพื่อการพัฒนาจิตใจเป็นสำคัญกระนั้นการนำหลักการทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่า "หลักธรรม" ก็ยังมีผลโดยตรงต่อการเยียวยา และตลอดถึงการสร้างกำลังทางด้านจิตใจ ได้หลักเกณฑ์อันเป็นที่พึ่งพิง วางใจ ในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมอย่างไม่มีที่เคลือบแคลงใดเลยแม้จะผ่านกาลเวลามานานสักเพียงใดก็ยังคงสง่างามและผ่านการพิสูจน์จนเป็นที่ประจักษ์ในวงกว้างแม้แต่ในเชิงวิชาการก็ได้นำหลักการทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ ภาวะความเปลี่ยนแปลงบนพื้นฐานการพัฒนา และอบรมสั่งสอนทางด้านจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อม

ในทางพระพุทธศาสนาได้มีวินิจฉัยว่าโรคซึมเสร้าอันเป็นที่มาจากมูลจิตนั้นมีสาเหตุเกิดจาก นิวรณ์ 5 (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 22/51/72; อภิ.วิ. (ไทย) 35/983/510) คือ กามฉันท์ พยาบาท ถีนมิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ และ วิจิกิจฉา ซึ่งเป็นเสมือนรากเหง้าสิ่งปิดกั้นหรือขัดขวางไม่ให้บรรลุความดี ครอบงำจิตให้เศร้าหมอง ไม่ผ่องใส ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแนะนำแนวทางการแก้นิวรณ์ทั้ง 5 ด้วยการเจริญกรรมฐาน สมถะ และวิปัสสนา เช่น การเจริญหลักสติปัฏฐาน 4 (พระวีรพงศ์, พระครูโกศลอรรถกิจ, พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล: 2019, 3057-3073) การเยียวยาจิตใจ ในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นมติสำคัญยิ่งและมีผลโดยตรงต่อมนุษยชาติผู้แสวงหาความสุขจำเพาะในสถานการณ์คับขันหรือสถานการณ์ที่ตกทุกข์ได้อยาก ลำบากกาย ลำบากใจ การที่บุคคลได้รับการ

อบรม และถือเอาปฏิบัติน้อมนำตามหลักธรรมคำสอนย่อมเป็นผู้ดำรงตนได้อย่างเข้มแข็งไม่ย่อถ้อ อ่อนแอ ในการเผชิญต่อภาวะเศร้าหมองทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

หลักธรรมสำคัญที่มีการนำมาประยุกต์ใช่และส่งผลต่อผู้ฝึกปฏิบัติโดยแยบคายแล้วทำจิตใจที่ห่อเหี่ยวหมดเรียวแรง หรือที่เรียกว่าหมดกำลังใจ ให้กลับมามีความชุ่มชื้นและเต็มไปด้วยความหวังและความสุขนั้น พระพุทธองค์ทรงแสดงหลักธรรมมากมายโดยการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการเยียวยาความเศร้าไว้อย่างแพร่หลายในบทความทางวิชาการนี้ได้นำเสนอข้อมูลการศึกษาที่ได้มีประยุกต์หลักธรรมในการเผชิญหน้าและแก้ไขต่อภาวะซึมเศร้าไว้อย่างมีนัยน่าศึกษาอันสอดคล้องต่อการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน และบุคคลผู้ตกอย่าในภาวะเผชิญหน้าต่อความซึมเศร้าด้วยหลักธรรม (พระมหาพรเทพ อุตฺตโม (เดชประสาท), 2554; พลภัทร์ โล่เสถียรกิจ, 2551; สารรัตน์ วุฒิอาภา, 2555) เป็นต้นว่า การกำหนดสติ การเจริญอาณาปานสติ การทำสมาธิ และหลักธรรมสำคัญอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งหลักธรรมอันส่งเสริมการมีชีวิตได้อย่างผาสุกและบรรเทาความซึมเศร้าลงได้บนหลักแห่งไตรสิขา 3 คือ ดำรงตนด้วยความไม่ประมาท ตามหลักศีล สมาธิ และปัญญา หรือดำเนินชีวิตตามหลักมรรคมีองค์ 8 ย่อมจะทำให้บังเกิดความปรกติสุข (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต, 2556ข: 215; อภิ.วิ. 78/569-570/258-260)

2. สถานการณ์ภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน

องค์การอนามัยโลก หรือ World Health Organization (WHO) ได้แสดงข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบันของภาวะซึมเศร้าและโรคซึมเศร้าว่า โรคซึมเศร้าเป็นโรคที่พบได้ในคนทุกกลุ่มเพศ และวัย และมีความถี่ในการพบผู้ป่วยโรงซึมเศร้าอย่างมีนัยเพิ่มขึ้น ผู้ที่ได้รับผลกระทบต่อภาวะโรคซึมเศร้านี้ ในปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบันพบว่ามีจำนวนมากกว่า 264 ล้านคนทั่วโลก (WHO, 2021) อาการซึมเศร้า มีลักษณะที่แตกต่างจากผู้ป่วยโรคจิตเวชอื่น ๆ ด้วยการซึมเศร้ามีความแตกต่างจากความผันผวนของอารมณ์ตามปกติและการตอบสนองทางอารมณ์ในช่วงสั้น ๆ ต่อความท้าทายในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะกรณีที่มีภาวะความซึมเศร้าต่อเนื่องเป็นระยะเวลานาและมีความรุนแรงระดับปลานกลางถึงระดับสูง ขึ้นไป ทำให้ความรุนแรงของภาวะซึมเศร้าอาจกลายเป็นผลเสียต่อภาวะสุขภาพทางร่างกายและจิตใจอย่างร้ายแรง อาจทำให้ผู้ที่มีภาวะซึมเศร้าได้รับความทุกข์ทรมานอย่างมากและลดทอนประสิทธิภาพในการทำงาน ตลอดถึงไม่สามารถทำงานได้เมื่อเกิดภาวะซึมเศร้ารุนแรง หรืออาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ต่อบุคคลในรอบครัว เพื่อนร่วมงาน หากผู้ที่เผชิญกับความซึมเศร้าเป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษา ก็อาจเกิดผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน หรือ ครู ภายในโรงเรียนได้ด้วย ที่เลวร้ายที่สุดภาวะซึมเศร้าอาจเป็นสาเหตุนำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด ซึ่งจากสถิติพบว่าผู้ที่ฆ่าตัวตายอันมีสาเหตุจากภาวะซึมเศร้ามีจำนวนตัวเลขมากเกือบ 800,000 คนต่อปี การฆ่าตัวตายอันมีพื้นฐานจากภาวะความซึมเศร้านี้ยังพบอีกว่าเป็นสาเหตุอันดับสองของการเสียชีวิตของกลุ่มเด็กอายุ 15 – 29 ปี สถิติของผู้คนที่ต้องเผชิญความทุกข์จากภาวะซึมเศร้าและภาวะสุขภาพจิตพบว่าผู้ป่วยเหล่านี้มีสถิติสูงราว ร้อยละ 76 – 85 ในประเทศรายได้ต่ำและปานกลาง (GBD, 2017) ผู้ที่ป่วยด้วยภาวะซึมเศร้าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 21 ของประชากร ทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย (เกียรติภูมิ วงศ์รจิต, 2562)

ภาวะซึมเศร้า หรือที่ทราบกันตามภาวะโรคปัจจุบันทางการแพทย์คือ โรคซึมเศร้า เป็นโรคที่มีจุดกำเนิดจากภาวะทางอารมณ์ และเป็นปัญหาของสุขภาพจิต (Mental health problem) และจิตเวช (Psychiatric disorder) ซึ่งเป็นสาเหตุของการด้อยค่า ลดขีดความสามารถของมนุษย์ โดย การวัดค่าความสามารถในการดำรงชีวิตแห่งปี (Years Lived with Disability; YLDs) และเป็นอันดับที่ 4 ของภาวะโรคในปัจุบัน (Disability Adjusted Life Years; DALYs), 2000) จากการคาดการณ์ว่าในปีพุทธศักราช 2573 โรคซึมเศร้าจะเป็นโรคอันดับหนึ่งที่มนุษยชาติต้องเผชิญจากการจัดอันดับของ DALYs เมื่อนับรวมและประเมินจากทุกกลุ่มเพศและวัย (นันทภัค ชนะพันธ์, 2556) และองค์การอานามัยโลกได้กล่าวว่า ในพุทธศักราช 2563

มีจำนวนผู้ป่วยโรคซึมเศร้าเพิ่มเป็นร้อยละ 5.7 ของภาวะโรคทั้งหมด และกลายเป็นโรคที่คร่าชีวิตของผู้คนเป็นอันดับสองรองจากโรคภาวะขาดเลือด (WHO, 2005) โรคซึมเศร้ายังเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการเจ็บป่วยอันนำไปสู่การฆ่าตัวตาย (กรมสุขภาพจิต, 2557) โดยพบว่าร้อยละ 80 ของผู้ที่เคยพยายามฆ่าตัวตายมีประวัติโรคภาวะซึมเศร้ามาก่อน (WHO, 2020; สมภพ เรืองตระกูล, 2543)

สถานการณ์ภาวะซึมเศร้าในประเทศไทยจากการศึกษาของ อาณัติ เพิ่มธรรมสิน (2559: 87-96) ได้กล่าวถึงข้อมูลปัจจัยภายในจากจิตใจของผู้เผชิญต่อภาวะซึมเศร้าที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับภาวะซึมเศร้า ได้แก่

1) เหตุการณ์ความเครียดที่เกิดขึ้นกับตนเอง และบุคคลใกล้ชิด

2) ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง

3) รายได้ของครอบครัว

4) สัมพันธภาพในครอบครัว

ภาวะซึมเศร้ายังเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญและสามารถนำไปสู่โรคร้ายอื่นๆอันเป็นการลดทอนประสิทธิภาพการดำเนินชีวิตอย่างมากมาย มาโนช หล่อตระกูล และ ปราโมทย์ สุคนิชย์ (2558, 174-176) กล่าวถึงผลกระทบและผลเสียของภาวะซึมเศร้าไว้ 2 ปัจจัยสำคัญ ได้แก่ ปัจจัยทางด้านชีวภาพ ซึ่งผู้ป่วยไม่สามารถควบคุมความผิดปกติของร่างกาย และ ปัจจัยทางด้านสังคม เป็นส่วนที่เกิดจากความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่ภาวะซึมเศร้าได้

ตาราง 1 ผลกระทบและผลเสียของภาวะซึมเศร้า

		ผลกระทบและผลเสียของภาวะซึมเศร้า
		ปัจจัยทางด้านชีวภาพ
1	พันธุกรรม	มีผลต่อสาเหตุการเกิดโรคซึมเศร้าเกี่ยวข้องโดยตรงทางสายเลือด ซึ่งพบว่ามีความเสี่ยงที่จะเกิดโรคได้ถึง 2-3 เท่า เมื่อเทียบกับครอบครัวปกติ
2	สารเคมีในสมองมีความผิดปกติ	เกิดความไม่สมดุลและปกติ คือ norepinephrine, serotonin, dopamine, และมีผลต่อสารสื่อประสาทในสองด้วย
3	ระบบต่อมไร้ท่อทำงานผิดปกติ	โดยเฉพาะ limbic system ซึ่งเป็นส่วนควบคุมด้านอารมณ์ ความคิด และ hypothalamus ที่เป็นส่วนควบคุมการหลั่งฮอร์โมน
4	ความผิดปกติของระบบประสาทสรีระ	เกิดความแปรปรวนและผลเสียต่อระบบประสาทสรีรวิทยาโดยเฉพาะเกี่ยวกับการนอน ทำให้การนอนหลับลึกน้อยลง
		ปัจจัยทางด้านสังคม
1	สิ่งแวดล้อม	ความเครียด ความกดดัน ความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด เช่น การสูญเสีย การว่างงาน มรสุมชีวิต ปัญหาความไม่เข้าใจกับคนใกล้ชิด ความขัดแย้ง
2	บุคลิกภาพ	เกิดจากนิสัยส่วนบุคคลโดยตรง เช่น มีมุมมองแนวคิดด้านลบต่อตนเองและสังคม มักตำหนิกล่าวโทษ วิตกกังวล สงสัย ขาดความเชื่อมั่น หรืออาจจะได้รับการกระตุ้นจากการเจ็บป่วยทางกาย โรคเรื้อรัง หรืออาการข้างเคียงจากการใช้ยาเสพติด หรือยาที่มีผลต่อจิตประสาท ทำให้เข้ากับคนอื่นอยาก แยกตัวออกจากสังคม ไม่สามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้

3. ลักษณะอาการของผู้ป่วยหรือผู้เผชิญต่อโรคภาวะซึมเศร้า

ผู้ป่วยหรือผู้กำลังเผชิญต่อภาวะซึมเศร้ามักแสดงอาการให้เห็นได้พอเป็นที่สังเกตุมากมายแตกต่างกันไปในอาการที่แตกต่างกัน (อรพรรณ ลือบุญวัชชัย และพีรพนธุ์ ลือบุญธวัชชัย, 2553, 9-11) โดยการศึกษาด้านการแพทย์พบลักษณะอาการของผู้ตกอยู่ในสภาวะซึมเศร้าโดยสามารถแบ่งตามกลุ่มอาการที่เกิดหรือแสดงออกมาในด้านต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กลุ่มอาการของผู้ป่วยและผู้เผชิญหน้าต่อภาวะซึมเศร้า

กลุ่มอาการและลักษณะของผู้ป่วยภาวะซึมเศร้า		
ข้อที่	**กลุ่มอาการ**	**ลักษณะอาการ**
1	ด้านอารมณ์	มีความเพลิดเพลินสนุกสนานในการทำกิจกรรมลดลง และมีอารมณ์อื่นร่วม เช่น รู้สึกกังวล หงุดหงิด ฉุนเฉียว เป็นต้น มักมีความคิดด้านลบอันนำไปสู่อารมณ์เศร้า หดหู่ สะเทือนใจง่าย วิตกกังวล อ่อนไหวง่าย
2	ด้านกายภาพ	อาจมีอาการนอนไม่หลับ พักผ่อนไม่เพียงพอ หมดเรี่ยวแรง อ่อนล้า หรือนอนมากเกินไปจนถึงกับไม่ทำอะไรเลย คนรอบข้างอาจจะเป็นภาระในการดูแล และมองว่าเป็นคนขี้เกียจไม่ทำการทำงาน มีอาการเจ็บป่วยง่าย เพราะร่างกายไม่แข็งแรง มีการเจริญเติบโตหรือมีพัฒนาการของร่างกายและสมองผิดปกติ
3	ด้านการเคลื่อนไหวที่เนื่องด้วยจิตใจ	มักแสดงอาการ 2 รูปแบบ คือ 1) เคลื่อนไหวผิดปกติมักจะแสดงออกหรือตอบสนองช้า ซึม พูดน้อย อยู่เฉยนิ่งนานๆ 2) จิตใจสับสน จิตใจขาดการจดจ่อ มีอาการกระวนกระวาย ลุกลี้ลุกลน หงุดหงิด ประหม่า
4	ด้านความคิด	มักมีอาการตำหนิมุ่งโทษตนเอง รู้สึกว่าตัวเองไร้ค่า ขาดความมั่นใจในตนเอง ไม่เห็นคุณค่าในตัวเอง อันเป็นสาเหตุนำไปสู่การฆ่าตัวเอง หรือทำลายสิ่งของทำร้ายตัวเอง
5	ด้านสัมพันธภาพ	ขาดการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่น เก็บตัว ไม่ต้องการติดต่อกับบุคคลอื่น แลกเปลี่ยนความคิดหรือพูดคุยกับคนอื่น ทำให้ไม่มีเพื่อนหรือคนคบด้วย

จะเห็นได้ว่าอาการและลักษณะของโรคซึมเศร้านั้นสร้างความกังวลให้แก่ผู้ป่วยหรือเผชิญต่อภาวะซึมเศร้า และยังมีผลโดยตรงต่อคนรอบข้างเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะผู้ที่ดูแลหรือเป็นญาติใกล้ชิด คนในครอบครัว ต้องให้ความสนใจแลเข้าใจ ไม่สร้างสถานการณ์หรือสิ่งแวดล้อม เรื่องราวที่จะกระทบกระเทือนจิตใจของผู้ป่วย ระวังคำพูด และการกระทำที่จะกระทบต่อความคิดของผู้ป่วย เป็นส่วนหนึ่งในการให้กำลังใจ สร้างกำลังใจ ลดความวิตกกังวล หรือความทุกข์ทางใจให้ผู้ป่วยหรือผู้กำลังเกิดภาวะความซึมเศร้าได้กลับมาใช้ชีวิตอย่างปกติ

จากปัญหาภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบันจะเห็นได้ว่ามีผลต่อการดำเนินชีวิต และคุณภาพประสิทธิภาพ ต่อการทำงาน หรือการเรียน ทำให้การดำเนินชีวิตตกอยู่ภายใต้ภาวะแห่งความซึมเศร้ายิ่งนานวัน การสั่งสมภาวะดังกล่าวยิ่งจะเป็นส่วนหนึ่งในการลดทอนคุณภาพชีวิต จิตใจย่ำแย้จนอาจนำไปสู่ปัญหาทางสังคมกว้างได้ ไม่ว่าจะเป็นอาการคุ้มคลั่ง หรืออาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้เผชิญถึงกับคิดสั้นตัดสินใจจบชีวิต ฆ่า

ตัวตายได้ เพราะความไม่เข้าใจในสภาวะของจิตใจ อันเป็นเสมือนเจ้านายของกาย ดังสุภาษิตไทยที่ว่า ใจเป็นนายกายเป็นบ่าว ดังนั้นการได้เกิดเป็นมนุษย์ผู้สมบูรณ์ทั้งกายและจิตใจนั้นในทางพระพุทธศาสนาท่านจึงว่าเป็นของได้โดยยากยิ่งนัก ดังบาลีที่ว่า “กิจฺโฉ มนุสฺสปฏิลาโภ” (พระไตรปิฎกภาษาบาลี เล่ม 25, ข้อ 182, 49)

4. หลักธรรมเพื่อการเยียวยาภาวะซึมเศร้า

ภาวะซึมเศร้าในทางพระพุทธศาสนาพบว่ามีสาเหตุและปัจจัยจากสาเหตุหลายประการ แต่หลักใหญ่ใจความสำคัญของปัญหาด้านจิตใจตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้อย่างชัดเจนคือมีรากเง้ามาจากอกุศลธรรม 3 อันได้แก่ ความโลภ ความโกรธ และ ความหลง โดยสาเหตุแห่งความทุกข์ทางใจจาก กิเลส ตัณหา หรือเรียกว่า อวิชชา อันเป็นที่มาแห่งโรคทางจิตไม่เว้นแต่ภาวะความซึมเศร้า ตามหลักพระพุทธศาสนาได้จำแนกประเภทของโรคเป็น 2 ชนิด คือ โรคทางกาย (กายิกโรโค) และ โรคทางใจ (เจตสิกโรโค) (องฺ.ปญฺจก. (ไทย) 21/157/217)

โรคทางใจเกิดขึ้นในทุกขณะจิต และเกิดขึ้นได้กับทุกคน แต่ว่าผู้ที่จะยืนยันว่าไม่มีโรคทางจิตใจแม้เพียงเวลาครู่เดียวนั้นหาได้ยากในโลก เว้นแต่พระขีณาสพ (ผู้หมดกิเลส) (องฺ.จตุกฺก. (ไทย) 35/157/389) โรคซึมเศร้าตามนัยทางพระพุทธศาสนา ได้เปรียบเทียบกับภาวะแห่งอาการของนิวรณ์ พระพรหมคุณาภรณ์ (2559, 167) ได้ให้ความหมายว่า สิ่งที่กั้นจิตไม่ให้ก้าวหน้าในคุณธรรม กั้นจิตไม่ให้บรรลุความดี เป็นอกุศลธรรม ทำให้จิตเศร้าหมองมี 5 ประการคือ

1) กามฉันทะ ความพอใจในกาม ในความรัก ในกามคุณ

2) พยาบาท ความคิดร้าย ความขัดเคืองแค้นใจ

3) ถีนมิทธะ ความหดหู่ และเชื่อมซึม

4) อุทธัจจกุกกุจจะ ความฟุ้งซ่านและร้อนใจ ความกระวนกระวายกลุ้มกังวล

5) วิจิกิจฉา ความลังเลสังสัย

ณัฐหทัย นิรัติศัย (2019: 303 - 317)ได้ทำการเปรียบเทียบอาการของภาวะซึมเศร้ากับอาการของนิวรณ์ ที่มีความคล้ายคลึงกันอย่างมากดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบ อาการของภาวะซึมเศร้า กับนิวรณ์

ที่	นิวรณ์	ลักษณะอาการโรคซึมเศร้า
1	กามฉันทะ	อาการขาดความรัก รู้สึกว่าไม่มีใครสนใจ มีปัญหาความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดหรือบุคคลอื่นในครอบครัว
2	พยาบาท	มีความโกรธ มองโลกในแง่ร้าย มีความคิดด้านลบ คิดร้าย
3	ถีนมิทธะ	มีอารมณ์เศร้าหมองครอบงำ จิตใจสลดหดหู่ อาการอ่อนล้า หมดเรี่ยวแรง เชื่องซึม มักง่วง นอนมากเกินไป
4	อุทธัจจกุกกุจจะ	กังวลใจ กระวนกระวาย หงุดหงิด นอนไม่หลับ กระสับกระส่าย ลุกลน
5	วิจิกิจฉา	ลังเลใจ ไม่สามาระตัดสินใจ สงสัย ด้อยคุณคาตัวเอง มีภาวะตัดสินใจล้มเหลว

หลักธรรม หรือหลักการในการบำบัดเยียวยาต่อนิวรณ์ 5 ประการ อันเปรียบได้กับอาการภาวะซึมเศร้าพระพุทธองค์ทรงแสดงแนวทางหลักธรรมไว้เพื่อใช้ระงับนิวรณ์ที่เข้ามาครอบงำใจ ให้ผู้ปฏิบัติมีสติก่อให้เกิดสมาธิ และปัญญาโดยลำดับดังต่อไปนี้

1) กามฉันทะ สามารถระงับโดยใช้ การเจริญสติสมาธิด้วยวิธี กายคตาสติ เป็นการพิจารณาส่วนต่างๆ ของร่างกายทั้งตน บุคคล และสัตว์อื่น เพื่อคลายความกำหนัดยินดีในรูปกาย ความสวยความงาม

2) พยาบาท สามารถระงับโดยใช้ การเจริญพรหมวิหารธรรม ได้แก่ (1) เมตตา ความรักในตน และบุคคลอื่นตลอดถึงสรรพสัตว์ (2) กรุณา ความมีใจสงสาร ยินดีในการให้ความช่วยเหลือต่อตนเอง บุคคลอื่นและสัตว์อื่น ช่วยให้พ้นจากความทุกข์ยากลำบาก (3) มุทิตา มีจิตคิดยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี ไม่ริษยา และไม่ซ้ำเติมหรือตำหนิเมื่อบุคคลอื่นสัตว์อื่นได้รับทุกข์อยากลำบาก (4) อุเบกขา วางเฉยในสถานการณ์ที่ไม่อยู่ในการควบคุมได้

3) ถีนมิทธะ สามารถระงับโดยการใช้ พุทธานุสสติ ธัมมานุสสติ สังฆานุสสติ สีลานุสสติ จาคานุสสติ เป็นต้น โดยเน้นวิธีเจริญสติ ระลึกถึงคุณความดีต่างๆ เช่น ระลึกถึงคุณของพระพุทธเจ้า ระลึกถึงคุณพระธรรม ระลึกถึงคุณของพระสงฆ์ ระลึกคุณของศีล ระลึกถึงคุณของการให้การเสียสละ การน้อมลำรึกมีสติในคุณแห่งความดีทั้งหลายเป็นบาทฐานอันแน่นหน้าที่จะสร้างให้คนมองโลกในแง่ดีและหางไกลจากความเศร้าหมองซึมเศร้า ย่อมมีแต่ความเบิกบานใจ

4) อุทธัจจกุกกุจจะ สามารถระงับโดยการเจริญ มรณสติ คือการระลึกถึงความตาย ว่าเรา ท่านทั้งหลายจักต้องตาย เพราะคนเรามีความตายเป็นที่สุด จะทำให้เกิดความเห็นจริงของสังขาร เกิดความสงบใจไม่ฟุ้งซ่าน แซ่ส่าย ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต เห็นคุณค่าของชีวิตที่ได้เกิดมาอย่างมีค่า

5) วิจิกิจฉา สามารถระงับโดยการเจริญปัญญาในการพิจารณา ไตรลักษณ์ ด้วยการพิจารณาถึงภาวะของสัพพะสิ่งทั้งหลายว่าตกอยู่ในภาวะแห่งความไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา การพิจารณาสืบค้นหาต้นเหตุและเข้าใจสาเหตุแห่งความทุกข์โดยอย่างยิ่งการศึกษานี้คือความซึมเศร้า และทราบสาเหตุและผลอย่างถ่องแท้เข้าใจตามลักษณะแห่งไตรลักษณ์ความรู้จริงก็จะทำให้ปัญญาสามารถพาให้พ้นจากภาวะซึมเศร้าได้หรือลดน้อยลง

ธรรมชาติของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นธรรมอันพระพุทธเจ้าแสดงเพื่อความรู้ ตื่น และเบิกบาน การที่จิตเกิดความเศร้าหมองสำหรับผู้ประพฤติปฏิบัติธรรมจึงดูเป็นความขัดแย้งตรงกันข้ามกับคุณสมบัติของหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอยู่มาก หลักธรรมที่สร้างความเป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบานห่างไกลจากความเศร้าหมอง ความซึมเศร้าย่อมหายไปอย่างสิ้นเชิง หลักธรรมอันเป็นประดุจเสาหลักของคำสอนของพระพุทธเจ้าได้แก่ หลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นธรรมเครื่องเยียวยา ส่งเสริม และพัฒนาจิตใจให้ผ่องใสอย่างถาวร และยั่งยืน ตามหลักการทางพระพุทธศาสนา หรือจะกล่าวอีกนัยแห่งโอวาท 3 อันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือ

1) ไม่ทำชั่ว การเว้นจากกรกระทำทุจริต 3 ทางได้แก่ ทางกาย วาจา ใจ

2) ทำความดี ประพฤติสุจริต 3 ทางโดยชอบทั้งทางกาย วาจา ใจ

3) ทำจิตให้บริสุทธิ์ ผ่องใส มั่นทำใจให้บริสุทธิ์ จนที่สุดปราศจากกิเลสทั้งปวง

ซึ่งทั้ง หลักไตรสิขา 3 และ หลักโอวาท 3 นั้น เป็นไปเพื่อการทำจิตใจผ่องใส รื่นเริง เกษม ผ่องใส หลักธรรมทั้งสองเป็นเสมือนยาที่เยียวยาโฉลมจิตใจของผู้ที่เผชิญหน้าต่อภาวะซึมเศร้า ได้เป็นอย่างดี

5. การประยุกต์หลักธรรมในการเยียวยาสำหรับผู้เผชิญต่อสภาวะซึมเศร้า

การศึกษามากมายผ่านมาโดยเฉพาะอย่างยิ่งการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการเยียวยา และพัฒนาจิตใจให้เข้มแข็งมีกำลังใจในการดำเนินชีวิต ไม่หดหู่ท้อแท้ ทำจิตใจให้เบิกบานแจ่มใสหรือตอลดจนผ่องใสเป็นคติอันสูงสุดตามแนวทางการเจริญด้านจิตภาวนา ดังนั้นการเชื่อมโยงประยุกต์หลักธรรมของนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาหลายท่านจึงได้ศึกษาและนำเสนอไว้ได้อย่างน่าสนใจดังเช่น

1. หลักธรรมการเจริญกรรมฐาน เป็นหลักที่สร้างขึ้นเพื่อการเยียวยาแก้ไขความยึดมั่นถือมั่นที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงหลักการและคำสอนเพื่อประโยชน์ตั้งแต่เบื้องต้นอันทำให้จิตใจเบิกบาน ตื่นรู้ มีสติสัมปชัญญะ ไม่หลงผิดไปในจิตฝ่ายอกุศล ความเศร้าหมอง และทำความผ่องใสถึงที่สุดอันมีผลเป็นที่หมายได้

กรรมฐานโดยหลัก 2 ประการ คือ สมถะ และวิปัสสนา นั้นเป็นหลักการเพื่อปฏิบัติให้จิตเกิดความผ่องใสเข้าใจทุกข์และมีดวงตาเห็นเหตุแห่งทุกข์ที่สุดถึงซึ่งความดับทุกข์โดยถ่ายเดียวอย่างไม่ต้องสงสัยเลย เมื่อนั้น ทุกข์ทั้งปวงก็ย่อมดับไป (สํ.นิ. (บาลี) 16/52/82) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท (2563, 863-876) ได้ศึกษาและนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักของการเจริญอานาปานสติเพื่อเป็นแนวทางป้องกันโรคซึมเศร้า ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการป้องกันการเกิดโรคภาวะซึมเศร้าก่อนที่จะเผชิญกับภาวะอันไม่หน้ายินดีจนเป็นสาเหตุนำมาซึ่งอาการป่วยต่างๆในภายหลังการศึกษาของท่านพระมหาไพฑูรย์ได้ค้นพบว่า หลักอานาปานสติอันเป็นแนวทางหรือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือการเจริญสมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา ด้วยอุปายะหลักการกำหนดลมหายใจเข้า และออก นั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้จิตใจเกิดสมาธิ มีใจตั้งมั่น แน่วแน่ และนำไปสู่การพัฒนาความสุขจากภายในจิตใจและความสุขในการดำเนินชีวิตประจำวัน และยังได้เสนอให้นำหลักการทำสมาธิด้วยวิธีปฏิบัติแบบอานาปานสตินี้ให้นำไปฝึกปฏิบัติกับกลุ่มผู้ป่วยโรคซึมเศร้า เพื่อมีส่วนช่วยป้องกันไม่ให้เกิดโรคซึมเศร้า หรือนำไปสู่การบำบัดให้เป็นปกติได้ เพราะการบำบัดด้วยหลักการนี้เพราะเป็นหลักธรรมที่จะทำให้มนุษย์มีสติสัมปชัญญะ ไม่เผลอสติ เกิดปัญญารู้สภาวะต่างๆตามความเป็นจริง และมีสติรู้เท่าทันในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่ควรแนะนำหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับจริตนิสัยของแต่ละคน และได้เสนอถึงการประยุกต์ใช้การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่ทุกคนสามารถทำได้ก็คือ หลักสติปัฏฐาน 4 ทำให้จิตใจของผู้ป่วยดีขึ้นและมีกำลังใจที่ดีส่งผลต่อสุขภาพกายที่ดี และเติมเต็มการใช้ชีวิตร่วมกับสังคมอย่างผาสุก และห่างไกลจากภาวะซึมเศร้าได้ โดยใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคมได้ตามปกติ ซึ่งการเจริญกรรมฐานที่แท้จริงไม่ใช่การหลีกหนีจากสังคม แต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องและประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการงานอันประกอบไปด้วยสติปัญญา (Venerable Dr., Rahula, 2542, 67)

2. หลักไตรลักษณ์ (สํ.สฬ. (บาลี) 18/1/1; ขุ.ธ. 25/30/51, มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นอีกหลักธรรมที่มีส่วนให้การเยียวยาผู้ที่เผชิญต่อสภาวะซึมเศร้าได้เห็นสัจจะธรรม เข้าใจถึงความไม่เที่ยงเพราะแปรปรวนเปลี่ยนแปรงเสมอ ความเป็นทุกข์เพราะความตั้งอยู่ไม่ได้ บีบคั้นตามภาวะธรรม และ อนัตตาความเป็นของไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน หาความเป็นความมี ความสมมติใดๆ ก็ล้วนแต่เป็นมายาของจิต หลักธรรมนี้จึงเป็นเสมือนหลักการแห่งการสร้างความเข็มแข็งด้วยปัญญาที่แท้จริงอย่างไม่ต้องสงสัยเลย กันยาวีร์ สัทธาพงษ์ (2564) ได้นำเสนอการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตปัญญาของผู้ป่วยโรคซึมเสร้าด้วยการประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาคือ กฎอนิจจตาและ ปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง ซึ่งได้นำเสนอผลการศึกษาว่า แนวทางการแก้ปัญหาโรคซึมเศร้าที่มีสาเหตุมาจากการขาดคุณภาพในการดำรงชีวิต ด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตปัญญาด้วยความเข้าใจกฎอนิจจตา ที่ว่าด้วยความไม่เที่ยงของสรรพสิ่งอันเป็นพื้นฐานเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความเข้าใจสภาวะทุกข์และ กฎอนัตตา อันเป็นองค์ประกอบ 3 แห่งกฎไตรลักษณ์ที่เชื่อมโยงถึงการรู้แจ้งอริยสัจสี่ เข้าใจรู้สาเหตุและหาทางดับทุกข์ที่เกิดเพราะอัตตาที่เกินความพอดี ด้วยการปล่อยวางความยึดมั่นตามแนวทางแห่งอริยมรรค 8 อันจะนำพาชีวิตให้พบกับความสำเร็จและประกอบด้วยปัญญา การแก้ปัญหาไม่สามารถดำเนินไปได้ด้วยหลักการเดียวฉะนั้นจึงนำแนวคิดปรัชญาหลังนวยุคสายกลางที่ยอมรับความรู้หลายศาสตร์มาประยุกต์ในการแก้ปัญหาแบบองค์รวม ประกอบกับองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และการแพทย์ที่เป็นประโยชน์ในการรักษาโรคทางกาย ส่วนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาก็เพื่อการเยียวยาโรคทางใจด้วยคำสอนของพระพุทธศาสนา โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาให้แก่ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าให้กลับเป็นผู้เข้มแข็งและสามารถดำรงชีวิตด้วยความสุขสงบ

3. หลักการปรโตโฆสะ คือการประยุกต์หลักการว่าด้วยการรับฟังเสียงจากผู้รู้ การสนทนาให้เกิดการรับรู้ด้วยเสียง เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่เปิดรับฟังความคิดเห็นความรู้ที่มีประโยชน์ เป็นต้นว่าคำแนะนำ คำให้กำลังใจ ปลอบประโลมใจให้เกิดความคลายความซึมเศร้าไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม อันเป็นผลดีต่อผู้ที่

เผชิญต่อความซึมเศร้า คำแนะนำสนทนาที่นำไปสู่ทางออกของปัญหาอาจจะเป็นยาวิเศษที่เยียวยาใจของผู้ป่วยภาวะโรคซึมเศร้าได้มาก สิริวัฒน์ ศรีเครือดง (2559) ที่ค้นพบว่า การป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย คือ หลักธรรม อริยสัจ 4 มรรคมีองค์ 8 และหลักจิตวิทยาอันเกิดจากการใช้เทคนิค ปรโตโฆสะด้วยการบูรณาการให้คำปรึกษาแนะนำและหลักกระบวนการจิตบำบัดสำหรับการจัดการปัญหาการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นไทยที่มีแนวคิดประกอบไปด้วยทั้งการป้องกันและการแก้ไข สร้างภูมิคุ้มกันทางจิตปัญญาด้วยการบูรณาการองค์ความรู้จากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการรักษาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า

4. หลักการเจริญสติ เพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า เป็นการประยุกต์หลักธรรมได้อย่างแยบคายอันเป็นการสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ผู้เผชิญต่อภาวะซึมเศร้าเพราะการเจริญสติทำให้จิตใจไม่ฟุ้งซ่านอยู่กับเนื้อกับตัว การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้การเจริญสติที่เหมาะสมกับภาวะซึมเศร้า เรียกว่า รูปแบบ MARISA – MODEL ที่นำเสนอโดย มาริสา อุทยาพงษ์ (2560) ได้แสดงไว้ 6 ประการ คือ

1) การเจริญสติ (Mindfulness) ในทุกอิริยาบถ ทั้งการนั่งสมาธิ และการเดินจงกรม สามารถทำได้ทุกอิริยาบถ ไตร่ตรองหาสาเหตุแห่งความทุกข์ และแสวงหาทางพ้นทุกข์อันได้แก่ สาเหตุแห่งภาวะซึมเศร้า และแสวงหาแนวทางความคิดอันจะพ้นออกจากภาวะความซึมเศร้านั้น

2) การมีสติสัมปชัญญะ (Apperception) เจริญสติพร้อมกับการเจริญสัมปชัญญะ ให้มีสติอยู่กับปัจจุบัน ให้พบกับความจริงของชีวิต สร้างความเข้าใจในขันธ์ 5 ว่ามีลักษณะไม่เที่ยง เป็นทุกข์ ไม่ใช่ตัวตน ให้เกิดปัญญา อันจะส่งผลให้ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าลดลงได้

3) การแก้ไขปัญหา (Resolution) บำบัดด้วยความเข้าใจด้วยหลักการแห่งวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพ และปฏิบัติควบคู่กับการรักษาทางการแพทย์

4) การปรับปรุง (Improvement) ปรับปรุงการดำเนินชีวิต จัดการกับความคิดอย่างมีระเบียบเข้าใจสาเหตุและผลของภาวะซึมเศร้าที่ตนเองเผชิญอยู่

5) ความเศร้าโศกทุกข์ใจ (Sadness) การปฏิบัติตามกระบวนการ 4 ขั้นตอนข้างต้น อย่างเข้าใจความเศร้าและ ทุกข์ใจ แก้ไขปัญหาเหล่านั้น โดยการรับคำแนะนำการบำบัดด้วยวิธีเจริญสติจากพระวิปัสสนาจารย์ให้เกิดมีความหวังและเกิดแรงจูงใจในการบำบัดเยียวยา

6) การประเมินผล (Assessment) โดบทบทวนการควบคุม บำบัดอารมณ์ พร้อมกับการบูรณาการทางการแพทย์ การควบคุมและการปล่อยวางจิตใจ ด้วยการใช้สติสัมปชัญญะและเจริญสติสม่ำเสมอ

วิธีการประยุกต์ใช้การเจริญสติ เพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า (MARISA – MODEL) ได้บูรณาการเชิงพุทธร่วมกันกับการดูแลรักษาผู้ที่เผชิญหน้าต่อภาวะซึมเศร้าโดยการเจริญสติให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจปัญหา ความทุกข์ความเศร้าของตนเอง และพิจารณาถึงเหตุผลและหาทางแก้ไขปัญหาโดยกระบวนการบูรณาการความคิดที่เหมาะสมกับตนเอง และเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น

6. ข้อแนะนำ

หลักธรรมเป็นเสมือนเครื่องมือหรือวิธีการเยียวยารักษาโรคซึมเศร้าตามแนวทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามการประยุกต์หลักธรรมย่อมจะเกิดผลต่อผู้ใฝ่ใจฝึกฝน ปฏิบัติและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้หรือทำอย่างต่อเนื่องและถูกวิธี การศึกษาการประยุกต์หลักธรรมเพื่อการเยียวยาผู้เผชิญต่อภาวะซึมเศร้าจึงน่าสนใจเพื่อนำไปต่อยอดทางการศึกษาที่จะพิสูจน์ในทางด้านการแพทย์ร่วมด้วยเพื่อเป็นทางเลือกในการรักษาเยียวยาผู้เผชิญหรือผู้ป่วยด้วยภาวะซึมเศร้าในโลกปัจจุบัน

7. บทสรุป

หลักธรรมเพื่อการเยียวยาจิตใจต่อภาวะซึมเศร้าในสังคมปัจจุบัน พบว่าการประยุกต์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้มีการศึกษาอย่างต่อเนื่องทั้งเป็นเชิงนโยบายและได้นำไปสู่การวิจัยเชิงปริมาณ พบการนำ

หลักธรรมที่ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเยียวยาหรือบำบัดทั้งยังป้องกันการเกิดภาวะซึมเศร้า ได้แก่ การประยุกต์ (1) หลักธรรมการเจริญกรรมฐาน (2) หลักไตรลักษณ์ (3) หลักการปรโตโฆสะ และ (4) หลักการเจริญสติ

ภาวะซึมเศร้ายังเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญและสามารถนำไปสู่โรคร้ายอื่นๆอันเป็นการลดทอนประสิทธิภาพการดำเนินชีวิตอย่างมากมายและเป็นปัญหาในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ระดับประเทศ หรือแม้นแต่ระดับโลก ตระหนักถึงปัญหาของภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน การศึกษาและเข้าใจต่อภาวการณ์เกิดของโรคและการบำบัดเยียวยา ย่อมเป็นการแก้ไขปัญหาของสังคมอย่างกว้างขวาง เมื่อพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศไทยนับถือการนำหลักธรรมประยุกต์สู่การแก้ไข้ปัญหาทางสังคมย่อมจะสร้างความเข็มแข็งและสร้างสุขภาวะ ตลอดถึงสร้างภาวะจิตให้เป็นสุขอันเป็นเป้าหมายสูงสุดของคำสอนของพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

กันยาวีร์ สัทธาพงษ์. (2564). **การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตปัญญาของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าด้วยกฎอนิจจตาและปรัชญาหลังนวยุคสายกลาง.** วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6 (1), 425-440.

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. **รายงานการศึกษาภาระโรคและการบาดเจ็บของประชากรไทย พ.ศ. 2554.** จังหวัดนนทบุรี: โรงพิมพ์สงเคราะห์องค์การทหารผ่านศึก.

เกียรติภูมิ วงศ์รจิต อธิบดีกรมสุขภาพจิต. (2562). **กรมสุขภาพจิต ห่วงวัยรุ่นเยาวชนไทยมีภาวะซึมเศร้า แนะคนรอบข้างรับฟังอย่างเข้าใจ.** สืบค้นเมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2564. จาก http://www.prdmh.com/ข่าวสาร/ข่าวแจกกรมสุขภาพจิต/1384-กรมสุขภาพจิต-ห่วงวัน รุ่นเยาวชนไทยมีภาวะซึมเศร้า-แนะคนรอบข้างรับฟังอย่างเข้าใจ.html.

ณัฐหทัย นิรัติศัย. (2019). **พุทธธรรมกับการบำบัดโรคซึมเศร้า.** วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 10(2), 303-317.

นันทภัค ชนะพันธ์. (2556). **การฟื้นหายจากโรคซึมเศร้าในผู้ป่วยโรคซึมเศร้า.** วารสารพยาบาลสภาการชาดไทย, 6(1), 19-33.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2559). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 34. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต).

พระพรหมคุณาภรณ์. ป.อ.ปยุตฺโต. (2556). **ชีวิตที่สมบูรณ์.** กรุงเทพ ฯ : พิมพ์สวย.

พระมหาพรเทพ อุตฺตโม (เดชประสาท). (2554). **การศึกษาวิเคราะห์วิธีบำบัดโรคซึมเศร้าตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท.** วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

พระมหาไพฑูรย์ ปนฺตนนฺโท. (2563). **การบำบัดโรคซึมเศร้าด้วยการประยุกต์ใช้การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน.** วารสารสถาบันวิจัยญานสังวร, 11(2), 99 – 110.

พระวีรพงศ์ กลฺยาโณ, พระครูโกศลอรรถกิจ, พระครูโฆสิตวัฒนานุกูล. (2562). **แนวทางการนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาเยียวยาผู้ป่วยโรคซึมเศร้า.** วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(6), 3057-3073.

พลภัทร์ โล่เสถียรกิจ. (2551). **รายงานผู้ป่วยการฝึกสติแนวพุทธร่วมกับการรักษาโรคซึมเศร้าและโรควิตกกังวล : กรณีศึกษาผู้ป่วย 2 ราย.** วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย, 14(1), 60-68.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มาโนช หล่อตระกูล และ ปราโมทย์ สุคนิชย์. (2558). **จิตเวชศาสตร์รามาธิบดี.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.

มาริสา อุทยาพงษ์. (2560). **การประยุกต์ใช้การเจริญสติเพื่อป้องกันผู้ที่มีภาวะซึมเศร้า.** วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์, 13(2), 109 – 122.

สมภพ เรืองตระกูล. (2543). **โรคซึมเศร้าและการฆ่าตัวตาย.** กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สารรัตน์ วุฒิอาภา. (2555). **การบำบัดทางความคิดและพฤติกรรมในวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้าและฆ่าตัวตาย.** วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 20(5), 457-467.

สิริวัฒน์ ศรีเครือดง. (2559). **พุทธจิตวิทยาบูรณาการ: แนวคิดและการสร้างตัวแบบเพื่อลดอัตราการฆ่าตัวตายของวัยรุ่นในสังคมไทย.** วารสาร มจร. สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(3), 15-16.

อาณัติ เพิ่มธรรมสิน. (2559). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วยโรคซึมเศร้าในโรงพยาบาลร้อยเอ็ด.** วารสารโรงพยาบาลมหาสารคาม, 13(2), 87-96.

อรพรรณ ลือบุญะวัชชัย และพีรพนธ์ ลือบุญธวัชชัย. (2553). **การบำบัดรักษาทางจิตสังคมสำหรับโรคซึมเศร้า.** กรุงเทพฯ: ธนาเพรส.

Venerable Dr., Rahula. (2542). **What the Buddha Taught.** 5th published. Bangkok: Haw Trai Foundation.

World Health Organization. (30 January 2020). Depression. Retrieved February 11, 2021, from https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/depression

World Health Organization. (2005). **Depression. Research.** New York: Spring Publishing Company Inc.

Wang et al. (2007). **Use of mental health services for anxiety, mood, and substance disorders in 17 countries in the WHO world mental health surveys.** The Lancet}, 370(9590), 841-50.

ศึกษาวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง
Study and analyze the principles of governance according to the principles of ethics and the creation of unity

พระศตวรรษ กิตฺติปาโล (บุญกมล)
PhraSatawat Kittipalo (Boonkamon)
สาขาวิชาการปกครอง
Program Government
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School Mahamakut Buddhist University
E-mail : tongkum99t@gmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 16 ธันวาคม 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 4 พฤษภาคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 4 พฤษภาคม 2564

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาหลักอปริหานิยธรรม. 2. เพื่อศึกษาหลักความสามัคคี 3. เพื่อวิเคราะห์การปกครองตามหลักอปริหานิยธรรมกับการสร้างความสามัคคีปรองดอง ในส่วนของหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการนั้น คือหลักธรรมสำหรับใช้ในการปกครอง เพื่อป้องกันมิให้การบริหารหมู่คณะเสื่อมถอย แต่กลับเสริมให้เจริญรุ่งเรือง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งหมู่ชนและผู้บริหารบ้านเมือง และพระภิกษุสงฆ์ในยุคของการแข่งขันกันสูงภายใต้กระแสทุนนิยมและการให้ความสำคัญในด้านวัตถุนิยมที่มากมายนั้น สังคมไทยกลับมีปัญหาความขัดแย้งขาดความสามัคคี อปริหานิยธรรมคือหลักธรรมในทางพุทธศาสนาที่จำเป็นและเป็นความหวังที่จะนำพาให้บ้านเมืองในยุคนี้มีความเจริญต่อไป

การแบ่งเป็นฝักเป็นฝ่ายแม้จะมีความเห็นต่างของแต่ละฝ่าย เพราะต่างก็มีเหตุผล แต่ก็มิได้หมายความว่า เหตุผลที่ต่างกันของอีกฝ่ายไม่เพียงพอที่จะรับฟังได้ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างก็พยายามหาเหตุผลที่ดีของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนฝ่ายตน เพื่อให้อีกฝ่ายเกิดการยอมรับในความคิดของตนและสามารถที่จะอยู่ร่วมกันโดยไม่เกิดข้อขัดแย้ง ดังนั้นหลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถนำมาปรับใช้เป็นแนวทางเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในยุคสมัยปัจจุบันนี้ น่าจะเป็นวิธีการเพื่อหาทางออกที่ดีในสังคมไทยที่มีสถาบันหลักคือพระพุทธศาสนาเพื่อนำมาเป็นตัวช่วยในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของสังคมให้เกิดสันติสุขและลดปัญหาข้อขัดแย้งไม่แบ่งฝักแบ่งฝ่ายที่สุดเกิดความสามัคคีปรองดอง

คำสำคัญ การปกครอง, หลักอปริหานิยธรรม, ความสามัคคีปรองดอง

ABSTRACT

This article is aimed to 1) study about the principles of Aparihaniyadhamma or the principles of the governance of life, 2) to study about the principle of harmony, and 3) to analyze the governance system following the principles of ‘Aparihaniyadhamma’ with the harmony creation. The seven principles of ‘Aparihaniyadhamma’ refers to the principles

used for governance to prevent the deterioration of the group administration and support its prosperity as well as to be adapted with crowd of people and administrators in the country and also with monks. In the era of high competition under the model of Capitalism as well as the Materialism which are highly focused, while there have been too many conflicts in Thailand's society. The principles of 'Aparihaniyadhamma' is a Buddhist principle which is necessary as well as the hope which leads to the continuality of the prosperity of the society in this era.

Though the discrimination among each different group shows each party's different perspectives, it does not mean not being able to accept. Both parties always find the best reason to support their party for the opposite side to accept those with the harmony living of both parties. Hence, the seven principles of 'Aparihaniyadhamma' can be adjustable for the most satisfying result in this current era which could be the best solution in the Thai society which Buddhism is the main institute as it could solve problems in the society with serenity as well as to reduce the discrimination and to create the harmony.

Keywords: Governance, The principles of Aparihaniyadhamma, Harmony

1. หลักอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์

อปริหานิยธรรม 7 ประการ คือ 1. หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เป็นการประชุมพบปะปรึกษาหารือกิจการงานต่าง ๆแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ร่วมกันโดยสม่ำเสมอ 2. พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการประชุมและการทำกิจกรรมทั้งหลายที่พึงกระทำร่วมกันหรือพร้อมเพรียงกันลุกขึ้นป้องกันบ้านเมือง 3. ไม่บัญญัติหรือล้มเลิกข้อบัญญัติต่าง ๆ เป็นการไม่เพิกถอน ไม่เพิ่มเติมไม่ละเมิดหรือวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ อันมิได้ตกลงบัญญัติไว้และไม่เหยียบย่ำล้มล้างสิ่งที่ตกลงวางบัญญัติไว้แล้วถือปฏิบัติมั่นอยู่ในบทบัญญัติใหญ่ที่วางไว้เป็นธรรมนูญ 4. ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ ผู้ใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ยาวนานดังนั้นเราต้องให้เกียรติให้ความเคารพนับถือและรับฟังความคิดเห็นของท่านในฐานะที่เป็นผู้รู้และมีประสบการณ์มามาก 5. ไม่ข่มเหงสตรีเป็นการให้เกียรติและคุ้มครองสตรี มิให้มีการกดขี่ข่มเหงรังแก 6. เคารพบูชาสักการะเจดีย์ คือการให้ความเคารพศาสนสถาน ปูชนียสถาน อนุสาวรีย์ประจำชาติอันเป็นเครื่องเตือนความจำ ปลุกเร้าให้เราทำความดี และเป็นที่รวมใจของหมู่ชน ไม่ละเลย พิธีเคารพบูชาอันพึงทำต่ออนุสรณ์สถานที่สำคัญเหล่านั้นตามประเพณีที่ดีงาม 7. ให้การอารักขาพระภิกษุสงฆ์หรือผู้ทรงศีล เป็นการจัดการให้ความอารักขา บำรุงคุ้มครอง อันชอบธรรม แก่บรรพชิต ผู้ทรงศีลทรงธรรมบริสุทธิ์ซึ่งเป็นหลักใจและเป็นตัวอย่างทางศีลธรรมของประชาชน เต็มใจต้อนรับและหวังให้ท่านอยู่โดยผาสุก อปริหานิยธรรม 7 จึงเป็นธรรมที่ไม่เป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว หมายถึง ธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เพราะเป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ตามทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า หลักอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์นั้นเป็นหลักที่ป้องกันความเสื่อมและก็เป็นไปเพื่อความเจริญ หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์คือรูปแบบของความสามัคคีที่สะท้อนให้เห็นความแจ่มชัดของความพร้อมเพรียง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รูปแบบของการเคารพต่อขนบธรรมเนียมประเพณีเดิมของท้องถิ่นที่ดีงาม ถือเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญและร่วมกันปฏิบัติ จึงจะนำไปสู่การอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุข รูปแบบของการเคารพผู้อาวุโส และปราชญ์ท้องถิ่นก็ยิ่งมีความสำคัญ เป็นการให้เกียรติยกย่องเชิดชูท่าน เปิดโอกาสให้ท่านผู้มากประสบการณ์หรือผู้อาวุโสได้มีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่นด้วย การส่งเสริมสถานะและบทบาทของสตรีก็นับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญที่ไม่ควรเพิกเฉย เราควรใส่ใจส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงชาย เป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับสตรีด้วย สิ่งหนึ่งก็คือเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนชีวิตของผู้หญิงให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้นโดยสังคมมีส่วนร่วม การถือแบบอย่างให้ความเคารพและยกย่องคนดีในการทำงานให้ความเคารพในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ที่เหมาะสม และการปกป้องคุ้มครองผู้อยู่อาศัยแขกและคนที่เข้ามาในท้องถิ่นด้วยมีการจัดระเบียบและดูแลความสงบเรียบร้อย เคารพซึ่งกันและกันเป็นต้นเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสำหรับคฤหัสถ์สำหรับสังคมต่อไป

2. หลักอปริหานิยธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์

ในสมัยพุทธกาล วัสสการพราหมณ์ มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธหลังจากกลับไปแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูก่อนอานนท์ เธอจงไป ภิกษุทั้งหลายมีจำนวนเท่าใดอยู่อาศัยกรุงราชคฤห์ เธอจงให้ภิกษุเหล่านั้นทั้งหมดประชุมกันในอุปัฏฐานศาลา ท่านพระอานนท์กราบทูลรับแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า อย่างนั้นพระเจ้าข้า แล้วให้พระภิกษุตามจำนวนที่อาศัยกรุงราชคฤห์อยู่ทั้งหมดประชุมกันในอุปัฏฐานศาลา แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้า ถวายบังคมแล้ว ยืนอยู่ ณ ด้านหนึ่ง ท่านพระอานนท์ผู้ยืนอยู่แล้ว ณ ด้านหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันแล้ว บัดนี้ เป็นเวลาซึ่งทรงเห็นเป็นกาลสมควร พระเจ้าข้า ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงลุกจากอาสนะเสด็จดำเนินเข้าอุปัฏฐานศาลา ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้แล้ว ครั้นประทับนั่งแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ตถาคตจักแสดงอปริหานิยธรรม 7 ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟังจงทำไว้ในใจให้ดี ตถาคตจักกล่าวดังนี้ ภิกษุทั้งหลายเหล่านั้น กราบทูลแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าว่า พร้อมแล้ว พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ทรงพระดำรัสต่อไปนี้ 1. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุทั้งหลายยังจักประชุมกันเนือง ๆ จักประชุมกันอยู่มากตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 2. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักพร้อมเพรียงกันประชุม จักพร้อมเพรียงกันเลิกประชุม จักพร้อมเพรียงกันทำกิจที่สงฆ์พึงทำตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 3. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักไม่บัญญัติสิ่งที่ตถาคตมิได้บัญญัติไว้จักไม่เพิกถอนสิ่งที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ยังจัก มาทานประพฤติอยู่ในสิกขาบททั้งหลายตามที่ตถาคตบัญญัติไว้แล้ว ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 4. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักสักการะและเคารพ นับถือ บูชา พระภิกษุทั้งหลายผู้เป็นพระเถระผู้รู้กาลนาน ผู้บวชมาแล้วนาน ผู้เป็นบิดาของสงฆ์ เป็นปริณายกของสงฆ์ และยังจักเชื่อถือโอวาทที่พึงฟังของท่านด้วย ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 5. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังจักไม่ลุอำนาจของตัณหา อันมีปกติให้เกิดในภพใหม่ ที่เกิดขึ้น ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 6. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลาย ยังเป็นผู้มีความห่วงใยในเสนาสนะตามราวป่า ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียว หาความเสื่อมมิได้ 7. ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายยังจักเข้าไปตั้งสติไว้เฉพาะตนว่าทำอย่างไรเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่ยังไม่มาขอให้มาและเพื่อนพรหมจารีทั้งหลายผู้มีศีลเป็นที่รัก ที่มาแล้ว ขอให้อยู่สบาย ดังนี้ ตลอดกาลเพียงไร ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหาความเสื่อมมิได้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย (หนังสือ DOU PD 008 พุทธธรรม 2, 2555)

ก็อปริหานิยธรรม 7 ประการเหล่านี้ ยังจักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลายและภิกษุทั้งหลายยังจักเห็นดีร่วมกันในอปริหานิยธรรม 7 ประการเหล่านี้ ตลอดกาลเพียงไรภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญอย่างเดียวหาความเสื่อมมิได้ จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารถนาให้คณะสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่นแน่นแฟ้น เข้มแข็งสามัคคีปรองดองกัน จึงทรงประทานหลักธรรม (พระมหาสมศักดิ์ ปญฺญาปชฺโชโต, 2560)

เรื่องอปริหานิยธรรม 7 ประการหรือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการนี้ไว้ให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดนำไปประพฤติปฏิบัติกัน เพื่อสร้างความผาสุกให้เกิดขึ้นกับหมู่สงฆ์ และทำให้พระพุทธศาสนาพบแต่ความเจริญยิ่งๆ ขึ้นไป จะไม่พบความเสื่อมถอยเลย แม้หากจะมีผู้ไม่หวังดีต่อพระพุทธศาสนาก็จะไม่สามารถมาทำร้ายหรือทำลายได้ง่ายเลยจากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารถนาให้คณะสงฆ์มีความเป็นปึกแผ่น เข้มแข็งสามัคคีปรองดองกัน จึงทรงประทานหลักธรรมเรื่องอปริหานิยธรรม 7 ประการหรือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการนี้ไว้ให้พระภิกษุสงฆ์ทั้งหมดนำไปประพฤติปฏิบัติ

ในทัศนะของผู้เขียน สำหรับภิกขุอปริหานิยธรรม ที่พระพุทธเจ้าตรัสรับสั่งให้พระอานนท์เรียกประชุมพระภิกษุที่พักอยู่ในกรุงราชคฤห์ให้มาประชุมแล้วตรัสตามลำดับ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้คือ พระพุทธองค์ตรัสว่าภิกษุพึงหวังได้ว่า จะเจริญโดยฝ่ายเดียวหาความเสื่อมมิได้เลย หากปฏิบัติตาม นั่นก็หมายความว่า หมั่นประชุมกันเสมอๆ พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจของสงฆ์ ไม่บัญญัติสิ่งที่พระพุทธเจ้ามิได้ทรงบัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว คือปฏิบัติตามสิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้แล้ว สักการะ เคารพ นับถือบูชา ภิกษุผู้เป็นเถระ รัตตัญญู อาวุโส และถือถ้อยคำของท่าน เหล่านั้นว่าเป็นสิ่งที่ควรรับฟัง ไม่ตกอยู่ในอำนาจของตัญหา ยินดีในเสนาสนะป่า และตั้งสติไว้ในใจว่าเพื่อนพรหมจารี ผู้มีศีลงาม ซึ่งยังไม่มาขอให้มาที่มาแล้วขอให้อยู่อย่างผาสุก สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าและประโยชน์ที่เราจะได้รับและจะได้เห็นในพระพุทธศาสนาหากพระภิกษุไม่เพิกเฉยโดยการน้อมนำมาปฏิบัติอย่างจริงจัง ความงดงามและความเจริญรุ่งเรืองในหมู่สงฆ์ในพระพุทธศาสนาย่อมเกิดขึ้นอย่างแน่นอน และก็สามารถเปรียบเทียบและเห็นความแตกต่างของวัดหรือในส่วนของนิกายใดก็ตาม ที่ไม่ใส่ใจที่จะนำอปริหานิยธรรมไปปฏิบัติในหมู่สงฆ์นั้นๆ จะพบกับความเสื่อมอย่างแน่นนอน หรืออาจไม่เสื่อมในวันนี้แต่จะค่อยๆ เสื่อมและก็เสื่อมก่อนกาลอันควร

3. การสร้างความสามัคคีปรองดอง

ในพระไตรปิฎกได้กล่าวถึงอปริหานิยธรรมสำหรับคฤหัสถ์ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเจ้าประทับอยู่ ณ สารันททเจดีย์ใกล้กรุงเวสาลี ครั้งนั้นแลเจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกันพากันเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสกะเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า (พระธีรเดช ธีรเตโช, 2559)

ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม 7 ประการ แก่ท่านทั้งหลายท่านทั้งหลายจงฟังจงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคเจ้าแล้ว พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสว่าดูก่อนลิจฉวีทั้งหลาย อปริหานิยธรรม 7 ประการเป็นไฉน คือ ชาววัชชีจักหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้นชาววัชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุมและจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำเพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติจักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของชาววัชชีครั้งโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้เพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น, ชาววัชชีจักสักการะ เคารพ นับถือบูชาท่านวัชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟังเพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครอง

หญิงใน กุลเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจติยสถานของชาววัชชีทั้งภายในและภายนอก และไม่ลบล้างพลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้นเพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลายเป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใดชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น ดูก่อนลิจฉวีทั้งหลายอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชียังปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม 7 ประการนี้เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลยเพียงนั้น จากเรื่องนี้เราจะเห็นได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงปรารถนาให้กษัตริย์ลิจฉวีทั้งหลายในแคว้นวัชชีมีความสามัคคีปรองดองเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงทรงประทานหลักธรรมเรื่องอปริหานิยธรรมทั้ง 7 ประการ หรือก็คือหลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ 7 ประการไว้ให้นำไปปฏิบัติเพื่อความผาสุกของชาววัชชี จะได้มีแต่ความเจริญ ไม่พบกับความเสื่อมเลย แม้ศัตรูจะมารุกรานก็ยากจะเอาชนะได้

4. โทษของการขาดความสามัคคีปรองดอง

แผนการยึดแคว้นวัชชีของวัสสการพราหมณ์ ได้เกิดขึ้น ด้วยพระเจ้าอชาตศัตรูแห่งแคว้นมคธมีพระประสงค์จะขยายอาณาจักรให้กว้างขวาง แคว้นที่หมายตาคือแคว้นวัชชีของเหล่ากษัตริย์ลิจฉวี ซึ่งเป็นแคว้นขนาดใหญ่และเจริญกว่าแคว้นใดๆในสมัยนั้น ผู้ใดครอบครองได้ย่อมแสดงความยิ่งใหญ่ของกษัตริย์พระองค์นั้น เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชีร่วมกันปกครองแคว้นโดยสมัคคีธรรม กษัตริย์แต่พระองค์มีพระโอรสบริวารตลอดจนดินแดนของพระองค์ทรงมีฐานะเสมอกัน ทรงยกย่องให้เกียรติกันไม่ว่าจะทำกิจใดๆก็ทรงปรึกษาหารือกัน ที่สำคัญคือทรงยึดมั่นในอปริหานิยธรรมซึ่งเน้นความสามัคคีธรรมเป็นหลักหากมีการโจมตีเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีก็จะทรงร่วมกันต่อสู้จนฝ่ายศัตรูพ่ายแพ้ไป การทำสงครามกับแคว้นวัชชีจึงไม่ใช่เรื่องง่ายต้องใช้ปัญญาไม่ใช้กำลัง พระเจ้าอชาตศัตรูทรงมีปุโรหิตที่ปรึกษาชื่อวัสสการพราหมณ์ เป็นผู้รอบรู้ศิลปศาสตร์และมีสติปัญญาเฉียบแหลม วัสสการพราหมณ์กราบทูลให้ทรงใช้อุบายในการตีแคว้นวัชชี โดยอาสาเป็นไส้ศึกไปยุยงเหล่ากษัตริย์ลิจฉวีให้ทรงแตกความสามัคคี พระเจ้าอชาตศัตรูทรงเห็นชอบ วัสสการพราหมณ์จึงเริ่มใช้แผนการโดยการทูลคัดค้านการไปตีแคว้นวัชชี พระเจ้าอชาตศัตรูแสร้งกริ้ว ทรงสั่งให้ลงโทษวัสสการพราหมณ์อย่างหนักและเนรเทศไป วัสสการพราหมณ์มุ่งหน้าไปเมืองเวสาลีเพื่อขอรับราชการด้วยความเป็นผู้มีวาทศิลป์รู้จักใช้เหตุผลโน้มน้าวใจ ทำให้เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีหลงเชื่อรับวัสสการพราหมณ์ไว้ในพระราชสำนักในทันที พิจารณาคดีความและถวายพระอักษรเหล่าพระกุมาร เมื่อทำหน้าที่เต็มความสามารถให้เป็นที่ไว้วางใจแล้ว วัสสการพราหมณ์เริ่มสร้างความแคลงใจในเหล่าพระกุมาร โดยออกอุบายให้พระกุมารเข้าใจผิดว่าพระกุมารพระองค์อื่นนำปมด้อยของตนไปเล่าให้ผู้อื่นทราบทำให้เสียชื่อ เหล่าพระกุมารนำความไปกราบทูลพระบิดาต่างก็เชื่อพระโอรสของพระองค์ทำให้เกิดความขุ่นเคืองกันทั่วไปในหมู่กษัตริย์ลิจฉวี เมื่อเวลาผ่านไป 3 ปี สามัคคีพราหมณ์ในหมู่กษัตริย์ลิจฉวีก็สูญสิ้นไป วัสสการพราหมณ์ทดสอบด้วยการตีกลองนัดประชุมก็ไม่ปรากฏว่ามีกษัตริย์ลิจฉวีเข้าร่วมประชุม วัสสการพราหมณ์ เห็นว่าแผนการเป็นผลสำเร็จจึงลอบส่งข่าวไปกราบทูลพระเจ้าอชาตศัตรูให้ทรงยกทัพมาตีแคว้นวัชชี ชาวเมืองวัชชีต่างตื่นตระหนกเมื่อทราบข่าวศึกแต่เหล่ากษัตริย์ลิจฉวีต่างทรงถือทิฐิไม่มีผู้ใดวางแผนป้องกันภัย ดังนั้นเมื่อกองทัพของแคว้นมคธถึงเมืองเวสาลีจึงยกทัพเข้าเมืองได้ง่ายดายและผู้ที่เปิดประตูเมืองให้กองทัพมคธก็คือวัสสการพราหมณ์นั่นเอง

โทษของการแตกความสามัคคีที่ไม่ได้มีผลกระทบต่อบุคคลเท่านั้นแต่ยังส่งผลถึงสังคมส่วนรวมด้วย นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นความสำคัญของการใช้สติปัญญาให้เกิดผลโดยไม่ต้องใช้กำลังอีกด้วย 1. โทษของการ

แตกสามัคคี 2. การใช้สติปัญญาเอาชนะฝ่ายศัตรู 3. การใช้วิจารณญาณก่อนที่จะตัดสินใจทำสิ่งใดย่อมเป็นการดี 4. การถือความคิดของตนเป็นใหญ่และทะนงตนว่าดีกว่าผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

อย่างเหตุการณ์ในสังคมไทยปัจจุบัน แม้เราจะเห็นต่าง แต่หากเรายอมรับในความคิดของแต่ละคนแต่ละฝ่าย มองส่วนรวมเป็นหลักสำคัญกว่าส่วนอื่นบ้านเมืองเราก็จะสงบร่มเย็นมีแต่ความสามัคคีปรองดอง ตรงกันข้ามหากเรามีทิฏฐิต่างคนต่างฝ่ายก็ไม่ยอมกัน เอาความคิดของตนเป็นหลักไม่สนใจส่วนรวม มีแต่การเอารัดเอาเปรียบ คนไร้คุณธรรม ไม่เคารพผู้ใหญ่ นักปราชญ์ ผู้อาวุโสหรือผู้มีประสบการณ์มากเหล่านี้เป็นต้นก็จะทำให้ความวุ่นวายความโกลาหลบ้านเมืองก็จะพบกับความวิบัติพบกับความเสื่อม ยิ่งหากยุคนี้มีการข่มเหงเด็กหรือล่วงเกินสตรี ก็ยิ่งจะทวีความรุนแรงความก้าวร้าวขึ้น สำคัญคือต้องให้ความสำคัญเท่าๆ กันนั่นคือความเสมอภาค สิ่งเหล่านี้จะค่อยๆ หล่อหลอมให้เกิดความรักความมั่นคงในส่วนของจิตใจ ยิ่งหากคนไม่มีความเคารพในสิ่งสักการะเคารพเจดีย์ ไม่เคารพและปกป้องรักษาปูชนียสถานที่สำคัญในทางพุทธศาสนาเพื่อเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วละก็จะยิ่งมีผลต่อการปกครอง ยากต่อการปกครอง สำคัญคือหากขาดซึ่งความสามัคคีปรองดองมีแต่จะทำให้บ้านเมืองของเราเสื่อมลงและส่งผลช้าต่อการพัฒนาไม่มีศูนย์รวมจิตใจเพราะไม่ได้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันไม่รักชาติ ไม่รักบ้านเมืองต่างคนต่างอยู่หรือต่างก็เห็นแก่ตัว ชาติบ้านเมืองก็ถึงคราวต้องล่มสลายในที่สุด

5. ความสำคัญในหลักการปกครองทางสังคมและคุณค่าและทางจิตใจ

การปกครองในสังคมทุกระดับไม่ว่าจะป็นฝ่ายอาณาจักรหรือฝ่ายศาสนจักร หากนำหลักอปริหานิยธรรม 7 ไปใช้ในการปกครองในสังคมที่เราอยู่ร่วมกันแล้วก็จะพบแต่ความเจริญ และมีความสามคคีเป็นปึกแผ่นอย่างหนาแน่นเหล่าหมู่อริศัตรูก็ไม่สามารถทำลายได้ ยิ่งถ้าเราจะสร้างเสริมหลักการปกครองให้ระบอบประชาธิปไตยมั่นคง เพื่อให้เกิดเป็นคุณประโยชน์ใหญ่หลวงต่อประเทศชาติบ้านเมือง สมควรอย่างยิ่งที่จะพร้อมเพรียงกันยึดเอาหลักอปริหานิยธรรม 7 ประการ มาปฏิบัติให้พร้อมเพรียงกัน ระบอบการเมืองการปกครองก็จะกลายเป็นการเมืองที่บริสุทธิ์ และสามารถแกปัญหาของชาติได้สำเร็จ เป็นต้นแบบอย่างทางการเมืองดีเด่นที่นานาประเทศจะชื่นชมยินดีมาก (พระมหาธรรมกรณ์ ปญฺญาสิริ, 2556)

อปริหานิยธรรม 7 อปริหานิยธรรมจึงเป็นธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความไม่เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญอย่างเดียว คือ เป็นหลักธรรมที่สอนให้เรารู้จัก หลักการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างชุมชนองค์กร หรือสถาบัน ให้เข้มแข็งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งหมู่ชนกับผู้บริหารบ้านเมือง และคณะพระภิกษุสงฆ์ทุกคนย่อมจะเข้าใจอยู่แล้วว่า ความสุขความเจริญของบุคคลย่อมอิงอาศัยสถาบันคำว่าสถาบัน นั้นหมายถึงองค์กรหนึ่ง ๆ เช่น วัด คณะสงฆ์ ศาสนา ประเทศ กระทรวง กรมกอง หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นก็ตามหน่วยงานที่บริการความสุขความเจริญให้แก่สมาชิกหน่วยหนึ่ง ๆ ก็เรียกว่า สถาบันหนึ่ง สถาบันหนึ่ง ๆ ก็ย่อมประกอบด้วยบุคคลหลายคน เป็นสมาชิก คนหลายคนก็หลายใจหลายนิสัยใจคอ การดำรงรักษาสถาบันให้มั่นคงและให้เจริญรุ่งเรือง มิให้เสื่อมถอยลงไปนั้น จึงเป็นเทคนิค วิธีการเฉพาะอย่างหนึ่ง จะเห็นได้ว่า มีชนชาติหลายเผ่าในโลกนี้ได้สาบสูญไป มีประเทศบางประเทศหมดความเป็นอิสระ มีลัทธิศาสนามากต่อมากที่สลายตัวสถาบันอีกมากมายที่แม้จะไม่ถึงกับล้มละลายแต่ก็เสื่อมโทรมอย่างน่าเสียดาย ทั้งหมดนั้นเกิดจากการบริหารงานของสถาบันนั้น ๆ ไม่ถูกต้องเหมาะสม แม้พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันใหญ่ยิ่งสถาบันหนึ่งในโลกก็ตกอยู่ในวิถีแห่งความเสื่อมและความเจริญเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่พระบรมศาสดาก็ทรงชี้ช่องทางเพื่อการดำรงรักษาพระพุทธศาสนาให้มั่นคงไว้แล้ว แต่ถ้าหากพุทธบริษัท 4 ต่างไม่นำพาที่จะนำไปปฏิบัติให้ครบถ้วน ก็จะทำให้พระพุทธศาสนาถึงความเสื่อมสลายได้ เราทุกคนเป็นผู้มีหน้าที่ดำรงรักษาสถาบันทั้งสิ้น ไม่ฐานะของผู้บริหารก็ในฐานะของสมาชิก จึงควรศึกษาหลักธรรมเรื่อง อปริหานิยธรรม นี้ไว้ให้ดี เพราะหลักธรรมเรื่อง อป

ริหานิยธรรม เป็นเทคนิคในการดำรงรักษาสถาบัน ให้เจริญรุ่งเรือง ไม่ไปสู่ความเสื่อมถอย ซึ่งอนุโลมใช้ได้ทั้งทางโลกและทางธรรม และในทุกระดับ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ทันสมัยอยู่เสมอ

6. บทสรุป

สำหรับคฤหัสถ์หากนำหลักอปริหานิยธรรมมาสร้างเครื่องมือเพื่อให้เกิดความสามัคคีต้องนำหลักอปริหานิยธรรมไปบูรณาการเข้าไปในขั้นตอนของกระบวนการบริหารในชุมชนสังคมหรือองค์กรนั้นๆ เพื่อพัฒนาการบริหารงานขององค์กร จะทำให้เกิดความพร้อมเพรียงเป็นอันเดียวกันการบริหารงานก็จะง่ายขึ้น ไม่ยุ่งยากสลับซับซ้อน มีแนวทางหรือเป้าหมายที่ชัดเจนที่ตรงกันโดยการยอมรับแบบประชาธิปไตยคือจากเสียงข้างมาก จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและทุกคนก็เห็นความสำคัญที่ตัวเองมีและเป็นความสุขความพอใจในสิ่งที่ตัวเองได้รับหน้าที่นั้นๆ ความสามัคคีในหมู่คณะก็จะเกิดขึ้น สามารถนำมาบูรณาการเข้ากับการบริหารงานทั้งในด้านการบริหารจัดการบุคลากร การประสานงาน และการจัดการองค์กร โดยร่วมแรงร่วมใจกันเป็นต้น

ตัวอย่างจากหลักอปริหานิยธรรม 7 ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ความจริงข้อนี้ไม่เฉพาะแต่คฤหัสถ์เท่านั้นพระภิกษุสงฆ์ก็สำคัญและใช้ได้เช่นเดียวกัน คือหมั่นประชุมกันเนืองนิตย์หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน ในการสื่อสารและเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ยอมรับในเหตุผลที่ถูกต้องที่เป็นประโยชน์ สร้างความเข้าใจที่ดีต่อกัน การประชุมกันบ่อยๆ คุยกันบ่อยๆ เป็นการระดมความคิดรวมความสามารถที่แต่ละคนมีแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงข้อบกพร่องส่งเสริมหมู่คณะให้มีความเจริญต่อไป เช่นในที่ทำงานหัวหน้ามีการประชุมปรึกษาหารือกับผู้ร่วมงานๆก็จะราบรื่น แม้หากมีข้อผิดพลาดทุกคนก็ยอมรับในข้อผิดพลาดร่วมกัน แม้แต่ในครอบครัวก็เช่นเดียวกัน พ่อ แม่ ลูก มีอะไรก็ต้องพูดคุยกัน ให้กำลังใจกัน และให้ความรัก แก่ลูกๆ ก็จะมีความอบอุ่น ปัญหาต่างๆ ก็น้อยลงเพราะ การพูดคุยหรือทำความเข้าใจกันบ่อยๆ ก็จะทำให้ช่องว่างของความไม่เข้าใจน้อยลง

สำหรับพระภิกษุสงฆ์ วิธีนำหลักอปริหานิยธรรมมาใช้เช่น ในกิจของสงฆ์ที่ต้องทำร่วมกันไม่ว่าเล็กหรือใหญ่ การดำเนินงานในด้านต่างๆ ของพระพุทธศาสนา การทำอุโบสถกรรม การทำวัตรสวดมนต์เช้า-เย็น การออกรับบิณฑบาต โดยพร้อมเพรียง แม้แต่การกวาดบริเวณวัด การฉันน้ำปานะ และกิจกรรมอื่นๆ ฉะนั้น การร่วมกันทำกิจวัตรหรือกิจกรรมของสงฆ์สามารถนำหลักอปริหานิยธรรมมาประยุกต์ใช้ได้เลยเพื่อประโยชน์สูงสุดของคณะสงฆ์ ตัวอย่างจากหลักอปริหานิยธรรม 7 ข้อที่ 1 หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ ความจริงข้อนี้ไม่เฉพาะแต่ภิกษุสงฆ์เท่านั้นคฤหัสถ์ก็สำคัญและใช้ได้เช่นเดียวกัน หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์หมายถึง การประชุมพบปะปรึกษาหารือกันในกิจการงานต่างๆ อย่างสม่ำเสมอเพื่อแก้ปัญหาในการทำงาน ในการสื่อสารและเป็นการแลกเปลี่ยน

หากมีสิ่งขัดแย้ง หรือผลกระทบใดๆ ในระหว่างหมู่สงฆ์หรือคณะสงฆ์กับบุคคลภายนอก การแก้ไขก็ทำได้โดยนำหลักภิกขุอปริหานิยธรรมมาปรับใช้ อย่างไรก็ตามหลักอปริหานิยธรรมนั้นต้องนำมาพัฒนาที่ตัวบุคคลก่อนเป็นสำคัญต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคลที่เรา บุคคลจะเป็นเครื่องมือ กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนสู่ส่วนรวมและสู่สังคมและประเทศชาติต่อไป

บรรณานุกรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.** พิมพ์ครั้งที่ 12.

กองวิชาการ มหาวิทยาลัยธรรมกาย แคลิฟอร์เนีย. (2555). **หนังสือ DOU PD 008 พุทธธรรม 2.**

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 15 อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฏฐก-นวกนิบาต.**

พระมหาสมศักดิ์ ปญฺญาปชฺโชโต. (2560). **ศึกษาวิเคราะห์การปกครองหลักอปริหานิยธรรมตามทางรัฐศาสตร์.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธีรเดช ธีรเตโช. (2559). **การปฏิบัติงานตามหลักอปริหานิยธรรมของบุคลากรเทศบาลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย สาขารัฐศาสตร์การปกครอง, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาธรรมกรณ์ ปญฺญาสิริ. (2556**). ศึกษาวิเคราะห์รัฐศาสตร์ตามหลักอปริหานิยธรรม 7.** วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์การปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

ผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรม
Jewellery Entrepreneurs of Thailand according to Pāpaṇika-dhamma

วรรณทิพา สังขสูตร
Wanthipha Sangkasoot
นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา
Ph.D. Student, Department of Tipitaka Studies
พระมหาอดิเดช สติวโร (สุขวัฒนวดี)
Phramaha Adidej Sativaro (Sukwattanawadee)
คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyala University
Email: jaiyen_sabay@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 29 มกราคม 2564
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 23 เมษายน 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 25 เมษายน 2564

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการนำหลักปาปณิกธรรมมาใช้แก้ปัญหาให้แก่ผู้ประกอบการค้าอัญมณี จากการศึกษา พบว่า หลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ 1) จักขุมา (มีสายตาดี เพื่อคอยตรวจสอบอัญมณีให้ดีอยู่เสมอ) 2) วิธูโร (รู้แหล่งซื้อขายอัญมณีในราคาที่ถูกและเข้าใจกลไกตลาดการค้าอัญมณีเป็นอย่างดี) และ 3) นิสสยสัมปันโน (มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์และหาแหล่งทุนได้ง่าย) สามารถนำมาใช้แก้ปัญหาให้แก่ผู้ประกอบการค้าอัญมณีได้ 6 ประการ ดังนี้ 1) สภาพเศรษฐกิจและการเมือง ผู้ค้าอัญมณีต้องคอยสอดส่องรู้ความเคลื่อนไหวจากข่าวสารของรัฐบาลเพื่อเตรียมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการลงทุนและด้านการหาลูกค้า 2) การแข่งขันของผู้ประกอบการค้า ผู้ค้าอัญมณีต้องคอยตรวจสอบข้อมูลให้รู้แหล่งเพชรพลอยใหม่ รวมถึงสอดส่องกลโกงของมิจฉาชีพร่วมกับเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน 3) ผู้ประกอบการค้ากับลูกจ้าง ผู้ค้าอัญมณีต้องให้ความสำคัญกับลูกจ้างเสมือนเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ดูแลทุกข์บำรุงสุข เป็นที่พึ่งพิงที่ดีได้ 4) ความไม่ซื่อสัตย์ของคนส่งเพชรพลอย ผู้ค้าอัญมณีต้องตรวจสอบเพชรพลอยหรือวัตถุดิบให้ตรงตามคุณภาพ ไม่ให้ถูกหลอกขายสินค้าปลอมปนเกรด 5) ผู้ประกอบการค้ากับผู้ซื้อ ผู้ค้าอัญมณีต้องพยายามสรรหาสินค้าที่ลูกค้าพึงพอใจได้ทุกรูปแบบ โดยคำนึงถึงความสุขของลูกค้าเป็นสำคัญ 6) การขายอัญมณีให้กับนักท่องเที่ยว ผู้ค้าอัญมณีต้องเรียนรู้อุปนิสัยของนักท่องเที่ยวแต่ละประเทศว่าชอบอัญมณีแบบไหน และเลือกสรรสิ่งที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบได้ตรงตามความต้องการได้เสมอ

คำสำคัญ: ผู้ประกอบการค้าอัญมณี, ปาปณิกธรรม, นักท่องเที่ยว

ABSTRACT

This academic article aims to study the application of Pāpaṇika-dhamma in the term of business solution respecting the jewelry entrepreneurs. According to the study it suggests that the Threefold Pāpaṇika-dhamma has three main concepts: 1) Cukkhumā – having a

good vision to inspect the jewelry, 2) Vidhūro – knowing the good suppliers and understanding the market mechanism in jewelry industry, 3) Nissayasampanno – accessing to the source of investment fund. Pāpaṇika-dhamma is able to be applied to jewelry entrepreneur in six points: 1) Updated information about economic and politic is essentially to the business plan in particular when they meet the volatility of investment and client. 2) They have to understand the competition in the same business. The entrepreneurs have to inspect the new source of material as well as the criminal trick between the trade. 3) Being good employer can make employees feel familiarly and dependently. 4) Entrepreneurs have to aware of raw materials from tricky suppliers and also inspect the raw material to be in quality. 5) Entrepreneurs' mindset primarily needs to focus on the satisfaction of the buyers. The clients' happiness comes first. 6) Jewelry Entrepreneurs should do any research for finding out what is the behavior or trend for jewelry of the tourists around the world, offering the best things customers require.

Keyword: Jewelry Entrepreneurs, Pāpaṇika-dhamma, the tourists

1. ความเป็นมาของการประกอบการค้าอัญมณี

อัญมณี Gemstone เป็นแร่รัตนชาติที่มีคุณค่าเนื่องจากความหายาก มีความสวยงาม มีความคงทน (เฮนรี่ โฮ และ มร.ริชาร์ด แม็คเกรเกอร์, 2554, หน้า 53) และหมายถึงวัตถุใด ๆ ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องประดับตกแต่งด้วยเหตุผลประการใดประการหนึ่ง (เสรีวัฒน์ สมินทร์ปัญญา, 2550, หน้า 12)

อัญมณีหรือที่เรียกว่า แร่รัตนชาตินั้น คือ หินแร่ที่มีค่าสูง ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติอาจจะเป็นแก้วผลึกเช่น เพชร ทับทิม ไพลิน (ธัญญา พยากรณ์ และ นเรนทร นเรนทรเสนี, 2557, หน้า 12) บุษราคัม มรกต ตลอดจนหินปะการังบางชนิดและไข่มุกด้วย คุณลักษณะที่ทำให้รัตนชาติมีค่า ขึ้นอยู่กับความสวยงาม ความแข็งและความคงทนถาวร หายาก อยู่ในความนิยมตามกาลสมัย ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นตลาดอัญมณีอันดับ 1 ใน 6 ของโลก จึงนับได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญไม่แพ้แร่อื่น ๆ หินอัญมณี เพชร พลอยต่าง ๆ หรือที่เรียกในทางวิทยาศาสตร์ แร่รัตนชาตินั้น จะมีลักษณะและคุณสมบัติที่สำคัญคือ มีความสวยงาม มีความแข็งคงทนต่อการถูกขูดขีดและเป็นสิ่งที่หาได้ยาก ซึ่งขึ้นอยู่กับสภาวะแวดล้อมพื้นที่ในแต่ละประเทศ เช่น ประเทศไทยเราถือว่ามี ทับทิม บุษราคัมที่มี คุณภาพ สีสวย มีชื่อเสียงไปทั่วโลกเช่นเดียวกับประเทศพม่าและจีนนั้นมีหยกเป็นรัตนชาติที่คนทั่วโลกยอมรับ ส่วนประเทศญี่ปุ่นและนิวซีแลนด์ มีไข่มุกธรรมชาติที่มีชื่อเสียงเป็นที่นิยมของคนทั่วโลก และในประเทศอาฟริกาใต้ก็เป็นประเทศที่มีเพชร มีคุณภาพน้ำงามที่สุดในโลก (ธัญญา พยากรณ์ และ นเรนทร นเรนทรเสนี, 2557, หน้า 10) แหล่งอัญมณีที่สำคัญของไทยคือ ทับทิมสยาม บุษราคัมจากจังหวัดจันทบุรี ไพลินจากจังหวัดกาญจนบุรี เป็นต้น

สินค้าประเภทอัญมณีและเครื่องประดับมีทิศทางการเจริญเติบโตและก้าวหน้าขึ้นมาก อีกทั้งยังนำรายได้เข้าสู่ประเทศจากยอดการส่งออกเป็นอันดับ 3 รองจาก อุปกรณ์รถยนต์และอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ อัญมณีและเครื่องประดับ มีมูลค่าส่งออก 3.83 แสนล้านบาท (สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย, 2563) จึงเห็นได้ว่าสินค้าประเภทนี้มีราคาและทำรายได้สูงมาก ดังนั้น การซื้อขายอัญมณีจึงจำเป็นต้องประกอบด้วยความซื่อสัตย์ทั้งต่อตนเองและลูกค้า และควรมีจรรยาบรรณในการขายด้วย ซึ่งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนานั้น สามารถนำมาปรับใช้กับการค้าขายอัญมณีได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักปาปณิกธรรม (อง.ติก. 20/20/163) ที่มีความจำเป็นสำหรับผู้ค้าขายสินค้า ถือเป็นหัวใจของพ่อค้าที่จะทำให้ธุรกิจของตนเองประสบความสำเร็จได้

อย่างยั่งยืนต่อไป ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะหาวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการประกอบการค้าอัญมณีว่าสามารถนำหลักปาปณิก ธรรม มาปรับใช้ได้และนำมาแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้ค้าอัญมณีในสังคมปัจจุบันได้อย่างไร

2. ปัญหาในการประกอบการค้าอัญมณีในสังคมปัจจุบัน

เนื่องจากมีการแข่งขันอย่างรุนแรงทั้งต่อตนเอง ต่อฐานลูกค้า ผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดรวมถึงลูกจ้างและวัตถุดิบ นอกเหนือจากนั้นสภาพเศรษฐกิจการเมืองก็ยังเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่สำคัญ

สภาพเศรษฐกิจและการเมือง ส่งผลกระทบให้ยอดขายไม่นิ่ง ผันผวนตามสภาพเศรษฐกิจและการเมืองในปัจจุบันขณะ ดังนั้นเมื่อเศรษฐกิจตกต่ำยอดขายก็จะลดลง ผู้ประกอบการค้าต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐในการให้ข้อมูลล่วงหน้า

การแข่งขันของผู้ประกอบการค้า มีพฤติกรรมที่ส่งผลให้มาตรฐานการตั้งราคานั้นผิดเพี้ยน เนื่องด้วยการตัดราคาขายเพื่อแย่งฐานลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจในราคาสินค้าที่ถูกกว่า ลูกค้าจึงเกิดการสับสนว่าคุณภาพของสินค้านั้นต่างกันหรือถูกเอาเปรียบจากอีกร้านค้าหนึ่ง

ผู้ประกอบการค้ากับลูกจ้าง เกี่ยวข้องกับความไม่ซื่อสัตย์สุจริตของลูกจ้าง

ปัญหาที่สำคัญคือการปลอมปนสินค้า โดยเปลี่ยนพลอยที่ให้นำไปเจียระไนจากเกรด A แต่นำเกรด B มาคืนให้ บางครั้งผู้ประกอบการส่งไปให้ลูกค้าแล้วจึงรู้ ความเสียหายเกิดขึ้นคือลูกค้าเกิดความไม่เชื่อถือและไม่กลับมาใช้บริการอีกเลย

ความไม่ซื่อสัตย์ของคนส่งเพชรพลอย (วัตถุดิบ) มีกลโกงที่เกิดจากความโลภ เช่น ปลอมปนคุณภาพสินค้านำสินค้าต่างเกรดมาผสมกันระหว่าง เกรด A + เกรด B แล้วขายในราคาเกรด A หรือพบว่า นำพลอยไปทำปฏิกิริยาทางวิทยาศาสตร์ทำสีให้ดูสวยขึ้นแต่ส่งขายในราคาสีสวยตามธรรมชาติ ซึ่งราคาสีสวยตามธรรมชาตินั้นราคาแพงกว่ามากมาย อีกหนึ่งตัวอย่าง ทางร้านค้านำแหวนที่ลูกค้าซื้อแล้วใส่คับ ไปเพิ่มขนาดของตัวเรือนแหวนที่เป็นทองคำเปอร์เซ็นต์สูง แต่ร้านที่เพิ่มขนาดใช้ทองคำเปอร์เซ็นต์ต่ำมาเพิ่มให้ในส่วนนั้นทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัญหาที่พบเจอกับผู้ประกอบการค้าอัญมณี

ผู้ประกอบการค้ากับผู้ซื้อ ผู้ประกอบการค้าบางรายขาดดุลการค้าจากปัจจัยหลายๆ ด้านที่ถูกคดโกงมา จึงมาเพิ่มต้นทุนในราคาสินค้านั้น ๆ จึงเป็นที่มาของการตั้งราคาสูงเกินความจำเป็น ทำให้ยอดผู้ซื้อไม่เพิ่มขึ้น

การขายอัญมณีให้กับนักท่องเที่ยว หรือที่เรียกว่ากรุ๊ปทัวร์ ผู้ประกอบการค้าบางรายคิดแค่ว่าชาวต่างชาติมาแล้วก็ไป การบอกปากต่อปากของชาวต่างชาติแต่ละประเทศนั้น เป็นภาพรวมซึ่งนำมายังผลดีผลเสียต่อประเทศเรา และที่สำคัญอย่างยิ่งคือผู้แข่งขันการค้าอัญมณีจากต่างประเทศขายแซงหน้าประเทศไทย (วรรณทิพา สังขสูตร, 2560, หน้า 82)

จากปัญหาที่กล่าวทั้ง 6 ข้อนี้ จึงเห็นว่าควรนำ “หลักปาปณิกธรรม” หลักธรรมในพระพุทธศาสนามาแก้ปัญหาเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้ประกอบการค้าอัญมณีประสบความสำเร็จในอาชีพและผู้เกี่ยวข้องทั้งหมดเกิดความสุขและเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน

3. หลักปาปณิกธรรม : หัวใจของพ่อค้าอัญมณี

หลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของการทำการค้าทุกประเภทที่เป็นจุดเริ่มของการพิจารณาหลักธรรมคือมิจฉาวณิชชา อาชีพที่พึงหลีกเลี่ยงจากการค้าขาย หรือการไม่ค้าขายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ 5 ประการ คือ 1) การค้าขายศัตราวุธ 2) การค้าขายสัตว์ 3) การค้าขายเนื้อ 4) การค้าขายของมึนเมา 5) การค้าขายยาพิษ (องฺ.ปญฺจก. 22/177/233) การค้าขายสิ่งของทั้ง 5 ประการนั้น ทางพระพุทธศาสนาจัดว่าเป็นบาปกรรมมากเพราะอาจทำให้เกิดการกระทำที่ไม่ดีตามมาด้วย

เมื่อพิจารณาสิ่งควรและสิ่งละได้ก็มุ่งสู่ หัวใจเศรษฐี ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ หรือที่เข้าใจกันง่าย ๆ ว่า "อุ อา กะ สะ" เป็นพระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อเป็นแนวในการครองชีพสำหรับคฤหัสถ์ผู้ครองเรือน (องฺ.อฏฺฐก. 23/54/340) มี 4 ประการ ได้แก่ 1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่น ขยันหมั่นเพียรเลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุบายในการงานนั้นให้สามารถทำได้สำเร็จ 2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูลไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัยต่าง ๆ 3) กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใดย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ และปัญญา 4) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟูมฟายนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราต้องเหลือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2551, หน้า 139)

จากการได้ศึกษาหลักธรรมพื้นฐานที่ได้มาจากผู้ประกอบการค้าทั่วไป และโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการค้าอัญมณีซึ่งเป็นสินค้าที่มีราคาสูงมาก คือ หลักซื่อสัตย์สุจริต ศีลธรรม จรรยาบรรณ

หลักธรรมสำหรับผู้ประกอบการที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการค้าขายที่ต้องการประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ต้องยึดปฏิบัติตามหลักธรรม 3 ประการ ที่เรียกว่า "ปาปณิก ธรรม" กล่าวคือ พ่อค้าประกอบด้วยองค์ 3 ประการ ไม่นานนักก็ถึงความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ไพบูลย์ในโภคทรัพย์ คือ พ่อค้าในโลกนี้ (1) มีตาดี (2) มีธุรกิจดี (3) เพียบพร้อมด้วยที่พักพิงอาศัย (องฺ.ติก. 20/20/163)

หลักปาปณิกธรรมทั้ง 3 ประการ สามารถอธิบายได้ดังนี้

1) มีตาดี (จักขุมา) คือ ต้องรู้จักสินค้าจากการมองสินค้าให้แตกฉาน

2) มีธุรกิจดี (วิธูโร) คือ มีความจัดเจนในธุรกิจ หมายถึง รู้แหล่งซื้อขาย รู้ความเคลื่อนไหวและความต้องการของตลาด มีความสามารถในการจัดซื้อจัดจำหน่าย รู้ใจและรู้จักเอาใจลูกค้า

3) เพียบพร้อมด้วยที่พิงพักอาศัย (นิสสยสัมปันโน) คือ มีความเพียบพร้อมด้วยแหล่งเงินทุนเป็นที่อาศัย

4. การแก้ปัญหาผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรม

การแก้ปัญหาที่ได้กล่าวมาในข้างต้น 6 ประการ เห็นว่าการใช้หลักปาปณิกธรรม จะทำให้ผู้ประกอบการค้าอัญมณีได้เห็นความแตกต่างซึ่งเป็นไปในทิศทางที่คลี่คลายปัญหาอย่างรอบครอบ

1) สภาพเศรษฐกิจและการเมืองทั้งจากในประเทศไทยและจากทั่วโลก

- จักขุมา การสอดส่องความเคลื่อนไหวของข่าวสารบ้านเมืองทั้งในและต่างประเทศ ทำให้รู้สภาพปัญหาล่วงหน้าที่จะเกิดผลต่อในอนาคตอันสั้นที่จะมาถึง รู้จักการออมหรือปล่อยเงินทุนส่วนตัวให้ถูกจังหวะ เช่น การออกบูธ Booth ถี่หรือบ่อย ถูกหรือแพง ตามดุลยพินิจที่เหมาะสม "เงินทุนไม่จม"

- วิธูโร หมั่นบอกกล่าวทุกช่องทางการติดต่อกับลูกค้าให้ชัดเจนว่ามีการแสดงสินค้าที่ไหนบ้าง นำเสนอการขายแบบลดเปอร์เซ็นต์จากยอดซื้อปกติ เนื่องด้วยเศรษฐกิจตกต่ำ กำไรจะน้อยลงแต่ยอดขายนั้นจะเพิ่มขึ้น

- นิสสยสัมปันโน ขอความร่วมมือจากภาครัฐในการสนับสนุนการค้าอัญมณีไม่ให้ตกต่ำในช่วงเวลาที่เศรษฐกิจย่ำแย่ เช่น งานแสดงสินค้าอัญมณี "Bangkok Gems" ให้ภาครัฐโปรโมทเชิญชวนลูกค้าชาวต่างชาติให้มาเยี่ยมชมบูธ หรือสนับสนุนด้านเงินทุนการแต่งบูธให้สวยงามอลังการไม่แพ้ชาติอื่น ๆ

2) การแข่งขันของผู้ประกอบการค้า

- จักขุมา หมั่นตรวจสอบข้อมูลของแหล่งเพชรพลอยใหม่กับผู้ประกอบการด้วยกันเองเพื่อเพิ่มความรู้ซึ่งกันและกัน สอดส่องกลโกงหรือมิจฉาชีพที่จะเข้ามาขโมยของในร้านตนหรือร้านเพื่อนข้างร้าน เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อวงการอาชีพเดียวกัน

- วิธูโร ตรวจสอบคุณภาพและราคาขายจากคนส่งวัตถุดิบต้นทาง ให้คุณภาพคงที่หรือดีขึ้น แต่พยายามไม่ให้ราคาของสินค้าเพิ่มขึ้น ลูกค้าจะเกิดความพึงพอใจว่าสินค้าไม่ได้มีราคาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ควบคุมคุณภาพและราคาสินค้าจากความขยันหมั่นเพียรให้มีการแน่นอนทางด้านกำไร ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อนเนื่องจากการขาดทุน แล้วไม่ทำให้เพื่อนร่วมอาชีพเกิดการเข้าใจผิดว่าตัดราคา

- นิสสยสัมปันโน เมื่อเราพบว่าต้นทางที่ส่งวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีและราคาถูกมีที่ไหนบ้าง ก็ควรติดต่อทำการค้า ดังนั้นจึงเหมือนว่าเป็นการแบ่งกำไรกัน คือได้ของดีแต่ราคาถูก ทั้งตัวเราและผู้ซื้อ

3) ผู้ประกอบการค้ากับลูกจ้าง

- จักขุมา คัดสรรงานที่เหมาะกับคุณสมบัติของลูกจ้างนั้นๆ ดูแลทุกข์บำรุงสุขของลูกจ้าง ตามสภาพที่ควรเป็นเพื่อป้องกันไม่ให้ลูกจ้างเกิดการทุจริตเมื่อยามเดือดร้อน

- วิธูโร ให้ค่าตอบแทนของลูกจ้างอย่างยุติธรรม ให้คิดว่าเมื่อเราอยู่ได้เขาก็อยู่ได้ เมื่อเราประสบความสำเร็จ พวกเขาก็ประสบความสำเร็จ ค่าตอบแทนเป็นไปตามความสำเร็จนั้น ๆ หมั่นประชุมหารือพูดคุยให้พวกเขามีส่วนร่วมไม่ว่าธุรกิจจะดีหรือแย่ก็ตาม เปรียบเสมือนทุกคนเป็นครอบครัวเดียวกัน

- นิสสยสัมปันโน ให้ความรู้ความเข้าใจ ว่าเราเป็นแหล่งเงินทุนและเป็นที่อาศัยของลูกจ้าง ถ้าทุกคนมีความพยายามทำให้ธุรกิจดีก็หมายถึงมีแหล่งเงินทุนที่ดีมีที่อาศัยที่ดี นายจ้างไม่ล้ม ลูกจ้างก็ไม่ล้ม

4) ความไม่ซื่อสัตย์ของคนส่งเพชรพลอย (วัตถุดิบ)

- จักขุมา ต้องตรวจสอบเพชรพลอยก่อนลงมือทำให้ลูกค้าทุกครั้ง ถึงแม้ว่าจะผ่านการตรวจสอบมาจากคนส่งเพชรพลอยมาแล้วก็ตาม ตาดีนั้นก็คือตาของเราเองไม่ใช่ตาของคนส่งเพชรพลอย – ลูกค้าจะพึงพอใจทุกครั้งที่รับสินค้าจากเราแล้วไม่เกิดการผิดพลาดใด ๆ เลย

- วิธูโร คุณภาพของเพชรพลอยนั้นมีส่วนสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะราคาของแต่ละเกรดนั้นไม่เท่ากัน ต้องตรวจอย่างแม่นยำว่า เกรดสูงเกรดปานกลางของแต่ละบริษัทราคาต้องเกาะกลุ่มกัน ไม่ใช่เกรดปานกลางของบริษัทหนึ่งเท่ากับราคาเกรดสูงของอีกบริษัทหนึ่ง ถ้าคนส่งเพชรพลอยไม่ซื่อสัตย์ ส่งราคาผิดหรือปลอมปนเกรดของสินค้านั่นก็กลายเป็นความผิดพลาดของเราต่อผู้ซื้อ การเลือกใช้คุณภาพของเพชรพลอยต้องเป็นไปตามความต้องการของลูกค้าเท่านั้น ไม่ใช่ว่าคุณภาพต่ำจากการปลอมปนของคนส่งเพชรพลอย

- นิสสยสัมปันโน การเลือกคู่ค้าทางการค้าหรือการเลือกบริษัทส่งเพชรพลอยมีส่วนสำคัญยิ่ง ต้องเลือกจากความน่าเชื่อถือความสม่ำเสมอของอดีตที่ผ่านมา เคล็ดลับทางการค้าของผู้ค้าอัญมณีคือการได้วัตถุดิบในราคาที่ถูกคุณภาพดี ให้เครดิตในการชำระสินค้าที่ยาวนานหรือถ้าซื้อเงินสดจะได้ลดราคาสูง ส่วนใหญ่แล้วเกิดขึ้นกับบริษัทใหญ่ที่มั่นคงจึงเป็นทางเลือกให้ผู้ประกอบการค้าอัญมณีสนใจ

5) ผู้ประกอบการค้ากับผู้ซื้อ

- จักขุมา ดูแลลูกค้าคือหัวใจของนักขาย ลูกค้าทุกคนจะอยู่ในความทรงจำของเราว่าใครชอบอะไรไม่ชอบอะไร การนำเสนอต้องเป็นไปในทิศทางที่ลูกค้าชื่นชอบเป็นหลัก ลูกค้าบางรายหรือหลายรายอาจชอบของที่เราได้กำไรน้อยแต่เราก็ต้องขายตามความเป็นจริง อีกกรณีหนึ่ง การตั้งราคาให้สูงเกินความจำเป็นในสินค้านั้น ๆ ถึงแม้ว่าจะถูกกลโกงมาจากปัจจัยหลายๆ ด้านที่ต้องเพิ่มราคาให้สูงขึ้น การขายของที่กำไรน้อยแต่จำนวนมากย่อมดีกว่าขายของที่ได้กำไรมากแต่ขายเพียงครั้งเดียว เป็นต้น

- วิธูโร คุณภาพเพชรพลอยที่จะทำให้ลูกค้านั้นมีหลายเกรด ความจริงใจและชัดเจนในธุรกิจเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำเสนอให้ลูกค้าตามงบประมาณที่ลูกค้าต้องการ เช่น ลูกค้าบางรายมีงบประมาณสูงต้องการความสวยไม่สนใจราคาแพงถูก แต่บางคนงบประมาณปานกลางหรือถูกกว่าก็เลือกใช้คุณภาพเพชรพลอยรองลงมา ผู้ประกอบการที่ดีไม่ควรดูที่ยอดกำไรเป็นหลักแต่ควรดูแลลูกค้าทุกคน ลูกค้าที่ซื้อของถูกอาจมาซื้อบ่อย ลูกค้าที่ซื้อของแพงอาจมานาน ๆ ครั้ง

- นิสสยสัมปันโน ผู้ประกอบการค้าด้วยกันเองสามารถเป็นแหล่งทุนสำคัญ คือแบ่งปันสินค้าให้กันก่อน ในกรณีที่ลูกค้าในร้านของตนต้องการก็หยิบยืมกันได้หรือขายในราคาส่ง แต่ไม่แย่งลูกค้าซึ่งกันและกัน

6) การขายอัญมณีให้กับนักท่องเที่ยว

- จักขุมา นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางมาท่องเที่ยวสถานที่เป็นหลักแต่รู้ว่าประเทศไทยมีแหล่งอัญมณีที่ถูกและสวยงาม ฝีมือประณีต จึงมีความต้องการที่จะซื้อไปเป็นของที่ระลึกแก่ตนเองและคนรัก ผู้ประกอบการค้าอัญมณีที่ดีต้องเรียนรู้ว่าในปัจจุบันนักท่องเที่ยวมาจากประเทศไหนและมีความชอบอะไร เช่น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและชาวจีนนิยมสีเหลืองบุษราคัม ไทยเรามีบุษราคัมบางกะจะจังหวัดจันทบุรีที่จะนำเสนอ เพื่อรองรับ และชาวญี่ปุ่นชอบนำเข้าเพชรและทองคำขาว เนื่องจากชอบสีเงินมากกว่าสีทอง นอกจากนั้นยังชอบเครื่องประดับประเภทมุก พลอยสีอ่อน ๆ สีหวานๆ โอปอล ถ้าเป็นพลอยเนื้อแข็งสีที่ขายดีจะเป็นสีเขียว สีน้ำเงิน และสีแดงทับทิม ส่วนโลหะมีค่าที่นิยม ได้แก่ แพททินั่ม และพวกเครื่องเงิน” (โพสต์ทูเดย์, 2563)

- วิธูโร การเลือกบุษราคัมมาขายให้แก่นักท่องเที่ยวย่อมรู้ว่าสภาพของพลอยนั้นมีความงามเป็นตัวบอกราคา ถ้าสวยมากจะแพงหน่อยถ้าสวยน้อยก็จะถูก เราต้องใช้ความจัดเจนในการแยกประเภทและนำเสนอความจริงให้คุณภาพและราคาตรงตามตัวพลอยนั้น ๆ ให้ความโดดเด่นอยู่ที่ความชัดเจนของการขาย

- นิสสยสัมปันโน แหล่งเงินทุนที่อาศัยของผู้ประกอบการอัญมณีไทยก็คือรัฐบาลไทย การจัดประชุมสัมมนาช่วยกันสร้างจำนวนนักท่องเที่ยวให้มากขึ้นทุกปี โดยการอำนวยความสะดวกการเดินทาง ที่พักอาศัย รวมไปถึงความสะดวกในการจับจ่ายใช้สอยซื้อของที่ระลึกอัญมณีไทย เป็นการ โปรโมทประเทศไทยและอัญมณีไทยร่วมกัน

ธุรกิจเป็นสิ่งที่มีอยู่คู่กับสังคม ต่างเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ขณะเดียวกันกับธุรกิจต้องอยู่คู่จริยธรรม ธุรกิจใดละเลยจริยธรรมก็อยู่ไม่ได้นาน ธุรกิจมีปรัชญาว่าต้องการกำไรสูงสุด แต่ถ้าหวังยั่งยืนต้องอยู่บนพื้นฐานของจริยธรรมทางธุรกิจ ซึ่งเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ประกอบการถือเป็นแนวปฏิบัติ ครอบคลุมทั้งค่านิยม ศีลธรรม คุณธรรม จรรยาบรรณ ฯลฯ (พิภพ วชังเงิน, 2546, หน้า 15)

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยนี้ คือได้รู้จักหลักปาปณิกธรรมซึ่งเป็นธรรมะที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อผู้ประกอบการค้าทุกประเภท แต่ในที่นี้หมายถึงผู้ประกอบการค้าอัญมณี เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น และช่วยพัฒนาให้มีประสิทธิภาพในการค้าขายในอนาคตอีกด้วย

5. บทสรุป

ผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรมคือการนำหลัก จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน มาใช้ร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาธุรกิจให้เกิดคุณภาพ ดังนั้น หลักธรรมนี้จึงเป็นบทสรุปให้กับทุกข้อได้

1) สภาพเศรษฐกิจและการเมือง ใช้**จักขุมา**สอดส่องให้รู้ความเคลื่อนไหวจากข่าวสารของรัฐบาลเพื่อเป็นการเตรียมตัวรับมือกับความเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านการลงทุนและด้านการหาลูกค้า ลดเปอร์เซ็นต์จากยอดซื้อปกติ เนื่องด้วยเศรษฐกิจตกต่ำ กำไรจะน้อยลงแต่ยอดขายนั้นจะเพิ่มขึ้น เป็นสิ่งที่ควรทำ 2) การแข่งขันของผู้ประกอบการค้า ก็เช่นกัน ต้องมี**จักขุมา**ตรวจสอบข้อมูลให้รู้แหล่งเพชรพลอยใหม่ รวมถึงสอดส่องกลโกงของมิจฉาชีพร่วมกับเพื่อนร่วมอาชีพเดียวกัน ค้นหาบริษัทส่งวัตถุดิบเพชรพลอยที่มีคุณภาพดีราคาไม่สูงมากนัก

ทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจได้ของสวยแต่กลับไม่แพง 3) ผู้ประกอบการค้ากับลูกจ้าง ต้องมี**นิสสยสัมปันโน** เป็นแหล่งพักพิงของลูกจ้าง คือให้ความสำคัญกับลูกจ้างเสมือนเป็นบุคคลในครอบครัวเดียวกัน ดูแลทุกข์บำรุงสุข เป็นที่พึ่งพิงที่ดี งานที่ลูกจ้างผลิตออกมาคือรายได้ของผู้ประกอบการ งานดีเงินดีงานไม่ดีเงินก็ไม่ดี 4) ความไม่ซื่อสัตย์ของคนส่งเพชรพลอย ข้อนี้ก็ต้องใช้จักขุมาตาดี ในการตรวจสอบเพชรพลอยหรือวัตถุดิบให้ตรงคุณภาพ ไม่ให้คนส่งเพชรพลอยนั้นหลอกขายสินค้าปลอมปนเกรด เป็นสิ่งที่ควรทำอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าจะไม่เคยโดนหลอกมาก็ตาม การตรวจสอบให้ลูกค้าก็เหมือนตรวจสอบให้ตนเอง อีกหนึ่งประการ ก็ใช้**นิสสยสัมปันโน** คือการมองเห็นบริษัทเพชรพลอยที่มีขนาดใหญ่เป็นที่พักพิงของเรา เราสามารถหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพดีราคาถูกอีกทั้งยังให้เครดิตเรายาวนาน สร้างสภาพคล่องอีกด้วย 5) ผู้ประกอบการค้ากับผู้ซื้อ ข้อนี้ใช้**วิธูโร** คือความจัดเจนในธุรกิจ หมายความว่าต้องพยายามสรรหาสินค้าที่ลูกค้าพึงพอใจได้ทุกรูปแบบ เพราะความชอบของแต่ละคนนั้นต่างกัน ไม่ได้คำนึงถึงผลกำไรอย่างเดียวแต่จะคำนึงถึงความสุขของลูกค้าเป็นหลักด้วยกัลยาณมิตรตามหลักปาปณิกธรรม จะรวมไปถึงผู้ประกอบการค้าด้วยกันเองสามารถเป็นแหล่งทุนสำคัญ **"นิสสยสัมปันโน"** แบ่งปันสินค้าให้กันก่อนในกรณีที่ลูกค้าในร้านของตนต้องการก็หยิบยืมกันได้คือขายในราคาส่งซึ่งกันและกัน 6) การขายอัญมณีให้กับนักท่องเที่ยว ต้องมีความจัดเจนในธุรกิจอย่างมาก **"วิธูโร"** เพราะนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในประเทศไทยนั้นมีหลายชาติ โดยหาความรู้จากแหล่งข้อมูลว่า ชนชาติใดชอบอะไร เป็นการบ้านที่ดีของนักขาย เช่น บุษราคัม บางกระจะ ของจันทบุรีนั้นเป็นที่นิยมของชาวจีน

ผู้ประกอบการค้าอัญมณีตามหลักปาปณิกธรรม ได้ให้เคล็ดลับการแก้ปัญหาในสังคมปัจจุบันที่ดี คือการมองเห็นวิกฤตเป็นโอกาส สร้างศักยภาพให้ตนเองและผู้เกี่ยวข้อง ผลสำเร็จได้คุณภาพคน คุณภาพสินค้าและคุณภาพการบริการอย่างชัดเจน

บรรณานุกรม

ธัญญา พยากรณ์ และ นเรนทร นเรนทรเสนี. (2557). **มหัศจรรย์แห่งอัญมณีและหินสี**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพชรกะรัต จำกัด.

โพสต์ ทูเดย์. (2563). **"เอกชนอัญมณีไทยบุกญี่ปุ่น ชี้ตลาดมีโอกาสโตสูง".** (ออนไลน์). สืบคืนเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2563. จาก https://www.posttoday.com/economy/ news/537886.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.

พิภพ วชังเงิน. (2546). **จริยธรรมทางธุรกิจ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทรวมสาส์น 1977.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วรรณทิพา สังขสูตร. (2560). แนวทางการประกอบธุรกิจการค้าอัญมณีที่พึงประสงค์ตามหลักพระพุทธศาสนา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เสรีวัฒน์ สมินทร์ปัญญา. (2550). **หลักการวิเคราะห์อัญมณี Principles of Gem Identification.** กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

สำนักข่าวอีไฟแนนซ์ไทย. (2563). **10 อันดับส่งออกของไทย.** (ออนไลน์). สืบคืนเมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2563. จาก https://www.efinancethai.com/Advertorial/AdvertorialMain.aspx?name=ad_201901241159.

ศักดา ศิริพันธ์ (ราชบัณฑิต). (2552). **อัญมณีในเครื่องประดับ**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทด่านสุธาการพิมพ์ จำกัด.

เฮนรี่ โฮ และ มร.ริชาร์ด แม็คเกรเกอร์. (2554). **รู้ไว้ไม่มีพลาด: การเลือกซื้ออัญมณีและเครื่องประดับ.** แปลโดย จิระยุทธ วจนะถาวรชัย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทอัญมณีศาสตร์เอเชีย จำกัด.

ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา
THE CRISIS OF FAITH AND BUDDHISTS

พระครูวินัยธรษัฏฐพรรษ อคฺคธมฺโม (ณ น่าน)
Phrakruwinaitorn Satthaphat Akkadhammo (Nanan)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chiang Mai Campus
E-mail: Sattaphat2514@hotmail.com
วันที่รับบทความ (Received) : 11 ตุลาคม 2563
วันที่แก้ไขบทความ (Revised) : 20 มกราคม 2564
วันที่ตอบรับบทความ (Accepted) : 2 กุมภาพันธ์ 2564

ชื่อผู้แต่ง : อาจารย์วศิน อินทสระ
พิมพ์ครั้งที่ 2, บุญศิริการพิมพ์, สมุทรปราการ: ชมรมกัลยาณธรรม, (2558), 142 หน้า.

1. บทนำ

หนังสือเรื่อง “***ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา***” เล่มนี้ แต่งโดย อาจารย์วศิน อินทสระ ถือเป็นหนังสือประเภทสื่อธรรมที่น่าสนใจ เนื่องจากมีเนื้อหาที่สามารถให้ความรู้กับผู้อ่าน ในแง่ของความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง การสร้างศรัทธาด้วยปัญญาอันจะยังประโยชน์กับผู้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่ตรงตามพุทธบัญญัติ แก้ไขปัญหาความเห็นผิดในหมู่ชาวพุทธที่ไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่แท้จริง ทำให้ผู้อ่านสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต แก้ไขความเข้าใจผิด ความหลงงมงาย ตลอดจนการกล่าวอ้างคำสอนที่ไม่ใช่หลักพระพุทธศาสนา และเพื่อส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักของพระพุทธศาสนา รักษาหลักคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ถูกต้องให้คงอยู่ยาวนานสืบไป ดังนั้น ผู้วิจารณ์จึงมีความสนใจเนื้อหาสาระในหนังสือเล่มนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ว่าผู้แต่งต้องการสื่อความหมายของคำว่า “***ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา***” ในแง่มุมใดและโดยเนื้อความของคำว่าชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธานั้น วิกฤติศรัทธาเป็นอย่างไร และคำว่า วิกฤติศรัทธานั้นคืออะไร ตลอดจนบทสรุปในมิติอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดวิกฤติศรัทธาจากแนวทางการประพฤติและปฏิบัติของชาวไทยพุทธในยุคสมัยใหม่ต่อไป

2. โครงสร้างของหนังสือ

หนังสือเรื่อง "***ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา***" เป็นหนังสือที่จัดพิมพ์ชมรมกัลยาณธรรม หนังสือดีลำดับที่ 317 มีจำนวน 142 หน้า (37,115 คำ) โดยทันตแพทย์หญิงอัจฉรา กลิ่นสุวรรณ ผู้เป็นประธานชมรม ได้ขออนุญาตพิมพ์หนังสือเรื่อง "***ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา***" เพื่อแจกเป็นธรรมทาน โดยชมรมกัลยาณธรรมที่ได้ช่วยเผยแผ่ธรรมให้แพร่หลาย ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่ผู้ปฏิบัติตาม เพื่อเปิดโลกแห่งธรรมทัศน์ให้ผู้สนใจในพุทธศาสนาได้เข้าใจหลักศรัทธาที่ถูกต้อง ซึ่งหนังสือเรื่อง "***ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา***" เหมาะสำหรับผู้ที่มีความสนใจใฝ่รู้ธรรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้อง จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ก็คือ ชื่อเรื่องที่น่าสนใจและน่าติดตาม อ่านแล้วชวนให้คิดเป็นปริศนาว่า คำว่าชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธานั้น จะวิกฤติศรัทธาด้วยเรื่องอะไร และชาวพุทธที่มีวิกฤติศรัทธานั้นหมายถึง วิกฤติศรัทธาอะไร ลักษณะของการมีวิกฤติศรัทธานั้นเป็นอย่างไร และเมื่อรวมความว่า "ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา" ผู้เขียนต้องการสื่อความหมายไปในแง่มุมใด แต่อย่างไรก็ตาม ข้อควรพิจารณาในรูปแบบของหนังสือเล่มนี้ ก็คือ ภาพบนหน้าปกของหนังสือมีการสื่อความหมายที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากภาพที่ปรากฏบนหน้าปก เป็นภาพที่ดูเป็นสื่อสัญลักษณ์เชิงนามธรรมเกินไป (รูปดอกบัวบาน) ทำให้เกิดความสับสนได้ ซึ่งไม่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่ชัดเจนอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในบริบทตามนัยสัญญะของ "ดอกบัว" จะสื่อไปในเชิงของความเป็น "พุทธะ" แต่เมื่อนำมาประกอบใช้เป็นภาพปกของหนังสือนั้น ทำให้เกิดความสงสัยในการตีความเชิงสัญญะ ว่า (รูปดอกบัวบาน) ในที่นี้นั้นจะเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับชื่อเรื่อง และจากการพิจารณาทั้งรูปภาพและชื่อเรื่อง ไม่มีการสื่อความหมายในทางธรรมอย่างชัดเจน หากหนังสือเล่มนี้ ไม่มีคำว่า "วศิน อินทสระ" ผู้อ่านก็คงจะเดาไม่ออกว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือสื่อธรรม โดยในทัศนะของผู้วิจารณ์อยากให้ข้อเสนอแนะในเชิงการเกริ่นถึง วลีหรือประโยคที่เชื่อมโยงการใช้คำกับภาพให้สื่อในเชิงสัญญะอย่างชัดเจน เช่น "การตื่นรู้ในหลักธรรมของชาวพุทธ" เป็นต้น

3. เนื้อหาโดยย่อ

เนื้อหา ในหนังสือเรื่องนี้ผู้แต่งได้บรรยายไว้หลายหัวข้อ ผู้วิจารณ์ได้อ่าน วิเคราะห์และสรุปรวมเนื้อหาไปตามลำดับขั้นตอนโดยย่อได้ ดังนี้

1. หัวข้อที่ 1: การเกริ่นนำ: ผู้เขียนได้เกริ่นนำได้อย่างน่าสนใจถึง "เรื่องวิกฤติศรัทธา" ว่าเราอยู่ในสังคมควรประพฤติตนแต่พอดีพองาม ไม่อ่อนแอเกินไปและไม่แข็งกร้าวเกินไป สิ่งทั้งหลายในโลกนี้ มีทั้งคุณและโทษเจือกันอยู่ บางอย่างให้โทษเมื่อเกินพอดี ผู้ฉลาดจึงควรแยกแยะให้เป็น ถือเอาในส่วนที่เป็นคุณ ทิ้งสิ่งที่เป็นโทษเสีย ก็จะได้รับประโยชน์จากสิ่งทั้งหลายเท่าที่ประโยชน์มันมีอยู่ อย่างว่าเราจะกินปลา ปลานั้นมีก้างซึ่งจำเป็นแก่มัน เมื่อมันมีชีวิตอยู่เหมือนคนมีกระดูก แต่เมื่อมันตายแล้ว คนนำมาปรุงเป็นอาหาร ก็ควรจะเลือกกินเฉพาะส่วนที่เป็นเนื้อของมัน ส่วนที่เป็นก้างก็ทิ้งไป ระวังอย่าให้ก้างติดคอ ซึ่งจะเป็นความทุกข์มิใช่น้อย ชาวพุทธเราแม้จะมีวิกฤติศรัทธาอยู่บ้างเป็นระยะๆ แต่ถ้าได้ปัญญาเพิ่มขึ้น ก็เป็นสิ่งที่น่าพอใจ เหมือนเสีย 1 ได้ 10 เพราะปัญญาเป็นคุณธรรมอันสูงสุด นำไปสู่ความหลุดพ้น (วิมุตติ) พุทธศาสนาเองก็เป็นศาสนาแห่งปัญญา ไม่ใช่ศาสนาแห่งศรัทธาพระพุทธศาสนาไม่ต้องการให้บุคคลเชื่อสิ่งใดโดยปราศจากปัญญา ไม่ต้องมอบกายถวายชีวิตต่อสิ่งใด ต่อบุคคลใดที่ยังไม่ได้ตรองให้เห็นด้วยปัญญาเสียก่อน

พระพุทธศาสนาสอนให้พุทธบริษัทเชื่อกฎแห่งกรรม รับผิดชอบตัวเอง ดำเนินชีวิตด้วยสติปัญญา ไม่เชื่อง่าย ไม่งมงาย เน้นเรื่องตนและการพึ่งตน ให้มีตน ซึ่งมีธรรมเป็นที่พึ่ง ถือเอาการประพฤติธรรมคือ สุจริตกาย วาจา ใจ เป็นแนวทางแห่งการพึ่งตนเอง มีชาวต่างประเทศกล่าวถึง พุทธศาสนาโดยคำนึงถึงลักษณะนี้ว่า a do-it-yourself religion ไม่มีการอ้อนวอน ตรงกับพระพุทธพจน์ที่ว่า (ตุมฺเหหิ กิจฺจํ อาตปฺปํ อกฺขาตาโร ตถาคตา) "ความเพียรท่านทั้งหลายต้องทำเอง ตถาคตเป็นเพียงผู้บอก (ทาง) เท่านั้น"

หนึ่งในหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาคือ “ศรัทธา” ซึ่งเป็นตัวนำร่องของปัญญา โดยสุดท้ายแล้วศรัทธาย่อมถูกแทนที่ด้วยปัญญา ศรัทธาจึงมีบทบาทสำคัญในการศึกษาธรรม แต่ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา เพื่อเป็นอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพในการเข้าถึงแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาไปตามลำดับ หากศรัทธากลายเป็นวิกฤติศรัทธาเสียแล้ว ย่อมต้องมีหลักที่ถูกต้องมั่นคง อันจะนำพาจิตใจให้มีความตั้งมั่นให้สมประโยชน์ในการเป็นพุทธบริษัทที่ดี

มีปัญหาเกิดขึ้นมากมายในแวดวงของชาวพุทธไทย โดยเฉพาะเรื่องราวอันสั่นคลอนศรัทธาของประชาชน พวกเขามีศรัทธาในพระพุทธศาสนา แต่ไม่รู้จะเริ่มต้นที่ใด ส่วนมากเริ่มต้นวางศรัทธาลงที่พระสงฆ์ เพราะเป็นรูปธรรมที่เห็นชัดก่อนอย่างอื่น พวกเขาได้ทุ่มเททรัพย์สินเงินทอง ชีวิตจิตใจ ลงไปในพระสงฆ์ที่เขาเลื่อมใสอย่างหมดเนื้อหมดตัว เรียกว่า ทุ่มตัวลงไปเลยทีเดียวที่สมหวังก็มี ที่ผิดหวังก็มาก โดยเฉพาะพระสงฆ์ที่มีชื่อเสียงโด่งดังระดับผู้ใหญ่ ต่อมามีเรื่องอันเป็นเหตุให้เสียชื่อเสียง หลายคนช็อก จริงเท็จอย่างไรไม่มีใครรู้แน่นอกจากตัวท่านเอง และผู้เกี่ยวข้อง ในกรณีนั้น แต่มันก่อให้เกิดความคลางแคลงใจ สั่นคลอนศรัทธาของมหาชนต่อพระศาสนาอย่างสุดจะพรรณนา

ทั้งนี้เพราะชาวพุทธเราส่วนมาก ยังเข้าไม่ถึงตัวแท้ของศาสนา คือ พระธรรม ยังมองเห็นพระพุทธรูปและพระสงฆ์เป็นศาสนาอยู่ จนพุทธศาสนาจะกลายเป็นพุทธรูปศาสนาอยู่แล้ว พระพุทธรูปก็ตาม พระสงฆ์ก็ตาม ถ้าชาวพุทธเราไม่ทำความเข้าใจให้ดี ให้ถูกต้องแล้ว จะกลายเป็นสิ่งบังไม่ให้เห็นพระธรรม น่าเสียดายเพียงไรที่เราทะนุบำรุงศาสนา แต่ไม่ได้ตัวศาสนา มาชื่นชม เหมือนคนหลงลูบคลำ เพลิดเพลินอยู่กับกระดาษห่อของ โดยไม่ได้เปิดดูไม่ได้รู้ว่า ข้างในมีอะไรบ้าง อันน่าชื่นชมยินดีกว่ากระดาษห่อของเป็นไหน ๆ เนื่องจากยังไม่มั่นใจตัวศาสนา คือพระธรรม พอมีอะไรมากระทบกับส่วนที่เป็นสื่อของพระธรรม คือ พระสงฆ์ คนก็พลอยเสื่อมศรัทธา ในพระศาสนาไปด้วย วิกฤติศรัทธาจึงเกิดขึ้นในใจของชาวพุทธ ทำให้ลังเลสับสนในพุทธศาสนา โดยเฉพาะในพระสงฆ์ ผู้ซึ่งชาวพุทธท่องมาแต่เด็ก และสั่งสอนกันต่อมาว่า เป็นกลุ่มชนผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ ตามพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า แล้วสั่งสอนผู้อื่นให้รู้ตาม

“วิกฤติ” หมายถึง เวลา หรือเหตุการณ์เข้าขั้นอันตราย อยู่ระหว่างหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งจะนำไปทางดีหรือทางร้ายก็ได้ แต่ระหว่างช่วงวิกฤตินั้น จะเกิดความสับสนขึ้น ในขณะเดียวกัน ทำให้คนตื่นตัวแสวงหาทางที่ดีกว่า สิ่งที่ถูกต้องกว่า เพราะได้รับบทเรียนมาพอสมควร ถ้าเขาเริ่มใช้ปัญญาควบคุมศรัทธา ก็จะได้ประโยชน์มากกับตัวเขาเอง และต่อพระศาสนาด้วย จริงอยู่ เมื่อเรายังไม่มีปัญญาเพียงพอในสิ่งใดในเรื่องใด เราย่อมต้องเชื่อผู้มีปัญญา ผู้มีความรู้ในเรื่องนั้นไปพลางก่อน แต่ไม่ใช่ให้หยุดอยู่เพียงแค่นั้น พุทธศาสนาต้องการให้ชาวพุทธเป็นไทแก่ตัว ไม่ใช่นับถือศาสนา หรือศีลธรรมอย่างเป็นทาส อันเป็นสัญลักษณ์แห่งความอ่อนแอทางจิตใจ

ถ้าชาวพุทธเราส่วนใหญ่ยังสนใจพุทธศาสนา เฉพาะในแง่ที่เป็นพิธีกรรม ไม่ค่อยสนใจพุทธศาสนาในส่วนที่เป็นเนื้อหาสาระ คือหลักธรรม หลักปฏิบัติในชีวิตประจำวันอันจะเป็นเครื่องมือช่วยตนในคราวมีทุกข์แล้ว พอความทุกข์เกิดขึ้นก็พะวักพะวน จับอะไรไม่ถูก ตรงนี้แหละ ที่จะตกเป็นเหยื่อของพวกมิจฉาชีพที่แฝงตนเข้ามาในรูปของนักบุญ หรือแม้แต่ในรูปของนักบวช พุทธบริษัทเหล่านี้ น่าสงสารเพียงไร ทางที่ดีและปลอดภัย พุทธบริษัทควรจะเชื่อพระพุทธเจ้า ที่ตรัสสอนให้ชาวพุทธมีตนเอง และมีธรรมเป็นที่พึ่งให้ได้ ในการนี้ปัญญาเป็นตัวสำคัญอย่างยิ่ง เป็นหลัก ให้ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ยึดเกาะ หรือทรงตัวอิงอาศัยอยู่ ดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “สำหรับอริยสาวกผู้มีปัญญา, ศรัทธา ซึ่งเป็นธรรมคล้อยตามปัญญาย่อมทรงตัวอยู่ได้ วิริยะ สติ สมาธิ ก็เช่นกันเป็นธรรมคล้อยตามปัญญาย่อมทรงตัวอยู่ได้” (พระไตรปิฎก เล่ม 19, ข้อ 989) แปลว่า มีปัญญายืนตัวเป็นหลัก พลธรรมอีก 4 อย่าง มีศรัทธาเป็นต้น มาอิงอาศัยอยู่กับปัญญา เหมือนมีเสาหลักอยู่เสาหนึ่ง ยืนต้นอย่างมั่นคง เอาไม้อื่นมาพิงไว้กับเสานั้น ก็ทรงตัวอยู่ได้ “ภิกษุทั้งหลาย, อินทรีย์อย่าง

หนึ่ง อันบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมบอกได้ว่า เป็นผู้สิ้นอาสวะ นั่นคือ ปัญญินทรีย์ (ธรรมะที่เป็นใหญ่ คือ ปัญญา)" (พระไตรปิฎก เล่ม 19, ข้อ 988)

ด้วยเหตุนี้ ชาวพุทธจึงควรตระหนักในการอบรมปัญญา พึงตั้งตนไว้โดยประการที่ปัญญาจะเจริญได้จนสามารถรู้เอง เห็นเอง แจ่มแจ้งเอง แล้วไม่ต้องเชื่อแม้แต่คำของสมณะ (น จ ปน สมณวจน เหตุปิ คจฺฉติ-พระไตรปิฎกเล่ม 21 ข้อ 117) พระพุทธเจ้าก็ทรงประสงค์เช่นนั้น ดังที่เคยทรงประทานสาธุการแก่ พระสารีบุตรผู้กราบทูลว่า ไม่ต้องเชื่อพระผู้มีพระภาคเจ้า ในเรื่องนี้ เพราะท่านได้รู้เอง-เห็นเอง แทงตลอดเองด้วยปัญญาแล้ว หมดความสงสัยแล้วในเรื่องพละ 5 คือ ศรัทธา เป็นต้น ปัญญาอันบุคคลอบรมแล้ว ทำให้มากแล้ว ย่อมหยั่งลงสู่อมตธรรม มีอมตธรรมคือนิพพานเป็นที่สุด (นัย พระไตรปิฎก เล่ม 19, ข้อ 984-986)

ศรัทธาเป็นคุณธรรมที่ต้องการก่อนในเบื้องต้น แต่ต้องเป็นศรัทธาที่ประกอบด้วยปัญญา ปราศจากปัญญาแล้วจะเป็นความงมงาย ไม่ใช่ศรัทธาที่ต้องการในพุทธศาสนา ความงมงายมีอยู่ ในที่ใด ความเป็นทาสก็มีอยู่ในที่นั้น พุทธศาสนาต้องการให้ชาวพุทธเป็นไท ด้วยพระพุทธพจน์ที่ว่า "สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมรุ่งเรืองด้วยปัญญา ท่ามกลางปุถุชนผู้มืดบอด เหมือนดอกบัว แม้เกิดในกองหยากเยื่อ ก็ชูดอกขึ้นเหนือกองหยากเยื่อ มีกลิ่นหอมน่ารื่นรมย์ใจ"

ทัศนะของผู้อ่าน ความในตอนนี้ผู้แต่งอธิบายได้ชัดเจนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพุทธศาสนาปัญหาที่เกิดขึ้นผู้แต่งท่านวศิน อินทสระ กล่าวว่า "เกิดจากความเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับธรรมเกี่ยวกับศาสนาของพุทธศาสนิกชน ซึ่งท่านได้ชี้แจงให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงหลักการ วิธีคิดในการที่จะนับถือศรัทธา และเลื่อมใสบุคคลที่เป็นตัวแทนของพระพุทธศาสนา ซึ่งก็คือพระภิกษุสงฆ์ ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้ในการที่จะแยกแยะว่า แบบไหนคือพระภิกษุสงฆ์ตามธรรมวินัย เป็นภิกษุผู้ประพฤติตนอยู่ในศีล ทำหน้าที่ของพระได้อย่างถูกต้องควรแก่การเลื่อมใสอุปถัมภ์บำรุง"

สรุปว่า ปัญหาที่ทำให้เกิดวิกฤติศรัทธา คือคนพุทธมองไม่เห็นแก่นของพุทธศาสนาคือพระธรรม และมีศรัทธาโดยปราศจากปัญญา คือศรัทธาในตัวบุคคล มากกว่าศรัทธาที่จะปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า รวมถึงการยึดติดในพิธีกรรมมากเกินไป ซึ่งผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่า การมีศรัทธานั้นเป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องไม่ใช่ศรัทธาโดยขาดปัญญา ดังนั้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่สั่นสะเทือนความรู้สึก หรือศรัทธาที่มีอยู่ในบุคคลที่ยึดถือไว้ จึงเกิดความหวั่นไหวในความรู้สึกที่มีต่อศาสนา ไม่มั่นใจ ไม่แน่ใจ และไม่เข้าใจ ก็เพราะขาดปัญญา จึงทำให้เกิดวิกฤตศรัทธาขึ้น และในทัศนะของผู้วิจารณ์ อยากให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในมิติที่ว่าการเป็นปุถุชนคนสามัญทั่วๆ ไป ยังมีกิเลส ความชอบ ความหลงใหล ในความเป็นปัจเจคบุคคลอยู่มากๆ ดังนั้นในการยึดติดกับตัวบุคคลย่อมมีแนวทางที่เป็นไปได้สูงมากๆ ในการยึดติดตัวบุคคลที่มีต่อความเชื่อ ความศรัทธา จนทำให้พลาดการใช้ปัญญาไตร่ตรองในเชิงการประพฤติและปฏิบัติจนทำให้เกิดวิกฤติแห่งศรัทธาในทางพุทธศาสนาได้อย่างง่ายดาย จนไม่ต้องใช้ความคิดใคร่ควรญอย่างไม่ต้องลังเลภายในใจและการกระทำแต่อย่างใดๆ แทบทั้งสิ้นนั่นเอง

2. หัวข้อที่ 2: ชาวพุทธควรทำอย่างไรกับวิกฤติศรัทธาที่เกิดขึ้นแล้ว: "เหตุการณ์ที่เกี่ยวกับพระสงฆ์บางรูปในขณะนี้ เป็นเรื่องสะเทือนศรัทธาประชาชนต่อพระสงฆ์อย่างมาก แต่ถ้าเรื่องนี้ทำให้ชาวพุทธบางส่วนมีหูตาสว่างขึ้นบ้างก็คุ้ม เพราะการสูญเสียศรัทธาไป แต่ได้ปัญญามานั้น เป็นสิ่งควรแลกเพราะมีคุณค่ากว่ากัน" ชาวพุทธเราส่วนมากติดในพระสงฆ์ที่ทำตัวขลัง และศักดิ์สิทธิ์ หลงใหล คลั่งไคล้ จนไม่เห็นพระธรรม พระสงฆ์ซึ่งเป็นสมมติสงฆ์ อันพวกเขาติดใจหลงใหล คลั่งไคล้ นั่นแหละมาบังไม่ให้เห็นพระธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง เพราะพระธรรมเป็นสิ่งสูงสุด พระสงฆ์เคารพพระพุทธเจ้า เคารพพระธรรม แต่ชาวพุทธบางพวกติดอาจารย์ หลงอาจารย์ จนลืม นึกถึงพระพุทธเจ้าและพระธรรม ชาวพุทธในเมืองไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนา นับถือพระสงฆ์ด้วยศรัทธาไม่ค่อยใช้ปัญญา จึงมักถูกหลอกให้เชื่อให้งมงาย ให้ฝังตัวลงไปในสิ่งอันไม่

ควรเชื่ออยู่เสมอ พวกเขาเสียเงินทอง เสียเวลาในการบำรุงศาสนา ในการบำรุงพระสงฆ์ไปมากเหลือเกิน แต่ความทุกข์ใจของพวกเขาไม่ได้ลดลง เพราะขาดปัญญา หูตาไม่สว่าง การที่จะนับถือศาสนาให้ได้ผลคุ้มค่านั้นต้องนับถือด้วยปัญญา ชาวพุทธผู้เป็นคฤหัสถ์จึงได้เห็น ได้ยิน ได้ฟัง การประพฤติอันไม่ดีงามของพระสงฆ์อยู่เนืองๆ เป็นข่าวเล็กๆ น้อยๆ บ้าง เป็นข่าวใหญ่บ้าง เกิดวิกฤติศรัทธา เกิดผิดหวังในจริยาของพระสงฆ์อยู่บ่อยๆ ทั้งนี้เพราะชาวพุทธได้ตั้งพระสงฆ์ไว้ในที่สูง เคารพนบนอบอย่างพิเศษ และมีทัศนคติว่า เป็นผู้สละแล้ว ไฉนจึงทำเช่นนี้ๆ เพื่อไม่ให้เกิดวิกฤติศรัทธาในพระสงฆ์ ชาวพุทธเราจะต้องสร้างแนวคิดใหม่ คือคิดเสียใหม่ให้ตรงตามความเป็นจริง คือคิดว่าพระภิกษุสามเณร ก็คือผู้ที่เข้ามาบวชด้วยตั้งใจ จะศึกษาเล่าเรียน และตั้งใจจะทำความดี เป็นผู้ฝึกฝนเพื่อจะเป็นคนดี ไม่ใช่ดีสมบูรณ์แล้วอย่างที่คนส่วนมากคิด พระเองก็อยากให้ชาวบ้านคิดเช่นนั้น เพื่อท่านจะได้อยู่อย่างธรรมดาๆ ในช่วงวิกฤติศรัทธาเช่นนี้ พุทธบริษัทที่เป็นคฤหัสถ์ จึงควรต้องหันมาพิจารณาทบทวนพฤติกรรมต่างๆ ที่พวกเราเคยกระทำกันมาในอดีตต่อพระพุทธศาสนา ที่เราเคยเคารพเลื่อมใสอย่างไร อะไรคือส่วนผิดพลาดบกพร่องซึ่งจะต้องแก้ไข อะไรคือส่วนดีซึ่งจะต้องรักษาไว้ อะไรคือส่วนที่จะต้องพัฒนาให้เจริญยิ่งขึ้น เราต้องสำรวจตัวเอง เราต้องตระหนักแล้วว่าต้องนับถือศาสนาด้วยปัญญา ไม่ใช่ด้วยศรัทธาเพียงอย่างเดียว เพราะปัญญาเป็นหัวใจของบัณฑิตหรือผู้รู้ผู้ฉลาดทั้งหลาย (ปญฺญา หเว หทยํ ปณฺฑิตานํ-เล่ม 28, ข้อ 1035)

สรุปว่า การสร้างศาสนวัตถุ เพื่อเรียกศาสนบุคคล และเพื่อประกาศศาสนธรรมนั้น เป็นหลุมพรางที่ทำให้ชาวพุทธ ได้เกิดความลุ่มหลงใหล ไปในวัตถุ รูปเคารพ เครื่องรางของขลัง ซึ่งพระพุทธเจ้าผู้ ทรงไม่สนับสนุนเพราะเป็นสัญลักษณ์แห่งความอ่อนแอทางจิตใจ และผลก็คือมักมีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ขัดผลประโยชน์กันและต้องเสียใจในเรื่องเหล่านี้อยู่เนืองๆ เพราะการสร้างสิ่งต่างๆ ในทางพุทธศาสนานั้น ล้วนทำเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มพวกพ้องหรือตัวบุคคลเป็นที่ตั้ง เพื่อการค้า เพื่อหารายได้ ไม่ใช่เพื่อผลประโยชน์ของผู้บริโภคหรือส่วนรวมอันจะยังประโยชน์ต่อมวลชน จนได้ชื่อว่า เป็นพุทธพาณิชย์ เป็นศูนย์รวมของอำนาจและฐานพลังการสร้างตัวตนอย่างแท้จริง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ อยากให้มุมมองของปราชญ์ทางศาสนาในแง่มุมที่ว่า การมองให้ลึกและมองให้เห็นถึงในเรื่องของหลักความจริงไปในแนวทางเดียวกัน คือความจริงที่เป็นธรรมดาของทุกสิ่ง พระพุทธเจ้า ได้ทรงแนะนำทำให้เราความเข้าใจหลักความจริง คือทรงพาให้เราเข้าถึงความจริง ที่มีเป็นธรรมดาอยู่แล้วนั้น แล้วให้เราอยู่กับหลักความจริง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์เห็นว่า ผู้แต่งต้องการให้ทราบว่า เมื่อแยกแยะความเป็นพระจริงและพระปลอมได้แล้ว และชนวนเหตุแห่งการก่อเกิดวิกฤติศรัทธา สิ่งที่ต้องรู้ต่อมาก็คือ หลักธรรมคำสอนและจะทำอย่างไรกับวิกฤติศรัทธาที่เกิดขึ้นมาแล้วนั่นเอง

3. หัวข้อที่ 3: ชาวพุทธควรมีท่าทีอย่างไร เมื่อพระสงฆ์ที่ตนนับถือถูกติเตียน: “การยึดมั่นในตัวพระสงฆ์เฉพาะรูปมากเกินไปอย่างหลงใหลคลั่งไคล้นั้น จึงเป็นฝ้าบังตาไม่ให้เห็นสัจธรรมแม้จะชอบฟังธรรมของภิกษุนั้น ก็จะไม่เห็นธรรม แม้จะเที่ยวติดตามภิกษุนั้นอยู่ ก็ชื่อว่าอยู่ห่างไกลจากภิกษุนั้น” ชาวพุทธเราส่วนมากได้ถูกปลูกฝัง ตอกย้ำให้มีศรัทธาในพระสงฆ์ โดยไม่ตั้งเงื่อนไข ทุ่มลงไปหมดเนื้อหมดตัว ไม่กล้าพูดไม่กล้าแตะต้องกลัวบาป เป็นเหตุให้พระสงฆ์บางรูป ทำอะไรได้ตามใจชอบ ไม่กลัวบาป เพราะชาวบ้านกลัวบาปเสียแล้ว ไม่กล้าแตะต้องพระสงฆ์ กลายเป็นว่า ชั่วช่างชีดีช่างสงฆ์ ซึ่งไม่เป็นการถูกต้องในฐานะของพุทธบริษัท ผู้มีหุ้นคือ มีส่วนรับผิดชอบต่อพระพุทธศาสนาร่วมกันอยู่ พระพุทธเจ้าทรงฝากพระพุทธศาสนาไว้กับพุทธบริษัททุกเหล่าไม่ใช่ เฉพาะกับพระสงฆ์หมู่เดียว อุบาสกอุบาสิกาก็มีส่วนเท่าๆ กัน ต้องรับผิดชอบพุทธศาสนาด้วยกัน ทางวัด เรียกร้องให้ชาวบ้านบริจาคเงินที่หามาได้ ด้วยความเหนื่อยยากลำบาก บำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 ชาวบ้านก็ช่วยกันบำรุงภิกษุสงฆ์ให้อยู่สุขสบาย มีเป็นจำนวนมาก ที่อยู่สุขสบายด้วยปัจจัย 4 รวมทั้งรถยนต์ ยิ่งกว่าชาวบ้านผู้บำรุงเอง ชาวบ้านหวังเพียงให้ท่านตั้งอยู่ในศีลในธรรม เป็นเนื้อนาบุญของเขาไม่มัวเมาอยู่ในลาภยศเสียงสรรเสริญ และบริวารห้อมล้อม อันพระพุทธองค์ตรัสว่า เป็นอันตรายอย่างยิ่งของ

ภิกษุสงฆ์ ชาวพุทธเราส่วนมากอ่อนแอเกินไป จึงมักเอาชีวิตและความหวังไปแขวนไปฝากไว้กับตัวบุคคลบ้าง กับวัตถุที่เชื่อกันว่าขลังและศักดิ์สิทธิ์บ้าง ไม่เป็นตัวของตัวเอง ไม่ใช้ปัญญาแก้ปัญหาชีวิต เมื่อมีปัญหาชีวิตขึ้นมา จึงเที่ยววิ่งหาที่พึ่งภายนอก เช่น น้ำมนต์ หมอดู เครื่องรางของขลัง และสิ่งที่ตนเชื่อว่าศักดิ์สิทธิ์ในที่ต่างๆ จึงต้องเสียเงิน เสียเวลาเดินทางไปกราบไหว้บูชาสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น เมื่อไปถึงแล้วต้องเสียเงินอีกหลายรายการ หมดไปไม่น้อย เพียงเพื่อจะทำสิ่งที่ตนเชื่อ แต่ไม่มีใครแม้แต่ตนเองที่จะสามารถประกัน หรือรับรองผลได้ว่าจะมีผลจริง โดยพระพุทธเจ้า ทรงแสดงถึงผลของความเชื่อที่ดีและมีปัญญาประกอบไว้ 5 ประการ คือ 1) มีศรัทธา 2) มีศีล 3) ไม่ถือมงคลตื่นข่าว คือเชื่อกรรม ไม่เชื่อมงคลภายนอก 4) ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพุทธศาสนา และ 5) บำเพ็ญบุญในพุทธศาสนา ตลอดจนพระพุทธองค์ ทรงได้แสดงโทษแห่งความเลื่อมใสเฉพาะบุคคลไว้ให้พิจารณา 5 ประการคือ 1) เขาเลื่อมใสภิกษุใดโดยเฉพาะเมื่อภิกษุนั้นต้องอาบัติ อันเป็นเหตุให้สงฆ์ไม่คบหาสมาคมด้วย เขาจึงไม่เลื่อมใสในภิกษุอื่น ไม่คบหาสมาคมภิกษุอื่น ไม่ฟังธรรม เสื่อมจากธรรม 2) เขาเลื่อมใสภิกษุใด เมื่อภิกษุนั้นต้องอาบัติอันเป็นเหตุให้ถูกบังคับให้นั่งท้ายแถว เขาย่อมไม่พอใจ ย่อมเสื่อมจากธรรม 3) เขาเลื่อมใสภิกษุใด เมื่อภิกษุนั้นไปอยู่ที่อื่นเสีย เขาไม่เลื่อมใสภิกษุเหล่านั้น ไม่ฟังธรรมย่อมเสื่อมจากธรรม 4) เมื่อภิกษุนั้นลาสิกขา เขาย่อมเสื่อมจากธรรม และ5) เมื่อภิกษุนั้นตาย เขาย่อมเสื่อมจากธรรม เป็นต้น

สรุปว่า ถ้าใครกล่าวติเตียนพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ก็อย่าโกรธเคืองอาฆาตขุ่นแค้น เพราะถ้าโกรธเคืองเสียก่อนแล้ว จะรู้ได้อย่างไรว่า เขากล่าวถูกหรือผิด และในทางตรงกันข้ามถ้าใครกล่าวสรรเสริญพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ ก็อย่าเพิ่งยินดีลิงโลดใจ เพราะถ้ายินดีเสียก่อนแล้ว รีบรับเอาแล้ว จะรู้ได้อย่างไรว่า เขากล่าวถูกหรือผิด การที่ด่วนโกรธก็ตาม ด่วนพอใจยินดีก็ตาม จะเป็นอันตรายแก่พวกเราชาวพุทธทั้งหลาย ทางที่ถูกต้องก็คือ ควรพิจารณาว่าที่เขากล่าวนั้นเป็นจริงหรือไม่ แล้วชี้แจงให้ชาวพุทธทั้งหลายทราบและเข้าใจตามที่เป็นจริง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ความในตอนนี้ ผู้แต่งได้แนะนำพุทธศาสนิกชนให้มีศรัทธาเป็นเบื้องต้น โดยศรัทธาหรือความเชื่อนั้น ต้องประกอบไปด้วยปัญญา ศรัทธาในที่นี้ก็คือ หลักคำสอนในเรื่องกาลามสูตรคือ อย่างปลงใจเชื่อด้วยหลัก 10 ประการ จนกว่าจะได้รู้และเห็นด้วยตนเอง ซึ่งในเบื้องต้นปุถุชนต้องใช้ความเชื่อ ที่ประกอบด้วยเหตุผลมาเป็นเครื่องมือ เพื่อจะเข้าถึงความจริง ที่ไม่ต้องเชื่อต่อไป ผู้แต่งได้อธิบายคำว่า ศรัทธาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น และเป็นการตอบคำถามที่ผู้แต่งเขียนไว้ว่า “เห็นกับตา ไม่ต้องถามว่าเชื่อไหม” แสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้แต่ง ในการเก็บประเด็นต่างๆ ที่บรรยายไล่เรียงได้อย่างต่อเนื่องน่าสนใจ

4. หัวข้อที่ 4: วิเคราะห์เรื่องปัญหาการเหยียบผ้าขาวของภิกษุ: “ขอให้เรามาช่วยกันถมส่วนที่พร่องให้เต็ม เกลี่ยส่วนที่พอกพูนนูนเนินให้ลงไปสู่ที่ลุ่มบ้าง สังคมของเราจะน่าอยู่ขึ้นขอให้เราทำบุญอย่างฉลาดและประหยัด” ผู้แต่งได้ขอร้อง วิงวอนชาวพุทธทั้งหลายให้หันมาสนใจ การทำบุญกุศลในแนวสังคมสงเคราะห์กันให้มากขึ้น อย่ามัวหลงใหลในการทำบุญ ด้วยต้องการผลบุญใหญ่ใส่ตน แต่ทำให้พระลำบากโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่เหลียวดูคนยากคนจน หรือขูดรีดมาจากคนจน แล้วมาพอกพูนให้ผู้ที่ล้นแล้วล้นอีกนักเลย ไม่ได้หมายความว่า ไม่ควรทำบุญกับพระสงฆ์ผู้มีศีล แต่หมายความว่า ให้ทำบุญกับท่านโดยที่อย่าให้ท่านลำบาก อย่าให้ท่านเสียเวลามาก อย่าให้ท่านเสียระเบียบวินัย เพียงเพราะเราอยากได้บุญจากท่าน เราอยากได้บุญมากเพียงใด เราสามารถทำได้ โดยการอบรมคุณธรรมต่างๆ ให้เกิดขึ้นในตน ไปได้ดี ไปได้เร็ว มีเรื่องวุ่นวายน้อย มีความสงบมาก สามารถได้รับรสแห่งปีติสุขที่เห็นได้ในปัจจุบัน การทำบุญให้ทาน ควรนึกถึงความสูญเสียทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวม และนึกถึงทรัพยากรของชาติด้วย หลักการประหยัดคือการไม่ให้สูญเปล่า เราเสื่อมโทรมทางเศรษฐกิจ และสูญเสียทรัพยากรของชาติมามากต่อมากในอดีต เพราะเรามองใกล้และมองเห็นแต่ความสมปรารถนาของตน คนอื่นจะเป็นอย่างไรก็ช่างเขา การพัฒนาไม่เป็นไปในทางอเนกสัมพันธ์ คือไม่บูรณาการ (Integral) เหมือนร่างกายของคนที่ไม่สมส่วน เช่น ตัวใหญ่ขาเล็ก สร้างความทุกข์ยากลำบากให้กับขา

เป็นนักหนา ในที่สุดขาก็เดินไม่ไหว จึงพลอยลำบากไปหมดทั้งตัวเหมือนสังคมไทยทุกวันนี้ ทั้งสังคมโลกและสังคมศาสนา รีบช่วยกันแก้ไขเถิด ช่วยกันปรับปรุงชาวพุทธให้เป็นสัมมาทิฏฐิ ให้มีทัศนคติที่ถูกต้องต่อหลักธรรมอันเป็นแก่นแท้แห่งศาสนาของตน ฯลฯ

สรุปว่า ชาวพุทธควรช่วยกันถมส่วนที่พร่องให้เต็ม (ความพร่องในเรื่องของหลักธรรม หลักปฏิบัติ และการประพฤติตนให้ดำรงตนอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญา ได้อย่างสมบูรณ์ ตลอดจนการเกลี่ยส่วนที่พอกพูนนูนเนินให้ลงไปสู่ที่ลุ่มบ้าง (เกลี่ยส่วนที่พอกพูน ในเรื่องของความเชื่อและศรัทธาที่เกินขอบเขต เชื่อและศรัทธาจนขาดสติและการใช้ปัญญาพิจารณาอย่างถ้วนถี่) ซึ่งทั้งสองด้านนี้ เป็นเสมือนการลาดปูเส้นทางให้พระภิกษุสงฆ์ในบวรพุทธศาสนาของสังคมชาวพุทธเรา จะน่าอยู่ขึ้นขอให้เราชาวพุทธทำบุญอย่างฉลาดและประหยัด อย่าลุ่มหลงในตัวบุคคลจนทำให้ ศาสนบุคคลต้องหลงผิดหลงตนไปด้วยความประมาท จากความรัก ความเชื่อ และความศรัทธาที่เราชาวพุทธมีให้มากไปจนเกินความพอดีและพอเพียงต่อการดำรงชีพในความเป็นสมณะนั่นเอง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ข้อความในบทนี้ สามารถทำให้ผู้อ่านรู้สึกซาบซึ้งถึงความเป็นอัจฉริยะของผู้แต่งในการเรียงร้อยถ้อยคำเรียบเรียงเรื่องราวได้เป็นอย่างดี เนื้อหาข้างบนนี้ สามารถสร้างจินตนาการในความหมายของการมีศรัทธา ที่ต้องประกอบไปด้วยปัญญาได้ชัดเจน เนื่องจากได้อธิบายขยายความให้เข้าใจหลักการ ในการเข้าถึงพระพุทธศาสนา การเคารพต่อหลักธรรมไม่ใช่ยึด ที่ตัวบุคคล ไม่ใช่เอาพระศาสนาไปแขวนไว้กับบุคคล หรือเอาบุคคลมาตัดสินศาสนา ซึ่งเป็นการผิดหลักพุทธศาสนา การมีศรัทธาในตัวบุคคลนั้นให้เป็นไปเพียงเพื่อใช้เป็นเครื่องนำเข้าสู่ธรรม และอยู่กับธรรมด้วยปัญญาเท่านั้น

5. หัวข้อที่ 5: ทรัพย์สินทางปัญญากับการเทศนาธรรมของภิกษุ: “ปัญหาเรื่องการลอกบทประพันธ์ของผู้อื่นมาเป็นของตน ซึ่งเป็นการละเมิดลิขสิทธิ์อันเป็นทรัพย์สินทางปัญญานั้น เป็นการผิดกฎหมายลิขสิทธิ์ ถ้าภิกษุเป็นผู้ทำจะผิดวินัยระดับใด” ใครก็ตามเอาคำสอนของพระพุทธเจ้ามาพูดแล้วไม่บอกว่าเป็นของพระพุทธเจ้า เช่น คัดลอกพระพุทธพจน์มาแล้วไม่บอกว่าเป็นพระพุทธพจน์ แต่กลับบอกว่าเป็นของตน ผู้นั้นชื่อว่า ขโมยพระธรรม ซึ่งเป็นทรัพย์สินทางปัญญา พระพุทธเจ้าทรงถือเช่นนั้นจริงๆ ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดขึ้นได้ยาก ผู้มีปัญญาและมีความเพียรมากจึงจะทำได้ ผู้อาศัยปัญญาและความเพียรของท่านแล้วควรยกย่องให้เกียรติท่าน ไม่ควรลบหลู่ท่าน ผู้เรียนธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าแล้ว อ้างว่าเป็นของตน คือตนรู้เองคิดเอง พระองค์ตรัสว่า ผู้นั้นเป็นมหาโจร เพราะขโมยทรัพย์สินทางปัญญาของพระองค์ ลบหลู่พระองค์ ภิกษุผู้มีศีล สมบูรณ์ด้วยวัตร ได้สมาธิชอบอยู่ในที่สงัด มักจะเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาเลื่อมใสของมหาชน ผู้ต้องการบุญ ลาภสักการะ เงินทอง จึงมักหลั่งไหลไปสู่ภิกษุเช่นนั้น พร้อมด้วยบริวาร เธอผู้อันบริวารทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ห้อมล้อมแล้ว อบอวลไปด้วยเสียงสรรเสริญ พินอบพิเทา เท้าไม่ถึงดิน มักหลงระเริงไปกับสิ่งเหล่านั้น คุณธรรมที่ได้มาบ้างในระยะต้นอาจเสื่อมไปแล้วแต่ไม่รู้ จึงเหลืออยู่เพียงเปลือกนอกและของปลอม

สรุปว่า การละเมิดทรัพย์สินทางปัญญาของบุคคลอื่น คือการฉ้อโกงความคิดและสติปัญญาของผู้อื่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง และภิกษุจะต้องเป็นผู้ซื่อตรงและบริสุทธิ์สะอาด ทั้งความคิดและการกระทำ ที่สมควรแก่การเคารพและเชื่อถือได้ สมกับที่ชาวบ้านกราบไหว้ และบำรุงด้วยปัจจัย 4 เป็นเหตุให้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสถึงภิกษุมหาโจร 5 จำพวกไว้คือ 1) ภิกษุผู้อยากได้บริวารทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นร้อยเป็นพันห้อมล้อมร่ำรวยด้วยปัจจัย 4 เที่ยวไปในคามนิคมชนบท ราชธานี 2) ภิกษุผู้เรียนพระธรรมวินัยของพระตถาคตแล้ว อ้างว่าเป็นของตน 3) ภิกษุผู้ประทุษร้ายภิกษุอื่น ผู้ประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิ์ด้วยอพรหมจรรย์อันไม่มี “มูล” (1. เรื่องที่ได้เห็นเอง 2. เรื่องที่ได้ยินเอง หรือมีผู้บอกและเชื่อว่าเป็นจริง และ 3. รังเกียจโดยอาการ เช่น ของหายไปพบในที่อยู่ของผู้นั้น) โจทก์ถึงอาบัติปาราชิกโดยไม่มีมูล เป็นการใส่ความแท้ๆ 4) ภิกษุเอาครุภัณฑ์ของสงฆ์ เช่น ที่ดิน สวน สิ่งก่อสร้าง เตียง ตั่ง ฯลฯ ให้แก่คฤหัสถ์เพื่อเอาใจเขา และ5) ภิกษุพูดอวดอุตริมนุสธรรมอันไม่มีจริงในตน ถือเป็นยอดมหาโจร ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ในหัวข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เข้าใจถึงทรัพย์สิน

ทางปัญญาในตัวบุคคล ซึ่งได้แสดงความให้เห็นถึง ผู้มีปัญญาและมีความเพียรมากจึงจะทำได้ ทำให้ผู้อ่านได้ความรู้และเข้าใจถึงทรัพย์สินทางปัญญา และสามารถแยกแยะคัดลอก การละเมิดลิขสิทธิ์เพราะขโมยทรัพย์สินทางปัญญาของพระองค์ ลบหลู่พระองค์ ผู้ขโมยพระธรรมคุณธรรมที่ได้มาบ้างในระยะต้น อาจเสื่อมไปแล้วแต่ไม่รู้ จึงเหลืออยู่เพียงเปลือกนอกและของปลอม

6. หัวข้อที่ 6: ทาน 5 อย่าง ที่ไม่เป็นบุญ: "การให้หญิงแก่ชาย ให้ชายแก่หญิง เพื่ออยู่ด้วยกัน เพื่อสืบพันธุ์มองในสายตาพระอริยะ ท่านเห็นว่า เป็นการให้ทุกข์แก่กัน แม้จะมองเห็นเป็นความสุขเบื้องต้น แต่เป็นทุกข์ในกาลต่อมา" (1) การให้มหรสพเป็นทานนั้น แม้ทางโลกเขาจะนิยมกันว่าเป็นการให้ความบันเทิงเริงรมย์แก่ผู้อื่น จึงนิยมจัดมหรสพในงานต่าง ๆ สนองความต้องการผู้มาในงาน ผู้มาในงานก็พอใจ เพราะมีจิตอย่างเดียวกัน แต่ทางธรรมถือว่า ไม่เป็นบุญ เพราะคนทั้งหลาย มีราคะ โทสะ โมหะมากอยู่แล้ว การละเล่นต่างๆ เป็นการไปเพิ่มราคะเป็นต้นขึ้นอีก ไม่เป็นไป เพื่อความสงบ ความขัดเกลา (2) การให้น้ำเมาก็เช่นกัน แม้จะเป็นที่พอใจของผู้รับ แต่ไม่เป็นบุญเพราะเป็นไปเพื่อการเบียดเบียนตนเองบ้าง ผู้อื่นบ้าง ความชั่วร้ายอุปัทวเหตุอันมีสาเหตุมาจากน้ำเมานั้นมีมาก การดื่มน้ำเมาจึงเป็นการทำลายตนเอง ทำลายสังคม (3) การให้หญิงแก่ชาย ให้ชายแก่หญิง เพื่ออยู่ด้วยกัน เพื่อสืบพันธุ์มองในสายตาพระอริยะท่านเห็นว่าเป็นการให้ทุกข์แก่กัน แม้จะมองเห็นเป็นความสุขเบื้องต้น แต่เป็นทุกข์ในกาลต่อมา เป็นการก่อภพก่อชาติ (ความเกิด) อันเป็นเบื้องต้นแห่งความแก่ ความเจ็บไข้ และความตาย ในระหว่างมีชีวิตอยู่ก็มีอุปสรรค มีปัญหาสารพัดอย่างอันสืบเนื่องมาจากการใช้ชีวิตคู่ ไม่ได้ทุกข์คนเดียวแต่ดึงคนอื่นให้พลอยทุกข์ด้วยเป็นพวง บางครอบครัวหากินคนเดียวคนอื่นป่วยบ้าง พิการบ้าง ต้องแบกภาระอันหนักเพียงไร บางคนไม่ป่วย ไม่พิการ แต่นิสัยไม่ดี เอาเปรียบคนอื่น กินแรงคนอื่น เสวยผลงานที่คนอื่นทำคนอื่นก็พูดไม่ออก เพราะอยู่ในครอบครัวเดียวกันจะไม่เอื้อเฟื้อก็ทำไม่ได้การมีครอบครัวจึงเป็นเรื่องสร้างความยุ่งยากตั้งแต่ต้นจนปลาย พระอริยเจ้าทั้งหลายจึงกล่าวเตือนไว้ว่า ฆราวาสให้เต็มได้ยากเหมือนหม้อทะลุ (ฆราวาโสฉินฺนฆโฏวิย) (4) การให้พ่อโคแก่แม่โคเพื่อสืบพันธุ์ ก็ทำนองเดียวกันกับข้อ 3 ยิ่งพวกสัตว์เลี้ยง ยิ่งมีความทุกข์มาก เพราะถูกผูก ถูกล่าม ไม่มีสิทธิแก่ตัวเองสุดแล้วแต่เจ้าของจะแยกแม่แยกลูกไปไว้ที่ไหนให้ใคร เอาไปฆ่าไปแกงที่ไหนก็ได้ ลำพังตัวมันเองก็มีทุกข์เพียบแปร้อยู่แล้ว มีลูกออกมาจะทำอย่างไรสัญชาตญาณในการสืบพันธุ์ ทำให้มันทำไปอย่างมืดบอดและจมอยู่ในห้วงทุกข์ สมัยนี้มีวิธีผสมพันธุ์เทียม (โดยวิธีวิทยาศาสตร์) ความสุขเล็กน้อยอันมันพึงได้จากการสืบพันธ์เองซึ่งเป็นรางวัลหรือเหยื่อที่ธรรมชาติตั้งไว้ให้มันก็ไม่มีสิทธิได้เสียแล้ว แต่มันต้องตั้งครรภ์เอง คลอดลูกเอง ตามกำหนดนี่ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่มนุษย์ผู้มีปัญญารู้จักเอาเปรียบสัตว์ (5) การให้จิตรกรรมอันเกี่ยวกับเมถุนสังโยค คือจิตรกรรมที่เกี่ยวกับการเสพกามเกิดขึ้นแม้ในวัดพุทธศาสนา เพราะอิทธิพลของลัทธิพุทธตันตรยานในมหายานประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 9 สมัยราชวงค์คุปตะ แห่งอินเดีย

สรุปว่า การให้ทาน 5 อย่าง ที่ไม่เป็นบุญคือ (1) ให้มหรสพเป็นทาน (เป็นเสมือนการให้ที่สูญเปล่าให้ความสุขเพียงชั่วคราว ไม่ได้เป็นความสุขที่แท้จริงเข้าถึงแก่นในจิตใจ) (2) ให้น้ำเมา (เป็นการให้สิ่งที่ช่วยคลายความทุกข์เพียงชั่วขณะอารมณ์หนึ่งๆ จากการดื่มกิน พอสิ้นฤทธิ์ของมึนเมาก็กลับมาทำให้เกิดความทุกข์ต่อไป) (3) ให้หญิงแก่ชายอยู่ด้วยกัน (เป็นเสมือนการให้ความทุกข์กับอีกฝ่ายไปอย่างถาวรตลอดชีวิต ซึ่งถ้าให้คนดีก็ดีไปชั่วชีวิต แต่ในทางกลับกันถ้าให้คนชั่วไป ก็จะทุกข์ไปชั่วชีวิต) (4) ให้พ่อโคแก่แม่โคเพื่อสืบพันธุ์ (การให้ที่เป็นการสร้างภพสร้างชาติไม่จบสิ้น ให้เกิดซ้ำแลล้วซ้ำเล่า ทุกข์เกิดขึ้นแล้วขึ้นอีก ไม่หมดไปจากชีวิต) และ (5) ให้จิตรกรรมเกี่ยวกับเมถุนสังโยค คือภาพเสพกาม (การให้สิ่งยัวยุมอมเมา ให้มีความลุ่มหลงในความสุขที่ไม่จีรังถาวร เป็นสุขแบบชั่วคราวคลายจากสุขในชั่วระยะเวลาหนึ่งก็ต้องกลับมาทุกข์สืบต่อไปอีกไมจบสิ้น) ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ความในบทนี้ ผู้แต่งได้นำเอาเรื่องการแยกให้ชัดระหว่างการให้ทานกับบุญที่เกิดจากการให้ทานนั้นๆ มาขยายความให้เข้าใจได้มากยิ่งขึ้น ทำให้ทราบว่าพระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญการให้ทาน 5 อย่าง

ที่ไม่เป็นบุญ 1.) การให้สิ่งบัเทิงเริงรมณ์เป็นทาน 2.) การให้น้ำเปลี่ยนนิสัย 3.) การให้หญิงแก่ชาย ให้ชายแก่หญิง เพื่ออยู่ด้วยกันเสมือนการให้คู่ทุกข์หรือคู่สุขไปตลอดจนชั่วชีวิต 4.) การให้พ่อโคแก่แม่โคเพื่อสืบพันธุ์เป็นการให้ความยากความลำบากที่ไม่มีวันได้จบสิ้น และ5.) การให้จิตรกรรมอันเกี่ยวกับเมถุนสังโยคเป็นการให้สิ่งยั่วยุทางอารมณ์จนเกิดความลุ่มหลงมัวเมาไม่มีแก่นสารที่แท้จริง ผู้แต่งอธิบายได้ชัดเจน ทำให้ผู้อ่านเริ่มมองเห็นและเข้าใจความหมายของคำว่า วิกฤติศรัทธาจากการให้ทานได้แล้ว เนื่องจากผู้แต่งได้เรียบเรียงเนื้อหาได้เป็นอย่างดี โดยเริ่มใส่เนื้อหาให้เข้มข้นขึ้นเรื่อยๆ ในขณะเดียวกันก็เรียงลำดับขั้นตอนไว้ ให้เข้าใจได้อย่างไม่ขาดตอน

7. หัวข้อที่ 7: ฤกษ์ดีอยู่ที่สุจริต: “พิธีรีตองต่างๆ ที่ทำกันอยู่อย่างครึกโครมหนาแน่นเรียกร้องความสนใจของคนได้เป็นอันมาก รวมทั้งได้ผลประโยชน์เป็นอันมากด้วยนั้น ขอให้ชาวพุทธเราลืมตาขึ้นดูเสียให้ดีว่าเหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนผู้มีปัญญา มีการศึกษาเช่นท่านหรือไม่ เป็นที่โปรดปรานของพระบรมศาสดาของเราหรือไม่” “บุคคลประพฤติชอบในเวลาใด, เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี (สุนกฺขตฺตํ) มงคลดี (สุมงฺคลํ) สว่างดี (สุปภาตํ) รุ่งดี (สุหุฏฺฐิตํ) ขณะดี (สุขโณ) ยามดี (สุมุหุตฺโต) และเป็นการบูชาดีแล้ว (สุยิฏฺฐํ) ในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย (ผู้ประพฤติดีร่วมกัน) กายกรรม วจีกรรม มโนกรรมและความปรารถนาของท่านผู้นั้นเป็นสิ่งดีงามถูกต้อง เมื่อบุคคลทำกรรมอันดีงามถูกต้องแล้วย่อมได้รับผลดีงามบุคคลเหล่านั้นได้รับประโยชน์แล้ว ขอจงมีความสุข ไร้โรค งอกงามในพระพุทธศาสนา มีความสุขพร้อมด้วยญาติทั้งปวง” (พระไตรปิฎก, 20/379 /595) พระพุทธศาสนา คือถือเอาสุจริตกาย วาจา ใจ เป็นฤกษ์ดียามดี ตรงกันข้ามกับความเชื่อทางโหราศาสตร์ของพราหมณ์ในสมัยนั้น และของชาวโลกทั้งปวงแม้ในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน ในสังคมไทยเราเองแม้คนไทยจะเป็นชาวพุทธเกือบ 100 % แต่ความเชื่อโหราศาสตร์ และกิจกรรมทางโหราศาสตร์ก็เป็นไปอย่างแพร่หลายทั่วถึงในหมู่ชนทุกระดับชั้น ผู้เป็นอาจารย์ทางโหราศาสตร์ มีทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ (คือทั้งพระและฆราวาส) สำนักโหราจารย์มีอยู่ทั่วไปทั้งในวัดและนอกวัด มีพุทธศาสนิกชนไปมาหาสู่ไม่ขาด คนใหญ่คนโตในบ้านเมืองมักจะมีโหรประจำตัวคอยแนะนำช่วยเหลือในการตัดสินใจ

สรุปว่า พิธีรีตองหรือพิธีกรรมต่างๆ ที่ทำกันอยู่อย่างครึกโครมหนาแน่นเรียกร้องความสนใจของคนได้เป็นอันมาก รวมทั้งได้ผลประโยชน์เป็นอันมากด้วยนั้น อยากให้ชาวพุทธเราลืมตาขึ้นดูเสียให้ดีว่า เหมาะสมกับพุทธศาสนิกชนผู้มีปัญญา มีการศึกษาเช่นท่านหรือไม่ เป็นที่โปรดปรานของพระบรมศาสดาของเราหรือไม่ (การกระทำพิธีหรือการประกอบพิธีกรรม อันถือเป็นกุศโลบายในการเชื่อมโยงให้ผู้กระทำนั้น ได้ตระหนักและนึกคิด นึกย้อนไปถึงคุณงามความดีของผู้ที่เราได้จัดกระทำพิธีกรรมส่งต่อไปให้ โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวกลางที่เชื่อมโยงและส่งต่อไป ไม่ใช่การกระทำเพื่อให้เป็นหนี้ เป็นสิน หมดสิ้นเนื้อประดาตัว จนทำให้เกิดทุกข์มากกว่าเกิดความสุขและอิ่มเอมใจ ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ เนื้อความในตอนนี้ไม่มีความต่อเนื่องจากเรื่องทั้งหมดที่ได้อ่านมาแล้ว ผู้แต่งต้องการสื่ออะไร เมื่ออ่านต่อไปเรื่อยๆ ก็เข้าใจได้ว่า ผู้แต่งเริ่มขยายความในเรื่องของฤกษ์ยาม หรือเวลาที่เป็นมงคลให้เข้าใจว่า การทำความดีตามที่ยึดถือกันอยู่อย่างที่เข้าใจกันว่า สูงเลิศที่สุดตามที่หมู่มนุษย์ตกลงยอมรับกัน ซึ่งในเรื่องนี้ ผู้แต่งได้แสดงทัศนะว่า ฤกษ์ ยาม หรือเวลา ไม่ใช่สิ่งสำคัญ บุคคลสามารถใช้ปัญญาสร้างความเจริญ ให้เป็นประโยชน์กับตัวเรา จึงไม่ควรที่จะทำอะไรยึดโชค ยึดเวลา ด้วยการทำความดีการทำดีให้ทำอย่างสม่ำเสมอ จนเป็นวาสนาทำบ่อยๆ ทำจนเป็นนิสัย สรุปได้ว่า เนื้อความในบทนี้ ผู้แต่งต้องการสื่อให้รู้ว่า พระพุทธศาสนา คือถือเอาสุจริตกาย วาจา ใจ เป็นฤกษ์ดียามดี การทำนายของโหราศาสตร์ย่อมผิดบ้างถูกบ้าง ไม่มีใครสามารถยืนยันได้ว่าถูกเสมอไป ถ้าผิดถูกเท่ากัน เราควรเสี่ยงหรือไม่ ทำไมเราไม่หัดใช้สติปัญญา หรือเหตุผลในการตัดสินปัญหา แก้ปัญหา หรือดำเนินกิจการต่างๆ อาศัยความสุจริตกาย วาจา ใจ เป็นมูลฐานอาศัยสติปัญญาเป็นไฟส่องทาง เราพร้อมที่จะรับผิดชอบผลแห่งการกระทำของเรา โดยไม่โยนความรับผิดชอบไปให้สิ่งอื่น ซึ่งไม่ประจักษ์แจ้งแท้จริง

8. หัวข้อที่ 8: แนวทางการส่งเสริมพุทธศาสนา ความหวังที่รอการสานต่อ: "ทำอย่างไร คนทั้งหลายจะเห็นศาสนาเป็นยาวิเศษสำหรับแก้ทุกข์ของมวลมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เห็นศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรมเครื่องประเล้าประโลมใจ ชั่วครู่ยามอย่างที่เห็นกันอยู่โดยมาก" องค์กรทางศาสนา ควรรีบส่งเสริมให้มีบุคลากรมีความรู้จริง สามารถจริงในการเผยแผ่ และมีการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างได้ องค์กรทางศาสนาหลายๆ ด้าน ได้ทุ่มเทเวลา และกำลังเงิน กำลังคนไปในทางก่อสร้างวัตถุสถานไปมาก และติดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ไม่ค่อยมีกิจกรรมในทางพัฒนาคน สร้างสรรค์มนุษย์ ถ้าจะมีบ้างก็มุ่งหน้าไปทางลาภ ยศ ชื่อเสียงเป็นจุดหมาย ไม่ได้ชักจูงคนไปในทางความสงบร่มเย็น คนในสังคมของเราจึงมุ่งหน้าสู่ลาภ ยศ สรรเสริญ ชื่อเสียง เกียรติยศจากสังคม จึงสูญเสียความเป็นตัวของตัวเอง, เร่าร้อน, กังวล และเครียด ทำอย่างไร คนทั้งหลายจะเห็นศาสนาเป็นยาวิเศษสำหรับแก้ทุกข์ของมวลมนุษย์อย่างแท้จริง ไม่ใช่เห็นศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรม เครื่องประเล้าประโลมใจ ชั่วครู่ชั่วยามอย่างที่เห็นกันอยู่โดยมาก พวกเขาหันเข้าหาศาสนาเฉพาะเวลามีทุกข์ พอมีสุขก็โลดแล่น เพลิดเพลินหลงใหล มนุษย์ยังโหดร้ายต่อมนุษย์ด้วยกันอยู่เป็นอันมาก คอยเอารัดเอาเปรียบกัน วันแล้ววันเล่าเหมือนไม่มีศาสนาอยู่ในหัวใจ

สรุปว่า ในการที่จะให้คนทั้งหลายที่เป็นชาวพุทธ ได้เห็นศาสนาเป็นยาวิเศษสำหรับแก้ทุกข์ของมวลมนุษย์อย่างแท้จริงนั้น (ควรที่จะต้องเกิดขึ้นในกลุ่มทั้งผู้ส่งสารและผู้รับสาร ให้มีความเข้าใจที่ตรงกันว่า หลักการในทางพระพุทธศาสนาสอนให้เรารู้จักการปล่อยวาง รู้จักการไม่หลงยึดติดกับสิ่งสมมติทั้งหลายทั้งปวง และเข้าถึงความเป็นสุขในทุกๆ ปัจจุบันขณะ ไม่ใช่เห็นศาสนาเป็นเพียงพิธีกรรมเครื่องประเล้าประโลมใจชั่วครู่ยามอย่างที่เห็นกันอยู่โดยมาก (คือพอมีทุกข์ ก็ใช้พิธีกรรมแก้ไขทุกข์ ไม่ได้มองให้เข้าถึงแก่นแท้ของทุกข์ว่ามีที่มาที่ไปและต้นตอจากที่ใดๆ ทุกข์ (แต่ไม่รู้ว่าทุกข์จากอะไร) สมุทัย (เหตุที่ทำให้ตัวเราทุกข์มาจากอะไร เกิดจากอะไร มีที่มาที่ไปอย่างไร) นิโรธ (ทางที่จะทำให้ทุกข์จางหายไป ด้วยปัญญา ด้วยสติ) และมรรค (ทางแห่งการดับทุกข์ ที่แท้จริงและดับให้ตรงจุดที่เกิดของความทุกข์นั้นๆ) ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ในหัวข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เข้าใจถึงการส่งเสริมพุทธศาสนาในตัวบุคคล ซึ่งได้แสดงความให้เห็นว่า ประชาชนทั่วไปส่วนมากไม่ค่อยสำนึกว่า ตนเป็นพุทธบริษัท ซึ่งมีส่วนได้เสียต่อความเจริญ หรือความเสื่อมของพระพุทธศาสนาเสียทั้งหมด ปัดความรับผิดชอบเหล่านั้น ไปให้กรมการศาสนา พระภิกษุ สมณะ ส่วนมากเห็นไปว่า การพระศาสนาเป็นเรื่องของพระสงฆ์ ตนมีหน้าที่ทำแต่บุญ ให้ทาน เป็นต้น พอความทุกข์เกิดขึ้น ก็ไม่รู้จะแก้ปัญหาทุกข์อย่างไร จึงโทษดวง โชคชะตา และวิ่งเข้าหาหมอดู บนบานศาลกล่าว ถามเจ้าเข้าทรง เรียกว่า "แล่นไปผิดท่า" แก้ปัญหาไม่ตก เพราะไม่ได้แก้ที่เหตุ ไม่ตรงกับหลักพระพุทธศาสนา

9. หัวข้อที่ 9: เทคนิคการเผยแผ่พระศาสนา: "ประเทศไทยยังไม่เป็นพุทธ หน้าที่ของเรา คือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ให้ชาวไทยเป็นพุทธแท้ ให้ชาวไทยมีสัมมาทิฏฐิในพระพุทธศาสนา" (ชยสาโร ภิกขุ) การเผยแผ่ทำได้ 3 วิธี คือ (1.) การพูด การเผยแผ่โดยการพูดนั้น ทำกันโดยทั่วไปอยู่แล้ว และทำกันมากทั้งในทีวีและวิทยุ แต่ดูๆ ค่อนข้างจะได้ผลน้อย ไม่ค่อยคุ้มเวลา น่าจะลองวิเคราะห์ดูว่า เพราะอะไร? เกี่ยวกับตัวผู้พูดหรือผู้สอน มีคุณสมบัติพอหรือไม่? เช่นคุณสมบัติของผู้เผยแผ่ที่พระพุทธองค์ทรงเรียกว่า คุณสมบัติของผู้กล่าวธรรม (ธรรมกถิกะ หรือที่เรียกอย่างไทยๆ ว่า "ธรรมกถึก") กล่าวคือ (ก.) แสดงธรรมไปโดยลำดับไม่ตัดลัดให้ขาดความ หรือไม่ตัดจนเสียความ ฟังแล้วไม่ได้ความหมายเต็มบริบูรณ์ (ข.) แสดงธรรมโดยการอ้างเหตุผล เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจตามเหตุผลนั้นทุกอย่างมีเหตุผลอยู่ (ค.) แสดงธรรมโดยอาศัยเมตตาปรารถนาให้เป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง (ฆ.) แสดงธรรมโดยไม่เห็นแก่อามิส ลาภสักการะและชื่อเสียง แต่พึงเห็นแก่ธรรม (ง.) แสดงธรรมโดยไม่กระทบตนและผู้อื่น คือไม่ยกตนเสียดสีผู้อื่นหรือยกตนข่มผู้อื่น (2.) การเขียนเป็นสิ่งแทนการพูด แต่ในสังคมของเรายังมีผู้ทำงานเผยแผ่ศาสนาโดยการเขียนน้อยอยู่ จะเป็นเพราะทำยากหรืออย่างไร หลายคนบ่นว่าทำได้ยาก ไม่ถนัด เขียนไม่ออก ข้าพเจ้าคิดว่า ถ้าค่อยๆ ฝึกย่อมทำได้ แต่จะทำได้ดี

เพียงไรหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายอย่างทำนองเดียวกับการพูด เช่น (ก.) ความรู้ ความเข้าใจ (ข.) ความพร้อม (ค.) ศิลปะในการอธิบาย (ง.) สภาพทางจิตใจ (3.) การทำตัวอย่างให้ดู เป็นอยู่ให้เห็น เป็นอยู่ให้เห็น เป็นเรื่องสำคัญมากในการสอนสำหรับคนใกล้ชิดแล้ว สำคัญกว่าการสอนด้วยวาจา เพราะตัวอย่างที่เขาได้เห็นนั้นเป็นเหมือนภาพยนต์ที่ฉายซ้ำแล้ว ซ้ำเล่าให้เขาได้ดูอยู่ทุกวัน ถ้าเขานิยมชอบ บทบาทและการกระทำคำพูดของเราผู้เป็นตัวแบบ จะซึมลึกลงไปในความรู้สึกนึกคิดของเขา หล่อหลอมเป็นนิสัย อุปนิสัยอันถาวรต่อไปการทำตัวเองให้ดีจึงเป็นการเผยแผ่ศาสนาอยู่ในตัว

สรุปว่า ในปัจจุบันนี้ประเทศไทยเรา ยังไม่เป็นพุทธที่แท้จริง หน้าที่ของเรา คือต้องช่วยกันการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ให้ชาวไทยเป็นพุทธแท้ ให้ชาวไทยมีสัมมาทิฏฐิคือ (มีความเห็นชอบที่ดี ที่ถูกที่ควร ที่น่ากระทำ ซึ่งมีนัยของความถูกต้องและเห็นถูกเห็นชอบและเห็นควรไปในแนวทางเดียวกันคือ 1) ความรู้ในทุกข์ 2) ความรู้ในเหตุให้ทุกข์เกิด 3) ความรู้ในความดับทุกข์ และ4) ความรู้ในข้อปฏิบัติให้ถึงความดับแห่งทุกข์) ตามในทางหลักการของพระพุทธศาสนาที่แท้จริง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ในหัวข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เข้าใจว่า การที่จะมองอะไรๆ ตามเป็นจริงได้นั้น ต้องมาจากเหตุ คือการพัฒนาปัญญา และต้องเป็นสัมมาปัญญา (สมฺมปฺปญฺญายปสฺสติ) เห็นเองเกิดขึ้นในตนเอง เป็นปัญญาอันถูกต้องของตนเอง ไม่ใช่ปัญญาของครู หรือจำครูมาพูด โดยไม่ได้แจ่มแจ้งในใจของตน ไม่ enlightenment หรือมีโพธิเกิดขึ้นจริง การใช้ความเพียรพยายาม และสติปัญญาความสามารถอันนี้ ให้เป็นไปติดต่อ ทำวิทยานิพนธ์ขึ้นตามที่ท่านพอใจ จะทำปีละเรื่อง หรือ 2 ปีต่อ 1 เรื่อง ท่านไม่ต้องเสนอกรรมการตรวจ แต่เสนอต่อประชาชนให้ประชาชนรับรองความรู้ความสามารถ โดยการลงในหนังสือนิตยสาร หรือพิมพ์เป็นเล่มก็ได้ ทำไปสัก 10 ปี 20 ปี ท่านจะเป็นปราชญ์ผู้ยิ่งใหญ่คนหนึ่งของประเทศ แม้ไม่มุ่งหวังเช่นนั้น แต่ความรู้ความสามารถจะเพิ่มพูนขึ้นเป็นอันมาก ยังได้ชื่อว่า ทำหน้าที่ของพุทธบริษัทชั้นนำอีกด้วย ขอให้ตั้งใจทำหน้าที่เถิด ไม่ต้องมุ่งหวังอะไร แต่อะไรๆ ก็จะตามมา เพราะการทำหน้าที่อันสมบูรณ์ของเรา ลาภยศก็ดี ชื่อเสียงก็ดี เงินทองบริวารก็ดี ย่อมตามห้อมล้อมบุคคลผู้ตั้งใจทำหน้าที่อันถูกต้องดีงาม ถ้าเขาต้องการ ผลดีโดยตรงอันยอดเยี่ยมก็คือ เป็นการพัฒนาสติปัญญา พัฒนาความรู้ความสามารถและพัฒนาจิต บุคคลประเภทนี้ จะไม่รู้จักกับคำว่าพ่ายแพ้ ท้อถอย เบื่อหน่าย เขาจะเป็นหลักอันมั่นคงให้ตนเองและผู้อื่น

10. หัวข้อที่ 10: สภาพขาดแคลนบุคลากร ในวงการพระพุทธศาสนา: “ถ้าพุทธบริษัทฝ่ายฆราวาสหันมาสนใจศาสนาของตนให้มากขึ้น ครองชีวิตโดยธรรมตามหลักคำสอน แห่งศาสนาภาระแห่งการเผยแผ่ศาสนาของพระสงฆ์ก็น้อยลง” แต่ในโลกนี้ คนโง่มีมากกว่าคนฉลาด คนฉลาดเฉียบแหลมจริงมีน้อยกว่า คนมีความรู้-ความรู้เรียนเอาได้จากตำรา แต่ความฉลาดเฉียบแหลม ได้จากการฝึกฝนอบรมตนให้รู้จักพินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ จนเข้าใจเหตุผลอย่างถ่องแท้ ที่เรียกว่า มีโยนิโสมนสิการ หรือลักษณะความคิดที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า Comprehensive Mind คือสามารถเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกันได้โดยผ่านการวิเคราะห์อย่างแยบคายลึกซึ้ง

สรุปว่า ถ้าพุทธบริษัทฝ่ายฆราวาส (อุบาสกและอุบาสิกา) หันมาสนใจศาสนาของตนคือพุทธศาสนาให้มากขึ้น และครองชีวิตโดยธรรมตามหลักคำสอนแห่งศาสนาคือ (มีศีล 5 เป็นแกนนำทางแห่งชีวิต) ภาระแห่งการเผยแผ่ศาสนาของพระสงฆ์ก็น้อยลง (เพราะสภาพของสังคมเกิดความสงบสุข ความร่มเย็น) แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเฉกเช่นนั้นไม่ ทั้งพระทั้งโยมต่างพร่องไปในทางศีลทางธรรม จนยากที่จะทำให้วงการพระพุทธศาสนาเดินรุดหน้าไปได้อย่างดี ในทุกวันนี้ต้องมาค่อยช่วยกันป้องกันและปกป้องในกลุ่มพุทธบริษัททั้ง 4 ให้เดินไปในแนวทางที่ดีและที่ถูกที่ควร ต้องมานั่งสอดส่องดูแลกันและกัน จนไม่ได้มีอะไรดีไปสักอย่างแท้จริง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ในหัวข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เข้าใจว่า วิธีที่จะให้พระสงฆ์ มาพูดให้พระด้วยกันฟังมากขึ้นก็คือ ต้องพยายามเพิ่มคุณภาพของพระสงฆ์ด้านวิชาการ และเทคนิควิธีการ การเผยแผ่ให้มากขึ้น จำนวน

พระสงฆ์ผู้ที่มีคุณสมบัติที่ดีและมีความสามารถเพิ่มมากขึ้นเท่าใด จำนวนโยมผู้ที่จะมาพูดให้พระฟังก็คงจะน้อยลงเท่านั้น นี่เป็นเหตุปัจจัยหนึ่งหรือเงื่อนไขหนึ่ง ยังมีเงื่อนไขอื่นๆ อีก เช่น ผู้จัดการอบรมต้องการคุณภาพและประสบการณ์ของวิทยากรแต่ละสาขาวิชา เพื่อให้ผู้รับการอบรมได้รับสิ่งที่คาดหวังว่า จะดีที่สุดในเวลาอันจำกัด เพียงชั่วโมงครึ่ง - 2 ชั่วโมง ของแต่ละวิชา ท่านว่าพบครูผู้ที่มีความสามารถจริงเพียงหนเดียว ดีกว่าอ่านหนังสือเป็นสิบๆ เล่ม

11. หัวข้อที่ 11: ศาลาพักร้อน: "ถ้าพุทธสาวก มัวกังวลเรื่องลาภยศชื่อเสียง แสดงธรรมเพื่อลาภยศชื่อเสียงแล้ว จะเอาธรรมแท้ที่ไหนมาแสดง เพราะจะเลี้ยวเข้าหาตัว เข้าหาลาภเสียเรื่อยไป อาศัยธรรมเป็นเพียงสะพาน ให้ลาภยศเดินได้เท่านั้น แล้วก็พอใจเพียงเท่านั้นถือว่า เป็นผลของการประพฤติพรหมจรรย์แล้ว" พระพุทธศาสนาตั้งขึ้น สั่งสอนในครั้งแรก โดยท่านผู้ไม่มีกิเลส จิตใจผ่องแผ้วบริสุทธิ์ มุ่งสั่งสอนผู้อื่นให้ได้รับประโยชน์แท้อย่างที่ท่านได้รับแล้ว ไม่มีอะไรเคลือบแฝง ผู้ปฏิบัติตามก็มองเห็นประโยชน์เช่นนั้น จึงปฏิบัติตามและได้รับประโยชน์เช่นนั้นจริง และสั่งสอนกันต่อ ๆ มา ด้วยความเอื้ออาทรต่อทุกข์สุขของผู้อื่น ไม่มุ่งประโยชน์ของตนเป็นที่ตั้ง เพราะตนได้รับประโยชน์เต็มที่แล้ว จะไม่ทำก็ได้ แต่ทำด้วยความกรุณา ไม่เหมือนคณะบุคคล บางคณะ หรือบริษัทบางบริษัท ที่ตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของตน เป็นธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ยกเอาประโยชน์ของผู้อื่นเป็นที่ตั้งมาบังหน้าไว้ แอบอ้างไว้ ผู้อื่นได้ประโยชน์บ้างก็จริง แต่ประโยชน์ก้อนใหญ่เป็นของตนและคณะของตนซึ่งรู้กันทั่วไป

สรุปว่า ถ้าพุทธสาวก (พระสงฆ์และสามเณร) มัวกังวลและลุ่มหลงอยู่แต่ในเรื่อง ลาภ ยศ ชื่อเสียง (เพื่อยังชีพหาเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง หรือเพื่อบำรุงบำเรอกามสุขของตนเองอย่างมัวเมา) และการแสดงธรรมเพื่อลาภยศ ชื่อเสียงแล้ว จะเอาธรรมแท้ที่ไหนมาแสดงคือ (เป็นธรรมพาณิชย์ที่เคลือบแฝงไปด้วยกิเลส ความโลภ ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นอยู่ตลอดทุกช่วงเวลา) เพราะทุกๆครั้งที่แสดงธรรมก็จะเลี้ยวเข้าหาตัว เข้าหาลาภเสียเรื่อยไป (อันมีต้นเหตุมาจากระบบขององค์กรสงฆ์ ที่ไม่ได้เอื้อให้บุคลากรขององค์กร เป็นบุคคลต้นแบบที่ดี ในทางพระพุทธศาสนาได้ เกิดขึ้นจากสภาวะของความล้มเหลวขององค์กร ตั้งแต่ระดับต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ นั่นเอง) โดยองค์กรได้สร้างบุคคลากรขึ้นมาให้อาศัยธรรมเป็นเพียงสะพานที่ทอดทางเดิน ให้ลาภยศเดินได้เท่านั้น แล้วก็พอใจเพียงเท่านั้น (เพราะถือว่าเป็นเพียงแค่การสืบทอดศาสนทายาทในบวรพระพุทธศาสนาให้สืบไปได้) โดยถือว่าเป็นผลของการประพฤติพรหมจรรย์แล้ว (และให้ครบแห่งองค์ 3 ตามหลักการแห่งพระรัตนไตรเพียงแค่นั้นคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์) ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ในหัวข้อนี้ผู้แต่งได้อธิบายให้เข้าใจว่า ศาสนาเป็นเหมือนศาลาพักร้อนนั้นเป็นสิ่งดี เพราะเป็นประโยชน์แก่คนเดินทางผู้ต้องการพักเหนื่อย ใครไม่ต้องการพักก็ผ่านไป ศาลาพักร้อนคงเป็นคุณประโยชน์ แก่ผู้ต้องการพักเหนื่อยอยู่นั่นเอง ควรทะนุบำรุงรักษาศาลาไว้ให้ดี เพราะเป็นประโยชน์สาธารณะที่ใครๆ ก็เข้าพักพิงอาศัยได้เมื่อจำเป็น แต่ไม่ได้ให้ความสำคัญและคุณค่าที่แท้จริงแต่อย่างใดๆ เลยนั่นเอง

12. หัวข้อที่ 12: ไม่เป็นไปตามที่อ้อนวอน: "ถ้าชาวพุทธเรา วางความเชื่อลงไป ในกฎแห่งกรรมอย่างที่พระบรมศาสดาทรงสอนอย่างมั่นใจแล้ว จะไปเสียเวลาทำไมกับเรื่องการอ้อนวอน ขอนั่น ขอนี่ จากรูปเคารพ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์" ตามหลักพระพุทธศาสนา ผลย่อมเกิดตามเหตุ ไม่ใช่ตามที่ใครอ้อนวอน ถ้าอ้อนวอนเอาได้ ใครเล่าจะพลาดจากสิ่งที่ตนประสงค์ เพราะทุกคนมีสิทธิอ้อนวอนด้วยกัน แต่เพราะเหตุที่อ้อนวอนเอาไม่ได้ เราจึงต้องลงมือทำเหตุให้ตรงกับผลที่เราต้องการ จะอ้อนวอนสักเท่าไร ก็ไม่เป็นไปตามที่อ้อนวอน เมื่อเป็นเช่นนี้ เราจะมัวเสียเวลาทำไมกับการอ้อนวอน เอาเวลานั้นไปทำเหตุให้ตรงกับผลที่เราต้องการ ด้วยการใช้สติปัญญา ใช้ความรอบคอบ ความอดทน จะไม่ดีกว่าหรือ

สรุปว่า ชาวพุทธเราวางความเชื่อลงไปในกฎแห่งกรรม (ตามนัยของคำว่า "กรรม" คือการกระทำ ทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว แต่ในทางกลับกันหาเป็นเช่นนั้นไม่ ชาวพุทธทุกผู้ทุกคนต่างพบกับวลีที่มีว่า "ทำ

ชั่วได้ดีมีถมไป”) คงไม่ได้เป็นไปอย่างที่พระบรมศาสดาทรงสอนอย่างมั่นใจ ดังนั้นแล้วในการที่จะไปเสียเวลากับเรื่องการอ้อนวอน ขอนั่น ขอนี่ จากรูปเคารพ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (จึงยังไม่หมดไปจากสังคมเสียที เพราะ “ทำชั่วได้ดีมีถมไป” ดังนั้นจึงไม่ต้องทำดีให้สุดโต่ง ศรัทธาให้สุดตัว และมีความเชื่อให้สุดทาง เน้นการอยู่แบบผสมผสานไปวันๆ สักวันก็คงจะได้ดีเอง ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์ ท้ายที่สุดสรุปความได้ว่า ผู้แต่งกล่าวถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพุทธศาสนา และความเชื่อที่ผิดหลักอันเป็นที่มาของวิกฤติศรัทธา โดยผู้แต่งได้อธิบายขยายความให้ผู้อ่านได้รู้และเข้าใจอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทำให้สามารถแยกแยะความเป็นไปต่างๆ ได้ เมื่อรู้และเข้าใจแล้ว ก็ให้ลงมือประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง ด้วยการทำความดี การจะพัฒนาความดีนั้น ต้องมีปณิธานเพื่อให้การปฏิบัติได้ผลดี และมีศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง อันจะเป็นการสืบทอดพระพุทธศาสนาให้คงอยู่คู่เมืองไทย ไม่มีวิกฤติศรัทธาต่อไป เมื่ออ่านจบทั้งเล่มแล้วทำให้รู้และเข้าใจ ในสิ่งที่ผู้แต่งต้องการสื่อเรื่องราว ตามชื่อเรื่องของหนังสือเล่มนี้คือ คำว่า “ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา” ได้อย่างชัดเจน

บทสรุปในมิติอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดคำว่า “ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา” จากแนวทางการประพฤติและปฏิบัติของชาวไทยพุทธในยุคสมัยใหม่นั้น ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์พบว่า “ผู้อ่อนแอเกินไปก็ถูกเหยียบย่ำ ผู้แข็งกร้าวเกินไปก็มีเวรภัย บัณฑิตรู้ความแตกต่างสองอย่างนี้แล้ว พึงประพฤติตนแต่พอดีพองาม” คือ (การเดินทางสายกลาง ที่ไม่ตึงจนเกินไป และไม่หย่อนจนเกินควร การเดินทางหรือการประพฤติปฏิบัติ ควรมีความพอดีพองามให้เป็นไปตามเหตุและตามปัจจัย มีช่วงของจังหวะและเวลาที่เชื่อมโยงให้เกิดการสอดผสานกันไปได้ด้วยดี ไม่เกิดวิกฤติใดๆ ในระหว่างทางรู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้เป็นไปในทิศทางที่ดี และ“สิ่งหนึ่งดีสำหรับคนหนึ่ง แต่ไม่ดีสำหรับอีกคนหนึ่ง เพราะฉะนั้นสิ่งทั้งหลายจะว่าดีทั้งหมดก็ไม่ใช่ จะว่าไม่ดีทั้งหมดก็ไม่ใช่” คือ เหรียญมีสองด้าน การประพฤติและการกระทำของคนเราก็มีทั้งดีและเลว สลับหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงกันไปในสังคม เพราะเรายังคงเป็นปุถุชนคนเดินดินที่ยังมีกิเลส ตัณหา ราคะ โทสะ และโมฆะครอบงำอยู่อย่างต่อเนื่อง การทำตัวและวางตนให้อยู่ในจุดที่พอดี และเป็นกลางย่อมทำให้วิกฤติแห่งศรัทธาเบาบางลงไปได้

4. สรุปจุดเด่นและข้อควรพิจารณาโดยรวม

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ผู้แต่งได้ตั้งชื่อเรื่องไว้น่าสนใจ ในส่วนเนื้อหาผู้แต่งคือ อาจารย์วศิน อินทสระ ได้บรรยายด้วยภาษาที่เรียบง่าย เรียงร้อยเหตุการณ์ไปตามลำดับ ทำให้ผู้อ่านสามารถจินตนาการเรื่องราวเหตุการณ์เห็นภาพได้ชัดเจน และเข้าใจได้แจ่มชัด แสดงให้เห็นถึง ความมีอัจฉริยภาพในด้านความคิดที่ละเอียดรอบคอบเฉียบคม ความสามารถในการจัดกระบวนการความคิดอย่างเป็นระบบของผู้แต่ง มีเทคนิคที่ชวนให้ผู้อ่าน ได้อ่านด้วยความสนใจ ซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ ส่วนข้อที่ควรนำมาพิจารณาของหนังสือเล่มนี้ มีเพียงเล็กน้อย ดังที่กล่าวไว้แล้วในตอนต้น คือ ภาพบนหน้าปกของหนังสือมีการสื่อความหมายที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากภาพที่ปรากฏบนหน้าปก เป็นภาพที่ดูเป็นสื่อสัญลักษณ์เชิงนามธรรมเกินไป (รูปดอกบัวบาน) ทำให้เกิดความสับสนได้ ซึ่งไม่มีการสื่อความหมายและความเข้าใจที่ชัดเจนอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งในบริบทตามนัยสัญญะของ “ดอกบัว” จะสื่อไปในเชิงของความเป็น “พุทธะ” แต่เมื่อนำมาประกอบใช้เป็นภาพปกของหนังสือนั้น ทำให้เกิดความสงสัยในการตีความเชิงสัญญะว่า (รูปดอกบัวบาน) ในที่นี้นั้นจะเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับชื่อเรื่อง และจากการพิจารณาทั้งรูปภาพและชื่อเรื่อง ไม่มีการสื่อความหมายในทางธรรมอย่างชัดเจน หากหนังสือเล่มนี้ ไม่มีคำว่า “วศิน อินทสระ” ผู้อ่านก็คงจะเดาไม่ออกว่าหนังสือเล่มนี้เป็นหนังสือสื่อธรรม โดยในทัศนะของผู้วิจารณ์อยากให้ข้อเสนอแนะในเชิงการเกริ่นถึง วลีหรือประโยคที่เชื่อมโยงการใช้คำกับภาพให้สื่อในเชิงสัญญะอย่างชัดเจน เช่น “การตื่นรู้ในหลักธรรมของชาวพุทธ” เป็นต้น ซึ่งในทัศนะของผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า หากมีการพิมพ์ครั้งเผยแพร่ในครั้งต่อไป ควรจะได้มีการปรับปรุงในส่วนนี้ เพื่อเพิ่มความ

น่าสนใจในหนังสือเล่มนี้ให้มากขึ้น เนื่องจากเป็นหนังสือที่มีเนื้อหาสาระน่าสนใจ และเป็นประโยชน์อย่างมากต่อพุทธศาสนิกชนที่จะได้นำความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องไปใช้ให้เป็นประโยชน์กับการดำเนินชีวิตต่อไป

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2558). **ชาวพุทธกับวิกฤติศรัทธา.** พิมพ์ครั้งที่ 2. ชมรมกัลยาณธรรม, สมุทรปราการ: บุญศิริการพิมพ์.

จริยธรรมการตีพิมพ์บทความในวารสารพุทธมัคค์
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

วารสารพุทธมัคค์ ของศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ให้ความสำคัญกับการรักษามาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ดังนั้น จึงกำหนดให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติตามหลักการและมาตรฐานด้านจริยธรรมในการตีพิมพ์อย่างเคร่งครัด ดังนี้

บทบาทหน้าที่ของบรรณาธิการและกองบรรณาธิการในวารสารพุทธมัคค์

1. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณาและตรวจสอบบทความที่ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารทุกบทความ โดยพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับเป้าหมายและขอบเขตของวารสาร รวมถึงตรวจสอบคุณภาพของบทความตามกระบวนการประเมินคุณภาพบทความก่อนการตีพิมพ์
2. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องใช้หลักการในพิจารณาบทความโดยอ้างอิงเหตุผลทางวิชาการเป็นหลัก และต้องไม่มีอคติต่อผู้นิพนธ์บทความและเนื้อหาบทความที่พิจารณาไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ ทั้งสิ้น
3. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความ ไม่ว่าจะเป็นประโยชน์ในเชิงธุรกิจหรือในการนำไปเป็นผลงานทางวิชาการของตนเอง
4. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องไม่ปิดกั้น เปลี่ยนแปลง หรือแทรกแซงข้อมูลที่ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้ทรงคุณวุฒิที่ตรวจประเมินบทความและผู้นิพนธ์บทความ
5. บรรณาธิการและกองบรรณาธิการต้องปฏิบัติตามกระบวนการและขั้นตอนต่าง ๆ ของวารสารอย่างเคร่งครัด

บทบาทหน้าของผู้นิพนธ์บทความในวารสารพุทธมัคค์

1. บทความที่ผู้นิพนธ์ส่งมาเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารต้องเป็นบทความที่ไม่เคยตีพิมพ์หรือเผยแพร่ที่ใดมาก่อน
2. ผู้นิพนธ์บทความต้องทำการอ้างอิงให้ถูกต้องทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมานำเสนอหรืออ้างอิงประกอบในเนื้อหาบทความของตนเอง และต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่น
3. หากผลงานทางวิชาการของผู้นิพนธ์เกี่ยวข้องกับการใช้สัตว์ ผู้เข้าร่วม หรืออาสาสมัคร หรือผลการวิจัยมีประเด็นที่เปราะบางต่อผู้ให้ข้อมูล ผู้นิพนธ์ควรดำเนินการตามหลักจริยธรรม ปฏิบัติตามกฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด รวมถึงต้องได้รับความยินยอมก่อนการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลหรือแสดงเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือรับรองจากคณะกรรมการจริยธรมการวิจัยในมนุษย์ หรือในสัตว์ทดลองประกอบด้วยทุกครั้ง
4. ผู้นิพนธ์บทความต้องยินยอมโอนลิขสิทธิ์ให้แก่วารสารพุทธมัคค์ก่อนการตีพิมพ์ และไม่นำผลงานไปเผยแพร่หรือตีพิมพ์กับแหล่งอื่น ๆ หลังจากที่ได้รับการตีพิมพ์กับวารสารพุทธมัคค์แล้ว
5. ชื่อผู้นิพนธ์ที่ปรากฏในบทความต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในบทความนั้นๆ จริง

บทบาทหน้าที่ของผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความ

1. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้นิพนธ์บทความ การพิจารณาคุณภาพของบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก และพิจารณาบนหลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติหรือความขัดแย้งส่วนตัว

2. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองเป็นผู้มีความเชี่ยวชาญ มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทความที่รับประเมินอย่างแท้จริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องไม่แสวงหาประโยชน์จากบทความที่ตนเองได้ทำการประเมิน

4. หากผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความได้ตรวจสอบแล้วพบว่าบทความที่รับประเมิน เป็นบทความที่คัดลอกผลงานชิ้นอื่น ๆ ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบทันที พร้อมแสดงหลักฐานประกอบที่ชัดเจน

5. ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินบทความต้องรักษาระยะเวลาประเมินตามกรอบเวลาประเมินที่วารสารพุทธมัคค์กำหนด รวมถึงไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความให้ผู้ที่อื่นได้รับรู้

การเตรียมต้นฉบับเพื่อการเสนอจัดพิมพ์ในวารสารพุทธมัคค์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

1. ขนาดของต้นฉบับ

พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษสั้นขนาด A4 โดยเว้นระยะระหว่างขอบกระดาษด้านบน 3.81 ซม. ด้านขวากับด้านล่าง 2.54 ซม.

2. รูปแบบอักษรและการจัดวางตำแหน่ง

ใช้รูปแบบอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์ด้วยโปรแกรมไมโครซอฟท์เวิร์ด โดยใช้ขนาดและชนิดของตัวอักษร รวมทั้งการวางตำแหน่งดังนี้

2.1 ขนาดกระดาษ จัดพิมพ์บทความด้วยกระดาษ ขนาด A4 พร้อมระบุเลขหน้า ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวาและซ้ายตามรูปแบบการจัดหนังสือทั่วไป

2.2 ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย) ขนาด 18 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.3 ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ) ตัวพิมพ์ใหญ่ ขนาด 14 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์เล็ก ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งกึ่งกลางหน้ากระดาษ

2.4 ชื่อผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อเรื่อง โดยให้ใส่ทั้งชื่อผู้เขียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุอีเมลด้วย

2.5 ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านขวา ใต้ชื่อผู้เขียน โดยให้ใส่ที่อยู่หรือหน่วยงานทั้งชื่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2.6 หัวข้อบทคัดย่อไทยและอังกฤษ ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ใต้ที่อยู่หรือหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน โดยหัวข้อบทคัดย่อไทยและหัวข้อบทคัดย่ออังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตัวพิมพ์ใหญ่

2.7 เนื้อหาบทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา จัดพิมพ์ไม่ควรเกิน 3 ย่อหน้า บรรทัดแรกเว้น 1 แท็บ (Tab) จากขอบกระดาษด้านซ้าย และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน

2.8 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาไทย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาไทย และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.9 หัวข้อของคำสำคัญ ภาษาอังกฤษ ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดซ้ายหน้ากระดาษ ใต้บทคัดย่อภาษาอังกฤษ และคำสำคัญนี้ไม่ควรเกิน 3 ศัพท์ ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา

2.10 หัวข้อเรื่อง ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ตำแหน่งชิดขอบกระดาษด้านซ้าย ระบุหมายเลขข้อ

2.11 หัวข้อย่อย ขนาด 16 ชนิดตัวหนา ระบุหมายเลขข้อย่อย โดยเรียงตามลำดับตามเลขหัวข้อเรื่องเป็นหลัก

2.13 เนื้อหา ขนาด 16 ชนิดตัวธรรมดา และพิมพ์ให้ชิดขอบทั้งสองด้าน โดยบทความวิจัยและบทความวิชาการ ให้มีองค์ประกอบเริ่มตั้งแต่บทนำหรือความนำ เนื้อหาหลัก วิเคราะห์และสรุป บรรณานุกรม ส่วนบทวิจารณ์หนังสือ ให้มีข้อมูลทางบรรณานุกรม ชื่อผู้วิจารณ์ บทวิจารณ์ สำหรับงานสร้างสรรค์ประเภทอื่นๆ ให้มีองค์ประกอบตามบทความวิจัยและบทความวิชาการ

3. จำนวนหน้าต้นฉบับ

เนื้อหาของบทความตั้งแต่หัวข้อเรื่องจนถึงบรรณานุกรมควรมีความยาวไม่ควรเกิน 15 หน้า กระดาษขนาด A4

4. ช่องทางการส่งผลงาน

4.1 ทางไปรษณีย์ ให้พิมพ์ผลงาน 1 ชุด และซีดีบันทึกผลงานในรูปไมโครซอฟต์เวิร์ด 1 แผ่น ส่งถึง พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผศ.ดร. 137 วัดอาวุธวิกสิตาราม ถ.จรัญสนิทวงศ์ 72 แขวงบางพลัด เขตบางพลัด กรุงเทพฯ 10700 โทร. 086-0864258 หรือ

4.2 ทาง Email โดยส่งไฟล์เวิร์ด ไปที่ maghavin9@yahoo.com พร้อมโทรแจ้งบรรณาธิการวารสาร หรือ

4.3 ทาง website โดยส่งไฟล์เวิร์ดเข้าในระบบของวารสาร หลังจากนั้น ทางวารสารจะดำเนินการตามลำดับจนกว่าจะมีการตีพิมพ์ผลงาน (https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bdm) พร้อมโทรแจ้งบรรณาธิการวารสาร

JOURNAL OF
BUDDHAMAGGA

ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม